

ATATÜRK KÜLTÜR, DİL VE TARİH YÜKSEK KURUMU
T Ü R K T A R İ H K U R U M U

BELGELER

Cilt : XIII

Sayı : 17

1988

2. baskı

TÜRK TARİH KURUMU BASIMEVİ - ANKARA

1993

Sahibi : TÜRK TARİH KURUMU

Türk Tarih Kurumu

Birinci baskı : 1988
İkinci baskı : 1993

TANZİMAT DÖNEMİNDE OSMANLI MALİYESİ: BÜTÇELER VE HAZİNE HESAPLARI, 1841-1861

GİRİŞ

Doç. Dr. TEVFIK GÜRAN

Tanzimat dönemi, gerek malî sistemde önemli reformlar gerçekleştirerek yepyeni bir malî yapı getirmesi; gerekse önce iç ve daha sonra da dış borçlanmalar yoluyla imparatorluğun malî kaderiyle ilgili önemli sonuçlara yolaçması itibariyle Osmanlı malî tarihi içinde istisnaî ölçüde önemli bir dönemdir. Bütün bu önemine ve imparatorluğun oldukça günümüze yakın bir geçmişini teşkil etmesine rağmen, dönemin malî tarihi hakkında bilgilerimiz son derece sınırlıdır. Yakın zamanlarda imparatorluğun son dönem malî tarihi hakkında bazı araştırmalar yayınlanmış olmakla birlikte, bunlarda da Tanzimat dönemi için yalnız basılı ve özellikle yabancı kaynaklara dayanma ve kantitatif veri yetersizliği gibi önemli bir eksiklik gözlenmektedir. Bu eksiklikler, özellikle de malî tarihin temel verilerini teşkil eden bütçeler ve bütçe uygulamaları ile ilgilidir. Nitekim, bütün yayınlarda Tanzimat dönemiyle ilgili olarak yer alan tek devlet gelir ve giderleri tahmini Ubcini tarafından zikredilen rakamlardır. Tanzimat döneminin ilk resmî bütçesi olarak 1279/1863-4 malî yılı bütçesi gösterilmektedir. Hazine hesaplarıyla yani fiili devlet gelir ve giderleriyle alakalı olarak ise Tanzimat dönemi için hiçbir veri bulunmamaktadır.

Tanzimat dönemi malî tarihiyle ilgili bu eksikliğin nedeni, Osmanlı malî bürokrasisinin imparatorluğun malî sistemi üzerinde kontrol kurma çabası içinde olan dış güçlere bu önemli bilgileri sızdırmamak gibi bir endişeyle devlet gelir ve giderlerini gizli tutma çabası olabilir. Nitekim Osmanlı malî tarihiyle ilgili temel kaynaklar durumunda olan yabancı kaynaklarda sık sık tekrarlanan bir iddia, Osmanlı malî bürokrasisinin devletin gelir ve giderlerinin fiili miktarlarını derleyip denetleyecek; gerçekçi bir bütçe hazırlayacak ve bu bütçenin uygulamasını izleyecek güçten yoksun olduğudur. Oysa sağlam bir bürokratik temele sahip Osmanlı malî idaresinin, Tanzimatın getirdiği yeni modern eğilim ve arayışlarla birlikte, bir malî sistemin en basit temelini oluşturan bütçeler hazırlamayı ve bu bütçelerin uygulamasını ciddi şekilde izlemeyi düşünmemiş olmaları akla yakın bir ihtimal olarak görülmemektedir.

İşte bu düşünceden hareketle Osmanlı arşivlerinde yapılan araştırmaların bir sonucu olarak ortaya çıkan bu çalışma, Tanzimat dönemiyle sınırlı olarak arşivde bulunabilen bütçe ve hazine hesaplarıyla ilgili verileri derleyerek Osmanlı malî tarihinin bu önemli dönemine ışık tutmak amacıyla gütmemektedir. Çalışmada önce Tanzimat döneminde malî yönetim alanında yapılan değişikliklerle getirilen bütçe prensipleri ele alınacak; daha sonra bu

prensipler çerçevesinde hazırlanan bütçelere ve bu bütçelere dayanılarak yapılan uygulamaların sonucunda ortaya çıkan hazine hesaplarına göre devlet gelir ve giderlerinin miktarları ve gelişme seyirleri ayrıntılı olarak aktarılmaya ve değerlendirilmeye çalışılacaktır.

Araştırmanın kapsamına giren son mali yıl 1277/1861-2 mali yılıdır. Buna göre araştırma aşağı yukarı Sultan Abdülmecid dönemini ele almaktadır. Araştırmanın bu tarihle sınırlanmasının nedeni, bu mali yıldan itibaren başlı bütçe kaynaklarına sahip bulunmamızdır.

Türk Tarih Kurumu

BÖLÜM I

MALİ YÖNETİMİN YENİDEN DÜZENLENMESİ VE BÜTÇE PRENSİPLERİNİN DOĞUŞU

Tanzimat dönemi malî bürokrasisi açısından çok önemli bir gelişme hiç şüphesiz “Umûru Mâliye Nezâreti”nin tüm malî işleri kontrol eden bir nezaret olarak kurulmasıdır. Bunu tamamlayıcı bir gelişme 1840 yılı içinde alınan bir kararla daha önce devlet gelir ve giderlerinin belirli bölümlerini kontrol eden Mansure ve Redif Hazineleriyle Hazine-i Amire'nin ilgasıyla, Maliye Hazinesinin tüm devlet gelir ve giderlerini yöneten tek hazine haline getirilmesi idi. Böylece malî yapıda köklü bir değişim için gerekli temel hazırlanmış oldu. Çünkü daha önce bu ayrı hazinelerin yöneticilerinin başarılı olabilmek için gelirleri kendilerinde toplama, buna karşılık giderleri diğer hazinelere bırakma mücadelesi çarpık bir malî yapının doğmasına yolaçmıştı ¹. Maliye hazinesi, tüm devlet gelirlerini kontrol eden bir kurum haline getirilerek rasyonel bir malî yönetim kurmanın ilk ve en önemli adımı atılmış oluyordu. Devlet gelirlerinin tek bir elden toplanması ve elde edilen bu kaynakların devlet tarafından yürütülen hizmetler arasında en rasyonel bir şekilde dağıtılması ve bu amaç için bütçeler hazırlanması ve gerçekçi bir surette uygulanması malî bir 'birlik' çerçevesi içinde düşünülebilirdi.

Maliye hazinesinin kurulması ve Maliye Nezâreti'nin tüm malî işleri kontrol eden bir kuruluş haline dönüşmesiyle 'birlik' prensibine uygun bütçelerin hazırlanması mümkün hale gelmişti. Nitekim hemen aynı yıl hem geçmiş yılın malî durumunu değerlendirmeye, hem de 1257/1841-2 malî yılı için bir bütçe taslağı hazırlamaya yönelik bir çalışma yapıldığını görüyoruz. Ancak bu safhada henüz bir bütçe geleneği doğmamıştır. Bu taslak toplam gelir ve giderlerle ilgili bir ön tahmin niteliğinde olup, bütçe çerçevesinde öngörülen gelirlerin toplanmasına ve belirlenen tahsisatlara göre harcamaların yapılmasına yetkili makamlarca önceden tasdik yolu ile izin veren bir belge anlamında bütçe özelliği taşııyordu. Bu özelliklere sahip modern bir bütçenin hazırlanması ve her yıl bu tip bütçelerin hazırlanmasını öngören ve bunun esaslarını getiren bir çerçeve kararın ortaya çıkması 1261/1845 yılında gerçekleşmiştir ².

1262/1846-7 malî yılından itibaren her yıl düzenli olarak bütçelerin hazırlanmasına esas olan bu önemli karar, önce bütçe hazırlama gereğini ortaya koyuyordu. Girişilen yeni idarî reformlara temel olması nedeniyle ilk önce malî işlerin düzene konması ve bunun için de

¹ Mâliye Nezâreti, *İhsâiyât-ı Mâliye: Vâridât ve Mesrifât-ı Umûmiyyeyi Muhtevîdir*, 1325 (Birinci sene), İstanbul, 1327, n. 4.

² MM 451; MMD 10557, ss. 73-4. Bu kararın metni için bkz. Ek 3.

Türk Tarih Kurumu

Türk Tarih Kurumu

Bu tür bir dengeleme uygulamasına hazinenin kısa vadeli gelir gider dengesizliği durumunda da başvurulmaktaydı. Nitekim herhangi bir ayda hazinenin yapmak zorunda olduğu ödemeleri karşılayacak ölçüde tahsilatda bulunamaması halinde, yine ihtiyat fonundan gelir aktarması yapılıyor; daha sonra hazinenin ödemelerini aşacak ölçüde tahsilatta bulunduğu bir ayın gelirinden fona iade ediliyordu. Bu tip hazinenin kısa vadeli gelir gider dengesizliği problemini çözmekte, genellikle hazinenin iç borçlanma yoluyla elde ettiği fonlar kullanılıyordu.

Hazine hesaplarının tutuluşuyla ilgili bütün bu görevleri Maliye Nezareti içindeki 'Maliye Muhasebesi' kalemi yürütüyordu. Maliye Nezaretinin en önemli bölümü olan Maliye Muhasebesi, Tanzimat'dan önceki 'Başmuhasebe Kalemi' yerine kurulmuştu. Bu muhasebe, kendi içinde Varidat ve Mesarifat Muhasebesi olarak iki kaleme ayrılıyordu. Varidat Muhasebesi, devlet gelirlerinin kazalar itibarıyla kayd ve tahsilatını yönetir; iltizam işlerini yürütür ve gelirlerle ilgili hesapları denetlerdi. Varidat Muhasebesi de kendi içinde Anadolu ve Rumeli Varidat Muhasebesi olarak iki odaya ayrılıyordu. Anadolu Odası, Anadolu ve Arabistan bölgeleri ile Girit adası ve Trablusgarb eyaletinin; Rumeli Odası ise, Rumeli bölgesiyle İstanbul ve Girit adası dışındaki Akdeniz adalarının işlerini yürütme sorumluluğunu üstlenmişti.

Mesarifat Muhasebesi ise, genel giderlerin kayıtlarını tutmak; harcamaları onaylamak ve ödemek; hazine hesaplarının aylık ve yıllık toplamalarını yaparak incelemek ve bütçeyi düzenlemekle görevliydi. Mesarifat Muhasebesi, dönemin ilk başlarında Tanzimat ve Müstesna Odaları, daha sonra ise Anadolu ve Rumeli Odaları şeklinde ikiye ayrılmıştır. 1262 yılında yapılan görev dağılımına göre Anadolu Muhasebesi Odası Arabistan, Bağdat ve Trablusgarb'ı da kapsam üzere Anadolu ve Rumeli ile Akdeniz adalarında Tanzimat yönetim şeklinin uygulandığı tüm bölgelerin harcamalarıyla ilgili muhasebe işlerini yürütmekle görevliydi. Rumeli Muhasebeciliği ise Trabzon, Bosna ve Belgrad gibi Tanzimat yönetiminin dışında kalan bölgelerle kutsal yerlerin maaş ve diğer ödemeleriyle ilgili tüm muhasebe işlerini, İstanbul'la ilgili harcama evraklarının tanzimini ve idarî ve askerî tüm merkezî tahsisatların yönetim işlerini yürütürdü⁷.

Maliye Nezareti'nin diğer önemli muhasebe kalemleri sergi ve esham muhasebeleriydi. Bunlardan sergi muhasebesi, hazinenin kasasından ödeme yapılmak üzere gerekli belgeleri düzenlemekle görevliydi. Esham muhasebesi ise esham ve madenlerle ilgili işleri yürütür, bunlarla ilgili kayıtları tutardı.

Yukarda açıkladığımız iki karar, 1262 malî yılından başlayarak 1269 mali yılına kadar hazırlanan bütçelerde ve 1262 ile 1272 malî yılları arasında tutulan hazine hesaplarında uygulanan temel prensipleri teşkil etmiştir.

1271 yılında bütçelerin hazırlanma, onaylanma ve denetlenmesi ile ilgili esasları belirleyen daha ayrıntılı yeni bir nizamnâme hazırlanmıştır.⁸ Oniki maddelik bu nizamname daha önce konulan prensipleri ve yapılan uygulamayı daha belirgin kurallara bağlamaktaydı.

Nizamnamenin ilk maddesine göre, her yıl devletin toplam gelir ve giderleri belirlenerek bir muvazene defteri hazırlanacak ve sultanın onayı alındıktan sonra o yılın malî idaresi bu muvazene çerçevesinde yürütülecekti. Nizamnamenin ikinci maddesi devletin giderleri için

⁷ MMD 10557, s. 7.

⁸ IMM 176. Nizamnamenin metni için bkz. Ek 3.

belirlenecek tahsisat türlerini, üçüncü madde ise gelirlerin türlerini ayrıntılı olarak belirlemektedir.

Nizamnamenin 4, 5, 6, 7 ve 8. maddeleri bütçelerin hazırlanma usulüyle ilgili çerçeveyi çizmekteydi. Buna göre mali yıl başı olan Mart'dan en az iki ay önce Maliye Nezareti tarafından bütçe layihası hazırlanarak Bab-ı Ali'ye takdim edilecekti. Bu layihada düzenli ve düzensiz gelirlerin türleri ve miktarları ayrı ayrı gösterilecekti. Giderler ise tahsisatlar itibariyle belirtilecekti. Bu layiha ilk önce Meclis-i Tanzimât tarafından incelenecekti. Bu incelemelerde Meclis-i Vâlâ'dan birkaç üye de bulunacaktı. Ayrıca görüşme konusu olan dairenin nazır ve memuru da çağrılarak her dairenin durumu ayrı ayrı ele alınıp sonuçlandırılacaktı. Son olarak bütün nazırların da bulunduğu bir Meclis-i Umumi'de bütçe görüşülecekti. Bu görüşmede her bir dairenin tahsisatı ayrı ayrı ele alınacaktı. Görüşmeler sırasında, her üye tasarruf sağlayıcı nitelikte görüş belirtmeğe yetkili olacak ve her dairenin ilgili memuru sorulacak sorulara cevap verecekti. Görüşmeler tamamlandıktan sonra her dairenin tahsisatı ayrı ayrı oya sunularak çoğunluğun oylarıyla kabul edilecekti. Son olarak bütçe, tamamının oya sunularak ekseriyet tarafından kabul edilmesi halinde yazılacak bir mazbata ile sultana arz olunacaktı. Sultan tarafından da uygun görülerek hatt-ı hümayun ile tasdik olunduktan sonra bütçe yürürlüğe girecekti. Bütçenin bir nüshası sultan tarafından alıkonacak, diğer iki nüsha Meclis-i Vala'ya ve Maliye Nezareti'ne gönderilecekti. Bütün bu işlemler mali yıl başı olan Mart'dan bir hafta öncesinde bitirilerek mali yıl başı ile birlikte bütçe yürürlüğe girecekti.

Nizamnamenin 10, 11, 12 ve 13. maddeleri ise bütçenin uygulanma ve denetlenmesiyle ilgili esaslar getiriyordu. Bütçe yürürlüğe girdikten sonra her daireye tahsis edilen ödeneğin miktarı bildirilecekti. Bütçenin uygulanması sırasında aynı dairenin içinde masraf türleri arasında aktarma yapılabilmesi Meclis-i Vâlâ'nın uygun görmesi halinde sultanın onaylaması ile mümkün olacaktı. Bir dairenin tahsisatından diğer bir dairenin tahsisatına aktarma ise hiçbir suretle mümkün olmayacaktı.

Her bir daire tahsisatı mukabili yıl içinde yaptığı ödemelerin ve tahsisat dışı beklenmedik giderlerin bir defterini gelecek yıl içinde vermeye mecbur olacaktı. Bunun tek istisnası sultanın giderlerini idare eden 'Hazine-i Hâssa-i Şâhâne' idi. Verilen hesapların incelenmesine Meclis-i Muhasebe-i Maliye yetkili kılınmaktaydı. Bu meclisin görevlerini ve hesapların incelenmesi, denetlenmesi ve aklanması ile ilgili esasları belirlemek için ayrı bir nizamname yapılacaktı.

Gerçekten de kısa bir süre sonra Meclis-i Tanzimat tarafından Maliye Nezaretiyle işbirliği yapılarak kurulması istenen Meclis-i Muhasebe'nin üyelerinin seçim ve tayini ve görevleri hakkında bir nizamname tasarısı hazırlanmıştır.

Ancak sunulan bu tasarı Meclis-i Mahsus tarafından yetersiz bulunarak Fransa'da mevcut Meclis-i Muhasebe'nin nizamnamesinin getirilerek incelenmesi ve ondan sonra yeni bir nizamname yapılması kararlaştırılmıştır. Ayrıca aynı kararda asıl problemin vergilerin sağlam esaslara bağlanması ve tahsil usullerinin yolsuzlukları önleyecek şekilde yeniden düzenlenmesi olduğu belirtilerek, bu konuda girişilecek köklü bir reforma ışık tutmak üzere daha önce İstanbul'da sefirlik görevinde bulunan Avusturya Maliye Nazırının görüş ve düşüncelerinin alınması da önerilmekteydi⁹.

⁹ IMM 326.

Türk Tarih Kurumu

Türk Tarih Kurumu

değildi. Bu nedenle bu tarihten sonra verginin çiftçilerden ürünün elde edilmesinden sonra, tüccar ve esnafdan ise bütün bir yıl içinde taksitler halinde tahsili kararlaştırılmıştır¹⁴.

Cizye

Cizye ise esas olarak yetişkin gayri-müslim erkeklerden üç derece üzerinden alınan bir baş vergisiydi. Cizyenin miktarı üst sınıf için 60, orta sınıf için 30, alt sınıf içinse 15 guruştur. Tanzimat döneminde ilk olarak bu verginin, her cemaatin kendi dinî reisi aracılığıyla toplanması esası getirilmiştir. Merkezden defter şeklinde muhassıllara gönderilen cizye listeleri, her cemaatin dinî lideri tarafından tahsil edilerek muhassıllara teslim ediliyordu. İstanbul'da ise her cemaatin mensup olduğu patrikhane memurları ve esnaf kethüdaları aracılığıyla tahsil edilerek hazineye teslim olunmaktaydı¹⁵.

1856 tarihli Islahat Fermanı gayri-müslim nüfus için de askerlik yükümlülüğü getirmiş ve cizye uygulaması kaldırılmıştır. Ancak gayri-müslimlerin askere alınması uygun bulunmayarak 'bedel-i askeri' adı altında nakdî bir ödeme yükümlülüğü getirilmiştir. Bu tarihlerde Osmanlı devletinin asker sayısı 200 bin dolaylarındaydı. Mevcut nüfuslarına göre her yıl gayri müslimlerden 16.666 kişinin askere alınması gerekiyordu. Ancak nüfus sayımı yapılarak gayri-müslimlerin gerçek nüfusları belirleninceye kadar bu miktardan dörtte bir oranında bir indirim yapılması kararlaştırılmış ve askerlik yükümlüsü sayısı 12.500 olarak belirlenmiştir. Her askerlik yükümlüsü başına 5 bin guruşluk bir bedel öngörülmüştü. Buna göre 'bedel-i askeri' olarak gayri-müslim nüfustan 62.500.000 guruş tahsil edilmesi gerekiyordu. Bu miktar cizye uygulamasından sağlanan gelirle aşağı yukarı aynıydı. Uygulanmasına 1271 malî yılından itibaren başlanan bu vergi, her şahsın ödeyeceği 'virgü'ye ilave edilerek tahsil ediliyordu¹⁶.

Âşar

Şerî vergilerin en önemlisi olan ve ziraî ürünlerden Tanzimatla kadar toprağın verim gücüne ve sulama imkanına göre 1/3 ile 1/10 arasında değişen oranlarda alınan aşar, Tanzimatla birlikte bütün bölgelerde 1/10 oranında tahsil edilmeye başlanmıştır. Bu uygulama verim gücü farklı toprakları aynı oranda vergilendirmek gibi bir adaletsizliğe ve devlet için vergi kaybına yolaçmıştır. Öte yandan 1256 yılından itibaren iltizam usulünün kaldırılmasıyla vergi gelirlerinin her bölgeye tayin edilmiş olan muhassıllar aracılığıyla doğrudan doğruya devlet adına tahsili esası getirilmişti¹⁷. Bu uygulama, öşür gelirlerinin düşmesine neden olduğundan 1258 yılından itibaren yeniden iltizam sistemine dönülmüş ve aşar gelirleri de kazalar itibariyle iki yıl süreyle iltizama verilmeye başlanmıştır. Ancak kısa süreli iltizam sisteminin tarım kesimi üzerindeki yıkıcı etkileri dikkate alınarak öşür gelirlerinin daha uzun bir süreyle iltizamının mültezimlerce, çiftçilerin üretim çabalarının desteklenmesi açısından yararlı olacağı düşüncesiyle 1263 yılından itibaren öşür gelirlerinin devlet görevlileriyle zengin kişilere teker teker ya da ortaklaşa olarak 5 yıl süreyle iltizama verilmesi kararlaştırılmıştır. İlk yılın iltizam bedeli olarak kaza ya da köylerin daha önceki üç

¹⁴ Süleyman Sudi, *Defter-i Muktesid*, ss. 91-2.

¹⁵ *İhsâiyât-ı Maliye...*, ss. 44-5.

¹⁶ MMD 8595, ss. 137-8; *Defter-i Muktesid*, ss. 130-6; *İhsâiyât-ı Mdliye...*, s. 4.

¹⁷ Muhassılların görevleri hakkında düzenlenen talimat için bkzn. Reşad Kaynar, *Mustafa Reşid Paşa ve Tanzimat*, ss. 236-57.

yıldaki vergi bedelinin ortalaması esas alınarak arttırmaya başvurulmaksızın isteklilerine verilecek; ikinci yıl bu bedele % 1, üçüncü, dördüncü ve beşinci yıllar ise sırasıyla % 2, 3 ve 4 zam yapılacaktır. Böylece beşinci yılda ilk yıl bedelinin % 10 u oranında zam yapılmış olacaktır. Vergi bedelini zamanında ödemeyenlerin borçları faiziyle birlikte tahsil edilecekti. Mültezimlerin çiftçiyi korumaları ve üretim çabalarını desteklemeleri için de çeşitli düzenlemeler getirilmişti.

Beş yıllık iltizam süresi 1269 yılında sona erdi. Aynı yıl başlayan Kırım savaşı askerî ihtiyaçları karşılamak için büyük miktarlarda hububata ihtiyaç doğurdu. Bu nedenle Kırım savaşının sürdüğü 1269-1271 yılları arasında bazı bölgelerin öşür gelirlerinin doğrudan devlet adına (emaneten) idaresi veya kısmen para kısmen ürün alınmak üzere iltizama verilmesi uygun görüldü.

Kırım savaşının sona ermesinden sonra tekrar iltizam sistemine dönüldü ve devlet gelirlerinin ihale ve artırma yöntemleri hakkında ayrıntılı bir nizamname hazırlandı. Bu nizamnameye göre zeytin aşarı iki, hububat öşrü ise bir veya iki senelik bir süre için iltizama verilecekti. Her kazanın öşür gelirleri önce kaza meclisinde köyler itibariyle daha sonra sancak meclisinde ve vilayet merkezinde kazalar itibariyle arttırma usulü ile isteklilerine ihale olunacaktı. Aynı mültezim birden fazla sancağın ihalesini üzerine alamayacaktı. Bu usulün önemli bir mahzuru, bir kazanın aşar gelirlerini bütünüyle üzerine alan mültezimin tahsil alanını talî bölgelere bölerek ikinci derece mültezimlere ve onların da üçüncü derece mültezimlere devretmesiyle bir mültezimler zincirinin doğmasına yolaçmasıydı. Üreticiyle muhatap olan mültezimlerin kârlarını maksimize edebilmek için tahsil sırasında başvurdukları yolsuzluklar ve aşım talepler yüzünden, üreticinin vergi yükü artarken; devletin eline geçen miktarlarla üreticinin ödediği vergi arasındaki fark yani vergi kaybı büyümüştü. Bu yöntem ele aldığımız dönemin son yılı olan 1277 yılına kadar sürmüştür¹⁸.

Ağnam Resmi (Koyun Vergisi).

Tanzimat'ın başlangıcında koyunlardan alınan önemli bir vergi Rumeli bölgesinde yaygın şekilde uygulanan 'ondalık ağnamı' idi. Bu verginin uygulaması bölgenin İstanbul'a mesafesine göre iki farklı şekilde oluyordu. İstanbul'a yakın bölgelerde mevcut küçük baş hayvanlardan kuzu ve oğlaklar dışında onda biri devlet tarafından tesbit edilen (mirî) fiyatlarla satın alınıyordu.

Aslında resmî bir mübayaaya niteliği arzeden bu uygulama, tesbit edilen fiyatların piyasa fiyatlarının oldukça altında olması dolayısıyla aynı bir vergi niteliği kazanıyordu¹⁹. Elde edilen koyunlar İstanbul'a yakın devlet meralarında toplanıyor ve ihtiyaca göre askerlerin, sarayın, tekkelerin ve devlet memurlarının et tayinatlarını karşılamak üzere İstanbul'a sevk ediliyordu. Buna karşılık İstanbul'a uzak bölgelerde bu aynı yükümlülük bedele çevriliyor ve nakden tahsil ediliyordu.

Bu uygulama verginin kaynağını tahrib edici bir etki yaptığından 1273 yılında ondalık ağnamı uygulamasından vazgeçilerek koyunların sağladığı hasılat üzerinden vergi alınması kararlaştırıldı. Buna göre her bölgede küçük baş hayvanlardan sağlanan hasılatın % 10 u dolaylarında bir vergi kondu. Bu vergi bölgelere göre hayvan başına 2 ile 4 guruş arasında değişiyordu.

¹⁸ *İhsâiyât-ı Maliye...*, ss. 72-4.

¹⁹ MMD 8208, s. 10.

Türk Tarih Kurumu

Türk Tarih Kurumu

BÖLÜM III

BÜTÇELERE GÖRE DEVLET GELİRLERİ VE GİDERLERİ

Bütçeler bir ülkede devlet gelir ve giderlerinin seyrini ve bileşimini izlememize imkan veren belgelerdir. Üretim, ticaret hacmi, millî gelirin düzeyi ve bileşimi gibi ekonominin genel performansındaki gelişme ve değişimleri izlememize imkan verecek istatistik verilerin hiç bulunmadığı ya da yetersiz olduğu Tanzimat dönemi Osmanlı ekonomisi gibi sanayi öncesi ekonomilerde, devlet gelir ve giderleri ekonomideki global değişimleri tesbit edebileceğimiz en önemli, hatta belki de yegane göstergelerdir. Ayrıca bu ekonomilerde devlet sektörünün genişliği ve mal ve hizmet alıcısı olarak özel kesimin faaliyetlerini etkileme gücünün büyüklüğü, bu verilerin önemini daha da artırmaktadır.

Bütün bu önemine rağmen Tanzimat dönemi için Osmanlı arşivlerine dayalı tek bütçe dahi yayınlanmamıştır. Oysa 1262 mali yılından başlayarak ele aldığımız dönemin son yılı olan 1277 mali yılına kadar 14 bütçe hazırlanmıştır. Dönem içinde yalnız 1270 ve 1271 mali yılları için bütçe hazırlanmamıştır. Muhtemelen bu, Kırım savaşının yarattığı bir sonuçtur. Buna ilave olarak 1257 yılı için bütçe olarak niteleyemeyeceğimiz bir gelir ve gider tahmini bulunmaktadır.

Bütün bu verilerden yararlanarak Osmanlı İmparatorluğu'nun Tanzimat döneminde toplam gelir ve giderlerini ve tahmini bütçe açık ve fazlalarını gösteren tablo 1 hazırlanmıştır. Tablonun incelenmesinden de anlaşılacağı gibi, Tanzimatın ilk yıllarında imparatorluğun toplam gelir ve giderleri tahminen 600 milyon guruşa yakındı. Bu yıllara ait bütçelerde dikkati çeken bir husus, bu ilk bütçelerin denk bütçeler olmalarıdır. Oysa Tanzimatın hemen başlarında hazinenin önemli bir açıkla karşılaşacağından endişe edilmekteydi. Bu korkunun haklı nedenleri bulunmaktaydı. Devletin gelirlerinin önemli bir bölümünü teşkil eden ve o zamana kadar $1/3$ ile $1/10$ arasında değişen oranlarda alınan aşar vergisinin oranı, bütün imparatorluk için $1/10$ a indirilmişti. 1838 ticaret anlaşması ile devletin önemli bir gelir kaynağı olan ticarî tekeller kaldırılmıştı. Ayrıca malî bürokrasi yeniden örgütlenmiş; vergilerin tahsilinde alışılmış iltizam usulü kaldırılarak devlet gelirlerinin muhassıllar aracılığıyla doğrudan devlet adına tahsil edilmesi kararlaştırılmıştı. Böyle bir uygulama için malî bürokrasi hazırlıksızdı. Fakat bütün bu olumsuz faktörlere rağmen korkuların yersiz olduğu görüldü. Nitekim 1262 mali yılı bütçesi az da olsa bir fazlayla kapanmıştı.

Tablo 1

Bütçelere Göre Devlet Gelir ve Giderleriyle Bütçe Açıklarının
Seyri, 1257-1277 (1841-2/1861-2)

Mali Yılı	Gelirler (Guruş) (İndeks)		Giderler (Guruş) (İndeks)		Bütçe açığı (Guruş)	Açığın Gelirlere Oranı
1257/1841-2	562.911.000	100.0	567.074.000	100.0	- 4.163.000	0.7
1262/1846-7	625.000.000	111.0	624.718.145	110.2	281.855	0.0
1263/1847-8	653.500.000	116.0	668.763.404	117.9	- 15.263.404	2.3
1264/1848-9	666.230.000	118.4	704.816.642	124.3	- 38.586.642	5.8
1265/1849-50	710.000.000	126.1	798.998.000	140.8	- 88.998.000	12.4
1266/1850-1	715.116.013	127.0	777.304.276	137.1	- 62.188.263	8.7
1267/1851-2	724.400.000	128.7	782.576.000	138.0	- 58.176.000	8.0
1268/1852-3	772.971.628	137.3	794.392.424	140.0	- 21.420.796	2.8
1269/1853-4	757.459.671	134.6	779.117.205	137.4	- 21.657.500	2.9
1272/1856-7	888.053.500	157.8	929.362.500	163.9	- 41.309.000	4.7
1273/1857-8	1.042.940.000	185.5	1.131.580.000	199.5	- 88.640.000	8.4
1274/1858-9	1.133.301.500	201.3	1.200.665.500	211.7	- 67.364.000	5.9
1275/1859-60	1.161.376.000	206.0	1.367.198.204	241.1	-205.822.204	17.7
1276/1860-1	1.200.067.485	213.2	1.311.636.964	231.3	-111.569.479	9.3
1277/1861-2	1.221.184.160	216.9	1.393.407.544	245.7	-172.223.384	14.1

Kaynak: Bu bölümdeki tablolar için bkz. Ek I: Bütçeler.

Fakat daha sonraki yıllarda giderlerin gelirlerden daha hızlı büyümesi, bütçe açıklarının ortaya çıkmasına yolaçtı. Nitekim 1265/1849-50 mali yılı bütçesinde devlet gelirleri 1257/1841-2 mali yılına göre % 26.1 artış göstermişken, giderlerdeki artış oranı % 40.8 i buluyordu. Bunun sonucu olarak bütçe devletin beklenen gelirlerinin % 12.4 ü oranında bir açık gösteriyordu. Bundan sonraki yıllarda gelirler normal artışını sürdürürken giderlerde önemli ölçüde kısıntı yapılarak bütçe açıklarının büyümesi önlenmiştir. Nitekim 1266/1850-1 mali yılı bütçesi ilk tahminlere göre 123.489.465 gurus açık vermekteydi. Bu miktarın devletin beklenen gelirlerine oranı % 17.6 gibi oldukça yüksek bir düzeye ulaşıyordu. Ancak tahsil olunması şüpheli görülerek gelirlerden düşülen bir miktarın geç de olsa tahsil edilebileceği düşünülerek gelirlere eklenmesi, giderlerden ise 48.314.500 gurusluk bir kısıntı yapılması suretiyle açık miktarı 62.188.263 gurus gibi makul bir düzeye indirilmişti. Kırım savaşı öncesindeki bütçelerde ise bütçe açıklarının devletin beklenen gelirlerine oranı % 3 ün altına düşürülmüştü.

Kırım savaşından sonraki ilk yıllarda da bütçe açıklarının fazla büyümediği görülmektedir. Bu şaşırtıcı durumun nedeni, bütçelerin olağan giderlerin düzenli gelirlerle karşılanması esasına dayalı bir denge niteliği taşımasıdır. Savaşın yolaçtığı giderlerin bütçe dışı tertüblerden karşılanması, bütçelerde gösterilen açıkların gerçekte olduğundan daha düşük miktarlarda kalmasına yolaçmıştır. Kırım savaşının bütçelerde etkisi, ancak savaşın birkaç yıl sonra bütçe dahilinde yeralan borç ödemeleri nedeniyle görülmüştür. Nitekim ele

Türk Tarih Kurumu

Türk Tarih Kurumu

devlet gelirleri içindeki payının büyük ölçüde düşmesine karşılık, üretim ve ticaret üzerinden sağlanan gayri-şahsî vergi gelirlerinin önemli bir oranda yükselmiş bulunmasıdır. Nitekim 1277 malî yılında 1265 malî yılına göre % 13.7 lik bir artış gösteren 'virgü' gelirlerinin toplam devlet gelirleri içindeki payı, % 23.7 ye düşmüştür. Aynı şekilde % 27.7 lik bir artış gösteren ve gayri-müslimlerden cizye yerine alınmaya başlayan askerlik bedeli gelirlerinin payı % 4.9 a düşmüştür. Mısır ve diğer maktû vergiye bağlanan bölgelerden sağlanan gelirlerle birlikte bu birinci grubun toplam gelir bütçesi içindeki yeri üçte bire inmiştir. Buna karşılık üretim ve ticaretle ilgili vergiler grubu önemli artışlar göstermiştir. Özellikle ziraat üretimine dayalı olarak alınan vergi gelirleri çok büyük artışlar göstermiştir. Öşür gelirleri, bu süre içinde 1.9 katına çıkarak toplam gelirlerin % 29.6 sını sağlar hale gelmiştir. Emtia gümrükleri ise 2.1 katına varan bir artış göstererek devlet gelirlerinin % 13.5 ini sağlamaya başlamıştır. Toplam olarak ikinci grubun devlet gelirleri içindeki payı üçte ikiye yükselmiştir.

İkinci grup gelirlerin bu hızlı artışı üretimin genişlediği, dış ticaretin ise üretimden de daha hızlı arttığı bir ekonomik gelişmeyle alakalandırılabilir. Nitekim 1840-1873 döneminde Osmanlı dış ticaretinin hızlı bir genişleme gösterdiğini dış ticaret verileri de doğrulamaktadır. 1840 lardan itibaren Osmanlı İmparatorluğunun Avrupa ile ticaret hacmi yılda % 5 in üzerinde bir artış göstermiş ve her 11-13 yılda iki katına çıkmıştır²⁵. Görüldüğü gibi gümrük gelirlerindeki artış ile dış ticaret hacmindaki genişleme aynı oranlarda olmuştur. Öte yandan dış ticaretteki bu genişlemenin ziraat üretimi de uyardığını ve aşar gelirlerindeki artışın da üretim artışlarından kaynaklandığını düşünmek yanlış olmayacaktır.

Buna karşılık birinci grubu oluşturan virgü ve cizye gibi devlet gelirleri kolay değişmeyen bir yapıya sahipti. Bunlar kişi ya da topluluklardan doğrudan doğruya tahsil edildiğinden yeni zamların yapılabilmesi idarenin siyasî etkinliğine bağlıydı. Bu dönemde elde ettikleri gelir payına göre oldukça yüksek bir vergi yükü altında bulunan ve imparatorluğun çoğunlukla Anadolu kesiminde yaşayan müslüman toplulukların yeni bir vergi artışına tahammülü yoktu. Nisbi olarak daha düşük bir vergi yükü altında bulunan gayri-müslim nüfusun çoğunlukta olduğu Rumeli kesiminde ise, dış güçlerin baskısı ve iç siyasî şartlar yüzünden devletin böyle bir ayarlama yapması mümkün değildi.

Bütçe gelirlerinin bölgeler itibariyle dağılımı ise şu şekilde gelişmiştir. 1257 malî yılı bütçe taslağına göre, devlet gelirlerinin % 27.5 i Rumeli'de, % 31.7 si ise Anadolu'da olmak üzere toplam % 59.2 si Tanzimat yönetiminin kapsamına alınmış bölgelerden sağlanıyordu. Bunun dışında % 8.9 u henüz Tanzimat yönetiminin kapsamına alınmamış, % 4.8 i ise malî kayıtları taslak hazırlandığı sırada henüz merkeze ulaşmamış Anadolu ve Rumeli topraklarından sağlanıyordu. Bu durumda toplam olarak devlet gelirlerinin % 73 ü Anadolu ve Rumeli'den elde edilmekteydi. Devlet gelirlerinin % 2.4 ü Mısır'dan, % 12.5 i Arabistan bölgesinden, % 12.2 si ise İstanbul'dan sağlanıyordu.

1265 malî yılı bütçe taslağına göre devlet gelirlerinin % 35.4 ü Kıbrıs ve Akdeniz adaları da dahil olmak üzere Rumeli'den, % 35.3 ü Anadolu'dan sağlanıyordu. Devlet gelirlerinin % 13.8 i Arabistan'dan, % 3.9 u Mısır'dan ve % 11.6 sı da İstanbul'dan elde ediliyordu.

1275 malî yılına gelince bütçe kayıtlarına göre devlet gelirlerinin yarısından fazlasını teşkil eden % 51.1 i Anadolu ve Arabistan topraklarından, % 38.0 i Rumeli topraklarından, % 3.3 ü Mısır'dan, % 7.6 sı ise İstanbul'dan sağlanıyordu.

²⁵ Şevket Pamuk, *Osmanlı Ekonomisi ve Dünya Kapitalizmi*, ss. 25-8.

Bu dönem içinde farklı malî yıllara ait rakamlardan çıkarılabilecek sonuç, ele aldığımız dönemin sonlarına doğru İstanbul gelirlerinin payındaki düşmeye karşılık taşra gelirlerinin payının belirgin şekilde yükselmiş olmasıdır. Ancak bu değişme 1257 ve 1265 bütçelerinde İstanbul gelirleri arasında gözükken bazı gelir kalemlerinin 1275 malî yılı bütçesinde taşra gelirleri arasına kaydırılmasından kaynaklanmıştır. Nitekim devlet gelirlerinin önemli bir kalemini teşkil eden ağnam vergisi gelirleri, 1265 yılı bütçesinde İstanbul gelirleri arasında görülürken 1275 yılı bütçesinde taşra gelirleri içinde yer almıştır²⁶.

Harcamaların Dağılımı.

Bütçelerde yeralan verilerin değerlendirilmesi harcamaların bileşimi hakkında bazı sonuçlar çıkarmamıza imkan vermektedir. Bu döneme ait bütçelerde yeralan verilerin değerlendirilmesiyle hazırlanan Tablo 2 nin incelenmesinden de anlaşılacağı üzere dönem içinde harcamaların ana gruplar itibariyle dağılımında önemli değişimler ortaya çıkmıştır. Tanzimatın başlangıç yıllarına ait ilk gelir ve gider tahmini niteliğindeki bütçe taslağına göre 1257/1841-2 malî yılında harcamaların % 40.7 si askerî harcamalara, % 9.3 ü maaş ödemeleri olmak üzere toplam % 40.7 si ise idarî harcamalara ayrılmıştı. Bunun dışında harcamaların % 13.2 si, sultanın harcamalarına tahsis olunmuştu. Bütçenin yalnızca % 5.4 lük küçük bir bölümü ise transfer harcamalarına ayrılmıştı. Herhangi bir mal ve hizmet alımı sözkonusu olmaksızın yalnızca satınalma gücünün el değiştirmesine yolaçan transfer harcamalarının, bu tarihlerde en önemli bölümünü timar ve mukataat sahiplerine ödenecek tazminatlarla iç borçlara ödenecek faizler meydana getirmekteydi.

1268/1852-3 malî yılına ait bütçe verilerinden 10 yıl sonra bu alanlara ayrılan tahsisatların miktar olarak bir hayli şişmesine rağmen, bütçe içinde işgal ettikleri yerler itibariyle önemli bir değişme göstermediği anlaşılmaktadır.

Oysa dönemin son yılı olan 1277/1861-2 malî yılında askerî harcamalara ayrılan payın oranı % 37.7 ye, idarî harcamaların payı % 29.5 e, sultana ayrılan ödeneklerin payı % 9.3 e düşmüştür. Buna karşılık yalnızca transfer harcamalarının payı önemli bir yükselme göstererek bütçe giderlerinin % 23.5 ini teşkil eder hale gelmiştir. Bunun üçte birlik bir bölümü, dış borçlardan kaynaklanan anapara ve faiz ödemelerine ayrılmıştı. Geriye kalan üçte ikilik bölümün çok büyük bir kısmı, iç borçlanmalardan doğan ödemelerdi.

²⁶ Devlet gelirlerinin türlerine ve bölgelere göre bileşimiyle alakalı bu değerlendirmelere esas olan veriler ilgili yılların gelir bütçelerinden elde edilmiştir. Bu bütçeler için bknz. Ek I.

Tablo 2 A

Bütçe Tahsisatlarının Başlıca Harcama Grupları Arasında Dağılımı (Guruş), 1257-1277

Mali Yılı	Askerî Harcamalar	Sultanın Harcamaları	İdarî Harcamalar	Transfer Harcamaları	Toplam
1257/1841-2	230.610.000	75.000.000	230.757.500	30.706.500	567.074.000
1262/1846-7	291.482.855	62.500.000	206.718.150	64.017.140	624.718.145
1263/1847-8	303.965.376	68.500.000	234.307.165	61.990.855	668.763.404
1264/1848-9	305.400.602	75.000.000	264.859.254	59.556.786	704.816.642
1265/1849-50	306.846.936	75.000.000	342.222.262	64.824.449	788.893.647
1266/1850-1	314.285.976	75.000.000	338.154.800	98.178.000	825.618.776
1267/1851-2	310.928.895	75.000.000	322.861.936	69.235.000	778.025.831
1268/1852-3	310.906.925	75.000.000	350.610.999	57.874.500	794.392.424
1269/1853-4	312.465.705	75.000.000	333.777.400	57.874.500	779.117.205
1272/1856-7	329.806.500	117.031.000	347.118.500	135.406.500	929.362.500
1273/1857-8	382.114.103	117.031.000	420.939.896	211.495.000	1.131.580.000
1274/1858-9	460.935.190	123.130.034	444.306.185	172.294.526	1.200.665.935
1275/1859-60	494.636.123	125.437.500	505.784.822	241.339.759	1.367.198.204
1276/1860-1	503.454.214	131.594.148	452.391.709	224.196.892	1.311.636.964
1277/1861-2	525.382.752	129.863.755	411.154.639	327.006.400	1.393.407.544

Tablo 2. B

Bütçe Tahsisatlarının Başlıca Harcama Grupları Arasında Dağılımı (Yüzde)
1257-1277

Mali Yılı	Askerî Harcamalar	Sultanın Harcamaları	İdarî Harcamalar	Transfer Harcamaları	Toplam
1257/1841-2	40.7	13.2	40.7	5.4	100.0
1262/1846-7	46.6	10.0	33.2	10.2	100.0
1263/1847-8	45.5	10.2	35.0	9.3	100.0
1264/1848-9	43.3	10.6	37.6	8.5	100.0
1265/1849-50	38.9	9.5	43.4	8.2	100.0
1266/1850-1	38.1	9.1	40.9	11.9	100.0
1267/1851-2	40.0	9.6	41.5	8.9	100.0
1268/1852-3	39.1	9.4	44.2	7.3	100.0
1269/1853-4	40.1	9.6	42.9	7.4	100.0
1272/1856-7	35.4	12.6	37.4	14.6	100.0
1273/1857-8	33.8	10.3	37.2	18.7	100.0
1274/1858-9	38.4	10.3	37.0	14.3	100.0
1275/1859-60	36.2	9.2	37.0	17.6	100.0
1276/1860-1	38.4	10.0	34.5	17.1	100.0
1277/1861-2	37.7	9.3	29.5	23.5	100.0

Görüldüğü gibi aradan geçen yirmi yıllık süre içinde yalnızca transfer harcamaları önemli bir artış göstermiştir. İdarî harcamalarla sultanın harcamalarındaki artış, kuruluşun değer kaybıyla aynı oranda olmuştur. Askerî harcamalarda asker sayısındaki artışlarla açıklanabilecek kısmî ölçüde reel bir yükselme olmuştur²⁷. Transfer harcamaları ise 11 katına varan bir artış göstermiştir. Transfer harcamaları içinde dönemin başında büyük bir yer işgal eden timar ve mukataat sahiplerine ödenen tazminatlar önemini yitirmiştir. Buna karşılık iç borçlanmalardan kaynaklanan transfer harcamaları çok büyük bir miktara ulaşmıştır. Aynı şekilde dış borçlanmalar da dönemin son yıllarından itibaren önemli miktarda transfer harcamasına kaynaklık etmeğe başlamıştır.

Transfer harcamalarındaki bu hızlı yükselişin nedeni, iç ve dış borç yükünün artışıydı. Dönemimizin başlangıcı olan 1257 malî yılında yapılan bir tesbite göre toplam 349.949.745 guruş birikmiş hazine borcu bulunmaktaydı. Bunun 50 milyon gurusunu çıkarılan kaimelerin karşılığı; 5.194.915 gurusunu ise Alyon adlı bir tüccardan alınan borç teşkil ediyordu. Kalan miktar ise özel şahısların hazineden olan alacakları idi. Bu toplam borcun bir kısmının 1257 yılı içinde geçmiş yıllar adına yapılacak tahsilatlardan ödenerek hazinenin borcunun yıl sonunda 235.120.500 guruşa ineceği tahmin olunmaktaydı²⁸. Bu miktar o yıllardaki devlet gelirlerinin yaklaşık beşte ikisi civarındaydı.

Dönemin son yılı olan 1278 malî yılı başında yapılan diğer bir tesbite göre ise hazinenin iç ve dış borçları önemli miktarlara ulaşmıştı. Hazine o tarihe kadar İngiliz sterlini ve Fransız frangı olarak 1.651.547.680 guruş dış borç almıştı. Fakat bu hesap İngiliz sterlini ve Fransız frangının resmî kuru üzerinden yapılmıştı. Sterlin ve frangın piyasa kuru üzerinden yapılacak bir hesaplama göre; dış borç yükü, 2.793.612 guruşu bulmaktaydı. Hazinenin başvurduğu iç borçlanma miktarı ise 1.643.435.000 guruş civarındaydı²⁹. Çok büyük bir bölümüne Kırım savaşıdan sonra başvuru ve hazinenin muntazam borçlarını teşkil eden bu borçların toplam miktarı, 4.5 milyar guruşu bulmaktaydı. Bir bölümü amortisman yoluyla ödenmiş olduğu için o tarihlerdeki hazinenin toplam borç yükünün yaklaşık bir göstergesi olarak kabul edilebilecek bu miktar, hazinenin o yıllarda beklenen gelirinin 3.6 katından daha fazlaydı.

Ayrıca hazinenin anapara ve faiz ödemelerinin zamanı ve şartları belirsiz gayri-muntazam borçları bulunmaktaydı. Bunların aynı tarihte miktarı 2 milyar guruş civarındaydı. Bu borçların yarısını piyasadaki kağıt paralar, kalan kısmını ise çeşitli borçlarla bütçenin geçmiş yıl açığı teşkil ediyordu³⁰.

Hazinenin muntazam ve gayri-muntazam borçları birarada ele alındığında toplam borç yükü 6.5 milyar guruşu bulmaktaydı ki bu miktar, toplam bütçe gelirlerinin 5 katı civarında bir yekun teşkil ediyordu.

²⁷ Nitekim Tanzimatın başlangıcında yapılan bir tesbite göre asker mevcudu, 13.994 ü süvari ile topçu, 59.798 i piyade olmak üzere 73.792 neferdî. 1261 yılında süvari ve topçu sayısı 27.566 ya, piyade sayısı ise 101.793 e yükselmişti. 1267 de ise toplam asker sayısı 143.000 e ulaşmıştı. MM 419; MMD 8999, s. 214.

²⁸ MM 419.

²⁹ MMD 4566, ss. 4-5.

³⁰ İD 32866/2.

BÖLÜM IV

HAZİNE HESAPLARI: FİİLÎ DEVLET GELİR VE GİDERLERİ

Hazine Hesapları.

Tanzimat döneminde yalnız tahmin niteliğinde bütçeler hazırlanmakla yetinilmemiş, bu bütçelerin uygulanması da titizlikle izlenmiştir. Bu amaçla, hazine hesaplarının tutuluşunda rumî takvimi esas alan malî yıla geçildiği 1258 malî yılından itibaren düzenli olarak devletin fiilî gelir ve gider durumunu gösteren aylık hesap özetleri çıkarılmıştır. Bu defterler düzenlendiği ayın başından sonuna kadar "hazine-i celilenin... vukûbulan bilcümle vâridât ve mesârifâtını ve mevcûd-u hazîne olmak lâzım gelen mebâliği..." gösterecek şekilde 2 nüsha olarak hazırlanmakta ve Sultana arz edilmek üzere Maliye Nazırı tarafından Bab-ı Ali'ye gönderilmekteydi. Bu defterlerin bir nüshası Sultanın yanında kalmakta, diğeri ise üzeri hatt-ı hümayun ile onaylanarak iâde edilmekteydi. Bu nedenle bu defterleri yıllık olarak biraraya getiren ve bu araştırmada yeralan hazine hesaplarının çıkarılmasına esas olan bu defterlere, Osmanlı arşiv tasniflerinde 'arz defterleri' adı verilmekteydi.

Hazinenin aylık kesin hesaplarını içeren bu defterler, birer 'kasa defteri' niteliğindedir. Bu defterlerde her ay içinde hazinece yapılan tahsilat ve ödemeler ayrıntılı olarak gösterildikten sonra, hazinenin ay başındaki nakid ve değerli evrak mevcudu da dikkate alınarak hazinenin aylık gelir ve gider dengesi yapılmakta ve hazinenin kasasında bir sonraki aya devreden nakid ve değerli evrak mevcudu gösterilmekteydi.

Tahsilat bölümünde gelirler, hem tahakkuk yılları, hem de muhasebe kalemleri itibariyle ayrıntılı olarak yer almaktaydı. 1262 malî yılından itibaren yürürlüğe giren hazine hesaplarının tutulmasıyla ilgili sisteme göre, önce 1256-1261 yılları arasında tahakkuk etmiş gelirlerden yapılan tahsilat tahakkuk yılları itibariyle şu üç ana bölüm altında toplanıyordu:

1. Anadolu ve Rumeli'deki ilga edilen muhassıllıkların gelirleri,
2. İstanbul'da elde edilen gelirler,
3. Maliye Hazinesinin kurulmasından önce Mansure ve Redif hazineleriyle Hazine-i Amire tarafından tahakkuk ettirilmiş fakat çeşitli nedenlerle o malî yıla kadar bakaya olarak kalmış gelirlerden yapılan tahsilat.

Daha sonra ise 1262 ve daha sonraki malî yılların gelirleri yine tahakkuk yılları da ayrı ayrı belirtilerek dört bölüm halinde gösteriliyordu:

1. Anadolu gelirleri,
2. Rumeli gelirleri,
3. İstanbul gelirleri (gelir türleri itibariyle ayrıntılı olarak),

4. Bütçe dışı düzensiz gelirler (gelir türleri itibariyle ayrıntılı olarak).

Gelirler bölümünün sonunda o ay içinde yapılan fiilî tahsilatın tahakkuk yıllarına göre dağılımı ve toplam miktarı gösteriliyordu.

Giderler bölümüne gelince yine önce 1262 malî yılı öncesinde tahakkuk etmiş giderlere mahsuben yapılan ödemeler; daha sonra ise 1262 ve daha sonraki yıllar hesabına yapılan ödemeler tahakkuk yılları ve tertipleri itibariyle ayrıntılı olarak gösteriliyordu. Giderler bölümünün sonunda da o ay içinde yapılmış ödemelerin yıllar ve tertibler itibariyle özet bir dökümü yapılıyordu.

Defterin son bölümünde ise o ay içinde yapılan tahsilatla ay başındaki hazine mevcudu toplanıyor, bundan yapılan ödemelerin toplamı düşülerek bir sonraki aya devreden hazine mevcudu gösteriliyordu.

Yukarda açıklanan esaslara göre düzenlenen defterlerden yararlanarak hem bir malî yıl içinde elde edilen fiilî gelirlerin ve yapılan giderlerin toplam miktarlarını ve gelirlerin ana maliye büroları ve giderlerin tertibler itibariyle dağılımını izlememiz, hem de bir malî yıl içinde tahsil edilen gelirlerin ve yapılan ödemelerin bütçelere göre tahakkuk yılları itibariyle dağılımını belirlememiz mümkün olmaktadır.

Hazine Hesaplarına Göre Tahsilat ve Ödemelerin Seyri.

Arz defterlerindeki verilerin değerlendirilmesiyle düzenlenen Tablo 3, 1258-1277 malî yılları arasında hazinenin fiilî gelir ve giderlerini göstermektedir. Tablonun incelenmesinden de anlaşılacağı üzere ele aldığımız dönemin başlarında hazinece tahsil edilen gelirlerin ve yapılan ödemelerin hacmi 600 milyon guruş dolaylarında seyrederken, 1270 lerde 1 milyar guruşa, dönemin son yılı olan 1277 de ise 1.7 milyar guruşa yükselmiştir. Kaba bir hesaba ele aldığımız 20 yıllık dönem içinde hazinenin işlem hacmi yaklaşık üç katına varan bir artış göstermiştir.

Tahsilatın Tahakkuk Yılları İtibariyle Dağılımı.

Daha önceki açıklamalarımızda, Tanzimat dönemi bütçe uygulamalarında hazinenin gelir gider hesaplarının 'eksersiz' usulü çerçevesinde tutulduğunu belirtmiştik. Buna göre herhangi bir malî yılda tahakkuk eden gelirler, hangi malî yılda tahsil edilirse edilsin tahakkuk ettiği yılın geliri olarak hazine hesaplarında gösteriliyordu. Bu uygulama, bize herhangi bir malî yılda tahsil edilen gelirlerin tahakkuk yılları itibariyle dökümünü yapma imkanını vermektedir.

Tablo 3

Hazine Hesaplarına Göre
Tahsilat ve Ödemelerin Seyri, 1258-1277

Mali Yılı	Tahsilat		Ödemeler	
	(Guruş)	(İndex)	(Guruş)	(İndex)
1258/1842-3	613.044.184	100.0	612.773.470	100.0
1259/1843-4	568.151.609	92.8	567.926.428	92.7
1260/1844-5	617.809.304	100.8	615.575.952	100.5
1261/1845-6	602.278.803	98.2	603.877.218	98.5
1262/1846-7	611.767.487	99.8	609.123.103	99.4
1263/1847-8	734.324.084	119.8	738.197.997	120.5
1264/1848-9	806.137.186	131.5	806.014.689	131.5
1265/1849-50	732.534.783	119.5	732.410.305	119.5
1266/1850-1	643.142.278	104.9	643.297.247	105.0
1267/1851-2	628.124.666	102.5	628.006.725	102.5
1268/1852-3	773.218.287	126.1	773.222.852	126.2
1269/1853-4	948.769.836	154.8	948.892.693	154.9
1270/1854-5	900.489.362	146.9	900.298.030	146.9
1271/1855-6	1.121.701.267	183.0	1.121.767.384	183.1
1272/1856-7	1.073.051.258	175.0	1.073.048.140	175.1
1273/1857-8	1.460.658.666	238.3	1.456.188.125	237.6
1274/1858-9	1.714.708.226	279.7	1.717.853.294	280.3
1275/1859-60	1.160.971.843	189.4	1.160.053.904	189.3
1276/1860-1	1.211.503.100	197.6	1.213.422.711	198.0
1277/1861-2	1.668.975.313	272.2	1.668.081.934	272.2

Kaynak: Bu bölümdeki tablolar için hazine hesaplarıyla ilgili ayrıntılı verilerin yer aldığı Ek II'ye bakınız.

Herhangi bir mali yılda tahsilatı yapılan gelirler, cari yıl gelirleriyle geçmiş yıllarda tahakkuk etmiş, fakat tahakkuk ettiği yılda tahsil edilemiyerek bakaya kalmış gelirlerden yapılan tahsilatdan meydana geliyordu. Tablo 4 de 1258-1277 mali yılları arasında tahsil edilen gelirlerin tahakkuk yılları itibariyle dağılımı görülmektedir. Tabloda da görüldüğü gibi, herhangi bir mali yılda cari yıl gelirleri genel olarak hazine tarafından tahsil edilen gelirlerin yarısını teşkil etmektedir. Ancak konjonktürel faktörlerin etkisiyle bu oran 1272 mali yılında % 31.1 e kadar düşmüş, buna karşılık 1277 mali yılında % 68 e yükselmiştir. Bakaya gelirlerden yapılan tahsilatın çok önemli bir bölümü bir önceki mali yılda tahakkuk etmiş gelirlerdir. Bir önceki yılda tahakkuk eden gelirlerden yapılan tahsilat, hazinenin girişlerinin normal olarak üçte birini meydana getirmektedir. Ancak bu oran da 1272 mali yılında % 54.1 gibi yüksek bir orana çıkmış, buna karşılık 1277 yılında % 10.9 a düşmüştür. Bakaya gelirlerinin kalan bölümünü ise 2 ve daha önceki mali yıllarda tahakkuk edip o bütçe yılına kadar henüz tahsil edilememiş gelirlerden yapılan tahsilat meydana getirmekteydi. Herhangi bir mali yılda bu tahsilatın oranı, toplam gelirlerin % 15-20 si dolaylarında olmaktadır. Ancak bu

oranın da 1273 mali yılında % 30.5 e kadar yükseldiğini, 1258 mali yılında ise % 6.4 te kaldığını görmekteyiz.

Tablonun değerlendirilmesinden de anlaşılacağı gibi Kırım savaşının başladığı 1270 mali yılına kadar hazinenin tahsilatı tahakkuk yılları açısından istikrarlı bir nitelik arz etmektedir. Bu yıllarda genel olarak mali yıl gelirlerinin yarısını carî yıl, 1/3 ünü bir önceki mali yıl, geri kalan 1/6 sını ise 2 ve daha önceki yıllar adına yapılan tahsilatların oluşturduğu söylenebilir. Kırım savaşı döneminde ve onu izleyen yıllarda bu standart dağılım bozulmuştur. Bazı mali yıllarda hazine ihtiyaçlarının zorlamasıyla carî yıl adına yapılan tahsilat çok yüksek oranlara ulaşmışken; diğer bazı yıllarda çok düşük düzeylerde kalmıştır. Bu gelişmeyi hazinenin gelir istikrarı açısından olumsuz bir gelişme olarak değerlendirebiliriz.

Tablo 4

Tahsilatın Tahakkuk Yıllarına Göre Dağılımı, 1258-1277

Mali Yılı	Carî yılda Tahakkuk eden (Guruş)		Bir önceki yılda Tahakkuk etmiş (Guruş)		Geçmiş yıllarda Tahakkuk etmiş (Guruş)		Toplam Tahsilat (Guruş)	
	%	%	%	%	%	%	%	
1258/1842-3	298.664.093	48.7	275.091.455	44.9	39.288.636	6.4	613.044.184	100.0
1259/1843-4	321.033.565	56.6	150.558.071	26.5	96.559.973	16.9	568.151.609	100.0
1260/1844-5	284.616.343	46.1	200.688.808	32.5	132.504.153	21.4	617.809.304	100.0
1261/1845-6	304.483.468	50.6	213.744.804	35.5	84.050.531	13.9	602.278.803	100.0
1262/1846-7	328.077.579	53.6	208.100.382	34.0	75.589.526	12.4	611.767.487	100.0
1263/1847-8	327.306.466	44.6	240.194.109	32.7	166.823.509	22.7	734.324.084	100.0
1264/1848-9	298.740.698	37.1	273.251.082	33.9	234.145.406	29.0	806.137.186	100.0
1265/1849-50	333.241.851	45.5	272.600.895	37.2	126.692.037	17.3	732.534.783	100.0
1266/1850-1	278.851.363	43.3	240.801.392	37.4	123.489.523	19.3	643.142.278	100.0
1267/1851-2	236.516.464	37.7	250.181.401	39.8	141.426.801	22.5	628.124.666	100.0
1268/1852-3	298.073.726	38.5	282.748.350	36.6	192.396.211	24.9	773.218.287	100.0
1269/1853-4	445.454.411	47.0	312.260.963	32.9	191.054.462	20.1	948.769.836	100.0
1270/1854-5	604.864.241	67.2	177.139.713	19.7	118.485.408	13.1	900.489.362	100.0
1271/1855-6	748.277.198	66.7	260.127.110	23.2	113.296.959	10.1	1.121.701.267	100.0
1272/1856-7	333.561.959	31.1	581.022.484	54.1	158.466.815	14.8	1.073.051.258	100.0
1273/1857-8	693.251.212	47.5	320.706.664	22.0	446.700.790	30.5	1.460.658.666	100.0
1274/1858-9	779.478.070	45.5	550.112.344	32.1	385.117.812	22.4	1.714.708.226	100.0
1275/1859-60	727.173.371	62.6	293.181.156	25.3	140.617.315	12.1	1.160.971.843	100.0
1276/1860-1	602.573.735	49.7	469.772.678	38.8	139.156.687	11.5	1.211.503.100	100.0
1277/1861-2	1.134.340.412	68.0	182.073.821	10.9	352.561.080	21.1	1.668.975.313	100.0

Düzenli ve Düzensiz Gelirler.

Herhangi bir mali yılın tahsilatını bir başka açıdan iki ana gruba ayırabiliriz. Birinci grup, bütçeye göre tahakkuk eden ve devletin düzenli gelirlerini meydana getiren çeşitli vergi ve resimlerden yapılan tahsilattır. Bunlar devletin 'mukarrer' gelirlerini teşkil ederdi. İkinci grup ise bütçe dahilinde yer almayan ve Osmanlı mali terminolojisinde 'gayri-mukarrer varidat' olarak adlandırılan gelirlerdi. Bu gelirlerin tahakkuk ve tahsili arızlı bir nitelik arz ederdi. Hazinenin gelir ve giderlerinin dengede olduğu zamanlarda bu tür gelirler, önemli miktarlara ulaşmaz, hazinenin tahsilatının küçük bir bölümünü meydana getirirdi. Ancak hazinenin bütçe kaynaklı gelirlerinin daha önce de gördüğümüz gibi ancak çok geniş bir zaman dilimi içinde tahsil edilebilmesi yüzünden zorunlu ödemelerin karşılanamaması

halinde, özellikle de savaş dönemlerinde hazinenin açıklarının kapanması bu düzensiz gelirlerin artırılması yoluyla olurdu. Tanzimat öncesinde en önemli olağanüstü gelir kaynakları 'imdad-ı seferiyye', 'imdad-ı hazariyye' ve 'avarız' gibi ek vergilerdi. Tanzimatdan sonra bu tür olağanüstü ek vergi uygulamasına gidilmeyerek, iç ve dış borçlanma ile hazinenin acil gelir ihtiyaçları karşılanmıştır. Bu bakımdan hazinenin tahsilatı içinde gayri-mukarrer gelirlerin oranını, fiilî bütçe açıklarının bir göstergesi olarak kabul etmek yanlış bir değerlendirme olmayacaktır.

Tablo 5 de 1258-1277 mali yılları arasında devletin fiilî gelirlerinin bu iki ana grup arasında dağılımı görülmektedir. Tablonun incelenmesinden anlaşılacağı üzere Kırım savaşının başladığı 1269 mali yılına kadar hazine tarafından yapılan tahsilatın tamamına yakın bir bölümü bütçeye göre tahakkuku yapılmış düzenli ve sağlam gelirlerden kaynaklanmaktaydı. Devletin çok sınırlı bir ölçüde esham ve kaime ihracı şeklinde iç borçlanmaya başvurduğu bu dönemde, düzensiz gelirler en yüksek orana (% 10.4) 1265 mali yılında ulaşmıştır. Bu dönemi bir bütün olarak aldığımızda hazinenin tahsilatı içinde düzensiz gelirlerin payı % 5 e bile ulaşmıyordu. Bunlar da genellikle borçlanma dışı kaynaklardan elde edilmiş arızî gelirlerdi. Bu bakımdan % 5 dolaylarında kalan bir düzensiz gelir düzeyi, hazinenin olağan gelirleri arasında mütalea edilebilir.

Tablo 5

Tahsilatın Bütçe Kaynaklı ve Bütçe Dışı Gelirler Arasında Dağılımı, 1258-1277 (1842-3/1861-2)

Mali Yılı	Bütçe Kaynaklı Gelirler		Bütçe Dışı Gelirler		Toplam Tahsilat	
	(Guruş)	%	(Guruş)	%	(Guruş)	%
1258/1842-3	605.444.229	98.8	7.599.955	1.2	613.044.184	100.0
1259/1843-4	538.164.979	94.7	29.986.630	5.3	568.151.609	100.0
1260/1844-5	597.406.108	96.7	20.403.196	3.3	617.809.304	100.0
1261/1845-6	574.967.953	95.5	27.310.850	4.5	602.278.803	100.0
1262/1846-7	598.535.493	97.8	13.231.994	2.2	611.767.487	100.0
1263/1847-8	711.164.659	96.9	23.159.425	3.1	734.324.084	100.0
1264/1848-9	768.074.156	95.3	38.063.030	4.7	806.137.186	100.0
1265/1849-50	656.036.244	89.6	76.498.539	10.4	732.534.783	100.0
1266/1850-1	588.086.919	91.4	55.055.359	8.6	643.142.278	100.0
1267/1851-2	603.818.440	96.1	24.306.226	3.9	628.124.666	100.0
1268/1852-3	700.010.029	90.5	73.208.258	9.5	773.218.287	100.0
1269/1853-4	799.490.710	84.3	149.279.126	15.7	948.769.836	100.0
1270/1854-5	487.522.395	54.1	412.966.967	45.9	900.489.362	100.0
1271/1855-6	543.988.645	48.5	577.712.622	51.5	1.121.701.267	100.0
1272/1856-7	602.006.334	56.1	471.044.924	43.9	1.073.051.258	100.0
1273/1857-8	1.171.248.186	80.2	289.410.480	19.8	1.460.658.666	100.0
1274/1858-9	1.069.712.691	62.4	644.995.535	37.6	1.714.708.226	100.0
1275/1859-60	652.055.784	56.2	508.916.059	43.8	1.160.971.843	100.0
1276/1860-1	574.237.268	47.4	637.265.832	52.6	1.211.503.100	100.0
1277/1861-2	680.986.896	40.8	987.988.417	59.2	1.668.975.313	100.0

Kırım savaşının başladığı 1270 mali yılından itibaren ikinci grup tahsilatın, hazinenin gelirleri içinde payının süratle yükseldiğini görmekteyiz. Kırım savaşının devam ettiği yıllarda tahsilatın yarısına yakın bir bölümü bu bütçe dışı kaynaklardan meydana gelmişti. Kırım savaşının sona ermesiyle birlikte, bu tür gelirler önce düşme göstermiştir. Ancak savaş nedeniyle başvurulmuş borçlanmaların yolaçtığı yeni transfer harcamaları, hazinenin kısa vadeli gelir ihtiyacını arttırmış; bu da hazinenin tahsilatı içinde düzensiz gelirlerin payının yeniden yükselmesi sonucunu doğurmuştur. Nitekim dönemin son yılı olan 1277 mali yılında hazine tahsilatının yalnız 2/5 i bütçe kaynaklı gelirlerden meydana geliyordu.

Kırım savaşının sürdüğü ve onu izleyen 9 yıllık dönemde hazine bu olağandışı kaynaklardan 4.7 milyar guruşa yakın bir fon sağlamıştır. Bu fonların % 13.6 sini esham ihracından; % 5.8 ini faizli, % 12.9 unu ise faizsiz olarak piyasaya sürülen 'evrak-ı nakdiyye' satışından; % 5.3 ünü çıkarılan hazine tahvillerinden elde etmiştir. Bu fonların üçte ikilik bir bölümü tüccar ve sarrafdan alınan kısa vadeli borçlarla sağlanmıştır. Dış borçlanma yoluyla elde edilen miktarlar ise bu fonların % 20.2 sini meydana getirmiştir (Bknz. Tablo 6).

Tablo 6

Hazinenin Bütçe Dışı Gelirlerinin Kaynakları İtibariyle Dağılımı, 1269-1277 (Bin Guruş)

Mali Yılı	Esham İhracı	Evrak-ı Nakdiyye	Tüccar ve Sarrafdan Borçlanma	Eytam Sandığından Borçlanma	Dış Borçlanma	Diğerleri	Toplam
1269/1853-4	—	50.000	22.643	3.500	—	73.136	149.279
1270/1854-5	25.050	131.685	5.467	2.550	211.336	36.880	412.968
1271/1855-6	68.389	64.069	77.307	250	302.826	64.872	577.713
1272/1856-7	—	—	61.566	—	359.420	50.058	471.044
1273/1857-8	85.120	25.000	67.648	—	36.664	74.979	289.411
1274/1858-9	14.245	250.000 ^a	334.679	10.000	31.514	4.558	644.996
1275/1859-60	—	—	429.682	—	—	79.234	508.916
1276/1860-1	175.000	—	448.060	—	—	14.206	637.266
1277/1861-2	269.820	602.000 ^b	95.987	—	—	20.181	987.988
Toplam	637.624	1.122.754	1.543.039	16.300	941.760	418.104	4.679.581
Yüzde	13.6	24.0	33.0	0.3	20.2	8.9	100.0

a. Hazine tahvilidir.

b. Faizsiz evrak-ı nakdiyyedir.

Düzenli gelir grubunun miktar olarak gelişmesine baktığımızda daha enteresan bir sonuç ortaya çıkmaktadır. Kırım savaşı öncesinde hazinenin düzenli gelirlerden yapılan tahsilatı, istikrarlı bir seyir izlemiş ve % 32.1 lik bir artış göstererek 605.4 milyon guruşdan 1269 mali yılında aradan geçen on yıllık süre içinde 799.9 milyon guruşa yükselmiştir. Kırım savaşının hazinenin gelir tahsilatında ciddi problemler yarattığı rakamlardan açıklıkla görülmektedir. 1269 mali yılında 800 milyon guruşa ulaşan hazinenin bütçe kaynaklı gelirleri hemen bir yıl sonra 487.5 milyon guruşa düşmüştür. Kırım savaşının devam ettiği 1270, 1271 ve 1272 mali yıllarında da hazinenin bütçe kaynaklı gelirleri, savaş öncesi düzeyinin çok altında kalmaya devam etmiştir.

Savaş sonrasında (1273 ve 1274) savaş döneminde tahsil edilemeyen gelirlerin tahsiline başlanmasıyla hazinenin bütçe kaynaklı gelirleri yeniden yükselmeye başlamış ve 1274 malî yılında ele aldığımız dönemin en yüksek rakamı olan 1.069,7 milyon guruşa çıkmıştır. Ancak bunu takip eden yıllarda yeniden düşerek 1276 malî yılında 1258 malî yılındaki miktarının da altına inmiş ve dönemin son yılı olan 1277 malî yılında ise 681 milyon guruş olarak gerçekleşmiştir.

Görüldüğü gibi hazinenin bütçe kaynaklı sağlam gelirleri Tanzimatın başlangıcında istikrarlı ve düzenli bir yükselme trendi göstermiştir. Buna karşılık Kırım savaşı döneminde ve onu izleyen yıllarda bütçe kaynaklı hazine gelirleri önemli ölçüde düşmüştür. Kuruluşun değer kaybını da dikkate alırsak, hazinenin reel gelir kaybının daha büyük boyutlara ulaşacağı muhakkaktır.

Bütçe Tahminleri ve Fiili Tahsilat.

Hazinenin fiili gelirlerini takip amacıyla maliye teşkilatı tarafından tutulan bir başka defter serisi 'irad döküm defterleri'dir. Aylık olarak düzenlenen bu defterlerde, herhangi bir malî yılda tahakkuk etmiş gelirlerin ileriye dönük olarak tahsilat yılları itibariyle dağılımı kazalar ve gelir büroları itibariyle ayrıntılı olarak gösterilmektedir. Bu defterlerdeki verilerin değerlendirilmesiyle bu dönemde bütçe tahminleri ile bütçe kaynaklı gelirlerden yapılan tahsilat miktarlarının mukayesesini yapmak mümkün olmaktadır. Aşağıda dönemimiz içinde bu karşılaştırmayı yapmaya imkan bulabildiğimiz yıllara ait veriler yer almaktadır:

Malî Yılı	Tahsil Dönemi	Bütçe Kaynaklı Gelirlerden Yapılan Tahsilat Miktarı (Guruş)	Bütçeye Göre Tahakkuk Eden Gelir Miktarı (Guruş)
1262/1846-7	1262-76	680.818.699	625.000.000
1263/1847-8	1263-76	686.741.445	653.500.000
1265/1849-50	1265-76	657.071.100	710.000.000
1266/1850-1	1266-76	670.517.713	715.116.013
1268/1852-3	1268-76	702.365.012	772.971.500
1269/1853-4	1269-73	612.003.193	757.459.500

Görüldüğü gibi dönemin başlarında hazinenin tahsilatı bütçeye göre tahakkuk ettirilen gelirlerin üzerinde olmuştur. Mesela 1262/1846-7 malî yılı hesabına 1262-76 malî yılları arasında onbeş yıllık bir süre içinde bütçe kaynaklı gelirlerden yapılan fiili tahsilatın miktarı, bütçede öngörülen tahmini gelirlerin % 9.1 üzerinde gerçekleşmiştir. 1263/1847-8 malî yılında yine % 5.1 lik bir fazla tahsilat olmuştur. Bu fazla tahsilat tahsili mümkün görülmeyen gelirlerin bütçede öngörülenden daha düşük oranda kalması sonucu ortaya çıkmıştır. Ancak 1265/1849-50 malî yılından başlayarak hazinenin tahsilatlarının bütçelerde öngörülen miktarların gerisinde kalmaya başladığını görüyoruz. Nitekim 1265 malî yılı hesabına yapılan tahsilat bütçede öngörülen miktarın % 7.5 altında olmuştur. 1269/1853-4 malî yılında ise bu oran % 19.2 ye yükselmiştir. Bu son örnekte tahsil döneminin daha kısa bir süreyi kapsamaması nedeniyle 1273 malî yılından sonra 1269 malî yılı hesabına yapılacak tahsilatla aradaki farkın azalacağını dikkate alsak bile, tahsilatın bütçede öngörülen miktarın gerisinde kalacağı muhakkaktır.

Bütçe kaynaklı gelirlere yapılan fiili tahsilatın yıllar itibariyle gelişmesine baktığımızda, tahsilatın bütçede öngörülen gelir artışlarının gerisinde kaldığı tesbit olunmaktadır.

Aynı defterlerden herhangi bir mali yıl hesabına yapılan tahsilatın başlıca bölgeler ve gelir büroları itibariyle dağılımı konusunda da bilgi edinebilmekteyiz. 1262/1846-7 mali yılı hesabına ileriye doğru 15 yıllık bir sürede gerçekleşen 695.027.259 guruşluk tahsilatın bu açıdan dağılımı şu şekildeydi:

Toplam	(Guruş)	Yüzde
1. Anadolu ve Arabistan gelirleri	341.092.859	49.1
2. Rumeli gelirleri	241.086.135	34.7
3. Ağnam vergisi gelirleri	21.198.145	3.0
4. İstanbul gelirleri	77.441.560	11.1
5. Çeşitli bütçe dışı gelirler	14.208.560	2.1
	<u>695.027.259</u>	<u>100.0</u>

Görüldüğü gibi yapılan tahsilatın yarısına yakın bir bölümü imparatorluğun Asya kıtasındaki topraklarını teşkil eden Anadolu ve Arabistan bölgelerinden elde edilmişti. Buna karşılık üçte biri biraz aşan bir bölümü, Rumeli topraklarından sağlanmıştı. İstanbul'un gelirler içindeki payı % 11.1 düzeyindeydi. Tahsilatın bu dağılımı daha sonraki yıllarda da büyük bir farklılık göstermemiştir. Bu dağılım, bütçelerdeki rakamlara da aşağı yukarı tam bir uygunluk göstermektedir.

Bir bütün olarak baktığımızda gelirlerin büyük bir bölümünün taşradan tahsil edildiği görülmektedir. Buna karşılık ilerde göreceğimiz gibi ödemelerin büyük bir bölümü merkezde İstanbul'da yapılmaktaydı. Taşrada elde edilen gelirlerin bir bölümü yine taşrada sarfediliyor, bunlar merkeze yalnız evrak olarak intikal ediyor ve merkezî hazine tarafından bir mahsub işlemi yapıyordu. Bu tür tahsilat, merkezî hazineye fiilen girmiyor; kayıtlarda hem gelir, hem de gider olarak görülmüyordu. Taşradaki diğer önemli bir bölüm gelirlerin ise İstanbul'a transferi gerekiyordu. Bu gelirler tanzimat döneminde sarraflar tarafından teşkil edilen kumpanyalar vasıtasıyla para ya da poliçe olarak merkeze transfer ediliyordu³¹.

Ödemelerin Tahakkuk Yıllarına Göre Dağılımı.

Hazinenin ödemelerle ilgili hesapları da aynen tahsilatda olduğu gibi 'eksersiz' usulü çerçevesinde tutulmaktaydı. Herhangi bir yılda tahakkuk etmiş harcamalar, hangi yılda fiilen ödenirse ödensin tahakkuk ettiği yılın harcaması olarak hesaplarda gösteriliyordu. Tahsilatda olduğu gibi herhangi bir mali yılda hazine tarafından yapılan ödemeler de, cari yılda tahakkuk etmiş harcamalarla geçmiş yıllarda tahakkuk etmiş fakat o yıla ait tahsilatın yetersizliği nedeniyle ödenememiş harcamalar hesabına yapılan ödemelerden meydana geliyordu.

³¹ Anadolu ve Rumeli bölgeleri için bu transfer işini yürütmek üzere iki ayrı kumpanya teşkil edilmişti. Kumpanyalara bu transfer hizmetlerinden dolayı 100 guruşta 45 para komisyon tayin edilmişti. Ancak yapılan hesaplamalarda kumpanyaların para transferi için katlandıkları giderlerin, özellikle Anadolu'da tayin edilen komisyonun çok üzerinde olduğu görülmüştü. Para transferinin kumpanyalara bırakılmasının bir amacının da bu işi yürüten sarrafların "memâlik-i mahrûse-i şâhânade usûl-ü ticârete teşebbüs ederek menâfi-i külliyyeye mazhar olmaları" olduğu dikkate alınarak daha sonra bu komisyon 50 paraya çıkarılmıştır.

Tablo 7, 1259-1274 yılları arasında yapılan ödemelerin tahakkuk yılları itibariyle dağılımını göstermektedir. Tablodan da anlaşılacağı gibi, herhangi bir malî yılda yapılan ödemelerin büyük bir bölümünü carî yıl giderleri meydana getiriyordu. Carî yıl adına yapılan ödemeler, toplam harcamaların normal olarak % 40 ile 60 ı arasında değişen bir oranını teşkil ediyordu. Ödemelerin diğer önemli bir bölümü, bir önceki yıla ait giderler için ayrılıyordu. Bu ödemelerin toplam giderler içindeki payı, % 20 ile 30 arasında değişmekteydi. Ancak 1272 malî yılında bu oran, % 47.4 e ulaşmıştı. Bu durum Kırım savaşının doğurduğu malî sıkıntılar nedeniyle ödemelerin ertelenmesinden ileri gelmişti.

Ödemelerin üçüncü bir bölümünü ise, iki ve daha önceki malî yıllarda tahakkuk etmiş giderler hesabına yapılan ödemeler teşkil etmekteydi. Bu harcamalar, yapılan toplam ödemelerin % 20 si civarında bir bölümünü meydana getirmekteydi. Dönemin başlarında geçmiş yıllar hesabına yapılan bu ödemeler daha düşük bir yüzdeyi teşkil ederken, ileri tarihlerde oranı yükselmiştir.

Ödemelerin hesaplarda böyle tahakkuk yılları itibariyle ayrıntılı olarak gösterilmesi, bir malî yılda tahakkuk eden giderlerin ileriye dönük olarak ödeme yılları itibariyle dağılımını da tesbite imkan vermektedir. Arz defterlerinde tutulan kayıtlar, Osmanlı maliyesinin de böyle bir takibi yaptığını göstermektedir. Arz defterlerinde herhangi bir malî yılda tahsisatlara konan ödemelerin miktarı ve bu ödeneğe dayanılarak o yıl içinde ve daha sonraki yıllarda yapılan ödemeler toplam olarak özet şeklinde gösterilmekteydi. Bu kayıtlardan yararlanarak herhangi bir malî yıl adına yapılan ödemelerin, hem toplam olarak hem de tahsisatlar ve ödeme yılları itibariyle dökümünü elde etmek mümkün olmaktadır.

Tablo 7

Ödemelerin Tahakkuk Yıllarına Göre Dağılımı, 1259-1274

Malî Yılı	Carî Yılda Tahakkuk Eden (Guruş)		Bir Önceki Yılda Tahakkuk Etmiş (Guruş)		Geçmiş Yıllarda Tahakkuk Etmiş (Guruş)		Toplam Ödemeler (Guruş)	
		%		%		%		%
1259/1843-4	360.382.719	63.5	142.295.753	25.0	65.247.956	11.5	567.926.428	100.0
1260/1844-5	362.086.811	58.8	172.604.478	28.0	80.884.663	13.2	615.575.952	100.0
1261/1845-6	345.244.664	57.2	190.573.846	31.6	68.058.708	11.2	603.877.218	100.0
1262/1846-7	374.826.667	61.5	147.267.206	24.2	87.029.230	14.3	609.123.103	100.0
1263/1847-8	390.033.092	52.8	193.411.758	26.2	154.753.147	21.0	738.197.997	100.0
1264/1848-9	408.482.952	50.7	211.257.250	26.2	186.274.487	23.1	806.014.689	100.0
1265/1849-50	390.135.748	53.3	214.932.418	29.3	127.342.139	17.4	732.410.305	100.0
1266/1850-1	328.439.173	51.1	199.563.388	31.0	115.294.686	17.9	643.297.247	100.0
1267/1851-2	251.260.254	40.0	234.052.010	37.3	142.694.461	22.7	628.006.725	100.0
1268/1852-3	307.794.881	39.8	273.571.986	35.4	191.855.985	24.8	773.222.852	100.0
1269/1853-4	450.931.386	47.5	274.946.082	29.0	223.015.225	23.5	948.892.693	100.0
1270/1854-5	582.551.492	64.7	196.486.619	21.8	121.259.919	13.5	900.298.030	100.0
1271/1855-6	680.784.378	60.7	251.566.393	22.4	189.416.613	16.9	1.121.767.384	100.0
1272/1856-7	408.905.293	38.1	509.018.021	47.4	155.124.826	14.5	1.073.048.140	100.0
1273/1857-8	750.305.764	51.5	305.937.205	21.0	399.945.156	27.5	1.456.188.125	100.0
1274/1858-9	771.855.527	44.9	563.556.878	32.8	382.440.889	22.3	1.717.853.294	100.0

Bu verilerden yararlanılarak fiilî harcamaların bütçe ödeneklerine uygunluğu konusunda bazı tesbitler yapılabilir. Hazine hesaplarının yer aldığı Ek II'de 1262-1269 malî yılları

için bütçe ödeneklerinin toplam miktarı ve tahsisat türleri itibariyle dağılımı ile fiili ödemelerin bir karşılaştırması tablolar halinde gösterilmiştir. Bu dönemde fiili ödemelerin toplam miktarı ile tertibler arasında paylaşımı bütçe tahsisatlarına oldukça yakındır.

Ancak bu ödemeler gecikmeli bir şekilde yapılmaktaydı. Daha önce de belirttiğimiz gibi herhangi bir mali yılda, o yıl içinde tahakkuk etmiş giderlerin en fazla % 60 ı dolaylarında bir bölümü ödenebilmekteydi. Ödemelerin dörtte birlik bir bölümü bir sonraki yılda yapılabilmekteydi. Carî yılda yapılan ödemelerin durumuna göre geri kalan diğer dörtte birlik bir bölümü ise 2 yıl ya da daha fazla gecikmeyle ödenebilmekteydi. Bu uygulama önemli bir zorunluk olmadıkça herhangi bir mali yılın giderlerinin yine o mali yılın gelirleriyle karşılanması prensibinin bir sonucu olarak ortaya çıkmıştı.

Harcamaların Gruplar İtibariyle Dağılımı

Burada da fiili harcamaların ana gruplar itibariyle dağılımı ve bu dağılımın ele aldığımız dönemde yıllar itibariyle gösterdiği değişimler ele alınacaktır. Günümüzde devlet harcamalarıyla ilgili olarak yaygın bir sınıflandırma, ödemelerin carî, yatırım ve transfer harcamaları olarak üç ana gruba ayrılması şeklindedir. Osmanlı İmparatorluğunda ele aldığımız dönemde yatırım harcamalarını carî harcamalardan ayırmamız son derece güçtür. Bu nedenle carî harcamalarla transfer harcamaları arasında bir ayrım yapmakla yetinilmiştir.

Carî harcamalar dört ana grup altında toplanabilir. Hiç şüphesiz carî harcamaların en önemli kalemi askerî harcamalardır. Barış zamanlarındaki kara ve deniz ordularının maaş ödemeleriyle çeşitli giderler, savaş mühimmatı için yapılan ödemeler ve Kırım savaşının yolaçtığı olağanüstü savaş giderleri bu grupta toplanmıştır. Carî harcamaların ikinci önemli grubu idarî harcamalardır. Bu grupta nezaretlerin merkez ve taşra teşkilatlarının maaş dışındaki harcamaları yer almaktaydı. Üçüncü önemli carî harcama kalemi, merkez ve taşradaki görevli memurlara yapılan maaş ödemeleriydi. Carî harcamalar içinde yer alan son grup ise Sultanın harcamalarıydı.

Transfer harcamaları ise, iç ve dış borç ödemelerini kapsamaktaydı. Bu bölümde de timar ve mukataaların zabtu dolayısıyla eski sahiplerine ödenen tazminatlar, evrak-ı nakdiyye ve esham faizleri, tüccar ve sarraflarla eytam sandıklarından alınan iç borçlarla dış borçlar için ödenen anapara ve faizler ve hazinenin eski borçlarına karşılık yapılan ödemeler toplanmıştır.

Tablo 8 A ve B, 1258-1277 mali yılları arasında 20 yıllık bir dönem için hazine tarafından yapılan ödemelerin bu 5 ana harcama grubu arasında dağılımını göstermektedir. Harcamaların 5 grup arasında dağılımı açısından bu 20 yıllık dönemde 3 alt dönem birbirinden oldukça belirgin bir farklılık göstermektedir. Kırım savaşı öncesini teşkil eden 1258-1269 mali yılları arasında harcamaların gerek toplam miktarları, gerekse başlıca harcama grupları arasındaki dağılımı birbirine benzer bir nitelik taşımaktadır. Kaba bir değerlendirmeye, toplam hazine harcamalarının 600 milyonla 700 milyon arasında seyrettiği bu dönemde, ödemelerin 2/5 inin askerî harcamalara, 2/5 inin maaş ödemeleri de dahil olmak üzere idarî harcamalara, % 10 u civarında bir bölümünün sultanın harcamalarına ve % 10 una yaklaşan bir bölümünün de transfer harcamalarına ayrıldığı gözlenmektedir. Bu dönemde carî harcamalar içinde bir oran olarak tesbit edemesek bile yatırım harcamalarının da ele aldığımız dönemin en yüksek düzeyinde olduğunu söyleyebiliriz. Zeytinburnu demir fabrikasının, Tersane'de büyük havuzun, Darülfünun ve Tıp Mektebi binalarının inşası için yapılan harcamalar, bir yatırım ve kredi müessesesi olarak düşünülen Nafia Hazinesi için

ayrılan fonlar, devlet madenlerine verilen sermayeler, posta ve telgraf hizmetlerinin başlatılması için yapılan ilk harcamalar bu dönemde gerçekleşen yatırım harcamalarının başlıca örnekleridir.

Kırım savaşı döneminde (1270-1272) iki önemli değişme olmuştur. Harcamaların toplam miktarı, savaş öncesi döneme göre büyük artışlar göstermiştir. İkinci olarak hazinenin fiili harcamaları içinde askerî harcamalar çok büyük bir ağırlık kazanmıştır. Barış zamanında yapılan olağan askerî harcamalara ilave olarak savaş zamanında olağanüstü askerî harcamalar ortaya çıkmıştır. Büyük miktarlara ulaşan bu harcamalar, bütçe tahsisatları dışında yürütülmüştür. Savaş öncesinde 'tedârikât-ı ihtiyâtiyye', savaş zamanında 'cihâdiyye' adı altında ve çok büyük bir bölümü 1270-1272 malî yılları arasında yapılan bu bütçe dışı ödemelerin toplamı 1.380.857.314 guruşu bulmuştur. Bu miktar hazinenin savaş öncesi dönemdeki ortalama yıllık harcamalarının yaklaşık iki katıydı. Bu dönemde olağan ve olağanüstü askerî harcamalar, toplam hazine harcamalarının üçte ikilik bir bölümünü meydana getirmiştir.

Üçüncü alt dönem olan Kırım savaşı sonrasında (1273-1277), hazine harcamalarının miktar ve yapısını yine Kırım savaşı tayin etmiştir. Bu dönemde de harcamalar miktar olarak artış seyrini devam ettirmiştir. Bu artışın nedeni, Kırım savaşı dolayısıyla alınan iç ve dış borçlar yüzünden transfer harcamalarının olağanüstü şişmesiydi. Nitekim ilk iki alt dönemde,

Tablo 8 A

Ödemelerin Başlıca Harcama Grupları Arasında Dağılımı (Guruş), 1258-1277

Mali Yılı	Askerî Harcamalar	Sultanın Harcamaları	Maaş Harcamaları	İdari Harcamalar	Transfer Harcamaları	Toplam
1258/1842-3	267.345.692	39.110.785	79.463.012	137.779.263	89.074.718	612.773.470
1259/1843-4	286.058.674	47.098.884	86.712.562	94.496.747	53.559.561	567.926.428
1260/1844-5	252.759.743	55.887.966	117.950.795	139.651.108	49.326.340	615.575.952
1261/1845-6	260.096.150	71.817.000	99.264.815	129.509.506	43.189.747	603.877.218
1262/1846-7	293.019.707	53.566.407	96.114.598	121.804.362	44.618.029	609.123.103
1263/1847-8	298.498.287	98.531.265	114.156.061	180.473.224	46.539.160	738.197.997
1264/1848-9	336.951.414	77.362.227	140.901.582	173.225.576	77.573.890	806.014.689
1265/1849-50	312.367.298	92.901.551	130.810.897	148.597.163	47.733.396	732.410.305
1266/1850-1	238.096.764	78.833.525	167.641.149	115.944.502	42.781.307	643.297.247
1267/1851-2	276.313.549	110.347.012	97.161.671	106.034.905	38.149.588	628.006.725
1268/1852-3	388.875.342	45.155.852	128.285.532	136.933.553	73.972.573	773.222.852
1269/1853-4	430.372.706	147.485.830	119.180.975	116.437.136	135.416.046	948.892.693
1270/1854-5	601.744.175	57.138.676	119.759.969	90.330.526	31.324.684	900.298.030
1271/1855-6	750.620.883	72.279.148	115.404.744	129.721.770	53.740.839	1.121.767.384
1272/1856-7	683.591.250	77.276.189	97.124.963	143.240.735	71.815.003	1.073.048.140
1273/1857-8	498.123.524	140.266.259	237.022.998	395.354.306	185.421.038	1.456.188.125
1274/1858-9	482.138.554	151.164.183	277.010.171	227.311.080	580.229.306	1.717.853.294
1275/1859-60	341.870.002	108.694.745	113.997.302	193.162.122	402.329.733	1.160.053.904
1276/1860-1	296.696.751	93.848.148	112.705.776	153.690.010	556.482.026	1.213.422.711
1277/1861-2	468.131.282	112.039.294	213.973.851	178.049.743	695.887.764	1.668.081.934
Toplam	7.763.671.747	1.730.804.946	2.664.643.423	3.111.747.337	3.319.164.748	18.590.032.201

hazine harcamaları içindeki oranı, iki istisnası dışında % 10 un altında kalan ve miktar olarak da 50 milyon guruşun üzerine çıkmayan transfer harcamaları, 1273/1857-8 malî yılından itibaren miktar olarak olağanüstü artışlar göstermiş ve dönemimizin son yılı olan 1277/1861-2 malî yılında 695.887.764 guruşa ulaşmıştır. Bu miktar Kırım savaşı öncesindeki 12 yıllık dönemde hazine tarafından yapılan transfer harcamalarının toplamına yakındır. Bu artışa paralel olarak transfer harcamaları, devlet harcamalarının en önemli kalemi haline gelmiş ve toplam harcamalar içindeki oranı % 40 ın üzerine çıkmıştır.

Tablo 8 B

Ödemelerin Başlıca Harcama Grupları Arasında Dağılımı (Yüzde) 1258-1277

Mali Yılı	Askerî Harcamalar	Sultanın Harcamaları	Maaş Harcamaları	İdarî Harcamalar	Transfer Harcamaları	Toplam
1258/1842-3	43.6	6.5	12.9	22.5	14.5	100.0
1259/1843-4	50.4	8.3	15.3	16.6	9.4	100.0
1260/1844-5	41.1	9.0	19.2	22.7	8.0	100.0
1261/1845-6	43.1	11.9	16.4	21.4	7.2	100.0
1262/1846-7	48.1	8.8	15.8	20.0	7.3	100.0
1263/1847-8	40.4	13.3	15.5	24.5	6.3	100.0
1264/1848-9	41.8	9.6	17.5	21.5	9.6	100.0
1265/1849-50	42.6	12.7	17.9	20.3	6.5	100.0
1266/1850-1	37.0	12.2	26.1	18.0	6.7	100.0
1267/1851-2	44.0	17.6	15.5	16.9	6.0	100.0
1268/1852-3	50.3	5.8	16.6	17.7	9.6	100.0
1269/1853-4	45.4	15.5	12.5	12.3	14.3	100.0
1270/1854-5	66.8	6.4	13.3	10.0	3.5	100.0
1271/1855-6	66.9	6.4	10.3	11.6	4.8	100.0
1272/1856-7	63.7	7.2	9.1	13.3	6.7	100.0
1273/1857-8	34.2	9.6	16.3	27.2	12.7	100.0
1274/1858-9	28.1	8.8	16.1	13.2	33.8	100.0
1275/1859-60	29.5	9.3	9.8	16.7	34.7	100.0
1276/1860-1	24.5	7.7	9.3	12.7	45.8	100.0
1277/1861-2	28.1	6.7	12.8	10.7	41.7	100.0
Toplam	41.8	9.3	14.3	16.7	17.9	100.0

ÖZET VE SONUÇLAR

Tanzimat dönemiyle birlikte Osmanlı İmparatorluğu'nda modern anlamda bütçe geleneği doğmuştur. Nitekim ele aldığımız 20 yıllık süre içinde birkaç istisnası dışında düzenli olarak bütçeler hazırlanmıştır. Bu bütçelerin değerlendirilmesinden, dönem içinde devlet gelir ve giderlerinin hızlı bir artış gösterdiği tesbit olunmaktadır. Ancak zaman içinde giderlerin gelirlerden daha hızlı büyümesi, Tanzimatın başlangıcındaki denk bütçelerin yerini özellikle Kırım savaşıdan sonra önemli miktarlarda açık veren bütçelere bırakmasına yolaçmıştır. Öte yandan gelir ve giderlerin yapısında da önemli değişimler ortaya çıkmıştır. Gelirler içinde ziraat üretim ve dış ticaret üzerinden alınan vergilerin, ödenekler içinde ise iç ve dış borçlanmalardan kaynaklanan transfer harcamalarının nisbi önemleri artmıştır.

Tanzimat yönetimi, hazırladığı bu bütçelerin uygulanmasını da titizlikle izleyerek her yıl hazinenin fiili gelir ve giderlerini gösteren kesin hesaplar düzenlemiştir. Bu verilerin değerlendirilmesinden Tanzimat döneminde devletin fiili gelir ve giderlerinin de hızlı bir artış gösterdiği gözlenmektedir. Gerçekten aradan geçen yirmi yıllık süre içinde hazinenin işlem hacmi üç katına yükselmiştir. Hazinenin işlem hacminin bu hızlı artışına paralel olarak harcamaların yapısında da önemli değişimler ortaya çıkmıştır. Hazine, Kırım savaşı süresince barış zamanlarındaki olağan askerî harcamalarına ilave olarak savaş öncesi yıllardaki normal gelirlerinin iki katı civarındaki bir miktarı, yalnızca savaşın finansmanına ayırmak zorunda kalmıştır. Kırım savaşı döneminde barış zamanlarında % 40-50 arasında seyreden askerî harcamaların toplam hazine ödemeleri içindeki payı % 70 lere kadar yükselmiştir. Bu miktarlara ulaşan savaş harcamalarının finansmanı için başvuru iç ve dış borçlanmalar, transfer harcamalarının hazine ödemeleri içindeki payını önemli ölçüde yükselterek savaşın etkisini daha sonraki yıllarda da sürdürmesine yolaçmıştır. Gerçekten ele aldığımız dönemin son yıllarında Osmanlı hazinesi kaynaklarının % 40 ını transfer ödemelerine ayırmak zorunda kalmıştır. Bilindiği gibi borçlanmaların bu hızlı artış eğilimi, dış borçlanmalar şeklinde devam edecek ve kısa bir süre sonra Osmanlı İmparatorluğu Düyûn-u Umûmiyye İdaresinin kurulmasıyla sonuçlanan bir malî iflasın eşğine gelecektir.

Ek I

B Ü T Ç E L E R

Elliyedi Senesi Müstesnâ Olan ve Tanzimât-ı Hayriyye İcrâ Buyurulan Mahallerde Kâin Emvâlin Mikdarı

	<u>(Guruş)</u>
Tanzimât-ı Hayriyye icra buyurulmayan ve müstesnâ kılınan mahaller ile Asitânede kâin emvâlin mikdarı	129.683.000
Rumeli cânibinde Tanzimât-ı Hayriyye icrâ buyurulan mahallerde kâin emvâlin mikdarı	168.330.000
Anadolu cânibinde Tanzimât-ı Hayriyye icrâ buyurulan mahallerde kâin emvâlin mikdarı	194.178.000
Henüz mahallerinden defterleri gelmeyib kayden tesviye kılınan meblağın mikdarı	29.220.000
Mısır Kahire ve hıttâ-i Arabistan ve Adana ve Giridde kâin emvâlin tahminen ve takriben mikdarı	+ 91.500.000
	<u>612.911.000</u>
Ahali üzerinde bakayâ olarak kalması me'mûl olan	- 50.000.000
	<u>562.911.000</u>

Elliyedi Senesi Mâliye Hazîne-i Celîlesinin Martu ve Muharremi İtibariyle Mesarifâtı

Selâtn-i ızâm ve vükelây-ı fehhâm hazerâtı ulemâ memûrin küttâb huddâm ve sâirenin maaş ve sâliyyeleri	52.622.500
Eyâlât ve elviyye memur müşfrân-ı kiram ve defterdârân ve asâkir ve memûrîn-i sâire maaş ve masrafları (Bilcümle muhassılıklar mesarifâtı)	92.996.000
Darbhone-i Âmire tertibi	75.000.000
Evkâf-ı Hümâyûn Hazînesi tertibi	13.500.000
Tersâne-i Amire Hazînesi tertibi	23.034.500
Baruthâne-i Mâmûre Mesârifî	2.488.500

Harbiyye ve Hiyâmiyye ve Tüfenkhânedede imal olunan mühimmât masrafı	2.859.500
Tophâne-i Âmire mühimmatı ve Samakolar mesarifi	2.159.000
Asâkir-i Muntazama-i Şâhâne ve Redif maaşıyla tayinât ve elbise bahaları	200.000.000
Mukâtaât bedelâtı ve esham faizleri	30.706.500

Zuhûrat Mesarifinin Mikdarı:

İhsân-ı şâhâne olan nişan ve kutu ve sâire bahaları	3.205.000
Ebniye-i mîrî mesarifi	7.315.000
Bazı bendegân ve sâireye atıyye-i seniyyenin mikdarı	2.650.000
Sefârethâne masrafları	5.031.500
Bazı memûrîn harcırahı	2.363.000
Asâkir-i Şâhâne ve sâire navl-ı sefâyiniyle kumanya bahaları	4.505.500
Maâdin-i Hümâyûn mesarifi	1.225.500
Duhan Gümrüğü ve Ağnam ve İhtisab ve Karantina ve mekteb ve Maliye Hazinesi ve sâire masrafı	2.690.000
Dersaadet'e gelen misafirîn masrafları	326.500
İstanbul ve Gegbuze kirahaneleri mesarifi	260.000
Kağıt ve mühimmat-ı kırtasiye ve sakankur bahaları	630.000
Keff-i yed olan mukataât ve eshamın irad ve masraf-ı muaccelâtı ve red olunan tereke bahaları	591.500
Babialı Maliye Serasker ve mahâll-i sâirenin mefruşât bahası	324.000
Harik tulumbaları mesarifi	153.500
Bazı memurînin menzil icârâtı	50.000
Mevâdd-ı müteferrika olarak verilmiş olan	2.705.000
Hıttâ-ı Arabistan'da vukûu me'mûl olan mesarifât	+ 50.000.000
	<u>579.392.500</u>
Muhassılıklar ile sâireden tahminen ve takriben tasarrufu me'mûl olan	- 12.318.500
	<u>567.074.000</u>
Bâlâda Muharrer gayri-ez bakâyâ vâridât	- 562.911.000
	<u>4.163.000</u>
Hesâb-ı mezkûre iktizâsınca görünen açık	

Kaynak: MM 419.

Vâridât ve Mesârifât Muhasebelerinden iki kıta defter nâtk olduğu üzere geçen 60 senesine kıyâsen ber-vech-i tahmin Mâliye Hazîne-i Celîlesinin bir senelik gayri-ez mümteniât vâridâtıyla mesârifâtının ve mesârif-i mezkûreden dahi mukarrer ve gayri-mukarrerinin mikdarını ve gayri-mukarrer için tertib olunan mebâliğin kemmiyetini mübeyyin hülâsa defteri.

(Guruş)

Vâridât Muhasebesinden terkıym olunan defter mantûkunca ber-vech-i tahmin gayri-ez mümteniât vâridât-ı seneviyyesi 625.000.000

Mesârifât Muhasebesinden murakkam defterin cenâh-ı yemininde gösterildiği üzere mukarrer olan ve mukarrer hükmünde bulunan mesârif-i seneviyyesinin kemmiyeti:

Darbhâne-i Âmire tertibi	62.500.000
Nizâmiye hazînesi tertibi	250.000.000
Tersane hazînesi tertibi	25.215.376
Evkâf-ı Hümâyûn hazînesi tertibi	12.972.252
Harbiye ve müteferriatı tertibi	10.000.000
Tophâne-i Âmire mesârif-i tertibi	4.258.605
Dökümhâneler mesârif-i tertibi	1.008.824
Maaş tertibi	57.095.341
Vükelây-ı ızâm tâyinât bahâsı tertibi	1.344.437
Surre-i hümâyûn ve kilar-ı Hac ve Cidde ve müteferriatı mesârif-i	5.766.374
Süferây-ı Devlet-i Aliyye'nin maaşları	3.336.366
Mukâtaât ve sâirenin faizleri	41.496.881
Esham ve evrâk-ı nakdiyye faizleri	21.298.872
Vezâif tertibi	1.221.497
Maâdin-i Hümâyûn mesârif-i tertibi	5.919.238
Ağnam.kışlakları mesârif-i	909.083

Mezkur Mesârifat Muhasebesinden terkıym olunan defterde münderic mesârif-i gayri-mukarrere için sinfn-i sâbikasına kıyâsen tecdid ve tertib olunan mebâliğin cins ve mikdarı:

Tophâne ve harbiye ve hıyamiyye ve sâir kâffe-i mühimmâtın mesârif-i maktûasından maadâ ihtiyat tertibi	1.000.000
Süferây-ı Devlet-i Aliyye'nin harcırah ve atâyâ ve sâir zuhurâtı tertibi	1.500.000
Zuhûrât-ı atâyây-ı seniyye tertibi	3.000.000
Navl-ı sefâyin tertibi	1.000.000

Maliye Hazine-i Calilesinin İşbu 63 Senesi Vâridât-ı Muhammenesiyle Mezkur 63 Senesine Mahsûben Tertib ve Tecdidî Lâzım Gelen Mesârif-i Mukarrere ve Gayri-Mukarrerenin Mikdarını Mübeyyin İlmühâberdir.

	(Guruş)
Varidât Muhasebesinden terkaym olunan defter mantûkunca gayri-ez- mümteniât Varidât-ı Seneviyyesi	668.145.563
Çürük ve mümteniât ve tenzilât ve sâire olarak tenzîli me'mul olan	- 24.645.563
Bu sene verilen karar-ı âlî mucibince zam olunan	+ 10.000.000
Yekûn	<u>653.500.000</u>

Mesârifât-ı Seneviyyesinin Cins ve Kemmiyeti:

Mesarif-i Mukarrerenin Mikdarı:

Darbhâne-i Amire tertibi	68.500.000
Nizâmiye Hazinesi tertibi	250.000.000
Tersâne Hazinesi tertibi	34.215.376
Evkâf-ı Hümâyûn ve Haremeyn Hazinesi tertibi	14.466.807
Harbiye ve müteferriâtı mesârifi tertibi	10.000.000
Tophâne-i Amire mesârifi tertibi	4.500.000
Dökümhaneler mesarifi tertibi	1.007.324
Maaş ve sâliyye ve atâyây-ı mûtâde tertibi	59.008.570
Vükelây-ı ızâm ve sâire tâyinât bahası tertibi	1.782.703
Surre-i Hümâyûn ve Kilâr-ı Hac ve cerde ve müteferriâtı mesârifi tertibi	5.766.374
Maâdin-i Hümâyûn mesârifi tertibi	6.622.521
Süferây-ı Devlet-i Aliyye maaşları ve sefarethâneler mâhiyyesi tertibi	3.086.366
Mukâtaât ve zeâmet ve sâire mesârifleri tertibi	40.463.852
Esham ve Evrâk-ı Nakdiyye faizleri	20.308.636
Vezâif tertibi	1.218.367
Darülfünûn mesârifi tertibi	1.250.000
Hazine-i Cellleden tefrik olunan Nâfia mesarifi tertibi	4.000.000

Mesarifât-ı Gayri Mukarreresi:

Tophane ve Harbiye ve Hıyamiyye ve sâir kâffe-i mühimmâtın mesârif-i maktualarından maadâ ihtiyat tertibi	500.000
Süferây-ı Devlet-i Aliyyenin harcırah ve atâyâ ve sâir zuhûratları tertibi	500.000
Nişan-ı zîşan ve süyûf ve kutu ve sâir bahâsı tertibi	1.500.000
Zuhurât-ı atâyây-ı seniyye tertibi	5.000.000
Navl-ı Sefâyin tertibi	500.000
Harcırah tertibi	1.000.000

Ebniye mesarifi tertibi	10.000.000
Kaldırım mesarifi tertibi	1.000.000
Mefrûşat mesarifi tertibi	500.000
Ağnam ve bedel-i gûşt ve satırcılık mesârif tertibi	2.000.000
Ağnam kollarıyla kışlakların mesârif tertibi	2.500.000
Mabeyn-i Hümayun ve Bab-ı Ali ve Bâb-ı Mâliye ve mahâll-i sâirenin mesârif-i müteferrikasıyla ihbariye ve kisve baha ve tulumba ve kırtasiye ve sâire mesârif	2.000.000
Bazı hususun tahkiki zımnında taşra memur olanlara muvakkaten tahsis kılınan maaş tertibi	250.000
Taşradan vürüd eden bazı misafirine muvakkaten tahsis kılınan me'külât mesârif tertibi	250.000
Korular mesarifi ve revgân-ı zeyd aşarı tahsili ve züyûf akçe men'i memurları mesârifleriyle sâir müteferrik mesârifin tertibi	650.000
Fevkalâde zuhûr eden mesârif tertibi	5.000.000
Cidde Eyaletiyle Haremeyn-iş-Şerefeyn mesârif tertibi	19.800.000
Altmış senesinden mukaddem dâhil-i dâire-i Tanzimât olan mahaller mesârif tertibi	80.866.500
Zabtiye mesârif tertibi	4.000.000
Kılâ topçuları nizâmında zuhûr edecek fazla mesârif tertibi	2.000.000
Asâkir-i Nizâmiye tahsisâtundan hariç olarak kurâ ve istibdal ve emsâli mesârif tertibi	1.250.000
Redif-i cedid mesârif tertibi	+ 1.500.000
Mesârife tertüb olunan	668.763.404
Gayri-ez-mümteniât mea-zamâyim varidât	- 653.500.000
Açık görünen	15.263.404

Kaynak: MMD 10560, ss. 155-6.

Mâlîye Hazînesinin 64 Senesi Vâridât-ı Muhammenesiyle Mesârifât-ı Me'mûlesinin ve Mesârif-i Mezkûrenin Dahi Mukarrer ve Gayri-Mukarrerinin Mikdarı ve Mesârif-i Mezkûre İçin Tertib Olunan Mebâliğin Kemmiyetini Mübeyyin İlmühâberdir.

	(Guruş)
Gayri-ez mümteniât vâridât-ı seneviyesi	675.772.398
Virgü ve sâireden tenzil buyurulan ve çürük ve mümteni' zuhûru me'mûl olan	- 13.862.942
	661.909.456
Hazîne-i Hâssanın matlûb-i atıkasına mahsûben mâh-be-mâh itâsı karargîr olan	- 9.000.000
	652.909.456
63 senesi ihâlâtının gayri-ez tenzilât fazla-i vâkıası	+ 13.320.544
	666.230.000

Mesârifât-ı Seneviye Tertibinin Kemmiyeti

Mesârif-i Mukarrere Tertibi:

Hazîne-i Hâssa-i Şâhâne tertibi	75.000.000
Nizâmiye hazînesi tertibi	252.750.000
Tersâne-i Âmire hazînesi tertibi	37.215.376
Evkâf-ı Hümâyûn ve Haremeyn hazîneleri tertibi	15.907.487
Harbiye ve müteferriâtı mesârifî tertibi	9.947.475
Tophâne-i Âmire tertibi	4.475.250
Dökümhâneler mesârifî tertibi	762.500
Maâdin-i Hümâyûn mesârifî tertibi,	6.500.000
Maaş ve sâliyye ve atâyây-ı mûtâde tertibi	67.938.813
Vükelây-ı ızâm hazerâtı ve sâirenin tâyinât bahâsı tertibi	3.228.401
Surre-i hümâyûn ve kilâr-i Hac ve Cidde ve müteferriâtı mesârifî tertibi	5.500.000
Süferây-ı Devlet-i Aliyyenin maaşları ve sefârethâneler icârı	2.500.000
Mukâtaât ve maktûât ve zeâmet ve timârât tertibi	39.617.602
Gayri-ez harc-ı mûtâde esham ve evrâk-ı nakdiyye fâizleri tertibi	19.999.636
Vezaif tertibi	939.548
Banka mesârifî tertibi	3.000.000
Dârülfünûn mesârifî tertibi	1.250.000

Mesârifât-ı Gayri-Mukarrere Tertibi:

Cebe ve Tophâne-i Âmirenin ihtiyat tertibi	250.000
Süferânın harcırah ve atâyâ ve sâir zuhûrâtı tertibi	500.000
Zuhûrât-ı atâyâ tertibi	5.793.000
Nişan-ı zîşan ve süyûf ve kutu ve sâire bahaları	1.000.000
Ebniye mesârif-i tertibi	15.000.000
Kaldırım mesârif-i tertibi	1.000.000
Mefrûşât mesârif-i tertibi	500.000
Mâbeyn-i hümayûn ve Bâb-ı Ali ve Mâliye ve mahâll-i sâirenin mesârif-i müteferrikasıyla ihbâriye ve kisve bedeli ve tulumba ve kırtasiye ve sakankur ve sâire mesârif-i tertibi	2.120.000
Navl-ı sefâin tertibi	1.000.000
Harcırah tertibi	750.000
Ağnam ve bedel-i gûşt ve satırcılık mesârif-i tertibi	3.998.500
Bazı husûsun tahkiki zımında taşra memur olanlara muvakkaten tahsis olunan maaş tertibi	250.000
Taşradan vürûd eden misafirîne muvakkaten tahsis olunan me'kulât mesârif-i tertibi	375.000
Cidde cyâletiyile Harameyn'îş-Şerefeyn mesârif-i tertibi	19.800.000
Zuhûrât mesârif-i tertibi	5.000.000
Müstesna mahaller mesârif-i tertibi (Bosna, Hersek, Belgrad ve İşkodra)	3.500.000
Dâhil-i dâire-i tanzimât olan mahaller mesârif-i tertibi	91.448.054
Tertib-i ihtiyâfî olarak tertib olunan	6.000.000
	704.816.642
Mizân	
Mesârif-i tertib olunan mebalîğ	704.816.642
Vâridât-ı Seneviyyenin mikdarı	- 666.230.000
Açık görünen	
	38.586.642

Kaynak: MMD 10561, ss. 202-5.

Rumeli ve Anadolu Vâridât Muhasebeleri Kuyûdu Mantûku ve Sergi ve Darbhâne-i Âmire Muhasebeleriyle Emtia Gümrüğü ve Mahâll-i Sâireden Tahkik Kılındığı Vechile Maliye Hazîne-i Cellesinin Geçen Altmışdört Senesine Kıyâsen Bir Senelik Yani Altmışbeş Senesi Vâridât-ı Muhammenesi Olan Mebâliğin Mikdarı:

	(Guruş)
Rumeli Cânibinde Olan:	
Virgü	75.145.508
Cizye	33.276.500
Âşar	95.708.530
Gümrük-ü Emtia	10.049.027
Rüsûmât-ı Sâire	+ 40.077.676
	<u>254.257.241</u>
Gümrük ve Âşardan yüzde yirmi hesabıyla tenzili me'mûl olan	- 21.151.057
Küsûr Vâridât-ı muharrere	<u>233.106.184</u>
Anadolu Cânibinde Olan:	
Virgü	126.063.366
Cizye	7.772.623
Âşar	82.939.486
Gümrük-ü Emtia	16.059.570
Rüsûmât-ı Sâire	+ 29.840.273
	<u>262.675.318</u>
Gümrük ve Âşardan yüzde yirmi hesabıyla tenzili me'mûl olan	- 19.799.556
Küsûr Vâridât-ı Muharrere	<u>242.875.762</u>
Arabistan Ülkesinde Olan:	
Virgü	47.501.772
Cizye	1.093.496
Âşar	10.960.887
Gümrük-ü Emtia	20.073.522
Rüsûmât-ı Sâire	+ 21.374.027
	<u>101.003.704</u>
Virgüden mümteni add olunan	- 12.001.500
	<u>89.002.204</u>
Gümrük ve Âşardan yüzde yirmi hesabıyla tenzili me'mûl olan	- 6.206.910
Küsûr Vâridât-ı Muharrere	<u>82.795.294</u>

Kıbrıs ve Cezâyir-i Sâire-i Mâlumedde Olan:

Virgü	5.781.495
Cizye	1.717.795
Âşar	5.225.245
Gümrük-ü Emtia	2.119.063
Rûsumât-ı Sâire	1.403.474

16.247.072

— 476.484

Virgüden imhal olunan me'a-mümteni'

15.770.588

— 1.468.808

Gümrük ve Âşardan yüzde yirmi hesabıyla tenzili me'mûl olan

Küsûr vâridât-ı Muharreresi

14.301.780

Asitâne-i Saadet'de Bulunan:

Cizye	2.797.485
Gümrük-ü Emtia	31.385.888
Ağnam ve Duhan ve Kereste gümrükleri ve Postahane ve Zecriyye ve sair mâlûmu'l-esâmî vâridât	55.465.479

89.648.852

— 4.077.388

Gümrükden yüzde yirmi hesabıyla tenzili me'mûl olan

Küsûr vâridât-ı Muharrere

85.571.464

Âtiyyüzzikr Mahaller Vâridâtı:

Gayri-ecz cizye ve gümrük Bosna eyâleti vâridât-ı sâiresi	3.049.517
Bağdad ve Girid fazlası ve Mısır virgüsü	37.750.000
Maâdin-i Hümâyûn hâsilâtı	10.550.000

51.349.517

Yekûn

775.181.700

Ber-vech-i bâlâ virgüden mümteni' görünen ve imhâl olunan

— 12.477.983

762.703.717

Gümrük ve Âşardan ber-mûcib-i bâlâ yüzde yirmi hesabıyla tenzili me'mûl olan

— 52.703.717

Küsûr Vâridât-ı Muharreresi

710.000.000

Kaynak: MMD 8987, s. 4.

Mâliye Hazine-i Celftesinin 65 Senesine Kıyâsen ve Usûl-ü Mâliyeye Tevfikan İşbu 66 Senesi Martu İbtidâsından Şubatı İntihâsına Kadar Bir Senelik Vâridât-ı Mukarrere ve Gayri-Mukarrere-i Muhammenesiyle Kezalik Mukarrer ve Gayri-Mukarrer Olan Mesârif-i Mahdûdesinin ve Açık Görünen Mebâliğin Takriben Mikdârını Mübeyyin Hülâsa Defteridir.

Vâridât-ı Mukarrere ve Gayri-Mukarrere-i Muhammenesinin Mikdarı:

		(Guruş)
Virgü Malı		229.292.430
Mea-cezayir Rumeli	75.954.738	
Anadolu	127.574.587	
Arabistan	+ 52.899.378	
	<u>256.428.703</u>	
Mümteni' add olunan	- 27.136.273	
Gebran ve Kıptiyan Cizyesi		44.132.870
Dersaâdet	2.797.485	
Mea-cezayir Rumeli	34.973.298	
Anadolu	7.557.151	
Arabistan	+ 1.129.036	
	<u>46.456.970</u>	
Beher yüzde 5 gurusu hesabıyla mümteni'	- 2.324.100	
Âşârî Vâridâtı		185.408.000
Mea-Cezayir Rumeli	95.503.570	
Anadolu	82.850.005	
Arabistan	+ 27.654.854	
	<u>206.008.429</u>	
Beher yüzde 10 gurusu hesabıyla tenzil	- 20.600.429	
Emtia Gümrüğü		73.855.623
Dersaadet	31.253.204	
Mea-cezayir Rumeli	16.319.290	
Anadolu	18.321.154	
Arabistan	+ 16.802.021	
	<u>82.695.669</u>	
Yüzde 20 hesabıyla tevkifi bulunan	- 16.540.046	
	<u>66.155.623</u>	
Dersaadet Emtia Gümrüğünün 66 Senesinden İtibaren Vaki Olan Zammı	+ 7.700.000	

Rüsûmî Vâridâtı		86.220.800
Mea-Cezayir Rumeli	40.104.557	
Anadolu	25.976.133	
Arabistan	+ 22.350.866	
	<u>88.431.556</u>	
Yüzde 2,5 gurus hesabıyla mümteni'	- 2.210.756	
Memleketeyn ve Sisam ve Aynaroz ve Belgrad Maktûâtı		5.837.500
Gayri-ez Cizye ve Gümrük Bosna ve İskenderiye ve Hersek Vâridâtı		5.326.602
Mısır Virgü-y-i Maktûu		30.000.000
Girid Ceziresi Varidatının Gayri-ez Gümrük Fazla-i Maktûuyla		
Mürûr Tezâkiri Esmânı		2.744.149
Ağnam ve Duhan ve Kereste Gümrükleri ve Postahâne ve Zecriyye ve		
Balikhâne ve Sâir Mâlûm'l-ism Vâridât		58.862.686
Maadin-i Hümâyûn Hâsilâtı		<u>10.500.000</u>
Yekun		800.992.265
Ber Vech-i Bâlâ mümteni' add olunan ve gümrüklerin yüzde 20		
Hesabıyla Tevkifâtı Bulunan		- 68.811.603
		<u>732.180.660</u>
Hazine-i Hâssa-i Şâhâne Matlûbât-ı Aukası Olarak Verilmek Üzere		
Tenzil Olunan		- 30.051.348
		<u>702.129.312</u>

Mukarrer ve Gayri-Mukarrer Olan Mesârif-i Mahdûdenin Takriben Mikdarı.

Mesârif-i Mukarrerinin Mikdarı:

Hazine-i Hâssa-i Şâhâne tertibi	75.000.000
Nizâmiye Hazînesi tertibi	261.856.250
Tersâne-i Âmire Hazînesi tertibi	37.215.376
Harameyn ve Evkâf-ı Hümâyûn hazîneleri tertibi	16.282.500
Harbiye ve müteferriâtı mesârif-i tertibi	9.885.400
Timur Fabrikası mesârif-i tertibi	9.000.000
Tophâne-i Âmire mesârif-i tertibi	4.478.250
Dökümhâneler mesârif-i tertibi	850.000
Maadin-i Hümâyûn mesârif-i tertibi	8.000.000
Maaş ve sâliyye ve atâyây-ı mûtâde ve bedel-i tâyinât tertibi	72.929.500
Vükelây-ı ızâm hazerâtıyla sâir zevât ve mahâll-i mâlûme nân-ı azîz	
tâyinât bahâsı tertibi	1.750.000
Sürre-i Hümâyûn ve kilâr-ı Hac ve Cidde ve müteferriâtı mesârif-i tertibi	5.500.000

Süferây-ı Devlet-i Aliyye maaşları ve sefarethâneler icârâtı	3.075.000
Mukâtaât ve Maktûât ve Zeâmet ve Timârât ve sâire fâizleri tertibi	54.293.000
Esham ve evrâk-ı nakdiyye fâizleri tertibi	27.230.000
Vezâif tertibi	935.000
Nâfia tertibi	2.500.000
Dârülfünûn tertibi	1.250.000

Mesârif-i Gayri-Mukarrere-i Muhammenin Mikdarı:

Süferây-ı Devlet-i Aliyyenin harcırah ve atâyâ ve sâir zuhûrâtı tertibi	1.000.000
Zuhûrât-ı atâyây-ı seniyye tertibi	3.750.000
Nişan-ı zîşan ve süyûf ve kutu ve sâire bahâsı tertibi	2.500.000
Ebniye mesârif-i tertibi	29.400.000
Kaldırım mesârif-i tertibi	750.000
Mefrûşât mesârif-i tertibi	1.000.000
Mâbeyn-i Hümâyûn ve Bâb-ı Âli ve sâire mesârif-i müteferriasiyla iyâdiyye ve kisve bedeli ve tulumba ve kırtasiye misüllü mesârif-i müteferria tertibi	3.000.000
Navl-ı sefâyin tertibi	2.000.000
Harcırah tertibi	1.500.000
Tâyinât verilecek gûşt ve ağnam ve sâire bahâsı tertibi	9.135.000
Bazı husûsun tahkiki zımında taşra memur olanlara muvakkaten tahsis olan maaş tertibi	750.000
Taşradan vürûd eden bazı misafirîne muvakkaten tahsis olunan me'külât mesarifi tertibi	750.000
Mukarrer ve mukarrer hükmünde olan mesarifât-ı âdiyyeden maadâ vukubulacak zuhûrât mesârif-i tertibi	9.000.000
Eflak'ın fevkalâde mesârif-i tertibi	3.750.000
Cidde eyaletiyle Haremeyn-i Şerefeyn mesârif-i tertibi	25.000.000
Müstesna olarak idare olunan Bosna ve Belgrad eyaletleriyle İşkodra ve Hersek Sancaklarının mesârif-i tertibi	4.850.000
Dâhil-i Dâire-i Tanzimat olan mahaller mesârif-i tertibi	119.733.500
Kambiyonun sâl-i hâl mesârif-i	11.250.000
Alyon ve Baltacı bazirganlardan 64 senesinde alınan 40 bin kîsenin sâl-i hâl güzêşesi	1.200.000
Hazîne-i Hâssa için 65 senesinde alınan 10 bin kîsenin sâl-i hâl güzêşesi	300.000
İhtiyat mesârif-i için kezalik 65 senesinde alınan 60 bin kîsenin sâl-i hâl güzêşesi	2.970.000
Yekun	825.618.776

Mizan

Bir senelik mesârifi

825.618.776

Bir senelik vâridâtı

702.129.311

Açık görünen

123.489.465

Kaynak: İD 12265.

Türk Tarih Kurumu

Mâliye Hazîne-i Celîlesinin İşbu Altmışaltı Senesi Martı İbtidâsından Şubatı İntihâsına Kadar Bir Senelik Vâridât ve Mesârifât-ı Muhammenesinin Muvâzenesiyle Açık Görünen Mebâliğin Mikdârını Mübeyyin Takdim Olunan Defterin Hûlasatü'l-Hûlasasıdır.

Vâridât-i Muhammenesinin Mikdarı	(Guruş)	702.129.311
Mümteni' addıyla tenzil olunan mebaliğin cümlesi mümteni' olmayub birazı batıyyü'l-husul olduğu tebeyyün etmiş olduğundan yekun vâridâta zammı tensib olunmuş		+ 12.986.702
		<u>715.116.013</u>

Mesarif-i Muhammenesinin Mikdarı:

(Muvazene defterinde murakkam âtiyyüzzikr mesârifâtдан gayri-ez tenzilât kûsûr ifâsı lâzım gelen)

Hazîne-i Hassa-i Şâhâne ile Tersâne-i Âmire ve Evkâf-ı Hümâyûn hazinelerinin tertibleriyle Mâliye Hazînesinden rüyet olunan mesârif-i sâirenin tertibâtı

Hazîne-i Hassa-i Şâhâne ile Tersâne-i Âmire ve Evkâf-ı Hümâyûn hazinelerinin tertibleriyle Mâliye Hazînesinden rüyet olunan mesârif-i sâirenin tertibâtı	460.819.526	460.819.526
Nizâmiye Hazinesinin tertibi	261.856.250	253.291.750
tenzil	- 8.564.500	
Maâdin-i Hümâyûn mesârif-i tertibi	8.000.000	7.000.000
tenzil	- 1.000.000	
Mukâtaât ve zeâmet ve timârât ve sâire faizleri	54.293.000	34.293.000
tenzil	- 20.000.000	
Ebniye mesârif-i tertibi	29.400.000	18.150.000
tenzil	- 11.250.000	
Nâfia Hazinesi tertibi	2.500.000	
tenzil	- 2.500.000	
Nişan-ı zîşan ve süyûf ve kutu ve sâire bahâsı	2.500.000	
tenzil	- 1.250.000	1.250.000
Mefrûşât mesârif-i tertibi	1.000.000	500.000
tenzil	- 500.000	
Taşra memur olanların muvakkat maaşları tertibi	750.000	500.000
tenzil	- 250.000	
Misâfirnin mekûlât mesârif-i tertibi	750.000	500.000
tenzil	- 250.000	
Eflakin fevkalade mesarif-i tertibi	3.750.000	1.000.000
tenzil	- 2.750.000	
Yekun	825.618.776	<u>777.304.276</u>
tenziline karar verilen	- 48.314.500	

Mizan

Takdim olunan muvâzene defterinde murakkam mesârif-i seneviyye		825.618.776
Defter-i mezkurda muharrer varidât-ı seneviyye		— 702.129.311
Defter-i mezkurda açık görünen		123.489.465
Ber vech-i bâlâ varidât ve mesarifâtdan bulunabilen karşılık		— 61.301.202
varidâtdan	12.986.702	
mesarifâtdan	48.314.500	
	<u>61.301.202</u>	62.188.263

Kaynak. ID 15521.

Türk Tarih Kurumu

Mâliye Hazînesinin 67 Senesine Kıyâsen ve Güzerân eden 68 Senesi Tahsilât ve Mesârifâtına Nazaran Mezkûr 68 Senesi Martı ibtidâsından Şubatı İntihâsına Kadar bir Senelik vâridât-ı Mahdûdesinin ve Açık Görünen Mebâliğin Mikdârını Mübeyyin İlmühaberdir.

(Guruş)

Vâridât Muhâsabelerinden terkîym olunan bir kıta defter natuk olduğu üzere bir senelik vâridât-ı mukarrere ve gayri-mukarreresinin mikdarı 796.270.393
İmhâl olunub henüz cevabı vürûduyla tesviye olunamayan — 2.920.265

793.350.128

— 42.500.000

Sene-i sâbika muvazenesine kıyâsen mümteni' add olunan

750.850.128

İşbu 68 senesi vâridâtı mesârifine gayri-vaft' görüldüğünden 69 senesi Mısır virgüsü olarak nakl ve zam olunan + 30.000.000

780.850.128

Bağdad'dan fazla-i vâridât vürûd etmemek ve sülûk saydiyyesi ve duhan gümrükleri dahi henüz kâmilen takarrür etmemek mülâbesesiyle bunlardan mesârif-i mürettebeye karşılık add olunamayan vâridât — 7.878.500

772.971.628

Mukarrer ve Gayri-Mukarrer Olan Mesârif-i Mahdûdesinin Mikdârı
Mesârif-i Mukarrerenin Mikdârı:

Hazîne-i Hâssa-i Şâhâne tertibi 75.000.000

Nizâmiye hazînesi tertibi 259.349.867

Tersâne-i Âmire hazînesi tertibi 37.215.376

Harameyn ve Evkâf-ı Hümayûn hazîneleri tertibi 16.415.000

Harbiye ve müteferriâtı mesârifî tertibi 9.874.415

Tophâne-i Âmire mesârifî tertibi 4.467.266

Dökümhâneler mesârifî tertibi 850.000

Maâdin-i Hümayûn mesârifî tertibi 7.000.000

Maaş ve sâliyye ve atâyây-ı mûtâde ve bedel-i tâyinât tertibi 74.750.000

Vükelây-ı ızâm hazerâtıyla sâir zevât ve mahâll-i mâlûme nân-ı azîz ve tâyinât bahâsı tertibi 1.825.000

Sürre-i hümayûn ve kilâr-ı Hac ve Cidde ve müteferriâtı mesârifî tertibi 4.500.000

Süferây-ı Devlet-i Aliyye maaşları ve sefarethâneler icârâtı tertibi 4.475.000

Mukâtaât ve maktûât ve zeâmet ve timârât ve sâire faizleri tertibi 29.462.500

Bâ-berât-ı aliyye eshâbı uhdelerinde bulunan eshâmın gayri-ez harc faizleri tertibi 19.550.000

Evrâk-ı nakdiyyenin gayri-ez harc faizi 7.762.000

Vezâif tertibi 1.100.000

Darülfünûnun gayri-ez ebniye kûsûr zuhurat mesârifî tertibi 500.000

Mesarif-i Gayri-Mukarrerinin Mikdarı:

Süferây-i Devlet-i Aliyyenin harcırah ve atâyâ ve sâir zuhûrâtı tertibi	1.075.000
Zuhûrât-ı atâyây-ı seniyye tertibi	2.250.000
Nişan ve süyûf ve sâire bahâsı tertibi	1.400.000
Ebniye-i Umumiyye mesârif-i tertibi	4.000.000
Medine-i Münevvere ebniye-i âliyyesi tertibi	435.000
Selimiye Kışla-ı Hümâyûnu tertibi	1.500.000
Darülfünûn ebniyesi tertibi	700.000
Kaldırım mesârif-i tertibi	750.000
Taşra mahallerde olan turuk ve maâbirin tesviyesi tertibi	1.250.000
Mefrûşât mesârif-i tertibi	375.000
Mabeyn-i hümâyûn ve Bâb-ı Ali ve Maliye ve mahâll-i sâire mesârif-i müteferrikasıyla ihbâriye ve kisve bedeli ve tulumba ve kırtasiye ve sakankur misüllü mesârif-i müteferrika tertibi	3.250.000
Navl-ı sefâyin tertibi	2.750.000
Harcırah tertibi	1.150.000
Tayinâta verilecek gûşt ve aġnâm ve sâire bahâsı ve mesârif-i sâiresi tertibi	9.475.000
Bazı husûsun tahkiki zımında taşra memur olanlara muvakkaten tahsis olunan maaş tertibi	1.000.000
Taşradan vürûd eden bazı misâfirine muvakkaten tahsis olunan me'külât mesârif-i tertibi	750.000
Mukarrer ve mukarrer hükmünde olan mesârif-i âdiyyeden maadâ vukubulacak zuhûrât mesârif-i tertibi	11.500.000
Cidde eyaletiyle Harameyn'îş-Şerefeyn mesârif-i tertibi	29.250.000
Belgrad eyâleti tertibi	850.000
İşkodra sancağı tertibi	1.450.000
Banka-i atik mesârif-i tertibi	30.000.000
Dâhil-i dâire-i Tanzimât olan mahaller mesârif-i tertibi	110.229.500
Baġdad ve Şehrizor eyâletleri mesârif-i tertibi	24.781.500
Bosnaya memur olan bazı zevâtın maaş ve mâhiye ve mesârif-i sâireleri tertibi	125.000
	794.392.424

Mizan

Mesârif-i mahdûdenin mikdârı	794.392.424
Gayri-ez fazla-i Baġdad ve saydiyye-i sülûk ve gümrük-ü duhan kûsûr vâridât	— 772.971.628
Ziyâde mesârifât	
	21.420.796

Kaynak. MMD 10566, ss. 238-9.

Mâlîye Hazîne-i Celilesinin 67 ve 8 Senelerine Kıyâsen ve Usûl-ü Mâlîyeye Tevfikan İşbu 69 Senesi Martı İbtidâsından Şubatı İntihâsına Kadar Bir Senelik Vâridât-ı Mukarrere ve Gayri-Mukarrere-i Muhammenesiyile Kezâlik Mukarrer ve Gayri-Mukarrer Olan Mesârif-i Mahdûdesinin ve Açık Görünen Mebâliğin Mikdârı.

(Guruş)

Vâridât Muhâsebelerinden terkıym olunan bir kıta defter nâtuk olduğu üzere bir senelik vâridât-ı mukarrere ve gayri-mukarrere-i muhammenesinin mikdarı	844.035.428
Sene-i sâbika muvâzenesine kıyâsen mümteni' add olunan	— 42.500.000
	<u>801.535.428</u>
Geçen 68 senesi vâridâtı mesârifine gayri-vâfi görüldüğünden 69 senesi Mısır virgüsünden mezkur 68 senesi vâridâtına zam ile işbu yekundan tenzil olunan	— 30.000.000
	<u>771.535.428</u>
Bağdad'dan fazla-i varidat zuhurat etmemek ve duhan gümrükleriyle sülük saydıyyesi henüz ihâle kılınamamak mülâbesesiyle bunlardan mesârif-i mürettebeye karşılık add olunamayan vâridât	— 14.075.758
	<u>757.459.670</u>

Mukarrer ve Gayri-Mukarrer Olan Mesârif-i Mahdûdesinin Mikdârı:

Mesârif-i Mukarrerenin Mikdârı:	
Hazîne-i Hâssa-i Şâhâne tertibi	75.000.000
Nizâmiye Hazînesi tertibi	259.349.867
Tersâne-i Âmire hazînesi tertibi	38.256.126
Harameyn ve Evkaf-ı Hümâyûn hazîneleri tertibi	17.972.500
Harbiye ve Müteferriâtı mesârif-i tertibi	9.803.431
Tophâne-i Âmire mesârif-i tertibi	4.456.281
Timur fabrika-i hümâyûnu mesârif-i tertibi	3.000.000
Dökümhâneler mesârif-i tertibi	850.000
Maâdin-i hümâyûn mesârif-i tertibi	8.000.000
Maaş ve sâliyye ve atâyây-ı mütâde ve bedel-i tâyinât tertibi	74.368.000
Vükelây-ı ızâm hazerâtıyla sâir zevât ve mahâll-i mâlûme nân-ı aziz ve tâyinât bahâsı tertibi	1.727.000
Surre-i hümâyûn ve kilâr-ı Hac ve Cidde ve müteferriâtı mesârif-i tertibi	5.500.000
Süferây-ı Devlet-i Aliyye maaşlarıyla sefârethâneler icârâtı	4.009.000
Mukâtaât ve maktûât ve zeâmet ve timârât ve sâire faizleri tertibi	29.462.500

Bâ-berât-ı aliyye eshâbı uhdelerinde bulunan eshâmın gayri-ez harc faizleri tertibi	19.550.000
Evrak-ı nakdiyyenin gayri-ez harc faizi	7.762.000
Vezâif tertibi	1.100.000
Darülfünûnun gayri-ez ebniye kûsûr zuhûrât mesârif-i tertibi	500.000
Mesârif-i Gayri-Mukarrerinin Mikdarı:	
Süferây-ı Devlet-i Aliyyenin harcırah ve atâyâ ve sâir zuhurâtı tertibi	1.250.000
Zuhûrât-ı atâyây-ı seniyye tertibi	1.250.000
Nişan ve süyûf ve kutu ve sâire bahâsı	1.000.000
Medine-i Münevvere ebniye-i aliyyesi tertibi	6.000.000
Ebniye-i umûmiyye mesârif-i tertibi	6.321.500
Selimiye kışla-ı hümâyunu tertibi	1.000.000
Darülfünûn ebniyesi tertibi	5.000.000
Slistre kulâyle boğazlar istihkâmâtı tertibi	600.000
Kaldırım mesârif-i tertibi	1.000.000
Taşra mahallerde olan turuk ve maâbirin tesviyesi tertibi	5.000.000
Mefrûşât mesârif-i tertibi	750.000
Mabeyn-i hümâyûn ve Bâb-ı Ali ve Maliye ve mahâll-i sâirenin mesârif-i müteferrikasıyla ihbariye ve kisve bedeli ve tulumba ve kırtasiye ve sakankur misüllü mesârif-i müteferrika tertibi	3.000.000
Navl-ı sefâyin tertibi	1.500.000
Harcırah tertibi	1.000.000
Tâyinâta verilecek gûşt ve ağnam ve sâire bahâsı ve mesârif-i sâiresi tertibi	8.875.000
Bazı husûsun tahkiki zımında taşra memur olanlara muvakkaten tahsis olunan maaş tertibi	1.000.000
Taşradan vürûd eden bazı misafirine muvakkaten tahsis olunan me'külât mesârif-i tertibi	1.000.000
Mukarrer ve mukarrer hükmünde olan mesârif-i âdiyyeden maadâ vukûbulacak zuhûrât mesârif-i tertibi	7.000.000
Cidde eyaletiyle Haremeyn-iş-Şerefeyn ve Yemen eyaleti mesârif-i tertibi	27.500.000
Bağdad eyaleti mesârif-i tertibi	950.000
Dâhil-i dâire-i Tanzimât olan mahaller mesârif-i tertibi	110.904.500
Bağdad ve Şehrizer eyâletleri mesârif-i	25.099.500
İşkodra sancağı mesârif-i tertibi	1.450.000
	779.117.205

Mizân

Mesârif-i mahdûdenin miktarı	779.117.205
Gayri-cz fazla-i Bağdad ve gümrük-ü duban ve saydiyye-i sülûk küsûr vâridât	— 757.459.670
Ziyâde mesârifat	21.657.535

Kaynak: MDD 10566, ss. 240-2.

Türk Tarih Kurumu

Maliye Hazinesinin 72 Senesi Mart Şubat Mesârif-i Mukarrere ve Muayyenesiyle Mesârif-i Umûmiyyesinin Ber-vech-i Tahmin Mikdarını Mübeyyin Bir Senelik Muvâzenesi.

Mesârif-i Mahsûsa-i Muhammenenin Mikdarı:

(Guruş)

Hazine-i Celle-i Hâssanın tahsîsât-ı seniyyesi	117.031.000
Nizâmiye Hazinesinin muhassesâtı	269.697.000
Tophane-i Amire ve kâffe-i mühimmât-ı harbiyyenin muhassesâtı	17.609.500
Tersâne-i Âmire hazinesinin muhassesâtı	42.500.000
Umûr-u Şer'îyye muhassesâtı	10.361.000
Evkâf-ı Hümâyûn hazinesinin mürettebâtıyla mesârif-i Hicâziyye mürettebâtı	45.077.500
Umûr-u Dahiliye Muhassesâtı:	
Maaş ve Bedel-i tâyinât	65.312.500
Nân-ı aziz ve tâyinât-ı sâire bahâsı	6.675.000
Tâyinât-ı lahmîyyenin bahâsı ve ağnam celbi için mesârif	7.500.000
Aklâm-ı mevcûde için mübayaa olunan kırtasiye ve tobra ve hatab ve kömür ve kağıd ve mürekkeb ve sâire bahâsı	5.000.000
Nişan ve süyûf ve kutu bahası	9.000.000
Ebniye-i umûmiyye mesârifi	8.750.000
Bazı misafirîne muvakkaten tahsis olunan me'kulât mesârifi	500.000
Mefrûşât mesarifi	500.000
Navl-ı sefâyin tertibi	750.000
Harcırah tertibi	750.000
Zuhûrât-ı atâyây-ı seniyye tertibi	2.500.000
Bazı husûsun tahkiki zımnında taşra memur olanlara tahsis olunan maaş	500.000
Zuhurât mesarifi	5.000.000
Bazı memûrîn-i mülkiyyece lüzum görünen maaşların iktizasına göre hüsn-ü tanzîmi zımnında zam olunan	7.000.000
Taşra emvâlerinden muhassesât	106.776.500
Bu seneye mahsus olarak müceddeden inşa olunacak fenârlar mesârifi için tertib olunan	6.000.000
Habishaneler için tertib olunan	2.500.000
Dâire-i Hâriciye memurları maaş ve sefâretler mesârifi	11.686.000
Umûr-u Mâliye muhassesatı	33.535.500
Umûr-u Ticâret ve Nâfia muhassesâtı	7.656.500
Maârif-i Umûmiyye muhassesâtı	1.288.000

Mesârif-i Umûmiyyenin Mikdarı:

Deyn-i harici	66.538.500
Evrak-ı Nakdiyye faizleri	10.113.500
Eshâm-ı mümtâze faizleri	10.000.000
Timarât ve Mukataât ve Zeâmet ve her nevi eham faizleri	48.754.500
Hazne-i celflenin bir sene zarfında tutacağı mâl-ı ihtiyat	2.500.000
	929.362.500

Mizan

Ber mücib-i bâlâ tertib olunan mesarifât-ı muhammenenin mikdarı	929.362.500
Varidât-ı muhammenenin mikdarı	888.053.500
Açık görünen	41.309.000

Kaynak: IMM 338.

Türk Tarih Kurumu

Maliye Hazîne-i Celflesinin 74 Senesi Muvâzenesinin İcrâsı Zımnında Anadolu ve Rumeli Vâridât Muhâsebeleri Kuyûdundan İhrac Olunan 73 Senesi Virgü ve Gayri-cz-zam Vâridât-ı Sâiresinin Mikdârıyla Bazı Muhasebe Defterleri Vürûd Etmeyen Mahaller Emâneti Vâridâtının Hâsılât-ı Sâbıkına Kıyâsen ve Bedel-i Askeriyye-i Mahsûsasının Certde Muhâsesinden Verilen İlmühabere Tevfikan Cem' ve Terkıym Olunan Mebâliğin Kemmiyyetini Mübeyyin Hülasadır.

(Guruş)

Kısm-ı Evvel:

Virgü-yi Seneviyye		276.995.500
Mea-cezâyir Rumeli	89.967.000	
Mea Arabistan Anadolu	187.028.500	
Bedel-i Askeriyye		62.698.500
Mea-cezâyir Rumeli	44.397.500	
Mea-Arabistan Anadolu	15.801.000	
Âsitâne	2.500.000	
Emlâk-i Miriyye Vâridâtı		8.530.000
Mea-cezayir Rumeli	6.984.000	
Mea-Arabistan Anadolu	120.500	
Âsitâne	1.425.500	
Zikr-i âti Eyâlât ve sâire maktûâtı		45.787.000
Mısır virgüsü	40.000.000	
Eflak virgüsü	2.000.000	
Boğdan virgüsü	1.000.000	
Sırbli mâl-ı maktûu	2.300.000	
Aynaroz ceziresi maktûu	87.000	
Sisam ceziresi maktûu	400.000	
Kısm-ı Sâni:		
Âşar Vâridâtı		356.456.500
Mea-cezayir Rumeli	208.898.500	
Mea-Arabistan Anadolu	147.558.000	
Rüsûmü Vâridâtı		170.094.000
Mea-cezayir Rumeli	70.862.000	
Mea-Arabistan Anadolu	71.836.500	
Âsitâne	27.395.500	
Emtia ve Duhan Gümrükleri		157.079.500
Mea-cezayir Rumeli	26.563.000	
Mea-Arabistan Anadolu	62.913.000	
Âsitâne	67.603.500	
Tapu Rüsümüyle Arâzi-i Mahlûle Muaccesesi		5.800.000
Mea-cezayir Rumeli	2.598.500	
Mea-Arabistan Anadolu	3.201.500	

Evrak-ı Sahiha Hâsılatı		2.546.000
Mea-cezayir Rumeli	845.500	
Mea-Arabistan Anadolu	829.000	
Asitane	871.500	
Kontrato Hâsılatı		1.110.000
Mea-cezayir Rumeli	1.100.500	
Mea-Arabistan Anadolu	9.500	
		1.087.097.000
Tevkif olunan ve emânet vâridâtı noksanı		- 1.652.000
		1.085.445.000
Sene-i sabık muvazenesine kıyasen mümteniâtı olmak lazım gelen		- 42.500.000
		1.042.945.000

Kaynak. İMM 529.

Türk Tarih Kurumu

Mâliye Hazîne-i Celîlesinin Geçen 74 Senesi Martı İbtidâsından Şubatı İntihâsına Kadar Bir Senelik Vâridâtıyla Mesârifât-ı Mukarrere ve Muayyene ve Mesârif-i Umûmiyesinin Mikdar ve Kemmiyetini Mübeyyin Defterdir.

Vâridât-ı Mübeyyenesi		
Kısm-ı Evvel İtibar Olunan:		(Guruş)
Virgü-y-i Seneviyyesi		276.390.500
Mea-cezâyir Rumeli	90.023.500	
Mea-Arabistan Anadolu	187.028.500	
	277.052.000	
Noksanı	- 661.500	
Bedel-i Askeriyye		59.288.500
Mea-cezâyir Rumeli	44.397.500	
Mea-Arabistan Anadolu	15.649.000	
Âsitâne-i Saâdet	2.500.000	
	62.546.500	
Noksanı	- 3.258.000	
Emlak-i Miriyye Varidatı		7.763.000
Mea-cezâyir Rumeli	6.172.000	
Mea-Arabistan Anadolu	120.500	
Âsitâne-i Saâdet	1.428.500	
	7.721.000	
Zammı	+ 42.000	
Bazı Eyalât ve Saire Maktûâtı		46.787.000
Kısm-ı Sâni İtibar Olunan:		
Âşâr Vâridatı		361.374.500
Rumeli	195.199.500	
Anadolu	166.175.000	
Rüsûmî varidatı		220.166.500
Rumeli	109.351.500	
Anadolu	85.859.000	
Âsitâne	24.956.000	
Emtia ve Mea-Rüsûm-u Ruhsâtiye Duhan Gümrükleri		192.019.500
Mea-cezâyir Rumeli	31.344.500	
Mea-Arabistan Anadolu	104.092.500	
Âsitâne-i Saâdet	56.582.500	
Tapu Rüsûmuyla Arâzi-i Mahlûle Muaccelesi		7.858.000
Rumeli	3.266.000	
Anadolu	4.592.000	

Evrâk-ı Sahiha Hâsılâtı		2.795.000
Rumeli	940.000	
Anadolu	766.500	
Âsitâne	1.088.500	
Kontrato Hâsılâtı		1.359.000
Rumeli	119.000	
Anadolu	139.500	
Âsitâne	1.100.500	
		1.175.801.500
Sene-i Sâbıka Kıyâsen mümteni' olması lazım gelen		- 42.500.000
		1.133.301.500

Maliye Hazîne-i Celflesinin işbu 74 Senesi Martı İbtidâsından Şubatı Nihâyetine Kadar Mesârif-i Mukarrere ve Muayyenesiyle Mesârif-i Umûmiyyesinin Mikdârını Mübeyyin Hûlasasıdır.

(Guruş)

Mesârif-i Mahsûsa-i Mukarrerinin Mikdarı:

Hazîne-i Hâssa-i Şâhânenin tahsîsât-ı seniyyesi		117.031.000
Nizâmiye Hazînesi tertibi		347.136.526
Tophâne tahsîsâtı		15.109.500
Tersâne-i Âmire hazînesi muhassesâtı		47.029.420
Umur-u Şer'iyye muhassesatı		10.637.500
Evkaf-ı Hümayun hazinesinin muhassesatı		18.192.500
Mea-Yemen mesârif-i Hicâziyye mürettebâtı tertibi		35.377.415
Umûr-u Dâhiliye Muhassesâtı		265.942.000
Maaş ve bedel-i tâyinât	79.948.500	
Tâyinât-ı lahmiyyenin bahâsı	8.368.500	
Nân-i aziz ve tâyinât-ı sâire bahâsı	6.675.000	
Mühimmât-ı kırtasiye	6.000.000	
Nişan ve süyûf ve kutu bahâsı	4.000.000	
Ebniye-i Umûmiyye mesârifi	15.500.000	
Harcırah tertibi	2.500.000	
Zuhûrât-ı atâyây-ı seniyye tertibi	3.500.000	
Me'külât-ı misafirîn	750.000	
Mefrûşât mesârifi	1.000.000	
Navl-ı sefâyin tertibi	2.500.000	
Taşra memur olanların maaş-ı muvakkatesi	2.500.000	
Zuhûrât mesârifi tertibi	10.000.000	
Taşra memurlarının muhassesâtı	121.450.000	
Habishaneler mesarifi	1.250.000	

Dâire-i Hâriciye memurları maaş ve sefâretler tertibi	16.535.609
Umûr-u Mâliye muhassesâtı	41.274.500
Umûr-u Ticâret ve Nâfia muhassesâtı	10.027.500
Maârif-i umûmiyye muhassesâtı	2.057.200

Mesârif-i Umumiyyenin Mikdarı:

Avrupadan istkraz olunan mebâlig-i mâlûmenin fâiz ve resûlmâli	72.550.000
Eytam sandıklarıyla sâir mahalden istikraz olunan akçe faizi	1.629.000
Zeâmet ve Mukâtaât ve sâir bedelât ve faizi	27.562.526
Eshâm-ı âdiyye faizi	19.751.500
Vezâif	1.000.000
Evrâk-ı Nakdiyye faizi	17.820.000
Eshâm-ı Mümütaze faizi	6.000.000
Hazîne-i celîle tahvilât faizi	15.000.000
Müceddeden küşâd olunacak eshâm-ı cedidenin taksit-i evvel faizi	10.981.500
Tuna boğazları tathîri mesarifi tertibi	10.000.000
Hazinenin bir senede tutacağı mâl-ı ihtiyâtiyyesi	4.000.000
74 Senesi muvazenesine idhâli irâde-i seniyye iktizâsından olan	88.020.740
	1.200.665.935

Mizan

Mesarifât	1.200.665.500
Varidât	— 1.133.301.500
Mesarifin Açığı	67.364.000

Kaynak. IMM 529 ve 684.

Maliye Hazine-i Celilesinin İşbu 75 Senesi Martı İbtidâsından Şubatı İntihâsına Kadar Bir Senelik Vâridâtıyla Mesârif-i Mukarrere ve Umûmiyyesinin Mikdar ve Kemmiyetini Mübeyyin Defter.

(Guruş)

Vâridât-ı Umûmiyye-i Mukarreresi

Kısm-ı Evvel İtibâr Olunan:

Virgü-yi Seneviyye

Mea-cezayir Rumeli

90.928.000

Mea-Arabistan Anadolu

187.110.500

278.038.500

Bedelât-ı Askeriyye

Rumeli Mea-cezayir

41.227.000

Anadolu Mea-Arabistan

15.880.000

Âsitâne

2.500.000

59.607.000

Emlâk-i Mîriyye Vâridâtı

Mea-cezayir Rumeli

7.205.500

Mea-Arabistan Anadolu

165.000

Âsitâne

1.473.500

8.844.000

Bazı Eyâlât Maktûu

46.787.000

Kısm-ı Sânt İtibâr Olunan:

Âşârı

Rumeli

174.675.000

Anadolu

177.950.500

352.625.500

Rüsûmî

İstanbul

24.929.500

Rumeli

47.708.500

Anadolu

81.548.000

154.186.000

Emtia ve Meyve ve Zahire ve Kereste ve Duhan

Gümrükleri

İstanbul

59.906.000

Rumeli

27.589.000

Anadolu

113.571.500

201.066.500

Ağnâm Rüsûmu

Rumeli

54.635.000

Anadolu

32.874.500

87.509.500

Tapu Rüsûmuyla Arâzi-i Mahlûle Muaccesesi

Rumeli Mea-cezayir

4.822.000

Anadolu

4.528.500

9.350.500

Evrâk-ı Sahiha Hâslâtı

Rumeli Mea-cezayir

1.330.000

Anadolu

1.041.000

Âsitâne

1.220.500

3.591.500

Kontrato Hâslâtı		2.270.000
Rumeli Mea-cezayir	223.500	
Anadolu	206.500	
Âsitâne	1.840.000	
		1.203.876.000
Sene-i Sâbika kıyâsen mümteniât mukâbili tenzil olunan		- 42.500.000
		1.161.376.000

Mesarif-i Mahsûsa ve Umûmiyesi

Mesârif-i Mukarreresi:

Hazîne-i Hâssa-i Şâhâne muhassesâtı	125.437.600
Asâkir-i Berriyye-i Şâhânenin mesârif-i dâimesi muhassesâtı	341.889.780
Tophâne-i Âmire ve Kâffe-i Mühimmât-ı Harbiyye muhassesâtı	15.109.500
Asâkir-i Bahriyye-i Şâhâne ve Donanmay-ı Hümâyûn muhassesâtı	46.941.422
Umûr-u Şer'iyye muhassesâtı	10.655.500
Hayrat ve meberrâta mahsus olan vâridât-ı vakfiyyeden hazîne-i celflenin idâresinde olan vâridât bedelâtı	18.374.952
Mea-Yemen mesârif-i Hicâziyye mürettebâtıyla sûrre-i hümâyûn ve müteferriâtı tertibi	47.949.671
Selâtn-i ızâm ve vükelây-ı fehâm ve müştrân hazerâtı ve memûrn-i sâireye maaş olarak muhassas olan	77.620.911
Tâyinât-ı lahmiyyenin bahâ ve mesârif-i	31.228.883
Dâire-i Hâriciye memurları maaş ve sefâretler mesarifi	24.294.527
Dersâadet ve taşralarda bulunan mal memurları maaşlarıyla tahsilât-ı emvâl mesârif-i olmak üzere umûr-u mâliye tertibi	41.622.642
Dâire-i Ticâret ve Umûr-u Nâfia memurlarıyla bunlara müteallik mesârif mukabili Umûr-u Ticâret ve Nâfia muhassesâtı	12.204.413
Maârif-i Umumiyyenin tahsisatı	2.472.075
Nân-i azîz ve tâyinât bahâsı	6.675.000
Aklâm-ı mevcûde için mübayaa olunan mühimmât-ı kırtasiye tobra ve hatab ve kömür ve mesârif-i müteferrika-ı sâiresi	8.150.000
Nışan ve süyûf ve kutu ve sâire bahâsı	4.485.087
Harcırah tertibi	1.500.000
Ebniye-i Umûmiyye mesârif-i	15.467.000
Zuhûrât-ı atâyây-ı seniyye mesârif-i	7.000.000
Bazı misafirtne muvakkaten tahsis olunan me'külât mesârif-i	1.000.000
Mefrûşât mesârif-i	750.000

Navl-ı sefâin tertibi	10.000.000
Bazı husûsun tahkiki ve tesviyesi zımnında taşra memur olanların maaş-ı muvakkatı	5.032.743
Zuhûrât mesârifi tertibi	10.000.000
Taşra memurlarının muhassesâtı	136.925.852
Habishaneler mesârifi	500.000
Her bir dâirenin mesârif-i mahsûsından fazla olarak vukûbulacak mesârif-i mühimmeye karşılık hazîne-i celilenin bir senede tutacağı mâl-ı ihtiyâtıyyesi	2.500.000

Mesârif-i Umûmiyenin Mikdarı:

İstikrâz-ı hâriciyye faiz ve resûlmâli	111.377.890
Eshâm-ı cedîde ve mümtâze ve tahvîlât-ı sâire faizleri	36.000.000
Timârât ve Mukâtaât ve sâire bedelâtı ve faizi	48.792.500

Bâlâda Muharrer Muhassesâtdan Maadâ İdhali İcab Eden:

Nizamiye hazinesinin tahsisatının takarrürüne kadar itası irade buyurulan	60.000.000
Tersane-i Amire'de inşa olunmakta olan havuz mesarifi için muhassas olan	6.000.000
Anadolu Orduy-u Hümayunu maiyetinde olan asker-i avniyye ile 300 nefer piyade asker-i muvazzafa maaş ve tayinat bahaları	2.512.500
Hanım sultan hazretlerinin cihaz takımı mesarifi	4.392.320
Eytam sandıklarıyla sair mahalden istikraz olunan akçe faizi	2.663.736
Tuna boğazının tathiri mesarifi	5.400.000
Karadeniz'de kullanılmak üzere inşa olunmakta olan 10 kıta vapurun mesarifi inşaiyye ve makine ve top ve edevât-ı saire bahası	10.559.145
Kazak süvari birinci alayı ile Drağon bölüklerinin maaş ve tayinat bahaları	3.959.964
Irak ve Hicaz orduy-u hümayunu tahsisatının haricinde kalan mütekaidin maaşlarıyla elbise-i şitaiyye esmanı ve mesarifi sairesi	1.745.994
Bazı mesarifi mühimmenin tesviyesi için tüccar ve saireden istikraz olunan mebalîğ-i malûmenin faizi	4.939.418
İngiltere devlet-i fahîmesinin ahz ve ita eylediği eşya bahasından saltanat-ı seniyyede matlubu olarak itası mukarrer olan	5.917.818
Hazine-i celilenin varidat-ı mukarreresinden verilen ve Nizamiye hazinesi ve efrad ve eşhas ve elviye-i malume ahali matlubları bulunan Sultanahmet meydanında kain evrak mahzeni ve hıyamiyye kışla-i hümayununun ebniye-i mevcudesinden nim-kargir olarak zabtiye	23.569.974

daireleri ve mahbushaneler ve müteferriatının tesviye ve inşaa mesarifi	5.659.677
Seddülbahr'den Dersaadet'e ve Edirne'ye ve oradan Aleksance'ye ve Rusçuğa iki kol ve Dersaadet'den Selanik ve Manastır tarikiyle Avlonya'ya ve oradan İskodra'ya ve Rusya telgraf hatlarına rabt olunmak üzere Varna'dan Tulca'ya kadar temdid olunacak hatlara ilave ve müceddeden vaz olunacak tel ve eşya-i saire esmanı	9.840.000
Mösyö Şişanın cihet-i malumedden dolayı matlubu olub 74 senesi Kanunu Sani-i efrenclinin ibtidasından itibaren 76 senesi Şubat-ı Frenci ibtidasına değin 26 taksit ile bila-faiz aynen frank olarak itası mukarrer olan akçeden 75 senesi ibtida-ı Şubat-ı Frenciye kadar verilecek olan	13.996.241

Mizan

Ber vech-i bâlâ itân icâb eden	1.363.114.732
Azâkir-i Redife mesârifine iâneten bir aylık maaşın nusu olarak tevkif olunan	4.083.473
Ber vech-i bâlâ mesârif-i mahsûsa ve umûmiyyenin mikdarı	1.367.198.204
Ber mücib-i bâlâ varidât-ı mübeyyenenin mikdarı	1.161.376.000
Mesarif-i merkûmenin açığı	205.822.204

Kaynak. IMM 684.

Türk Tarih Kurumu

Maliye Hazine-i Celflesinin 1277 Senesi Varidât ve Mesârifât-ı Umûmiyyesinin Muvâzenesidir

Varidât-ı Umûmiyyenin Mikdarı:

Esâmi-i Vâridât	76 Senesi Varidâtı (Guruş)	77 Senesi Varidâtı (Guruş)
Virgü	274.507.599	289.371.108
Bedelât-ı Askeriyye	59.609.082	59.609.082
Aşar	358.140.849	361.355.093
Ağnam	83.327.309	83.976.731
Canavar	4.896.317	4.896.317
Emtia Gümrükleri	165.046.135	165.227.700
Mea-Ruhsatiye Duhan Gümrükleri	30.816.008	30.766.459
Sayd-ı Mâhî	8.490.574	8.460.791
Kontrato	1.661.285	1.661.285
Varaka-i Sahiha	2.713.425	2.713.425
Rüsûm-u Müctemia	12.033.644	12.033.644
Tapu	9.100.896	9.100.896
Rüsûm-u Mütferrika	108.879.746	111.166.425
Postahâne	6.906.790	6.906.790
Basmahâne	916.286	916.286
Emlâk-i Mütenevvia-i Miriyye	3.601.168	3.601.168
Dalyan	2.145.527	2.157.275
Orman	428.833	428.357
Çiftlikât-ı Hümayun	7.676.595	7.676.595
Tuzlalar	10.694.124	10.694.124
Maâdin	911.231	906.731
Virgüy-i Mısır	40.000.000	40.000.000
Virgüy-i Eflak	2.500.000	2.500.000
Virgüy-i Boğdan	1.500.000	1.500.000
Virgüy-i Sırp	2.300.000	2.300.000
Virgüy-i Sisam	400.000	400.000
Virgüy-i Aynaroz	87.000	147.000
<u>Ticarethanenin Varidat-ı Mahsûsası</u>	<u>777.062</u>	<u>710.878</u>
Ceman Yekûn	1.200.067.485	1.221.184.160

Mesarifat-ı Umumiyyenin Mikdarı:

<u>Nev-i Mesarifât</u>	76 senesi içün tâyin olunmuş olan muhasseât (Guruş)	77 senesi içün tâyini lâzım gelen muhasseât (Guruş)
Deyn-i Haricinin fâiz ve resülmâli	92.230.535	104.749.409
Eshâm-i cedfde ve tahvilât-ı mümtâzenin faiz ve resülmâli	35.000.000	62.500.000
Açıkda bulunan düyûndan eshâm-ı mümtâze ve on senelik sergilerin faizleri	31.837.990	28.897.500
Eshâm-ı âdiyye ve mukataât ve timârât ve zeâmet faiz ve bedelâtı	48.937.709	48.680.000
Eytam Sandığına olan düyûn faiziyle Nizâmiye Hazinesinden müntakil düyûn faizi ve resülmali ve taşra ahalisinden alınan nisıf virgünün rub'u	16.190.658	82.179.500
Hicaz ve Yemen ve Surre-i Hümayûn Muhasseâtı	47.335.500	40.359.500
Hazîne-i Hâssa-i Şâhâne ve müteferriâtı muhasseâtı	131.594.148	129.863.755
Mazûlîn ve mütekâidîn ve muhtâcîn maaşları ve vezâif	28.813.294	29.202.644
Mecâlis-i Aliyye ve Meclis-i Ahkâm-ı Adliyye ve Meclis-i Hazâin muhasseâtı	13.948.990	11.604.202
Nezaret ve Dairelerin muhasseâtı:		
Nizamiye Hazinesi muhasseâtı	425.000.000	433.830.000
Tophâne-i Amire muhasseâtı	20.500.000	20.298.500
Tersâne-i Amire Hazinesi muhasseâtı	57.954.214	71.254.252
Umûr-u Şer'iyye muhasseâtı	10.655.500	10.664.000
Evkâf-ı Hümayûn Hazinesi muhasseâtı	18.976.966	20.600.000
Umûr-u Dahiliye muhasseâtı	170.176.110	173.046.326
Umûr-u Hariciyye muhasseâtı	16.218.879	14.809.000
Ticaret ve Umûr-u Nâfia Muhasseâtı	4.074.823	4.609.061
Maârif-i Umûmiyye muhasseâtı	2.324.828	2.467.842
Umûr-u Zabtiyye muhasseâtı	13.338.521	23.048.500
Umûr-u Maliye nezaretinin mesârif-i umûmiyyesi	126.528.299	80.743.553
<u>Cemân Yekun</u>	<u>1.311.636.964</u>	<u>1.393.407.544</u>

Kaynak: *Ruznâme-i Ceride-i Havadis*, İlave Numara 354.

Ek II

HAZİNE HESAPLARI

1.1: 1258/1842-3 Mali Yılı Tahsilatının Tahakkuk Yıllarına Göre Dağılımı

<u>Tahakkuk Yılı</u>	<u>Tahsilat Miktarı</u> (Guruş)
Mülga hazineler	4.269.280
1253	87.100
1254	76.444
1255	64.524
1256	34.771.584
1257	275.091.455
1258	298.664.093
1259	19.704
<u>Toplam</u>	<u>613.044.184</u>

Kaynak: MMD 11855, ss. 1-82; MMD 7864, ss. 1-111; MMD 12066; ss. 1-60.

1.2: 1259/1843-4 Mali Yılı Tahsilat ve Ödemelerinin Tahakkuk Yıllarına Göre Dağılımı

<u>Tahakkuk Yılı</u>	<u>Tahsilat Miktarı</u> (Guruş)	<u>Ödeme Miktarı</u> (Guruş)
Mülga hazineler	7.484.812	6.257.197
1254	500.752	—
1256	17.732.639	16.754.141
1257	69.764.245	41.933.837
1258	150.558.071	142.295.753
1259	321.033.565	360.382.719
1260	1.077.525	302.781
<u>Toplam</u>	<u>568.151.609</u>	<u>567.926.428</u>

Kaynak: MMD 12150, ss. 1-27; MMD 12192, ss. 1-79; MMD 10550, ss. 1-123;
MMD 11856, ss. 1-99.

1.3: 1260/1844-5 Mali Yılı Tahsilat ve Ödemelerinin Tahakkuk Yıllarına Göre Dağılımı

<u>Tahakkuk Yılı</u>	<u>Tahsilat Miktarı (Guruş)</u>	<u>Ödeme Miktarı (Guruş)</u>
Mülga hazineler	1.371.193	1.201.658
1252	52.265	—
1254	570.223	—
1256	13.766.628	13.484.997
1257	23.316.295	11.886.469
1258	90.838.305	54.162.558
1259	200.688.808	172.604.478
1260	284.616.343	362.086.811
1261	2.589.244	148.981
Toplam	617.809.304	615.575.952

Kaynak: MMD 12207, ss. 1-83; MMD 11813, ss. 1-38; MMD 11743, ss. 1-95;
MMD 10550, ss. 1-123; MMD 11743, ss. 1-95.

1.4: 1261/1845-6 Mali Yılı Tahsilat ve Ödemelerinin Tahakkuk Yıllarına Göre Dağılımı

<u>Tahakkuk Yılı</u>	<u>Tahsilat Miktarı (Guruş)</u>	<u>Ödeme Miktarı (Guruş)</u>
Mülga hazineler	—	903.837
1248-56	8.335.238	5.406.594
1257	10.307.018	13.121.271
1258	21.139.316	10.161.420
1259	44.268.959	38.453.086
1260	213.744.804	190.573.844
1261	304.483.468	345.244.664
1262	—	12.500
Toplam	602.278.803	603.877.216

Kaynak: MMD 12071, ss. 1-77; MMD 11743, ss. 99-179; MMD 11860, ss. 1-107;
MMD 11743, ss. 99-179.

1.5: 1262/1846-7 Mali Yılı Tahsilat ve Ödemelerinin Tahakkuk Yıllarına Göre Dağılımı

<u>Tahakkuk Yılı</u>	<u>Tahsilat Miktarı (Guruş)</u>	<u>Ödeme Miktarı (Guruş)</u>
Mülga hazineler	5.303.620	1.551.506
1252	4.385	—
1254	298.492	107.372
1256	2.457.167	2.457.099
1257	5.745.015	11.878.380
1258	13.641.065	12.967.187
1259	10.168.474	9.970.265
1260	37.971.308	48.097.421
1261	208.100.382	147.267.206
1262	328.077.579	374.826.667
Toplam	611.767.487	609.123.103

Kaynak: MMD 11798, ss. 1-69; MMD 12072, ss. 1-32; MMD 11949, ss. 1-94.

1.6: 1263/1847-8 Mali Yılı Tahsilat ve Ödemelerinin Tahakkuk Yıllarına Göre Dağılımı

<u>Tahakkuk Yılı</u>	<u>Tahsilat Miktarı (Guruş)</u>	<u>Ödeme Miktarı (Guruş)</u>
Mülga hazineler	299.577	2.316.239
1254	269.981	193.113
1256	1.831.156	3.012.048
1257	4.727.922	2.651.608
1258	22.234.650	32.986.649
1259	33.254.537	16.247.954
1260	24.215.106	11.095.644
1261	79.990.580	86.249.892
1262	240.194.109	193.411.758
1263	327.306.466	390.033.092
Toplam	734.324.084	738.197.997

Kaynak: MMD 12426, ss. 1-48; MMD 21949, ss. 106-197.

1.7: 1264/1848-9 Mali Yılı Tahsilat ve Ödemelerinin Tahakkuk Yıllarına Göre Dağılımı

<u>Tahakkuk Yılı</u>	<u>Tahsilat Miktarı (Guruş)</u>	<u>Ödeme Miktarı (Guruş)</u>
Mülga hazineler	42.023.423	42.258.618
1254-6	24.229.372	25.254.978
1257	16.566.156	27.097.106
1258	3.926.862	6.263.243
1259	6.269.365	4.981.617
1260	38.787.886	13.822.243
1261	38.484.072	33.455.415
1262	63.858.270	33.141.263
1263	273.251.082	211.257.250
1264	298.740.698	408.482.956
Toplam	806.137.186	806.014.689

Kaynak: MMD 12430, ss. 1-51; MMD 11942, ss. 1-94.

1.8: 1265/1849-50 Mali Yılı Tahsilat ve Ödemelerinin Tahakkuk Yıllarına Göre Dağılımı

<u>Tahakkuk Yılı</u>	<u>Tahsilat Miktarı (Guruş)</u>	<u>Ödeme Miktarı (Guruş)</u>
Mülga hazineler	794.839	1.061.568
1254-6	574.766	448.809
1257	8.347.270	26.985.032
1258	7.175.512	11.852.234
1259	6.348.303	3.432.359
1260	3.320.305	3.486.850
1261	13.648.664	9.182.769
1262	31.558.810	16.852.732
1263	54.923.568	54.039.786
1264	272.600.895	214.932.418
1265	333.241.851	390.135.748
Toplam	732.534.783	732.410.305

Kaynak: MMD 11942, ss. 96-174; MMD 21265, ss. 1-386.

1.9: 1266/1850-1 Malt Yılı Tahsilat ve Ödemelerinin Tahakkuk Yıllarına Göre Dağılımı

Tahakkuk Yılı	Tahsilat Miktarı (Guruş)	Ödeme Miktarı (Guruş)
1262 öncesi	45.168.099	61.200.092
1262	5.081.678	7.318.672
1263	13.757.931	11.672.744
1264	59.481.815	35.103.178
1265	240.801.392	199.563.388
1266	278.851.363	328.439.173
Toplam	643.142.278	643.297.247

Kaynak: MMD 11858, ss. 1-85.

1.10: 1267/1851-2 Malt Yılı Tahsilat ve Ödemelerinin Tahakkuk Yıllarına Göre Dağılımı

Tahakkuk Yılı	Tahsilat Miktarı (Guruş)	Ödeme Miktarı (Guruş)
1262 öncesi	18.401.990	19.230.024
1262	3.861.890	6.263.860
1263	13.955.607	9.709.560
1264	26.719.195	23.102.468
1265	78.488.119	84.388.549
1266	250.181.401	234.052.010
1267	236.516.464	251.260.254
Toplam	628.124.666	628.006.725

Kaynak: MMD 12825, ss. 1-104; MMD 11858, ss. 92-183.

1.11: 1268/1852-3 Mali Yılı Tahsilat ve Ödemelerinin Tahakkuk Yıllarına Göre Dağılımı

<u>Tahakkuk Yılı</u>	<u>Tahsilat Miktarı (Guruş)</u>	<u>Ödeme Miktarı (Guruş)</u>
1262 öncesi	11.314.710	8.613.851
1262	3.029.230	2.003.112
1263	9.993.535	7.129.537
1264	21.681.493	22.317.437
1265	29.842.105	57.158.204
1266	116.535.138	94.633.844
1267	282.748.350	273.571.986
1268	298.073.726	307.794.881
Toplam	773.218.287	773.222.852

Kaynak: MMD 1282, ss. 1-136; MMD 11857, ss. 1-84.

1.12: 1269/1853-4 Mali Yılı Tahsilat ve Ödemelerinin Tahakkuk Yıllarına Göre Dağılımı

<u>Tahakkuk Yılı</u>	<u>Tahsilat Miktarı (Guruş)</u>	<u>Ödeme Miktarı (Guruş)</u>
1262 öncesi	8.198.589	41.354.460
1262	11.600.908	3.025.795
1263	11.784.548	13.033.313
1264	17.210.476	3.770.010
1265	28.742.285	17.038.490
1266	39.996.983	50.133.145
1267	73.520.673	94.660.012
1268	312.260.963	274.946.082
1269	445.454.411	450.931.386
Toplam	948.769.836	948.892.693

Kaynak: MMD 11857, ss. 85-156.

1.13: 1270/1854-5 Mali Yılı Tahsilat ve Ödemelerinin Tahakkuk Yıllarına Göre Dağılımı

Tahakkuk Yılı	Tahsilat Miktarı (Guruş)	Ödeme Miktarı (Guruş)
1262 öncesi	1.653.180	28.200.642
1262	565.050	281.680
1263	776.241	566.825
1264	3.772.656	2.407.104
1265	10.776.072	12.486.487
1266	14.694.263	15.492.775
1267	23.807.346	17.598.082
1268	62.440.600	44.226.324
1269	177.139.713	196.486.619
1270	604.864.241	582.551.492
Toplam	900.489.362	900.298.030

Kaynak: MMD 11914, ss. 1-71.

1.14: 1271/1855-6 Mali Yılı Tahsilat ve Ödemelerinin Tahakkuk Yıllarına Göre Dağılımı

Tahakkuk Yılı	Tahsilat Miktarı (Guruş)	Ödeme Miktarı (Guruş)
1262 öncesi	1.358.650	15.273.655
1262	188.005	328.142
1263	1.579.312	1.345.090
1264	1.115.692	719.204
1265	3.792.023	16.295.424
1266	8.437.862	12.012.062
1267	19.147.452	32.125.181
1268	27.293.680	39.022.711
1269	50.384.283	72.295.144
1270	260.127.110	251.566.393
1271	748.277.198	680.784.378
Toplam	1.121.701.267	1.121.767.384

Kaynak: MMD 11914, ss. 75-151; MMD 12111, s. 21-33.

1.15: 1272/1856-7 Mali Yılı Tahsilat ve Ödemelerinin Tahakkuk Yıllarına Göre Dağılımı

<u>Tahakkuk Yılı</u>	<u>Tahsilat Miktarı (Guruş)</u>	<u>Ödeme Miktarı (Guruş)</u>
1262 öncesi	1.735.390	592.512
1262	179.208	1.280.014
1263	433.458	6.559.824
1264	482.019	339.530
1265	2.769.542	1.285.339
1266	2.586.382	1.518.428
1267	10.908.180	6.732.742
1268	17.181.582	8.846.612
1269	26.236.425	36.024.247
1270	95.954.629	91.945.578
1271	581.022.484	509.018.021
1272	333.561.959	408.905.293
<u>Toplam</u>	<u>1.073.051.258</u>	<u>1.073.048.140</u>

Kaynak: MMD 13517, ss. 1-193; MMD 12111, ss. 33-45; MMD 11940, ss. 1-65.

1.16: 1273/1857-8 Mali Yılı Tahsilat ve Ödemelerinin Tahakkuk Yıllarına Göre Dağılımı

<u>Tahakkuk Yılı</u>	<u>Tahsilat Miktarı (Guruş)</u>	<u>Ödeme Miktarı (Guruş)</u>
1262 öncesi	3.230.137	7.757.956
1262	1.740.350	3.196.313
1263	3.614.788	2.460.982
1264	8.666.130	8.274.147
1265	11.225.136	12.651.059
1266	17.907.577	24.271.839
1267	19.929.804	23.551.762
1268	28.125.025	25.755.531
1269	48.000.097	66.096.132
1270	77.264.743	73.996.769
1271	226.997.003	151.932.665
1272	320.706.664	305.937.205
1273	693.251.212	750.305.765
<u>Toplam</u>	<u>1.460.658.666</u>	<u>1.456.188.125</u>

Kaynak: MMD 13513, ss. 1-195; MMD 11940, ss. 83-140; MMD 12111, ss. 46-56.

1.17: 1274/1858-9 Mali Yılı Tahsilat ve Ödemelerinin Tahakkuk Yıllarına Göre Dağılımı

Tahakkuk Yılı	Tahsilat Miktarı (Guruş)	Ödeme Miktarı (Guruş)
1262 öncesi	17.590.417	16.866.592
1262	5.661.154	6.753.008
1263	6.195.375	3.975.523
1264	14.981.084	10.226.380
1265	6.004.129	5.710.231
1266	15.522.039	13.754.573
1267	18.233.955	16.617.814
1268	19.540.939	18.387.656
1269	35.805.398	40.062.504
1270	93.591.889	92.831.472
1271	54.507.678	63.866.167
1272	97.483.755	93.388.969
1273	550.112.344	563.556.878
1274	779.478.070	771.855.527
Toplam	1.714.708.226	1.717.853.294

Kaynak: MMD 6511, ss. 1-275; MMD 11132, ss. 30-41; MMD 12111, ss. 57-69;
MMD 11854, ss. 1-57.

1.18: 1275/1859-60 Mali Yılı Tahsilatının Tahakkuk Yıllarına Göre Dağılımı

Tahakkuk Yılı	Tahsilat Miktarı (Guruş)	Tahakkuk Yılı	Tahsilat Miktarı (Guruş)
1262 öncesi	4.406.458	1269	4.122.142
1262	3.310.562	1270	7.253.320
1263	2.628.286	1271	19.861.232
1264	5.739.085	1272	26.102.194
1265	1.542.313	1273	55.547.988
1266	1.662.345	1274	293.181.156
1267	3.232.172	1275	727.173.371
1268	5.209.219	Toplam	1.160.971.843

Kaynak: MMD 12123, ss. 1-15; MMD 11132, ss. 44-45.

1.19: 1276/1860-1 Mali Yılı Tahsilatının Tahakkuk Yıllarına Göre Dağılımı

<u>Tahakkuk Yılı</u>	<u>Tahsilat Miktarı (Guruş)</u>	<u>Tahakkuk Yılı</u>	<u>Tahsilat Miktarı (Guruş)</u>
1262 öncesi	836.430	1270	3.723.319
1262	1.300.641	1271	32.407.534
1263	272.108	1272	12.715.812
1264	687.339	1273	25.049.217
1265	420.483	1274	49.104.316
1266	538.292	1275	469.772.678
1267	1.116.836	1276	602.573.735
1268	7.490.691		
1269	3.493.669	<u>Toplam</u>	<u>1.211.503.100</u>

Kaynak: MMD 12123, ss. 16-27; MMD 11132, ss. 58-69.

1.20: 1277/1861-2 Mali Yılı Tahsilatının Tahakkuk Yıllarına Göre Dağılımı

<u>Tahakkuk Yılı</u>	<u>Tahsilat Miktarı (Guruş)</u>	<u>Tahakkuk Yılı</u>	<u>Tahsilat Miktarı (Guruş)</u>
1262 öncesi	2.961.543	1270	8.415.561
1262	387.827	1271	17.014.102
1263	446.976	1272	16.143.758
1264	1.507.805	1273	27.154.127
1265	1.897.344	1274	60.853.182
1266	4.313.180	1275	194.236.211
1267	3.881.583	1276	182.073.821
1268	4.782.096	1277	1.134.340.412
1269	8.565.785	<u>Toplam</u>	<u>1.668.975.313</u>

Kaynak: MMD 12123, ss. 28-39; MMD 11132, ss. 72-79.

2.1a: 1262/1846-7 Mali Yılı Gelirlerinin Tahsilat Yıllarına Göre Dağılımı

Tahsilat Yılı	Tahsilat Miktarı	
	(Guruş)	(Yüzde)
1262/1846-7	347.682.072	50.0
1263/1847-8	246.245.426	35.4
1264/1848-9	51.755.161	7.4
1265/1849-50	20.460.093	2.9
1266/1850-1	7.225.647	1.0
1267/1851-2	1.130.908	0.2
1268/1852-3	3.662.611	0.5
1269/1853-4	4.026.002	0.6
1270/1854-5	565.050	0.1
1271/1855-6	613.685	0.1
1272/1856-7	515.695	0.1
1273/1857-8	1.816.758	0.3
1274/1858-9	6.748.959	1.0
1275/1859-60	2.344.563	0.3
1276/1860-1	234.629	0.1
Toplam	695.027.259	100.0

2.1b: 1262/1846-7 Mali Yılı Gelirlerinden Yapılan Tahsilatın Gelir Bürolarına Göre Dağılımı

Gelir Bürosu	Tahsilat Miktarı	
	(Guruş)	(Yüzde)
Anadolu gelirleri	341.092.859	49.1
Rumeli gelirleri	241.086.135	34.7
Asitane gelirleri	77.441.560	11.1
Ağnam gelirleri	21.198.145	3.0
Müteferrik gelirler	14.208.560	2.1
Toplam	695.027.259	100.0

Kaynak: MMD 12073, ss. 1-200.

2.2a: 1263/1847-8 Mali Yılı Gelirlerinin Tahsilat Yıllarına Göre Dağılımı

Tahsilat Yılı	Tahsilat Miktarı	
	(Guruş)	(Yüzde)
1263/1847-8	312.306.448	44.4
1264/1848-9	270.596.240	38.5
1265/1849-50	54.923.567	7.8
1266/1850-1	13.755.780	2.0
1267/1851-2	15.346.130	2.2
1268/1852-3	10.894.830	1.6
1269/1853-4	9.485.612	1.4
1270/1854-5	776.241	0.1
1271/1855-6	1.579.310	0.2
1272/1856-7	433.456	—
1273/1857-8	3.614.784	0.5
1274/1858-9	6.195.386	0.9
1275/1859-60	2.628.285	0.4
1276/1860-1	272.107	—
Toplam	702.808.176	100.0

2.2b: 1263/1848-9 Mali Yılı Gelirlerinden Yapılan Tahsilatın Gelir Bürolarına Göre Dağılımı

Gelir Bürosu	Tahsilat Miktarı	
	(Guruş)	(Yüzde)
Anadolu gelirleri	339.256.389	48.3
Rumeli gelirleri	244.325.537	34.8
Asitane gelirleri	76.478.280	10.8
Ağnam gelirleri	26.681.239	3.8
Müteferrik gelirler	16.066.731	2.3
Toplam	702.808.176	100.0

Kaynak: MMD 12175, ss. 1-234.

2.3a: 1265/1849-50 Mali Yılı Gelirlerinin Tahsilat Yıllarına Göre Dağılımı

Tahsilat Yılı	Tahsilat Miktarı	
	(Guruş)	(Yüzde)
1265/1849-50	341.150.986	45.3
1266/1850-1	239.855.615	31.9
1267/1851-2	82.617.693	11.0
1268/1852-3	26.513.974	3.5
1269/1853-4	25.762.276	3.4
1270/1854-5	10.776.071	1.4
1271/1855-6	3.791.417	0.5
1272/1856-7	2.757.740	0.4
1273/1857-8	11.221.793	1.5
1274/1858-9	6.004.125	0.8
1275/1859-60	1.542.311	0.2
1276/1860-1	420.577	0.1
Toplam	752.414.578	100.0

2.3b: 1265/1849-50 Mali Yılı Gelirlerinden yapılan Tahsilatın Gelir Bürolarına Göre Dağılımı

Gelir Bürosu	Tahsilat Miktarı	
	(Guruş)	(Yüzde)
Anadolu gelirleri	305.592.610	40.6
Rumeli gelirleri	245.613.930	32.6
Müstesna mahaller gelirleri	3.618.070	0.5
Ağnam gelirleri	28.678.940	3.8
Asitane gelirleri	73.567.550	9.8
Müteferrik gelirler	95.343.478	12.7
Toplam	752.414.578	100.0

Kaynak: MMD 12309, ss. 1-195.

2.4a: 1266/1850-1 Malt Yılı Gelirlerinin Tahsilat Yıllarına Göre Dağılımı

Tahsilat Yılı	Tahsilat Miktarı	
	(Guruş)	(Yüzde)
1266/1850-1	272.579.671	36.9
1267/1851-2	253.942.832	34.4
1268/1852-3	110.936.184	15.0
1269/1853-4	39.728.094	5.4
1270/1854-5	14.694.262	2.0
1271/1855-6	8.342.731	1.1
1272/1856-7	2.586.379	0.4
1273/1857-8	17.883.703	2.4
1274/1858-9	15.522.035	2.1
1275/1859-60	1.662.345	0.2
1276/1860-1	474.771	0.1
Toplam	738.353.007	100.0

2.4b: 1266/1850-1 Malt Yılı Gelirlerinden Yapılan Tahsilatın Gelir Bürolarına Göre Dağılımı

Gelir Bürosu	Tahsilat Miktarı	
	(Guruş)	(Yüzde)
Anadolu gelirleri	334.806.759	45.3
Rumeli gelirleri	232.580.324	31.5
Asitane gelirleri	66.916.394	9.1
Ağnam gelirleri	36.214.236	4.9
Müteferrik gelirler	67.835.294	9.2
Toplam	738.353.007	100.0

Kaynak: MMD 12256, ss. 1-250.

2.5a: 1268/1852-3 Malt Yılı Gelirlerinin Tahsilat Yıllarına Göre Dağılımı

Tahsilat Yılı	Tahsilat Miktarı	
	(Guruş)	(Yüzde)
1268/1852-3	330.629.244	42.6
1269/1853-4	295.151.439	38.0
1270/1854-5	49.756.562	6.4
1271/1855-6	24.312.605	3.1
1272/1856-7	16.778.572	2.2
1273/1857-8	28.053.180	3.6
1274/1858-9	22.458.606	2.9
1275/1859-60	2.615.520	0.4
1276/1860-1	7.166.723	0.9
Toplam	776.922.451	100.0

2.5b: 1268/1852-3 Malt Yılı Gelirlerinden Yapılan Tahsilatın Gelir Bürolarına Göre Dağılımı

Gelir Bürosu	Tahsilat Miktarı	
	(Guruş)	(Yüzde)
Anadolu gelirleri	327.072.718	42.1
Rumeli gelirleri	259.247.855	33.4
Asitane gelirleri	88.855.900	11.4
Ağnam gelirleri	27.188.539	3.5
Müteferrik gelirler	74.557.439	9.6
Toplam	776.922.451	100.0

Kaynak: MMD 11819, ss. 1-245.

2.6a: 1270/1854-5 Mali Yılı Gelirlerinin Tahsilat Yıllarına Göre Dağılımı

Tahsilat Yılı	Tahsilat Miktarı	
	(Guruş)	(Yüzde)
1270/1854-5	669.217.176	58.6
1271/1855-6	202.244.682	17.7
1272/1856-7	89.076.165	7.8
1273/1857-8	77.264.743	6.8
1274/1858-9	93.592.488	8.2
1275/1859-60	7.253.320	0.6
1276/1860-1	3.723.318	0.3
Toplam	1.142.371.892	100.0

2.6b: 1270/1854-5 Mali Yılı Gelirlerinden Yapılan Tahsilatın Gelir Bürolarına Göre Dağılımı

Gelir Bürosu	Tahsilat Miktarı	
	(Guruş)	(Yüzde)
Anadolu gelirleri	304.383.194	26.6
Rumeli gelirleri	240.621.550	21.1
Asitane gelirleri	61.032.664	5.3
Ağnam gelirleri	25.932.270	2.3
Müteferrik gelirler	510.402.214	44.7
Toplam	1.142.371.892	100.0

Kaynak: MMD 12163, ss. 1-180.

2.7a: 1271/1855-6 Malt Yılı Gelirlerinin Tahsilat Yıllarına Göre Dağılımı

Tahsilat Yılı	Tahsilat Miktarı	
	(Guruş)	(Yüzde)
1271/1855-6	755.677.546	45.5
1272/1856-7	577.117.552	34.7
1273/1857-8	223.501.722	13.4
1274/1858-9	59.748.560	3.6
1275/1859-60	15.938.041	0.9
1276/1860-1	31.089.837	1.9
Toplam	1.663.073.258	100.0

2.7b: 1271/1855-6 Malt Yılı Gelirlerinden Yapılan Tahsilatın Gelir Bürolarına Göre Dağılımı

Gelir Bürosu	Tahsilat Miktarı	
	(Guruş)	(Yüzde)
Anadolu gelirleri	281.514.607	16.9
Rumeli gelirleri	263.659.255	15.9
Asitane gelirleri	69.946.875	4.2
Ağnam gelirleri	29.219.926	1.8
Müteferrik gelirler	1.018.732.595	61.2
Toplam	1.663.073.258	100.0

Kaynak: MMD 12311, ss. 1-188.

3.1: 1258/1842-3 Mali Yılı Ödemelerinin Tahsisatlara Göre Dağılımı

<u>Tahsisâtın türü</u>	<u>Ödeme Miktarı (Guruş)</u>
Nizâmiye	206.479.158
Darbhâne-i âmire	39.110.785
Evkaf-ı hümayûn	14.910.809
Tersâne	36.639.520
Tophâne	3.980.252
Mühimmât-ı harbiyye ve baruthane	8.381.914
Tüfenkhâne	10.435.259
Nişan-ı zîşan	963.579
Memûrîn maaş	79.463.012
Sefarethâneler mesarifi	4.483.373
Kırtasiye ve mefrûşât	597.450
Bedelât ve esham faizleri ve vezâif	49.919.339
Mesarifât-ı Hicâziyye	3.230.169
Me'külât-ı misafirîn	247.961
Atiyye-i şâhâne	2.351.568
Maâdin-i hümayûnlara sermaye olarak verilen	4.416.258
Ebniye-i mîriyye	18.886.233
Harcırah ve navl-ı sefâyin	4.697.521
Et tâyinatu	2.893.388
Kavâimden iptal olunub itâ olunan	2.408.000
Tüccardan istikraz olunub itâ olunan	20.223.703
Taşra mahaller mesârifâtu	98.054.219
Toplam	612.773.470

Not: Bu mali yıl içinde güneş yılını esas alan mali yıl uygulamasına geçildiğinden defterde hesaplar üç aylık bir dönem için düzenlenmiştir. Karşılaştırmaya imkan vermek üzere bir yıllık dönemi kapsayan kısmı dikkate alınmıştır.

Kaynak: MMD 11855, ss. 1-82.

3.2: 1259/1843-4 Mali Yılı Ödemelerinin Tahsisatlara Göre Dağılımı

<u>Tahsisâtın türü</u>	<u>Ödeme Miktarı (Guruş)</u>
Nizâmiye (asâkir-i muntazama)	209.917.538
Nizâmiye (asâkir-i hasa)	36.841.338
Darbhâne-i âmire mesarifıyla nişan-ı zîşan mesarifi	47.098.884
Evkaf-ı hümayûn	12.433.374
Tersâne	23.243.165
Tophâne	5.212.603
Mühimmât-ı harbiyye ve baruthâneler ve tüfenkhâne	10.844.030
Bedelât ve esham faizleri ve vezâif	53.559.561
Et tâyinâtı	4.690.586
Kırtasiye ve mefrûşât	508.692
Me'külât-ı misafirin	229.750
Maâdin-i hümayunlara sermaye olarak verilen	6.833.966
Atıyye-i şâhâne	2.368.950
Harcırah ve ücret-i menâzil ve navl-ı sefâyin	1.886.950
Ebniye-i mîriyye	11.972.262
Memûrîn maaş (Asitâne)	48.146.182
Memûrîn maaş (taşra)	38.566.380
Sefarethâneler mesarifi	3.776.878
Aktâr-ı Hicâziyye	9.529.385
Sâire	40.265.954
Toplam	567.926.428

Kaynak: MMD 11856, ss. 1-99.

3.3: 1260/1844-5 Malf Yılı Ödemelerinin Tahsisatlara Göre Dağılımı

Tahsisatın türü	Ödeme Miktarı (Guruş)
Nizamiye	208.651.694
Darbhâne-i Amire	55.887.966
Tersâne	27.531.139
Mühimmât-ı Harbiyye	11.142.720
Tophâne	5.434.190
Bedelât ve esham faizleri ve vezâif	49.326.340
Evkaf-i Hümâyun	13.879.900
Memûrın maaş (âsitane)	51.409.731
Memûrın maaş (taşra)	66.541.064
Ebniye-i miriyye	12.817.223
Maadin-i Hümâyunlara sermaye olarak verilen	6.575.767
Saire	106.378.218
Toplam	615.575.952

Kaynak: MMD 11743, ss. 1-95.

3.4: 1261/1845-6 Malf Yılı Ödemelerinin Tahsisâtlara Göre Dağılımı

Tahsisatın türü	Ödeme Miktarı (Guruş)
Nizâmiye	220.890.202
Darbhâne-i Amire	71.817.000
Tersâne	25.157.030
Mühimmât-ı harbiyye	8.317.068
Tophâne	5.731.850
Bedelât ve esham faizleri ve vezaif	43.189.747
Evkaf-ı hümâyun	12.795.160
Atıyye-i şâhâne	3.852.168
Memûrın maaş (Asitâne)	52.245.079
Memûrın maaş (taşra)	47.019.736
Ebniye-i miriyye	10.636.684
Maâdin-i hümâyunlara sermaye olarak verilen	4.662.067
Dökümhâneler	1.042.271
Sefarethâneler	3.478.528
Hicaz mesarifâtı	13.573.684
Sâire	79.468.944
Toplam	603.877.218

Kaynak: MMD 11743, ss. 99-179.

3.5: 1262/1846-7 Mali Yılı Ödemelerinin Tahsisatlara Göre Dağılımı

Tahsisatın türü	Ödeme Miktarı (Guruş)
Nizâmiye	244.361.557
Darbhâne-i âmire	53.566.407
Tersâne	32.808.634
Mühimmât-ı harbiyye	11.020.579
Tophâne	4.828.937
Memûrîn maaş	96.114.598
Bedelât ve esham faizleri ve vezâif	44.618.029
Evkâf-ı hümâyûn	15.378.094
Dökümhâneler ve maâdin-i hümayun	1.916.223
Saire	104.510.045
Toplam	609.123.103

Kaynak: MMD 11949, ss. 1-94.

3.6: 1263/1847-8 Mali Yılı Ödemelerinin Tahsisatlara Göre Dağılımı

Tahsisâtın türü	Ödeme Miktarı (Guruş)
Nizâmiye	244.216.976
Darbhâne-i âmire	98.531.265
Tersâne	35.833.832
Evkâf-ı hümâyûn	16.391.741
Tophâne	4.372.248
Maâdin-i hümâyûn	4.237.542
Mühimmât-ı harbiyye	8.157.632
Ebniye-i miriyye	15.679.741
Nişan-ı zişan	5.619.838
Aktâr-ı Hicâziyye	19.869.774
Memûrîn maaş (Asitane)	59.202.783
Memûrîn maaş (taşra)	54.953.278
Bağdad eyaletinin masrafları	31.877.842
Atıyye-i şâhâne	11.598.742
Nizâmiye harici asker masrafları	1.268.236
Anadolu ordusu masrafları	4.649.363
Bedelât ve esham faizleri ve vezâif	44.417.759
Atıyk hazain-i şâhâne borçları için verilen	2.121.301
Sâire	75.198.104
Toplam	738.197.997

Kaynak: MMD 11949, ss. 106-97.

3.7: 1264/1848-9 Malt Yılı Ödemelerinin Tahsisatlara Göre Dağılımı

<u>Tahsisâtın türü</u>	<u>Ödeme Miktarı (Guruş)</u>
Nizâmiye	279.619.504
Darbhâne-i âmire	77.362.227
Tersâne	37.385.604
Mühimmât-ı harbiyye	14.161.712
Tophâne	4.112.787
Dökümbânceler ve maâdin-i hümayûn	6.142.168
Nâfia hazinesi	2.518.984
Bağdad eyâleti masrafları	33.343.144
Demir fabrikası	16.968.238
Nişan-ı zîşan	630.470
Memûrın maaş	140.901.582
Evkaf-ı hümayûn	14.138.246
Ebniye-i mîriyye	19.564.655
Atâyây-ı seniyye	8.164.927
Aktâr-ı Hicâziyye	12.892.944
Nizâmiye harici asker masrafları	1.671.807
Bazı umûr-u mehâmm-ı seniyye masrafları	58.861.800
Hazâin-i atka borçları için verilen	42.249.244
Bedelât ve esham faizleri ve vezâif	35.324.646
Toplam	806.014.689

Kaynak: MMD 11942, ss. 1-94.

3.8: 1265/1849-50 Malt Yılı Ödemelerinin Tahsisatlara Göre Dağılımı

<u>Tahsisatın türü</u>	<u>Ödeme Miktarı (Guruş)</u>
Nizâmiye	236.000.582
Darbhâne-i âmire	92.901.551
Tersâne	39.256.466
Mühimmat-ı harbiyye	8.787.208
Tophâne	4.112.387
Dökümhâne ve maâdin-i hümayûn	7.138.446
Bağdad eyâletinin masrafları	16.270.720
Demir fabrikası	3.340.433
Nişan-ı zişan	2.601.221
Memûrın maaş	130.810.897
Evkaf-ı hümayûn	16.048.131
Ebniye	17.531.255
Atâyay-ı seniyye	4.784.232
Aktâr-ı Hicâziyye	21.382.534
Nizâmiye harici asker masrafları	24.210.655
Bazı umûr-u mehâmm-ı seniyye masrafları	47.339.324
Bedclât ve esham faizleri ve vezaif	47.733.396
Sâire	12.160.867
<u>Toplam</u>	<u>732.410.305</u>

Kaynak: MMD 11942, ss. 96-181.

3.9: 1266/1850-1 Malt Yılı Ödemelerinin Tahsisatlara Göre Dağılımı

Tahsisatın türü	Ödeme Miktarı (Guruş)
Hazınc-i hâssa	78.833.525
Nizâmiye	174.223.841
Tersâne	35.323.649
Evkaf-ı hümâyûn	12.591.905
Mühimmât-ı harbiyye	10.451.170
Tophâne	4.713.649
Dökümhâneler	1.426.126
Maâdin-i hümâyûn	5.531.903
Nişan-ı zîşan	3.649.130
Memûrın maaş (Asitane)	72.621.216
Memûrın maaş (taşra)	95.019.933
Ebniye-i mlriyye	18.611.678
Aktâr-ı Hicâziyye	14.025.677
Redif askerinin masrafları	13.384.455
Atâyây-ı şâhâne	6.743.053
Demir fabrikası	8.937.630
Et tâyinâtı	3.587.080
Hac mesârifi	2.642.162
Bağdad eyâletinin asker maaş ve masrafları	4.396.452
Evrâk-ı nakdiyye bankasına verilen	20.822.107
Bedelât ve esham faizleri ve vezâif	21.959.200
Mesârifât-ı mühimme-i müstâcele	33.801.706
Toplam	643.297.247

Kaynak: MMD 11858, ss. 1-85.

3.10: 1267/1851-2 Mali Yılı Ödemelerinin Tahsisatlara Göre Dağılımı

Tahsisatın türü	Ödeme Miktarı (Guruş)
Hazine-i hassa	110.347.012
Nizâmiye	228.452.355
Tersâne	31.190.104
Evkâf-ı hümâyûn	12.477.682
Mühimmât-ı harbiyye	9.833.434
Tophâne	2.317.475
Nişan-ı zişan	1.190.000
Maâdin-i hümâyun	3.427.474
Dökümhâneler	592.558
Sefarethâneler	4.235.737
Memûrin maaş (âsitane)	62.581.848
Memûrin maaş (taşra)	34.579.823
Aktâr-ı Hicâziyye	19.827.199
Atâyây-ı şâhâne	3.048.346
Ebniye-i miriyye	9.630.412
Demir fabrikası	6.460.382
Redif mesarifi	4.520.181
Mesârif-i mühimme-i müstacele	26.831.963
Bedelât esham ve cvrak-ı nakdiyye faizleri ve vezaif	36.030.770
Eflak mesarifi	1.069.172
Et tayinatı	14.420.130
Evrak-ı nakdiyye bankasına sermaye olarak verilen	2.118.818
Saire	2.823.850
Toplam	628.006.725

Kaynak: 11853, ss. 92-183.

3.11: 1268/1852-3 Malt Yılı Ödemelerinin Tahsisâtlara Göre Dağılımı

Tahsisât türü	Ödeme Miktarı (Guruş)
Hazîne-i Hâssa	45.155.852
Nizâmiye	320.483.428
Tersâne	38.184.584
Evkâf-ı Hümâyûn	18.948.718
Mühimmât-ı Harbiyye	7.795.995
Tophâne	7.541.783
Maâdin-i Hümâyûn	9.403.783
Dökümhâneler	133.721
Nişan-ı zîşan	8.940.034
Memûrîn Maaş (Asitane)	79.969.326
Memûrîn Maaş (Taşra)	48.316.206
Sefarethâneler	6.421.360
Hac Yolu Masrafları	6.749.478
Aktâr-ı Hicâziyye	20.976.730
Ebniye-i Miriyye	11.029.502
Atâyây-ı Şâhâne	2.199.106
Redif Mesârifî	2.959.256
Bağdat ve Hicaz Orduları Mesârifî	11.910.296
Mesârif-i Mühimme-i Saltanat-ı Seniyye	41.182.700
Zeytinburnu Demir Fabrikası	3.520.312
Ekmek ve Et Tâyinâtı	7.428.112
Bedelât	14.618.515
Esham Faizleri	14.307.584
Evrâk-ı Nakdiyye Faizleri	9.087.345
Vezâif	695.512
Evrâk-ı Nakdiyye Bankasına Sermaye	29.924.313
Kambiyo Mesârifî	5.339.301
Toplam	773.222.852

Kaynak: MMD 11857, ss. 1-84.

3.12: 1269/1853-4 Mali Yılı Ödemelerinin Tahsisâtlara Göre Dağılımı

<u>Tahsisât türü</u>	<u>Ödeme Miktarı (Guruş)</u>
Hazine-i Hâssa	147.485.830
Nizâmiye	288.400.158
Tersâne	42.803.464
Evkâf-ı Hümâyûn	16.076.386
Tophâne	4.507.429
Maâdin-i Hümâyûn	6.155.071
Dökümhâne	989.755
Nişan-ı zîşan	316.950
Tedârikât-ı İhtiyâtiye	83.133.042
Mühimmât-ı Harbiye	10.500.814
Memûrın Maaş (Asitane)	84.071.610
Memûrın Maaş (Taşra)	35.109.365
Ebniye-i Miriye	6.294.681
Aktâr-ı Hicaziye	27.514.103
Et Tâyinâtı	7.258.598
Irak ve Hicaz Ordularının Mesârifi	1.027.799
Surre-i Hümâyûn	580.925
Mesârif-i Mühimme-i Müstacele	34.880.158
Nâfia Hazinesi	436.279
Atiye-i Şâhâne	701.490
Zeytinburnu Demir Fabrikası	2.592.525
Bedelât	30.257.795
Esham faizleri	28.006.015
Evrâk-ı Nakdiyye Faizleri	15.048.892
Vezâif	1.336.827
Evrâk-ı Nakdiyye Bankasına Sermaye	375.000
Tüccar ve Sarraflardan İstikraz Olunub Geri Ödenen	60.391.517
Saire	12.640.215
Toplam	948.892.693

Kaynak: MMD 11857, ss. 85-156.

3.13: 1270/1854-5 Mali Yılı Ödemelerinin Tahsisâtlara Göre Dağılımı

Tahsisât türü	Ödeme Miktarı (Guruş)
Hazine-i Hâssa	57.138.676
Nizâmiye	200.668.296
Tersâne	35.097.082
Evkâf-ı Hümâyûn	15.814.878
Mühimmât-ı Harbiye	10.325.602
Tophâne	3.762.573
Nişan-ı zîşan	2.716.174
Cihâdiyye	351.890.622
Maâdin-i Hümâyûn	1.191.351
Dökümhâne	267.426
Memûrın Maaş (Asitâne)	75.729.235
Memûrın Maaş (Taşra)	44.031.734
Aktâr-ı Hicâziyye	15.752.125
Nâfia Hazinesi	397.189
Ebniye-i Mîriyye	4.702.612
Et Tâyinâtı	4.934.429
Sefarethâneler	4.399.846
Mesârif-i Mühimme-i Müstacele	38.747.383
Zeytinburnu Demir Fabrikası	446.785
Atiyye-i Şâhâne	959.328
Bedelât	13.973.935
Esham Faizleri	11.941.972
Evrâk-ı Nakdiyye Faizleri	4.850.527
Vezâif	558.250
Toplam	900.298.030

Kaynak: MMD 11914, ss. 1-69.

3.14: 1271/1855-6 Malt Yılı Ödemelerinin Tahsisâtlara Göre Dağılımı

Tahsisât türü	Ödeme Miktarı (Guruş)
Hazne-i Hâssa	72.279.148
Nizâmiye	241.939.675
Tersâne	61.622.980
Evkâf-ı Hümâyûn	21.275.579
Mühimmât-ı Harbiyye	8.060.004
Tophâne	5.056.741
Dökümhâneler ve Maâdin-i Hümâyûn	1.255.415
Cihâdiyye	433.941.483
Nişan-ı zîşan	2.248.574
Memûrın Maaş (Asitâne)	84.027.917
Memûrın Maaş (Taşra)	31.376.827
Aktâr-ı Hicaziyye	30.982.538
Atiyye-i Şâhâne	3.977.400
Ebniye-i Mîriyye	9.873.412
Ekmek ve Et Tâyinâtı	5.172.080
Nâfia Hazinesi	661.167
Zeytinburnu Demir Fabrikası	808.040
Mesârif-i Mühimme-i Müstacele	42.859.339
Sefarethâneler	10.608.226
Bedelât	18.002.174
Esham Faizleri	21.932.411
Evrâk-ı Nakdiyye Faizleri	10.824.309
Vezâif	831.452
Tüccardan Alınan Borcun Faizi	2.150.493
Toplam	1.121.767.384

Kaynak: MMD 11914, ss. 77-149.

3.15: 1272/1856-7 Mali Yılı Ödemelerinin Tahsisâtlara Göre Dağılımı

<u>Tahsisât türü</u>	<u>Ödeme Miktarı (Guruş)</u>
Hazîne-i Hâssa	77.276.189
Nizâmiye	185.508.787
Tersâne	41.025.939
Evkâf-ı Hümâyûn	13.953.958
Nâfia Hazinesi	189.500
İhtiyâtiyye	444.038.595
Nişan-ı zîşan	9.216.725
Dökümhane	702.025
Mühimmât-ı Harbiyye	10.138.620
Tophâne	2.879.309
Memûrın Maaş (Asitane)	80.524.853
Memûrın Maaş (Taşra)	16.600.110
Aktâr-ı Hicâziyye	29.030.646
Ebniye-i Mîriyye	9.330.368
Atiyye-i Şâhâne	3.283.818
Sefarethâneler	10.820.516
Ebniye-i Aliyye	2.156.756
Mesârifât-ı Mühimme-i Müstaccele	42.536.861
Ekmek ve Et Tâyinâtı	11.250.508
Bedelât	14.835.350
Esham Faizleri	12.520.438
Evrâk-ı Nakdiyye Faizleri	8.885.321
Vezâif	883.885
Esham-ı Mümtâze Faizleri	9.695.500
İstikraz Olunan Mebalîge Mahsuben Ödenen	20.888.682
İstikraz Faizi	4.105.827
Sâire	10.769.054
Toplam	1.073.048.140

Kaynak: MMD 11940, ss. 1-65.

3.16: 1273/1857-8 Mali Yılı Ödemelerinin Tahsisatlara Göre Dağılımı

Tahsisat türü	Ödeme Miktarı (Guruş)
Muvazene Dahilinde Olarak itâ olunan:	
Hazîne-i Hâssa	140.266.259
Nizâmiye	369.280.584
Tersâne	37.755.144
Tersânedeki Büyük Havuz İnşası	4.975.000
Evkâf-ı Hümâyûn	19.828.018
Mühimmât-ı Harbiyye ve Tophâne	18.259.224
Maâdin-i Hümayun	102.668
Atâyây-i Seniyye	10.793.898
İhtiyat Mesarifi	67.853.572
Aktâr-ı Hicâziyye	58.636.798
Surre-i Hümâyûn	1.106.768
Mecidiye Nişanı	9.196.172
Sefarethâneler	12.123.394
Kaldırım Mesârifi	352.796
Harcırah ve Navl-ı Sefâyin	2.803.315
Nâfia Hazinesi	219.411
Memûrîn Maaş (Asitâne)	105.068.844
Memûrîn Maaş (Taşra)	96.756.739
Mesârif-i Mühimme-i Saltanat-ı Seniyye	21.002.744
Tâyinât	8.073.513
Mefruşât	604.227
Mekûlât-ı Misâfirîn	432.459
Dökümhâneler	1.111.946
Ebniye-i Miriyye	16.411.345
Fenerler	1.891.694
Mekteb-i Tıbbiyye İnşası	2.100.000
Zuhûrât Mesârifi	38.755.934
Bedelât ve Eshâm ve Evrak-ı Nakdiyye Faizleri	55.958.570
Eytam Sandıklarından İstikraz Olunan Mebaliğın Faizi	1.195.525
Tüccardan İstikraz Olunan Mebaliğe Mahsuben Ödenen	84.009.982
Londra'dan İstikraz Olunan 5 Milyon Liranın Faiz ve Masrafı	15.639.665
Metruk Kambiyo Bankasının Mesarifi	14.129.407
Sâire	19.092.330

Muvazene Harici Olarak İtâ Olunan:

Taşra Mahallerin Fevkalade Mesarifi	186.084.310
Reddiyyât	4.487.889
Tâvizen İtâ	19.257.816
İstikraz Olunan Mebalîge Mahsuben Ödenen	10.000.000
Sâire	570.165
Toplam	1.456.188.125

Kaynak: MMD 11940, ss. 83-140.

Türk Tarih Kurumu

3.17: 1274/1858-9 Mali Yılı Ödemelerinin Tahsisatlarına Göre Dağılımı

Tahsisat türü	Ödeme Miktarı (Guruş)
Muvazene Dahilinde Olarak İtâ Olunan:	
Hazîne-i Hâssa	151.164.183
Nizâmiye	335.022.601
Tersâne	45.034.277
Tersânedeki Demirden Büyük Havuz İnşası	4.125.000
Evkâf-ı Hümâyûn	18.288.963
Mühimmât-ı Harbiyye	8.109.235
Tophâne	2.924.919
Memûrîn Maaş (Asitane)	112.545.788
Memûrîn Maaş (Taşra)	139.318.598
Taşradaki Askere Yapılan Masraflar	11.656.223
Ondalık Ağnam Mesarifi	689.256
Maâdin-i Hümâyûna Sermaye Olarak Verilen	1.113.805
Atâyây-ı Seniyye	6.752.596
Mekteb-i Tıbbiyye İnşası	4.200.000
Nişan Süyûf ve Kutu	6.700.248
Sefarethânciler	24.022.445
Harcırah	7.064.435
Dökümhânciler	504.345
Mesârif-i Hicâziyye	34.541.063
Surre-i Hümâyûn	1.727.079
Ebniye-i Miriyye	15.278.508
Kaldırım	1.661.508
Me'külât-ı Misafirîn	775.883
Mefruşât	906.487
Et ve Ekmek Tâyinâtı	20.196.921
Askeri Zuhurât Mesarifi	31.586.211
Sair Zuhurât	37.214.656
Sair maaş ve mesarifât	13.802.959
Bedelât ve Esham ve Evrâk-ı Nakdiyye faizleri	76.859.384
Tüccardan İstikraz Olunan Mebaliğe Mahsuben Verilen	26.620.574
Tüccar ve Sarraflardan İstikraz Olunan Mebaliğin Faizi	340.269
Emvâl-i Eytâmdan İstikraz Olunan Mebaliğe Mahsuben Verilen	1.754.256
Londra'dan İstikraz Olunan 5 Milyon Liraya Mahsuben Verilen	14.236.407

Muvazene Harici Olarak İtâ Olunan:

Bazı Memûrîn Maaş ve Mesârifi	25.145.785
Tüccar ve Sarraflardan İstikraz Olunan Mebalîge Mahsuben Verilen	405.670.396
Londra'dan Yapılan İstikraza Karşılık Olarak Ödenen	18.159.223
Askerî Zuhurât	43.680.088
Hazîne-i Hâssanın Borçları için	36.588.797
Tavizen İta Olunan	17.677.844
Sâire	14.192.079
Toplam	<u>1.717.853.294</u>

Kaynak: MMD 11854, ss. 1-57.

Türk Tarih Kurumu

3.18: 1275/1859-60 Malt Yılı Ödemelerinin Tahsisâtlara Göre Dağılımı

<u>Tahsisât türü</u>	<u>Ödeme Miktarı (Guruş)</u>
Muvazene Dahilinde olarak itâ olunan:	
Hazne-i Hâssa	108.694.745
Nizâmiye	234.072.661
Tersâne	43.264.506
Evkâf-ı Hümâyûn	8.963.710
Mühimmât-ı Harbiyye ve Tophâne	9.498.764
Tersânedede Büyük Havuz İnşası	4.000.000
Memûrîn Maaş (Asitane)	82.000.201
Memûrîn Maaş (Taşra)	31.997.101
Surre-i Hümâyûn	1.119.183
Atiyye-i Şâhâne	6.093.237
Nişan-ı zîşan	1.722.764
Aktâr-ı Hicâziyye	29.256.893
Ebniye-i Miriyye ve Aliyye	9.877.381
Ekmek ve Et Tayinatı	30.041.780
Sefarethâneler	9.971.370
Harcırah ve Navl-ı Sefayin	8.610.409
Dökümhâneler	202.203
Me'külât-ı Misafirîn	726.463
Mefruşât	225.881
Kaldırım	589.637
Askerî Zuhûrât	3.823.740
Sair Zuhûrât	69.722.648
Bedelât ve Esham ve Evrâk-ı Nakdiyye Faizleri	64.658.833
Tüccardan İstikraz Olunan Mebâliğe Mahsûben Ödenen	2.105.382
Emvâl-i Eytâmdan İstikraz Olunan Mebâliğe Mahsûben Ödenen	2.538.097

Muvazene Harici Olarak İtâ Olunan:

Hazne-i Hâssanın Borçları için	31.122.173
Askerî Zuhûrât Mesârifi	47.210.331
Tüccardan İstikraz Olunan Mebâliğe Mahsuben Ödenen	214.465.161
Londra'dan istikraz Olunan Liralarnın Faiz ve Komisyonu	35.126.267
Esham-ı Cedideden istfâ olunmak üzere tavizen verilen	6.010.220

İngiltere Devletinin Alacağı	15.731.596
5 Milyon Lira İstikrazın ve Eshâm-ı Cedidenin Faiz ve Resûlmaline Mahsuben Ödenen	30.572.004
Bazı Memûrînin Maaş ve Sâir Masrafları	7.403.013
Tâvizlen Verilen	3.635.310
Sâire	5.000.240
Toplam	1.160.053.904

Kaynak: MMD 11854, ss. 78-127.

Türk Tarih Kurumu

3-19: 1276/1860-1 Mali Yılı Ödemelerinin Tahsisâtlara Göre Dağılımı

<u>Tahsisât türü</u>	<u>Ödeme Miktarı (Guruş)</u>
Muvâzene Dahilinde Olarak İta Olunan:	
Hazîne-i Hâssa	93.848.148
Nizâmiye	178.652.762
Tersâne	40.245.190
Evkâf-ı Hümâyûn	18.998.921
Mühimmât-ı Harbiyye	1.900.262
Tophâne	1.555.000
Memûrîn Maaş (Asitane)	79.018.644
Memûrîn Maaş (Taşra)	33.687.132
Hicaz Mesârifî	47.351.318
Sefarethânceler	12.942.161
Atiyye-i Şâhâne Harcırah ve Me'külât-ı Misafirîn	13.202.734
Nişan-ı zîşan	4.370.493
Et Tâyinâtı	19.954.923
Maâdin-i Hümâyûn	1.305.253
Anadolu Irak ve Hicaz Ordularının Mesârifî	11.139.348
Sâir Zuhûrât	28.786.335
Bedelat Esham ve Evrâk-ı Nakdiyye Faizleri	48.945.745
Eytâm Sandığından İstikraz Olunan Mebalîge Mahsuben Ödenen	2.505.189
Muvazene Harici Olarak İta Olunan:	
Hazîne-i Hâssanın Borçları için	105.751.312
Londra'dan İstikraz Olunan 5 milyon Liranın Faizi	72.070.035
Tüccardan İstikraz Olunan Akçenin Re'sülmâli	327.209.745
Fevkalâde Askerî Masraflar	63.204.189
Sâire	6.777.872
Toplam	1.213.422.711

Kaynak: MMD 11854, ss. 128-66.

3.20: 1277/1861-2 Mali Yılı Ödemelerinin Tahsisâtlara Göre Dağılımı

<u>Tahsisât türü</u>	<u>Ödeme Miktarı (Guruş)</u>
Muvazene Dahilinde Olarak İtâ Olunan:	
Hazîne-i Hâssa	112.039.294
Nizâmiye	314.430.999
Tersâne	70.510.074
Evkâf-ı Hümâyûn	21.927.482
Mühimmât-ı Harbiyye	4.410.343
Tophâne	4.388.428
Memûrın Maaş (Asitane)	127.430.411
Memûrın Maaş (Taşra)	86.543.440
Nişan-ı Zîşan Harcırah ve Navl-ı Sefâyin	10.328.380
Surre-i Hümâyûn	6.408.814
Aktâr-ı Hicâziyye	46.670.532
Sefarethâneler	16.430.919
Et ve Ekmek Tâyinâtı	15.095.131
Ebniye-i Aliyye	2.253.725
Dökümhâneler	856.044
Kaldırım ve Ebniye-i Mîriyye	2.611.217
Askerî Zuhûrât	14.023.514
Sâir Zuhûrât	23.191.031
Bedelât ve Eshâm ve Evrâk-ı Nakdiyye Faizleri	33.833.806
Eytam Sandıklarından İstikraz Olunan Akçenin Faizi	2.382.621
Muvâzene Hârici Olarak İtâ Olunan:	
Hazine-i Hâssanın Borçları İçin	271.694.053
İstikraz Olunan Mebaliğın Resülmâli İçin	313.935.806
Redif Askerinin Masrafları	40.142.190
İstikraz Komisyonu Sandığına İtâ Olunan	74.041.478
Askerî Zuhûrât	20.225.734
Sâire	32.276.468
Toplam	1.668.081.934

Kaynak: MMD 11854, ss. 178-212.

4.1: Mâliye Hazîne-i Celîlesinin 1262 Senesi Mesârifâtı Olarak 1262-1271 Senelerinde İtâ Olunan Mebâliğin Mikdârı.

Tertibi	Tahsisat Miktarı (Guruş)	Ödeme Miktarı (Guruş)
Nizâmiye Hazînesinin Âsitâne tertibi	120.000.000	102.831.504
Nizâmiye Hazînesinin taşra tertibi	130.000.000	130.044.997
Darbhâne-i Âmire	62.500.000	62.500.746
Tersâne	28.715.371	28.715.371
Evkaf-ı Hümâyûn	12.972.252	13.888.957
Mühimmât-ı Harbiyye	10.183.605	11.655.459
Timur Fabrikası mesârifâtı	—	916.666
Tophâne	4.500.000	5.160.638
Samako ve Praveşte Dökümhâneleri	1.008.824	809.969
Vükelâ tâyinâtı	1.344.437	1.786.070
Surre-i Hümâyûn	5.766.374	886.379
Sefaret Memurlarının Maaşı	3.336.366	2.323.468
Mukataât ve Zeâmet bedelâtı	41.496.881	24.150.072
Esham faizi	17.106.497	14.481.175
Evrak-ı Nakdiyye faizi	4.192.275	4.355.303
Vezaif	1.221.497	827.855
Maâdin-i Hümâyûn	5.919.338	4.405.687
Bedel-i gûst ve satırcılık	2.250.000	2.323.506
Ondalık ağnâmu mesârifî	2.575.000	2.669.761
Süferâ harcırah mesârifî	1.225.000	826.963
Atiyye-i Şâhâne	7.520.500	8.128.986
Harcırah ve navl-ı sefâyin	1.500.000	2.678.339
Ebniye	12.200.000	13.508.912
Kaldırım	725.000	690.109
Mefrûşât	725.000	995.783
Me'külât	500.000	544.035
Müteferrika	5.350.000	7.598.837
Nişan-ı Zîşan	1.500.000	4.951.892
Memûrîn-i Devlet-i Aliyye maaşı	54.554.762	56.578.333
Taşrada memur bulunan bazı muhtâcîn	3.320.578	1.691.891
Dâhil-i dâire-i Tanzimat olan mahaller mesârifî	37.250.000	39.995.706
Darülfünûn ebniyesi	4.253.341	4.254.293
Haric-i ez tertib olarak	—	2.652.111
Mesârif-i gayri-mûtade olarak	—	3.084.967

Fransa ve İngiltere teb'alarının matlûbu	—	6.339.668
Başbozuk askerinin maaşları	—	5.188.307
Tereke bahasıyla istirdad olarak	—	3.135.684
Keff-i yedd-i mukataât muaccelesi	—	243.243
Haric-i ez nizâmiye olarak verilen	—	934.534
Çiçek aşy-ı etfâl mesârifi	—	26.784
Cidde eyâleti mesârifi	20.020.494	20.149.105
Sayda eyâleti mesârifi	5.519.634	4.883.637
Halep eyâleti mesârifi	6.110.159	4.997.242
Adana eyâleti mesârifi	1.400.745	2.502.972
Girid ceztresi mesârifi	4.335.831	4.985.357
Bağdad eyâleti mesârifi	—	11.593.991
Usküb eyâleti mesârifi	—	1.685.878
Harberut sancağı mesârifi	—	1.507.466
Yanya sancağı mesârifi	—	1.083.978
Erzurum sancağı mesârifi	—	1.712.531
Van sancağı mesârifi	—	52.520
Kars sancağı mesârifi	—	122.237
Çıldır sancağı mesârifi	—	103.380
Maraş sancağı mesârifi	—	122.855
Bosna eyâleti mesârifi	—	249.539
Diyarbakir eyâleti mesârifi	—	2.685.681
Belgrad mesârifi	—	39.812
Şâm-ı Şerif mesârifi	6.644.760	203.711
Trablusgarb mesârifi	3.468.378	521.938
Toplam	633.212.899	637.986.790

Kaynak: MMD 11949, ss. 188-191.

4.2: Mâliye Hazne-i Celflesinin 1263 senesi Mesârifatı Olub 1263-1271 Senelerinde İtâ Olunan Mebâliğin Mikdârı.

Tertibi	Tahsisat Miktarı (Guruş)	Ödeme Miktarı (Guruş)
Nizâmiye Hazinesi	250.507.000	249.431.400
Darbhâne-i Âmire	68.500.000	68.504.996
Tersâne	39.715.376	39.715.372
Evkaf-ı Hümâyûn	14.466.807	16.944.242
Mühimmât-ı Harbiyye	10.000.000	10.442.388
Tophâne	4.500.000	4.446.096
Dökümhâneler	1.008.824	872.900
Surre-i Hümâyûn	5.541.374	814.509
Vükelâ tâyinâtı	2.282.703	2.725.208
Süferâ maaşı	2.911.366	3.185.446
Mukataât ve zeâmet bedelâtı	40.286.000	22.063.169
Esham ve evrak-ı nakdiyye faizi ve vezâif	20.565.406	19.480.628
Maâdin-i Hümâyûn	6.372.521	7.248.520
Ağnam ve bedel-i gûşt	1.750.000	2.090.583
Ağnam kolları tertibi	2.200.000	2.634.962
Sefâret-i seniyyenin zuhûrât mesârifi	500.000	918.881
Atiyye-i seniyye	10.314.000	10.756.347
Harcırah ve navl-ı sefâyin	1.734.000	2.757.656
Nişan-ı zîşan	1.500.000	3.685.241
Ebniye	15.180.000	17.363.501
Kaldırım	545.000	523.092
Mefrûşât	500.000	633.254
Tahkik memurları maaş ve mesârifi	675.000	652.526
Me'külât-ı misafirîn	375.000	336.907
Mesârifât-ı müteferrika	2.000.000	2.825.718
Cidde eyâletinin mesârifi	19.800.000	28.638.795
Zuhûrât mesârifi	1.750.000	9.191.486
Rumeli orduy-u hümâyûnu mesârifi	5.000.000	5.707.144
Zabtiye mesârifi	4.000.000	4.134.314
Nâfia hazînesi	1.775.000	764.901
Memûrîn maaş	59.713.570	62.030.759
Gayri-ez tahsis Nizâmiye mesârifi	1.250.000	1.249.998
Dahil-i tanzimat olan mahaller mesârifi	78.831.500	70.668.279

Tereke baha kasr-ı yedd-i esham ve mukataât istirdad ve harc ve mesârif-i sâiresi	—	1.842.058
Sınıf-ı cedfdin redif tertibi mesârifî	992.988	992.788
Aşy-i etfâl mesârifî	—	51.415
Yenibağçe hastahânesi	375.000	375.000
Evrak-ı sahîha mesârifî	—	62.053
Evrak-ı sahîha memurlarının mesârifî	—	94.435
Darülfünûn mektebi	1.250.000	930.173
Belgrad eyâleti mesârifî	—	394.232
Haric-i ez Nizâmiye mesârifî	—	11.114.141
Gayri-ez müretteb mesârif	—	1.305.673
İngiltere tebasının matlûbu	—	2.285.680
Bazı mesârifât için tâvizem verilen mebâliğ ile Trablusgarb'da bulunan memûrünün maaşları	—	537.411
Toplam	678.668.435	693.424.277

Kaynak: MMD 11949, ss. 195-8.

Türk Tarih Kurumu

4.3: Mâliye Hazîne-i Celflesinin 264 senesi Mesârifâtı Olub 1264-1271 Senelerinde İtâ Olunan Mebâliğin Mikdârı

Tertibi	Tahsisat Miktarı (Guruş)	Ödeme Miktarı (Guruş)
Hazîne-i hassa-i şâhâne	75.000.000	76.469.610
Nizâmiye hazînesi	257.750.000	256.371.024
Tersâne-i Âmire	44.941.253	39.249.800
Evkaf-ı hümâyûn hazînesi	15.907.487	16.006.502
Mühimmât-ı harbiyye	12.622.812	12.357.918
Tophâne-i Âmire	18.977.750	19.176.690
Dökümhâneler	912.500	855.151
Maâdin-i Hümâyûn	6.500.000	7.156.967
Surre-i Hümâyûn	5.375.000	761.674
Esham faizi	15.287.755	13.581.701
Süferây-ı Devlet-i Aliyye memurları maaşları	2.832.017	3.184.495
Süferâ harcırahıyla zuhûrât mesârifî	1.087.277	1.255.273
Vükelây-ı izâm tâyinâtı	1.971.251	1.999.830
Zeâmet ve mukataât	39.617.702	20.949.152
Evrâk-ı nakdiyye	6.594.381	6.520.844
Vezâif	939.557	815.487
Nâfia hazînesi	1.445.667	3.955.706
Darülfünûn mesârifî	950.000	373.168
Muvakkat ve memûrîn maaş	70.370.055	69.946.306
Atâyây-ı şâhâne	6.417.700	6.210.910
Nişan-ı zîşan	3.720.242	3.720.163
Ebniye-i mîriyye mesârifî	17.966.545	16.292.698
Kaldırım mesârifî	605.000	609.660
Fers olunan mefrûşât	1.012.919	895.769
Navl-ı sefâyin	1.867.864	1.833.720
Harcırah mesârifî	1.250.000	1.505.024
Mesârif-i müteferrika	2.658.613	2.665.368
Ağnam ve bedel-i gûşt ve satırcıyan	523.500	486.048
Başkahk ve kollar mesârifî	2.750.000	3.616.121
Me'külât-ı misâfirîn	375.000	420.488
Zuhûrât mesârifî	18.800.123	21.650.954
Aktâr-ı Hicâziyye mesarifi	19.800.000	16.559.657
Müstesnâ mahaller mesarifi	3.637.250	1.709.381
Dâhil-i Tanzimât olan mahaller mesarifi	90.238.236	57.707.971

Eflak mesarifi	3.750.000	2.339.657
Tereke bahâ ve istirdâd-ı sâireleri mesârifi	—	504.999
Evrâk-ı sahiha memurları maaş ve mesârifleri	—	405.232
Siparişân-ı hâne-i memûrân-ı Trablusgarb maaşları	—	45.980
Tavizen verilen	—	341.168
Musul eyâleti mesârifi	—	2.629.462
Bazı matlûbât olarak verilen	—	3.194.394
Hâric-i ez Nizamiye olarak verilen	—	9.882.900
Bağdad eyâleti mesârifi	—	1.019.796
	754.455.456	707.234.818

Kaynak: MMD 11942, ss. 90-4.

Türk Tarih Kurumu

4.4: Mâliye Hazîne-i Celflesinin 1265 senesi Mesârifâtı Olub 1265-1271 Senelerinde İtâ Olunan Mebâliğin Mikdârı.

Tertibi	Tahsisat Miktarı (Guruş)	Ödeme Miktarı (Guruş)
Hazîne-i hassa-ı şâhâne	75.000.000	75.000.000
Nizâmiye hazinesi	252.750.000	256.431.910
Tersâne-i Âmire hazinesi	37.215.376	33.905.425
Evkâf-ı hümâyûn ve Harameyn'îş-Şerefeyn hazinesi	16.092.045	15.282.593
Tophâne-i Âmire	6.123.750	5.919.779
Mühimmât-ı harbiyye	10.757.810	11.439.818
Mukâtaât ve zeâmet ve timârât	39.494.500	18.000.729
Atâyây-ı şâhâne ve bedel-i tâyinât	5.000.000	4.954.292
Maaş ve tâyinât bahâsı	72.495.628	72.985.067
Harcırah	1.500.000	818.174
Mesârif-i müteferrika	3.000.000	3.030.796
Nâfia hazinesi	2.500.000	1.148.329
Me'kûlât	785.000	795.303
Süferây-ı Devlet-i Aliyyenin harcırah ve mesârif-i	1.000.000	1.058.512
Zuhûrât mesârif-i	8.250.000	4.961.441
Mekâtib-i Umûmiyye memurlarının maaş ve mesârif-i	1.250.000	521.522
Ebniye-i mîriyye	24.000.000	19.465.934
Bazı husûsun tahkikine memur bendegâmın maaş	625.000	558.585
Eflak tertibi	3.750.000	2.802.780
Surre-i hümâyûn	5.375.000	907.814
Dökümhâne ve Praveşte ve Samako	850.000	1.085.872
Maâdin-i hümâyûn	6.500.000	6.965.328
Vükelây-ı ızâm hazerâtının nân-ı aziz tâyinâtları	1.750.000	1.602.928
Evrâk-ı nakdiyye faizi	6.543.703	10.518.660
Esham faizleri	17.786.246	13.981.859
Vezeâif-i huddâm ve duagûyân	1.000.000	880.713
Nişan-ı zîşan	1.000.000	3.819.964
Navl-ı sefâyin	1.965.000	849.832
Kaldırım tamiri	1.200.000	802.353
Mefrûğât mesârif-i	1.000.000	787.376
Asâkir-i bahriyyenin tâyinâtı için gûşt bedelâtı	560.000	2.455.826
Mesârif-i ehemm ve zarûriye	3.000.000	3.000.000
Memâlik-i mahrûsedeki memûrın maaş ve mesârif-i	101.504.373	72.187.329
Süferây-ı Devlet-i Aliyye memurlarının maaşları	3.000.000	3.007.495

Bosna eyâletindeki başbozuk askerinin maaşı	750.000	743.308
İşkodra'da bulunan askerın maaş ve tâyinât bedelleri	1.250.000	1.633.976
İnşâ olunan timur fabrikasının mesârifi	12.000.000	11.935.506
Başkalık olarak	3.000.000	2.915.476
Aktâr-ı Hicâziyye mesârifi	25.000.000	17.655.106
Evrâk-ı sahiha memurlarının maaşıyla mesârifi	—	234.909
Tâvizen verilen	—	1.674.207
İstirdâd ve resm-i kasr-ı yed ve harc-ı aklâm	—	3.932.284
Asâkir-i redifenin maaş ve mesârifi	—	52.993.335
Tereke bahâsı	—	109.930
Belgrad tertibi	1.600.000	623.235
Kambiyo mesârifi	30.670.216	30.670.216
Toplam	788.893.647	777.055.826

Kaynak: MMD 11942, ss. 176-81; MMD 8989, ss. 1-65.

Türk Tarih Kurumu

4.5: Mâliye Hazîne-i Celflesinin 1266 Senesi Mesârifatı Olub 1266-1271 Senelerinde İtâ Olunan Mebâliğin Mikdârı.

Tertibi	Tahsisat Miktarı (Guruş)	Ödeme Miktarı (Guruş)
Hazîne-i hassa-i şâhâne	75.000.000	75.000.000
Nizâmiye hazinesi	258.590.895	257.932.803
Tersâne-i Âmire	43.215.376	43.182.599
Evkâf-ı hümâyûn	16.282.500	15.565.904
Tophâne-i Âmire	4.478.250	2.959.734
Mühimmât-ı harbiyye	9.885.400	10.150.861
Mukâtaât ve Zeâmet bedelâtı	34.293.000	18.366.973
Dersâadet'de bulunan memûrînin maaşı	73.049.089	76.288.565
Atâyây-i şâhâne	8.250.000	7.479.510
Harcırah mesârifi	2.000.000	2.320.492
Me'külât-ı misafirîn	750.000	827.201
Mesârifât-ı müteferrika	3.000.000	3.138.648
Zuhûrât mesârifi	3.375.000	4.431.486
Darülfünûn mesârifi	1.250.000	531.677
Nâfia hazinesi ve evrâk-ı sahiha mesârifi	—	1.840.179
Ebniye-i mîriyye	25.108.684	20.331.635
Taşra memurlarına muvakkaten tahsis olunan maaş	500.000	799.740
Süferây-ı Devlet-i Aliyyenin harcırah mesârifi	1.400.000	1.545.625
Süferay-ı Devlet-i Aliyyenin maaş mesârifi	3.075.000	3.257.024
Eflak mesârifi	1.000.000	1.825.496
Navl-ı sefâyin	1.739.113	1.796.074
Surre-i hümâyûn ve kilâr-ı Hac	5.775.411	1.278.498
Dökümhâne ve Samako ve Praveşte mesârifi	850.000	1.025.144
Maâdin-i Hümâyûn	7.000.000	5.162.955
Vükelây-ı ızâmın nân-ı aziz tâyinâtları	1.750.000	1.788.254
Esham faizi tertibi	16.580.000	14.859.226
Mefrûşât bahâsı	1.485.887	1.479.278
Evrâk-ı nakdiyye faizi	10.650.000	10.464.619
Vezaif	910.000	790.679
Nişan-ı zîşan mesârifi	1.250.000	2.995.339
Asâkir-i redifin avdet mesârifi	3.099.045	282.909
Kaldırım mesârifi	775.000	754.065
Ondalık ağnâmı	9.135.000	8.504.889
Aktâr-ı Hicâziyye	25.000.000	19.414.123

Bosna eyâleti mesârifi	2.250.000	1.081.176
Tesviye-i tarîyk ve maâbir	2.500.000	909.437
Hersek sancağı mesârifi	125.000	—
İşkodra eyâleti mesârifi	1.850.000	1.774.472
Belgrad tertibi	1.625.000	774.893
Zeytinburnu timur fabrikası	9.000.000	8.947.253
Takvim-i şâhâne tertibi	3.000.000	2.000.000
Memâlik-i mahrûsedeki memurların maaş ve mesârifi	119.456.411	62.879.570
İstirdâd olarak verilen	—	1.973.120
Tâvizen verilen	—	26.046.900
Kambiyo mesârifâtı	10.720.000	10.000.000
Toplam	801.029.061	734.759.025

Kaynak: MMD 11858, ss. 82-6.

Türk Tarih Kurumu

4.6: Mâliye Hazîne-i Celîlesinin 1267 Senesi Mesârifâtı Olub 1267-1271 Senelerinde İtâ Olunan Mebâliğin Mikdârı

Tertibi	Tahsisat Miktarı (Guruş)	Ödeme Miktarı (Guruş)
Hazîne-i hassa-i şâhâne	75.000.000	75.000.000
Nizâmiye Hazînesi	259.349.867	255.311.813
Tersâne-i Âmire	37.215.376	36.854.496
Evkâf-ı hümâyûn	16.382.500	16.345.415
Mühimmât-ı harbiyye	9.885.400	10.176.349
Tophâne	4.478.250	4.454.106
Maâdin-i hümâyûn	7.000.000	8.114.829
Dökümhâneler	850.000	833.164
Surre-i hümâyûn	4.847.852	1.208.991
Aktâr-ı Hicâziyye	25.873.650	12.708.717
Nişan-ı zîşan	1.125.000	1.376.767
Vükelây-ı ızâm tâyinâtları	1.760.000	1.738.361
Atâyây-ı şâhâne	2.000.000	2.285.976
Harcırah mesârifî	1.250.000	1.046.884
Navl-ı sefâyın	1.425.000	2.921.491
Esham faizi	18.684.500	15.338.315
Evrâk-ı nakdiyye faizi	9.300.000	9.731.544
Mukâtaât ve Zcâmet ve Timârât bedelâtı	40.315.500	18.224.409
Vezâif mesarifi	935.000	784.631
Zuhûrât mesârifî	4.000.000	9.243.560
İhtiyât mesârifî	3.000.000	1.250.000
Ebniye-i mîriyye	8.490.000	8.669.215
Kaldırım mesârifî	750.000	534.192
Mekûlât mesârifî	750.000	642.902
Mefrûşât bahâsı	750.000	284.525
Süferâ maaşları	4.448.500	4.096.850
Süferâ mesârifî	950.000	1.006.572
Ağnâm ve bedel-i gûşt tâyinâtı	9.135.000	8.236.760
Mesârif-i müteferrika	2.500.000	3.204.831
Zeytinburnu timur fabrikası mesârifî	6.000.000	5.850.000
Muvakkaten memurların maaşı	750.000	1.981.419
Nâfia hazînesi mesârifî	—	2.151.443
Meclis-i Umûmî memurları maaş ve mesârifî	500.000	525.070
Samsun ve Trabzon tariykleri mesârifî	1.250.000	92.013

Tâvizât mesârifî	—	9.744.687
Keff-i yed ve istirdâd mesârifî	—	2.294.434
Bosna eyâletinin mesârifî	500.000	279.779
İşkodra mesârifî	1.850.000	485.600
Hersek kazasının mesârifî	125.000	—
Belgrad mesârifî	1.625.000	1.215.551
Kambiyo mesârifî	14.470.000	10.000.000
Maaş-ı memûrîn mesârifî	76.658.836	76.257.416
Dâire-i Tanzimât olan mahaller mesârifî	121.845.600	46.721.553
Toplam	778.025.831	669.224.630

Kaynak: MMD 11858, ss. 178-83.

Türk Tarih Kurumu

4.7: Mâliye Hazinesinin 1268 Senesi Mesârifâtı Olub 1268-1271 Senelerinde İtâ Olunan Mebâligin Mikdarı:

Tertibi	Tahsisat Miktarı (Guruş)	Ödeme Miktarı (Guruş)
Hazîne-i hassa-i şâhâne	75.000.000	74.882.989
Nizâmiye hazinesi	259.349.867	246.046.252
Topçuyanın Asitâne tahsisâtı	—	6.392.007
Tersâne-i Amire	37.215.376	37.215.368
Evkâf-ı hümâyûn ve Harameyn'î-Şerefeyn	16.415.000	16.346.483
Mühimmât-ı harbiyye	9.874.416	8.961.038
Tophâne-i Amire	4.467.266	2.917.025
Maâdin-i Hümâyûn	7.000.000	7.220.220
Surre-i Hümâyûn	4.500.000	1.216.826
Nişan-ı zîşan mesârifî	1.400.000	2.907.453
Aktâr-ı Hicâziyye	29.250.000	31.696.594
Nân-ı aziz tâyinâtları	1.825.000	1.708.632
Atıyye-i Şâhâne	2.250.000	1.858.805
Harcırah	1.150.000	440.526
Navl-ı sefâyin ve sâire	2.750.000	2.134.519
Eshâm faizi	19.550.000	16.199.681
Evrâk-ı nakdiyye faizi	7.762.000	7.662.807
Mukâtaât ve zeâmet ve timârât bedelâtı	29.462.500	18.347.357
Vezâif ve huddâm ve duâguyânın tertibi	1.100.000	765.919
Zuhûrât mesârifî	11.500.000	8.741.342
Ebniye-i Mîriyye	6.635.000	6.531.356
Me'külât mesârifî	750.000	100.457
Süferâ maaşları	4.475.000	3.652.434
Süfera zuhûrât mesârifî	1.075.000	660.742
Kaldırım mesârifî	750.000	135.280
Mefrûşât mesârifî	375.000	179.200
Ağnâm mesârifî	9.450.000	7.975.918
Mesârifât-i müteferrika	3.250.000	3.958.358
Muvakkat maaş tertibi	1.000.000	924.887
Darülfünûn ebniyesi	500.000	458.487
Tesviye-i taryk	1.250.000	74.631
Nâfia hazinesi mesârifî	—	1.347.281
Tâvizât mesârifî	—	1.855.208
İstirdât mesârifî	—	1.400.968

Memûrın maaş	74.750.000	75.738.400
Dâire-i Tanzimât olan mahaller mesârifi	135.011.500	24.068.564
Irak ve Hicaz ordusunun mesarifi	—	8.107.226
Ticârethane-i Âmire hâulâtının tertibi	—	78.843
Dökümhâneler mesârifi	850.000	675.131
Bosna eyâletinin tertibi	125.000	8.154
İşkodra eyâletinin mesârifi	1.450.000	470.400
Belgrad tertibi	850.000	1.128.304
Atik banka tertibi	30.000.000	28.767.608
Topçuyânın taşra tertibi	—	4.030.183
Toplam	794.367.925	665.989.863

Kaynak: MMD 11857, ss. 78-82.

Türk Tarih Kurumu

4.8: Maliye Hazinesinin 1269 Senesi Mesarifatı Olub 1269-1271 Senelerinde İta Olunan Mebâliğin Mikdârı:

Tertibi	Tahsisat Miktarı (Guruş)	Ödeme Miktarı (Guruş)
Hazîne-i hassa-i şâhâne	75.000.000	68.334.497
Nizâmiye hazinesi	259.349.867	235.106.238
Tersane-i Âmire	38.256.126	36.686.736
Evkâf-ı hümâyûn ve Haremeyn'îş-Şerefeyn	17.972.500	16.768.369
Mühimmât-ı Harbiyye	9.803.431	9.230.909
Tophâne	4.456.281	4.117.489
Maâdin-i hümâyûn	8.000.000	292.515
Surre-i hümâyûn	5.500.000	728.789
Nişan-ı zîşan mesârifi	1.000.000	770.478
Aktâr-ı Hicâziyye	27.500.000	13.572.677
Nân-ı aziz tâyinâtları	1.727.000	2.273.833
Atıyye-i Şâhâne	1.250.000	213.045
Harcırah	1.000.000	764.660
Navl-ı sefâyin ve sâire	1.500.000	940.449
Esham faizi	19.550.000	16.674.380
Evrâk-ı nakdiyye faizi	7.762.000	7.734.458
Mukâtaât ve zeâmet ve timârât bedelâu	29.462.500	16.298.426
Vezaif-i huddâm ve duaguyân	1.100.000	739.543
Zuhûrât mesârifi	7.000.000	5.851.223
Ebniye-i mûriyye	12.321.500	5.771.354
Me'külât mesârifi	1.000.000	32.771
Süferâ maaşları	4.009.000	3.835.921
Süferâ zuhûrat mesârifi	1.250.000	657.564
Kaldırım mesârifi	1.000.000	336.160
Mefrûşât mesârifi	750.000	209.738
Ağnâm mesârifi	8.875.000	7.483.469
Mesarifât-ı müteferrika	3.000.000	3.277.329
Muvakkat maaş	1.000.000	330.127
Darülfünûn ebniyesi	500.000	447.177
Tesviye-i taryk	5.000.000	32.162
Nâfia hazinesi	—	315.454
Tavizât mesârifi	—	15.596.621
İstirdât mesârifi	—	4.068.403
Memûrîn maaş	74.368.000	73.843.442

Dâire-i Tanzimât olan mahaller mesârifî	137.454.000	6.469.767
Irak ve Hicaz ordusunun mesârifî	—	1.112.955
Ticârethâne-i Âmire hâsılâtının tertibî	—	216.060
Dökümhâneler mesârifî	850.000	287.218
İşkodra eyâletinin mesârifî	—	352.800
Belgrad tertibî	950.000	651.887
Ebniye-i aliyye	6.000.000	5.025.548
Zeytinburnu fabrika-i hümayunu tertibî	3.000.000	2.540.001
İhtiyat mesârifî	—	149.720.474
Toplam	778.517.205	719.713.116

Kaynak: MMD 11857, ss. 152-6.

Türk Tarih Kurumu

4.9: Mâliye Hazine-i Celilesinin 1270 Senesi Mesârifâtı Olub 1270-1278 Senelerinde İtâ Olunan Mebâliğin Mikdârı.

Tertibi	Ödeme Miktarı (Guruş)
Hazine-i hassa-i şâhâne	50.191.385
Nizâmiye hazinesi Asitâne tertibi	104.399.328
Nizâmiye hazinesi taşra tertibi	131.043.098
Tersâne-i Âmire	56.982.219
Evkâf-ı hümâyûn	16.959.015
Mühimmât-ı harbiyye	8.964.727
Tophâne	2.910.001
Sermâye-i çiftlikhâ-i hümâyûn	60.000
Dökümhâne-i Samako ve Praveşte	934.039
Surre-i hümâyûn	893.548
Nişan-ı zîşan	3.112.388
Eyâlet-i Cidde	16.627.533
Tâyinât-ı nân-ı aziz-i vükelây-ı ızâm	4.124.205
Atâyây-ı şâhâne	1.308.015
Harcırah	336.903
Navl-ı sefâyin	841.463
Faiz-i eshâm	16.292.597
Faiz-i evrâk-ı nakdiyye	10.058.166
Bedel-i mukâtaât ve zeâmet ve timârât	21.191.904
Faiz-i eshâm-ı mümtâze	465.250
Ebniye-i âmire	1.077.196
Vezâif	864.898
Zuhûrât	5.635.902
Ebniye-i mîriyye	3.003.244
Me'külât-ı misâfirin	175.285
Maaşhâ-i süferâ	4.577.019
Mesârif-i süferây-ı Devlet-i Aliyye	1.129.931
Kaldırım tamir ve tesviye mesarifi	191.708
Mefrûşât	317.771
Ağnâm	1.441.541
Müteferrika	6.056.364
Müteferrik maaş	624.577
Darülfünûn mesârifi	430.194
Tesviye-i turûk ve maâbir	1.905

Tâvizât	12.457.265
Hazîne-i Nâfia	568.137
Işkodra mesârifî	468.945
Belgrad mesârifî	664.894
İstirdâd ve tereke bahâ	37.067.468
Mesârif-i orduy-u hümayûn-u Arab ve Hicaz	7.518.142
Ber-hâsulât-ı bîmârhâne	215.560
Maashâ-i memûre	78.413.761
Maaş ve mahiyye ve mesârifât-ı vâkıa-i memâlik-i şâhâne	34.966.334
Mesârif-i ihtiyât	462.565.723
Toplam	1.108.129.548

Kaynak: MMD 11928, ss. 1-157.

Türk Tarih Kurumu

Ek III

BELGELER

BELGE 1

Seniyyü'l-himemâ devletlu inâyetlu utüfetlu efendim hazretleri

Mâlûm-ı âlf buyurulduğı üzere el-hâletü hâzihi der-dest tesviye ve tanzim olan husûsât-ı nizâmiyye ve tensikât-ı mülkiyyeden her bir şeyin mevkûf-ün aleyhi olmak cihetiyle evvel-be-evvel cümleden ziyâde umûr-u mâliyye-i saltanat-ı seniyyenin hüsn-ü tesviyesi pek ehemm ve elzem ve bu dahi bir kere vâridât-ı sahiha ve mesârifât-ı vâkıa-i Devlet-i Aliyyenin senevîsi muvâzene olunmasına menût idüğü müsellemler olarak geçende istizân olunduğı vechile hazîne-i celile vâridât ve mesârifâtının yekunları defâtirinin bu günlerde tekmili me'mûl ise de yalnız şu kadar varidât ve bu kadar mesârifât varmış denilmesiyle bir fâide-i nizâmiye hâsıl olamayb bundan murad ise muvâzene-i sahiha ve varidât-ı mürettebe-i Devlet-i Aliyyeye göre mesârifât-ı muayyenenin imkânı mertebe tâyin ve tahdidiyle karşılaştırılması husûsu idüğü vâzıhatdan ve bu usul umûr-u mâliyye ve mülkiyyece en akdem olan esâs-ı nizâmâtıdan olmakdan nâşi mârr'üz-zikr defterler reside-i hitâm oldukda Meclis-i Vâlâ ve nezâret-i celile-i mâliye marifetiyle birlikde bu maddenin tesviye-i mukâyese ve muvâzenesi yâni vâridât-ı saltanat-ı seniyyenin yekunları anlaşıldıktan sonra el-hâletü hâzihi bazı hazâin-i şâhâne hakkında câri olduğı üzere mesârifât-ı hâliyye-i nizamiyye-i askeriyye ve müteferriât-ı lâzimesinden olan tahsisât-ı mukteziyye ve darbhâne ve tersâne-i âmire ve evkâf-ı hümayûn hazineleri tertibât-ı mahsûsaları ve mühimmât-ı tophâne ve harbiye ve baruthâne ve hıyâmiyyenin mâmûlât-ı icâbiyyesi tahdid ve tayin ile ona mukabil tahsisâtı ve maaşlar muayyenâtı ve eshâm ve mukataât ve zeâmet ve timârât bedelâtı ve neferât-ı zabtıyye ve süferây-ı Devlet-i Aliyye mesârifâtı sinin-i sâbika ve tahsisât-ı hâliyesine göre vâridât yekûnundan başka başka ifrâz ve tahsis ve bunlardan fazla ne mikdar vâridât kalır ise ebniye ve sair zuhûrât ve ihtiyat mesârifât için tâyin olunarak mesârifât-ı mezkûre tahsisâtı mikdar harc olunub tertibâtını tecavüz etmeğe başlayacağı vakt memuru tarafından ihtar ile mümkün mertebe mesârifât-ı zâide ve bi-hüdenin önü alınması ve tahsisât-ı meşrûhadan bi'l-icab ziyâde masraf olunmak lazım geldiği halde istizan birle zuhûrât için ifrâz olunacak vâridâtıdan tesviye kılınmak ve senesi ahirinde muhâsebe-i mukteziyyesi görölüb hangisi tertibi vechile sarf olunmuş ve hangisinin tertibâtından fazla mesârifât veyahud muayyenâtı kalmışdır anlaşılmak üzere etrâfiyle bi'l-müzâkere bir nizâmına konulması vâcibâtıdan görünmeğin ol-suretle keyfiyeti anlaşılıb bi-mennihi teâla altmış iki senesi martından bed' ile icrây-ı iktizasına bakılması ve el-hâletü hâzihi hazîne-i celile-i mezkûrenin dâhil-i teahhüd

bulunan ihâlâtı emvâlinde ve emâneten idare olunan mahaller varidâtı tertibâtundan ne mikdar zimemât ve bakâyası var ise senesiyle mahalleri gösterilerek defterlerinin tanzim kılınması Meclis-i Vâlây-ı mezkurda bi'l-mütâlea ol-bâbda kaleme alınan mazbata işbu pencşenbih günü meclis-i hâss-ı meşveretde kırâatle vâkıa vâridât ve mesârifât-ı saltanat-ı seniyyenin mikdarı bilinerek memurunun ona göre hareket eylemesi ve imâlâta memur olan zevâtın istifasına muhtac ve mecbur olacağı mesârif karşılığına yani muhassesâtına vukûf-u kâmile ve imâl ve tanzim edeceği mühimmât mesârifâtıyla tahsisâtının tevâfuk-ı mikdarına hazîne-i celile ve Devlet-i Aliyyenin mâlûmât-ı sahihası hâsıl olarak muhassesât-ı muayyenenin mühimmât-ı mukteziyyeye kifâyeti veyahud derece-i lüzûmunu tecâvüzü anlaşıldığı halde icrây-ı tesviyesine bakılması ve tayin olunacak karşılık ile iktizâ edecek mühimmâtın mikdarı bi't-tahdid vukûf-u sahih üzerine muhassesât ve mesarifâtın yürütülmesi ve'l-hâsıl muhassesât ve mesârifâtta mazbûtiyyet-i kâmilenin istihsâli çâresi Meclis-i Vâlânın mütâlea-i meşrûtası vechile mesâlih-i mâliyyenin cümlesine mukaddem bir emr-i mültezem olduğuna ve eğerçi şimdi dahi bazı nezâretler mârifetiyle tanzim olunmakta olan mühimmât mesârifâtının tahsîsâtı var ise de bu tahsîsât kaide-i mer'iyeye ve usûl-ü hazîne üzere vâridât ve mesârifât-ı saltanat-ı seniyyenin mikdar-ı hakikîsi muvâzenesiyle tesviye olunmuş şey olmayub heyet-i vâridâtdan muayyen olarak râbita-i kâfiyye tahtında bulunmadığına ve keyfiyyetin her tarafı düşünülüb vech-i lâyıkında kararlaştırılarak takım takım müzâkere ve istizan kılınmak epeyce vakte mütevakıf olacağına mebni ber-mücib-i mazbata iktizâsının nezâret-i müşârunileyhâ ile mülâhaza ve tesviyesiyle istizânına Meclis-i Vâlây-ı mezkûrun mezun olması ve mâliye nâzırı devletlü paşa hazretlerinin vâkı' olan ifadelerine göre kuyud ve muâmelât-ı hazîne usûl-ü mahsûsasında bulunmayub bu dahi bazı mertebe islâhâta şiddet üzere muhtac bulunduğundan ve tensib buyurulduğu halde bir kıta lâyihası tanzim ve takdim olunacağı beyan kılınarak fi'l-hakika usûl-ü hazîne-i celilenin merkez-i lâyıkına isâli ferâiz-i hâliyeden idüğünden lâzım gelen lâyihasının esas muâmelât-ı hazîneye tevfikân tanzim ve takdimi husûsunun dahi nâzır-ı müşârunileyhe havâlesi beyne'l-huzzâr tasvib olunmuş ve mazbata-i mezbûre zîrinde muharrer ihâlât ve mürettebât-ı zimemât ve bakayasının dahi ol-sûretle tanzim-i defâtiri icâb-ı hâlden bulunmuş olmağla husûsât-ı muharrere haklarında her ne vechile emr-ü-fermân-ı isâbet-unvân-ı hazret-i şehriyârî kerâmet-efzây-i sünûh ve sudûr buyurulur ise mantûk-i münfi üzere hareketle ibtidar olunacağı ve meşmûl-i nigâh-i dakayık-ı iktinâh-i cenâb-ı pâdişahî buyurulmak için mazbata-i merkume süy-i vâlâlarına ba's ve tesyâr kılındığı beyânıyla tezkere-i senâverf terkîym kılındı efendim.

Mesâil-i Mühimme 451.

BELGE 2

Mâliye hazinesinin mesârifât-ı vâkıası tetkikât-ı lâzıme icrâsıyla malumât-ı yakınyeye üzerine rûyet olunduğu misüllü vâridât-ı sahihası dahi ittulâât-ı hakikiyye ile tesviye olunmak icâb-ı hâl ve maslahatdan ve bir senenin vâridât ve mesârifâtı diğer seneye karışdırılmayıb vâridât topdan teslim ve mesârifât dahi müstakil kayd ve terkîym kılınmak lâzımeden olub eğerçi bu usûlün icrâsına birkaç senelerden berü itibar olunmuş ise de her nasıl ise tesfirât-ı fiiliyyesi müşâhade olunamamasıyla el-hâletü hâzihi bir senenin vâridât ve mesârifâtının kemmiyyeti diğer seneler vâridât ve mesârifâtının sergice mahlût bulunmasından nâşi bilinmemekte bulunmuş olduğuna ve elli altı senesinin vâridât ve mesârifâtı ziyâdece karışık

bulunmuş ve elli yedi ve sekiz senelerinin hesapları görülmüş ise de bakâyâsının tefrîki ve ilerü seneler muhasebelerinin rûyeti vakte muhtac görünmüş idüğüne ve bu cihetle sinin-i atîka muhasebâtı ileride başkaca rûyet olunmak üzere vâridât ve mesârifât-ı âtiyyenin ez ser-i nev bir zâbita-i kavîyyeye rabt ve tevsiki muktezâyâtdan olduğıyla beraber re's-i sene itibarından lâbüdd görüldüğüne binaen zirde bend bend beyân olunacak vechile bi-mennihi teâla hulûlü tekarrüb etmekde olan altmış iki senesi mart ve muharreminden itibaren muâmelât-ı hazînenin ittihâz olunacak usûl-ü cedîdeye tevfiikan tesviyesi lâzım gelüb şöyle ki sene-i merkûmeye mahsûben bilcümle eyâlât ve elviyeden gönderilecek nakd ve poliçe ve îrad ve masraf evrâkının mahallinden terkiym ve takdim kılınacak defâtire hangi mahallin ne makule vâridâtı ve hangi sene emvâli olduğı mazbatalarının hîn-i tanzîmde bir senenin malı diğere sene emvâline karışdırılmayıb az çok her ne mikdar ise seneleri tasrihiyle bildirilmesi ve altmış iki senesi için dahi bu usûl üzere başkaca mazbata gönderilmesi zımnunda şimdiden lâzım gelen mahallere evâmîr-nâme-i sâmiyye-i vekâletpenâhi tastîri ve sene-i merkûme martı şühûr-u arabîyyeden altmış iki senesi rebîyyül-evvelsinin onbeşinci günü vâki' olacağı derkâr ise de Dersâadet ve taşrada bulunan milel-i erbaa cizye-i şer'iyye emvâli ve bu makûle muharremî vâridât hazîne-i şâhâne emvâlinde olarak sene-i merkûme martı hulûlüne değîn tahsilâtı vukûbulacağı bedîhiyyatdan olmak hasebiyle tahsilât-ı mezkûrenin hazinece şimdiden defterleri tanzim ile mart duhûlüne kadar vâki' olacak teslimâtı mevkûfen bi'z-zabt hıfz olunarak bir mahalle sarf olunmaması lâzımeden ve bu hususun taşralarda dahi ber-minvâl-i muharrem icrâsı icâb-ı maslahatdan olduğından ve usûl-ü mezkûre ilâ-mâşallâh-i teâlâ düstûr-ul-amel tutulacağından hangi memur tarafından hilâfi hareket vukûbulur ise ve muğâyir-i nizâm mazbata ve tahrirat ve defâtir takdim kılınır ise o misûllüler usûle müdrîk olamamak lazım geleceğinden o makûlelerin umûr-u mâliyyede istihdâmı câiz olmayacağı cihetle azl ve tebdil olunacakları fikarâtının dahi ekiden derc ve tezkîri muktezâyâtdan olduğı.

Bu vechile takdim kılınacak evrak ve defâtirin hazîne-i celfleye vürûduyla aklâma havalesinde vâridât muhasebesinden icâbına göre tahrir olunacak zimmet puslalarıyla poliçe defterleri ahar sene emvâli karışdırılmayıb başkaca altmış iki senesi için sebt ve kayd olunmak ve mesârifât muhasebesinden verilecek suretlere dahi ahar sene mesârifâtı karışdırılmayıb seneleri tasrihen başka başka verilmek ve sergi muhasebesinde dahi defâtir-i atîkaya mahlûtan yazılmayıb yevmiye defteri başka ve her bir eyâlât ve elviyenin vâridât ve mesârifâtı ve mürettebât ve zimemâtı ve poliçelerinin defterleri başka başka tutulmak ve mizan yekunları sene-i ahire karışmayub yalnız altmış iki senesinin olmak ve beher takdim olunmakda bulunan defterlerde sene-i merkûme vâridât ve mesârifâtı ve mevcûdu başka ve sinin-i mâziyye vâridât ve mesârifâtı mizânı başka gösterilmek ve sene-i mezkûre şubatının nihayetinde teslimât ve mesârifât ve alakalı sergi puslalarının defteri sergi muhasebesinden terkiym ve mevcûdu tâdad olunarak kemmiyeti bilinmek ve bakaya ile verilecek mesârifâtın vâridât ve mesârifât muhasebelerinden tedkîkât-ı kuyûdiyye icrasıyla keyfiyeleri hulâsaten muvâzene olunarak mikdârı malum olduktan sonra ileride bakaya görünen îrad ve verilecek mesârifât olur ise yine altmış üç senesine karışmayub başka başka zabt olunmak ve fakat hulâsa-i mezkûre vâridât ve mesârifât ve sergi muhasebecileri miyânelerinde malûm olacağından kalemlerince dâire-i mahremiyyetde tutulmak üzere defâtir-i merkûme altmış iki senesi kanûnusanîsinde hazırca bulunarak sene-i merkûme şubatının nihayetinde bir aylık dahi yekunlarına zam ile altmış üç senesi martı ibtidasında mikdârı bilineceğinden ve ol-vechile hazine hesabı dahi görülmüş bulunacağından hemân keyfiyyet-i muhasebe-i hazîne mâlûm-i aliyye-i cenâb-ı cihanbâni buyurulmak üzere bâ-

takrir beyan olunarak müteallik buyurulan irâde-i ihsanâde-i cenâb-ı şehinşâhî mücibince pesmânde olan mebalîğ ve verilecek mesârifât her ne mikdar ve ne mahallin ise vâridât ve mesârifât muhasebelerinden ber-müfredat verilecek ilmühaberlerinin sergi muhasebesinde hıfz olunması ve bu vechile muhasebe-i mezkûrede gösterilecek vâridât ve mesârifâtdan muahharan bi'l-icâb ve'l-istizân afv ve tenzîl ve zam olunmak iktiza eylediği halde keyfiyetlerini mübeyyin vâridât ve mesârifât muhasebelerinden kezâlik sergi muhasebesine ilmühaberleri verilmek lâzım geleceği ve ber-minvâl-i muharrer şubat gâyetine kadar vâki' olacak vâridât ve mesârifât bi'l-muvâzene mevcûd-u hazîne tâdâd olunarak mikdârı yakinen malûm olacağı cihetle mesârifât-ı Devlet-i Aliyyeden verilecek mebalîğ kaldığı ve mevcûd-u mezkûr ile tahsil kılınacak bakaya bulunduğu halde mesârifât-ı mezkûre bakayây-ı merkûme ile karşılaştırılıb ziyâde vâridât görünür ise saltanat-ı seniyyenin ihtiyat mesârifine sarf olunmak üzere başkaca hıfzı ve eğer bazı mesârif-i müsta'cele sarfı lâzım geldikde sermaye kılıklı kullanılması ve yine verilen mesârifinin tertibinden akçe vürûd etdikde yerine konularak her hangi senenin mevcûdu ise bilinmesi muvâfik-ı maslahat görüldüğünden bu husûsun dahi bu vechile icrâsı icab edeceği.

Vâridât-ı hazîne-i şâhânedan mukarrer ve gayri-mukarrer bir guruş dahi teslim olunmak lâzım geldikde teslim olunacağı mübeyyin senesi tasrîhiyle vâridât muhasebesinden yazılacak zimmet puslaları ile kavâim ve sâire misüllü zahrlı evrâkın bi't-terkiym teslim olunduğunu muayyin zikr olunan zimmet puslalarına ve zahrlı evrâka bizzat sergi muhasebecisi bulunanların kalemiyle sahh olunmak ve mesârifât-ı hazînenin masraf muhasebesinden verilecek suvere kezâlik muhâsebeci-i mumâileyh tarafından tarih vaz' ve an-yed'i zabt olunmadıkça akçe itâ olunmamak ve eyâlât defâûri vürûdunda sene hesabı görülüb sûret-i muhâsebesi vâridât ve mesârifât muhasebelerinden verilmek lâzım geldikde vâridât ve mesârifât senedât-ı mevcûdesiyle sergi muhasebesinden bi't-tatbîk zimmet puslaları sergi muhasebesinde hıfz olunarak teslimâtını mübeyyin cevab tahririyle sahh olunduktan sonra vâridât muhasebesinden sûret-i muhâsebesi verilmek ve senedât-ı hazînenin zayi olmamasıyla bi'l-cümle memûrîn tarafından be-gâyet dikkat olunarak şâyed zâyi olub hîn-i tatbikde ibraz edemediği halde taşrada bulunanlar meclis mazbatasıyla ve Dersâdet'de olan arzuhal takdimiyle inhâ ve kuyûdundan teslimâtı tebeyyün eder ise vâridât ve sergi muhasebelerinde bulunan kayıtları bâlâlarına şerh verilerek ol der-kenarlı evrak zâyi olan sened mukabili hıfz olunması ve-l-hâsıl rûyet olunacak muhasebede dahi vâridât ve mesârifât aher seneye karışdırılmaması ve ahz ve itâsında bir senenin emvâli diğerk seneye sarf olunmaması ve şu kadar ki vâridât-ı hazînenin tehhür kesb eylememesi lüzûmuna mebnî fakat evrakıyla beraber taşradan vürûd eden nakd ve poliçe ve kasr-ı yed ve tecdid ve mülknâme berevâtı ve esham kavâimi harcı misüllü vâridât ba-buyruldu evvel emirde teslim-i hazîne olunarak mikdarı sergi muhasebesinden der-kenar ve işaret olunduktan sonra vâridât muhasebesine dahi bi'l-kayd vâridât muhasebecileri kalemiyle sahh olunmak ve mârr-üz-zikr nakd ve poliçe evrâkı aklâmda yürüdüleb vâridât muhasebesinde bâ-pusla-i zimmet evvelki teslimâtıyla bi'l-muvâzene noksanı var ise onun ve nakd ve poliçesiz vürûd idüb aklâma bâde-l-havâle tesviye olunacak evrakda bi't-tebeyyün tahsili lâzım gelen mebalîğ için dahi vâridât muhasebesinden zimmet puslaları bi't-tahrir teslim-i hazîne kılınmak ve mesârifât-ı mühimme-i saltanat-ı seniyyenin dahi tehiri gayri-caiz olarak itâsı lâzım geleceğinden o makûle mesârif-i müstacele vukû'bulduğu halde maslahatı tâtilden vikâyeten meselâ almış iki senesi evâilinde bir masraf zuhurunda tertibâtından mevcûdu yok ise geri seneler emvâlinde olarak mevcûd-u hazîne bulunacak mebalîğden ber-vech-i ta'viz bi'l-itâ ba'de tahsilâtı vukûunda masraf kaydı icrâ olunmak üzere der-dest olunarak mukayyed ve mazbut bulunması.

Teshîl-i mesâlih-i hazîne için teahhüd olunan emvâlden zecriyye ve ihtisab ve emsâli mahallerden nakd makâmında havâle olunan mebalîğın senedâtı şunun bunun yedine verilmekte uygunsuzluk görüldüğünden ve bir takım sahtekârân hile tarafına sülûk edeceklerinden kaleminden verilecek masraf senedi sergi muhasebesinde hıfz olunub eshâb-ı matlub yedine ne makûle emvâlden ve hangi senenin olduğu beyanıyla musahhah havâle senedi verilüb mahfuz bulunacak battalına her kimin ve her ne emvâlden ve hangi senenin ise işaret olunarak ba'de zimmet sahibi havaleyi getirdikde mahfuz bulunan senedine sergi muhasebecileri tarih vaz' ve havale kağıdına kalınca kalem ile battal keşide ederek îrad ve masrafı icra olunmak ve bâlâda muharrer olduğu vechile vâridât muhasebesinden yazılacak bi'l-cümle zimmet puslaları ile poliçe defâtiri ve zahrlı evrâkın icmâlen kayıtlarını tutup havâlâta verilen ve mârrü'l-beyân havâlâtdan bâ-îrad ve masraf ve nakden teslim kılınan akçenin günü gününe tesviyesine ve tahsîlât maddesinin arkası bırakılmayarak sür'at-i istihsaline ve bir matlûbun hîn-i îtâsında eshâbının cânib-i hazîneye bir günâ zimmeti var ise bi't-tetebbû' mahsûb ile mâadâsının verilmesi sûretine dikkat etmek üzere mezkûr sergi muhasebesine müceddeden dört nefer mümeyyiz tâyin kılınması.

Hazîne-i şâhâneye teslim ve îtâ olunacak îrad ve masraf mükerrerine bi'l-cümle memûrîn taraflarından ziyâdesiyle dikkat olunmak lâzîmeden ve çünkü bir guruh teslim olunduktan sonra reddi lazım geldikde tekrar sûret ile îtâ olunacağından ve bu husus beyhûde vâridât ve mesârifâtın ziyâde görünmesinden başka sahihan yekûnu sergi muhasebesinden bilinmesinde suûbet olduğu derkâr olduğundan hîn-i teslim ve îtâda senedâta dikkat olunmak ve şâyet zuhûr eder ise artık hazîne kuyûdunu oynatmayub mümkün mertebe mahallince yoluna koydurularak iktizây-ı tesviyesine bakılacağı.

Sergi muhasebesinin îrad ve masraf odaları başka başka olmasıyla yevmiye defterleri dahi ayrıca tutulmakta olduğundan îrad ve masraf ve nakd-i hazîne kayfıyatı bilinemediği ve bu ise kâide-i hazîneye muhâlif idüğüne mebnî beher gün nakd ve poliçe olarak tevârüd eden vâridât ne vechile gelmiştir ve mesârifî ne suretle verilmiştir yevmiye defterinde îrad ve masraf ve nakd tahsîlât ve îtâ olunan mesârifât mah-be-mah mâlûm olmak üzere ber-vech-i izâh yazılmak ve bugünkü vukûât tesvîd vechile zabt olunub ferdâsı günü îradı kuyûdâtıyla ve mesârifâtı senedâtıyla ba'de-t-tatbîk tertibât ve seneleri bi't-tefrîk ba'de tebyiz olunmak ve mümeyyiz bulunanlar dahi kablâ't-tebyiz bizzat mukâbele ederek bir suretle sehv var ise tashîh ve ıslâhına bakmak üzere düstûr-ul-amel tutulması.

Hazîne-i celîleye teslim olunmakta olan mebalîğ günü gününe îrad ve îtâ olunan akçe kezalik masraf kayd olunmak her ne kadar nizâmından ise de bazen bî-vakt akçe vürûduyla ve bazen senedi bulunmamak hasebiyle açık emanet addiyle veznedarbaşı bulunanlar tarafından pusla verilerek rûyet olunmakta ve bu husus sergi muhasebesi kaleminden bilinemeyüb veznedarbaşı tarafından tahkik olunmadıkça cevab verilememekte olub ancak bu keyfiyet uygunsuzluğu mûcib olmasıyla bunun dahi bir taht-ı râbitaya idhâli lâzîmeden olduğundan ba'demâ bu makûle emânet ve der-dest kılıklı masraf için pusla verilmek lâzım geldikde sergi muhasebecisi bulunanlar cânibinden tarih vaz' ve sahh keşide olunmadıkça kabul olunmayub yani hazîneye akçe teslim ve hazîneden bir mahalle îtâ olunduktan pusla-i mezkûre muhasebeci-i mumâileyhin kalemiyle tarihi ve sahhı olmadıkça itibâr olunmaması.

Geri seneler vâridât ve mesârifâtı sergi muhasebesinin îrad ve masraf odalarında kayd olunmak iktizây-ı maslahatdan olmasıyla altmış iki senesinden itibaren bi'l-cümle eyâlât ve elviye ve Dersâadet vâridât ve mesârifâtının tertibât ve zimemât ve suver ve poliçe ve ilmühâberleri ve sâir mevâdd-ı lâzîmenin defâtiri başka başka tutulması lâzım geleceğine ve çünkü muhasebe-i merkûmenin îrad kuyûdâtı vâridât ve masraf kuyûdâtı mesârifât

muhasebelerinde ve icmâlisi sergi muhasebesinde gibi görünür ise de sergi muhasebesinin mesâlihi yevmiye vechile olmasından dolayı ağırca olduğundan usûl ve fûrûâtı haricden anlaşılamayacağı cihetle ber-minvâl-i muharrer vâridât ve mesârifât muhasebeleriyle karşılıklı tutulduğu halde mizân-ı aklâm hasıl olarak maslahatça fevâidi müstelzim olacağına mebni işbu kuyûdâtın zabtına ve sual ve cevabına bakmak üzere lüzûmu mertebe mümeyyizler ve mukayyid ve ketebe tertîbi elzem idüğü.

Vâridât muhasebesi kalemi bidâyet-i Tanzimât-ı Hayriyyede müceddeden ihdas ve Anadolu ve Rumeli itibariyle iki odaya tefrik birle atık maliye hazinesi zimmetlerinden her bir odaya üç mümeyyiz ve mevcut ketebesinden münâsibi mikdar refik tayin olunmuş ve ol suretle bir sene kadar idare kılınmış ise de muahharan müşirlik nizâmı tesisinde mezkûr mümeyyizler Dersâdet ve müstesnâ mahaller vâridâtına dâir mesâlihi rûyet ve tâyin olunan mukayyidlerin tesvîdât ve sâirelerine nezâret ve dikkat etmek üzere Memâlik-i Anadolu ve ülkey-i Arabistan ve Girid ceziresiyle Trablusgarb eyâleti Anadolu ve memâlik-i Rumeli ile cezâyir-i sâire ve Dersâdet vâridâtı Rumeli odalarında münâsib vechile sancak-be-sancak tefrik ile herbir veyahud mevki' ve maslahatına göre birkaç zâtın idâresinde bulunan sancaklarda vaki' vâridâtın muhasebât ve sâir kâffe-i husûsâtının rûyeti zımında ketebe-i mevcûdeden müstakil mukayyidler ve zimemât ve poliçeler ve pusla ve defterler için kezâlik başka başka mukayyidler ve timârât için muvakkaten memurlar tâyin kılınarak oldukça inzibat hâsıl olmuş olub ancak mezkur mukayyidler maiyyetlerinde henüz matlub vechile ketebe yetiştirilememesinden ve bir taraftan dahi müstaidceleri kalemin haricî aher memuriyetine tayin kılınmasından ve bir de gün-be-gün tahrirâtın kesreti cihetle her bir mukayyid ba-buyruldu havâle olunan evrâkın günü gününe tesviyesinde ve mümeyyizler dahi hasbe'z-zarur tashih ve temyizinden âciz bulunmasından dolayı mesâlih-i vâkıa ağırca rûyet olunmakta ve ale'l-husûs muahharan Bağdad ve Erzurum ve Diyarbekir eyaletlerinde dahi usûl-ü Tanzimâtın icrâsına bed' ile peyâpey âsâr-ı fiiliyyesi müşâhade kılınmakta ve Yanya eyâletinde bazı mütaleaya mebni ağırca tutulmuş ise de sâye-i gerdûn-pâye-i cenâb-ı şehinşâhîde orada dahi karîben icrâ ve tensikât-ı mülkiyenin dahi her tarafda tesviye-i icâbâtına itinâ olunarak vâridât muhasebesinin mesâlihi ziyadelenmiş ve gittikçe ziyadeleneyeceği merkez-i bedâhâtde bulunmuş olduğuna ve el-yevm vâridât muhasebecisi bulunan utûfetlu Halid efendi hazretleri muktezây-ı sıdk ve liyâkâtı üzere iki taraf mesâlih-i vâkıasının bilâ-tefrik rûyet ve tesviyesine bezl ve fevr-gayret eylemekte ise de muhâsebe-i mezkûrenin cemî' husûsâtının rûyet ve tesviyesi zâtına mahsûs olarak sür'at-i rûyeti müşkilâtta olmak mülâbesesiyle Anadolu ve Rumeli defterdarlıkları misüllü muhasebeciliğin dahi tefriki maslahatça bi'l-vücûh suhûleti mücib olacağına ve vâridât muhasebesinde Anadolu mümeyyiz-i evvelliğinde müstahdem Sadık bey müstaid ve mütefennin olarak muhasebecilik hizmetini hüsn-ü idâreye muktedir bulunduğuna ve şu kadar ki mumâileyh Halid efendinin müddet-i medîde hazîne hidematında bulunmasıyla her bir şeye vukûf-u kâmilî ve bi'l-husûs gümrük ve ihtisab ve sâir misüllü Dersâdet mesâlihine ittulâ-ı tâmmı olmasına binâen Rumeli muhasebeciliği memuriyetinde takfriyle icâb-ı hâle göre husûsât-ı vâkıada ve lâsiyemmâ müşkilât-ı mesâlih-i seniyyede efendi-i mumâileyhe mürâcaat etmek üzere mumâileyh Sadık bey dahi müceddeden rütbe-i sâniyye ve emsâli misüllü maaş tahsis ve nişan itâsıyla Anadolu muhasebecisi nasb ve tâyin olunarak ber-minval-i muharrer memâlik-i Anadoluya müteallik husûsât mumâileyh Sadık bey marifetiyle tesviye etdirilmesi ve mumâileyh Sadık bey efendinin ol-vechile muhâsebeciliğe memur buyurulacağı hasebiyle onun yerine tâyini lâzım gelen mümeyyizlerin nizamlarına tatbikan silsilelerinin yürüdülmesi ve müceddeden tâyin kılınacak mümeyyiz ve sâireye merbut pusla mucibince nişan-ı zîşan itâsı lâzım geleceği.

Mesârifât muhasebesi kalemi dahi bidâyet-i Tanzimâtda Müstesnâ ve Tanzimât odaları nâmıyla iki kalem itibar olunarak lüzûmu mertebe mümeyyiz ve mukayyidler tertib ve tahsis ve cümlesine yâni iki odada rüyet ve tesviye olunan kâffe-i husûsâta nezâret etmek üzere bir muhâsebeci tayin kılınmış ve şimdiye kadar mesâlih-i vâkıa mesârifât muhâsebecisi bulunan utüfetlü Râşid bey efendi hazretlerinin nezâret-i muvaffakanesiyle tesviye olunmakta bulunmuş olub ancak işbu mesârifât maddesi dahi vâridât ile muvâzin hükmünde olduğuna ve eğerçi mümâileyh Râşid bey iki odanın mesâlih-i vâkıasına kemâ-hiye-hakkîhâ nezaret ve bugünkü iş yarına kalmamak üzere tesviyesine ikdam ve dikkat etmekte ise de an-be-an mesâlih-in tekessür etmekte olması ve iki odanın husûsâtı zâtına mahsûs olarak sür'at-i rüyetinde müşkilât görünmesi cihetleriyle vâridât muhasebeciliği misüllü bunun dahi münâsebet-i tesviye itibariyle iki muhâsebeciliğe tefrîki icâb-ı maslahatdan bulunduğu binâen el-hâletü hâzihi Tanzimât odasında rüyet olunmakta olan Arabistan ve Bağdad ve Trablusgarb dahil olduğu halde Anadolu ve Rumeli ve cezâyirde dahil-i daire-i Tanzimât olan bi'l-cümle mahallerin mah-be-mah rüyet olunan ve girü müddetlerden kalan muhâsebecileri bunlara dâir kâffe-i evrâk-ı mevrûdenin tesviyesi Anadolu muhâsebeciliği ve Müstesna odasında tesviye kılınmakta bulunan Harameynü'ş-şerefeyn ve Trabzon ve Bosna ve Belgrad misüllü müstesnâ mahaller mesâlihiyle mesârif-i askeriye ve Tersane ve Tophane ve Harbiye ve ebniye ve sefâret ve müteferriâtı mesârifinin ve dâhil-i Tanzimat olan mahaller memurlarından mâadâ bilcümle memûrîn ve mazûlîn ve bazı kesân maaşlarının ve sâir Dersâadete dâir kâffe-i mesârif evrâkının tanzîmi dahi Rumeli muhâsebeciliği marifetiyle icrâ olunduğu sûretde iki odanın mesâlih-i vâkıasının müsâraaten rüyet ve tesviyesini mücib görünmüş ve mumâileyh Râşid bey efendi hazretleri dahi müddet-i vâfirenden berü hazîne-i celîle hıdemâtında bulunarak herbir husûsa vukûfla ve bilcümle Rumeli itibar olunacak Müstesna odası mesâlihi Tanzimât odasında tesviye kılınacak mevaddan cesâmetli olmasıyla mîr-i mumâileyhin Rum muhâsebeciliğinde takrîriyle Anadolu muhâsebeciliğinin müceddeden birine tevcih ve ihâlesi lâzım gelmiş ve rutbe-i sâniyye eshâbından Üsküb defterdârı sabık utüfetlü Hayri efendi hazretleri dahi hazîne-i celîleden neş'et idüb usûl-ü hazîneye vâkıf olarak muhâsebecilik-i mezkûru hüsn-ü idâreye muktedir bulunmuş olduğundan emsâli maaş ve nişan îtâsı ile mumâileyh Hayri efendi hazretlerinin dahi Anadolu mesârifât muhâsebecisi naşb ve tâyin kılınması ve ber-mihval-i muharrer muhâsebecilik-i mezkûrun ikiye tefrîki hasebiyle mümeyyiz ve mukayyidlerin dahi maiyyetleri memurlarıyla beraber icâbına göre uyşdurulması iktiza edeceği.

2 Safer 1262

MMD 10557, ss. 6-7.

BELGE 3

Utüfetlü efendim hazretleri

Usûl-i cariyyeden olduğu vechile mâliye nezâreti celîlesi tarafından işbu altmış altı senesinin varidât ve mesârifât-ı mukarreresini mutazammın tanzim olunmuş olan muvazene defteri şehri carinin onikinci salı günü akd olunan meclis-i mahsusda kiraat olunarak defter-i mezkurda muharrer olduğu vechile onbeş yük seksen altı bin beşyüz seksen dört kîse üçyüz bu kadar gurus varidâtdan mümteni' add olunmuş olan bir yük otuz yedi bin altı yüz yirmi üç kîse küsur ile sene-i sabıkada tesviye olunamayarak bu kere ifâsına lüzum görünen altmış bin

ikiyüz kîse şu kadar guruş aşağıya varıldıktan sonra gösterilen ondört yük dört bin iki yüz elli sekiz kîse küsur üç yüz onbir buçuk guruş varidât onaltı yük ellibir bin iki yüz otuz yedi kîse iki yüz yetmiş altı guruş mesarif-i muharrere ile lede'l-muvazene iki yüz kırk altı bin dokuz yüz yetmiş sekiz kîse dört yüz şu kadar guruş mesarif açmış olmağla bu babda icab-ı hâl lede't-teemmül çünkü düvel-i müstakille ve muntazamanın esbâb-ı azime-i hayatiyyesinden biri umûr-u maliye olduğundan anda muvazene hasil olmadığı halda umûr-u sâireye dahi müşkilât târif olacağı ve işbu açığın bir çaresi bulunmaz ise mesâlih-i hazîne-i celilede daima suûbetler görüleceği derkâr olarak bu defter-i muvazene ise icmalî bir şey olub varidât ve mesarifâtın müfredât ve keyfiyât-ı hakikiyyesine bir kere vukûf-u tâmm hasil olarak onun üzerine karşuluk aranılmak ve Devlet-i Aliyyenin mesâlih-i mâliyesine meh-mâ-emken bir esas konulmak lâzımeden ve evvel emirde bu kadar külliyyetli açığın kapatılması telahuk-i eskâra ve bilahare bazı tasarrufâta mütevakıf mevâddan olub el-hâsıl ber-vech-i muharrer umûr-u mâliyenin ahvâl-i hâzırasına nazaran sâye-i muvaffakiyyetvâye-i hazret-i şehinşâhîde buna başlı ve etraflı bir tedbir ittihaz olunmasında vücûb ve ehemmiyyet dahi bedihî bulunduğundan bu maslahat-ı mühimme için Meclis-i Vâlâ dairesinde bir meclis-i muvakkat teşkiliyle muvazene maddesinin bir ayak evvel kararlaştırılması lazımeden olduğuna binaen ibtidâ meclis-i mezkurda işbu defterde muharrer varidâtın müfredâtı rûyet ve tetkik olunub mikdar-ı hakikîsi ve mümteniâtın mukayese-i sahihası anlaşıldıktan ve ba'de mesârif-i muharrereye birer birer müdekkikâne bakılarak tasarrufât-ı mümkinesi araştırıldıktan sonra icab-ı hâl beyn'el-vükela mülhaza ve hakpây-i âliye arz ile istizân kılınması ve umûr-u mâliyede kâide-i külliyye mesârifde telef ve şeref maddelerinin adem-i vukûu istihsal olunmasıyla beraber varidât-ı hazinenin hüsn-ü suretle ve halka teaddî olmayacak ve şunun bunun yed-i irtikâbında kalmayub temamiyle hazineye girecek vechile tahsili yolunu bulmak kazıyyesi olmasıyla gerek buralarının ve gerek hazîne-i celilenin mesâlih-i asliyyesinde lüzümü bedihî olan ıslâhâtın bi'l-etraf müzakeresi dahi meclis-i mezkûrun ilâve-i memuriyyeti kılınması ve bu meclisin reis-i Meclis-i Vâlâ devletlü paşa hazretleri dahi birlikde bulunmak üzere hariciye nazır devletlü paşa ve devletlü Rifat paşa hazerâtıyla Hazine-i Hâssa-i cenâb-ı şâhâne ve mesarifât nazırları utûfetlü bey efendiler ve Tersâne-i Amire nâzır seadetlü efendi ve Tophane nazır bey efendi hazerâtu ve Dâr-ı Şûrâ âzâsından seadetlü Mecid efendi azası olub hazîne-i celile memurlarından maliye nezâretî celilesinin tensib edeceği zâtın dahi beraber bulunması beyn'el-huzzâr münasib gibi mülhaza olunmuş ise de ol-bâbda her ne vechile emr ü ferman-ı kerâmet-beyân-ı cenab-ı tacidarî müteallik ve şeref-sudûr buyurulur ise muktezây-ı âlisi icra olunacağı ve defter-i mezkur meşmûl-i lehazz-ı âli buyurulmak üzere takdim kılındığı beyânıyla tezkire-i senâverî terkıym kılındı efendim.

13 Cemâziyelevvel 1266

İrade Dahiliye 12265.

BELGE 4

Mâlum-ı âli-i vekalet-penâhileri buyurulduğu ve usûl-i mer'ıyye ve câriyye iktizâsından bulunduğu vechile geçende maliye nezâret-i celilesi tarafından işbu altmış altı senesinin varidât ve mesarifât-ı mukarrere ve gayri mukarreresini mutazammın tanzim ve takdim kılınmış olan muvazene defterinde muharrer onbeş yük seksen altı bin beşyüz seksen dört kîse varidât ile onaltı yük elli bir bin iki yüz otuz yedi kîse mesarifât yekdiğerle karşılaştırıldıkda mümteniât ve bu kere ifâsına lüzûm görünen bakayây-ı muhassasâtından dolayı vukûbular

tenzilât ve tertibât münasebetleriyle iki yük kırk altı bin dokuz yüz yetmiş sekiz kîse mikdarı mesarifât açılmış olduğundan bunun çaresine bakılması ve hazîne-i celîle-i şâhânenin mesâlih-i asliyesine muktezî olan ıslâhâtın dahi bi'l-etrâf müzâkeresi zımında irâde buyurulan zevât ve memurından mürekkeb bir meclis-i muvakkat teşkil olunması iktizây-ı emr ü fermân-ı isâbet-nişân-i hazret-i şâhânedan bulunmuş olmağın ol-vechile teşkil kılınan meclis-i muvakkatde birkaç defa birleşilüb defter-i mezkur kıraat ve varidât ve mesarifâtın müfredât ve keyfiyyâtına yegân yegân ihâl-e enzâr-ı dikkat olunarak anın üzerine deveran eden pek çok mübahasât ve müzakerâtın fezlekesine tevfikân ve müceddeden bu defa hazîne-i celîle marifetiyle terkiym etdirilen hulasa pusulasında izâhen gösterildiği vechile geçen seneki muvazeneden bu sene muvazenesinde gerek irad ve gerek mesarifât fazlalı zuhur idüb sene-i hâliyenin varidât-ı muhammenesi onaltı yük bin dokuz yüz seksen dört kîseye iblağ kılınmış ve bundan mümteni' add olunan ve gümrüklerin yüzde yirmi hesabıyla tevkîfâtı bulunan bir yük otuz yedi bin altı yüz yirmi üç ve Hazîne-i Hâssa-i Şâhâne matlubât-ı atikasına verilmesi icab eden altmış bin yüz iki kîse lede't-tenzil varidât-ı merkume küsuru ondört yük dört bin ikiyüz elli sekiz kîse olmak lazım gelerek maamafih aşâğı varılan mümteniâtın kâffesi heman nâ-tahsil olamayub bunun birazı dahi ikdamât-ı kâfiye sarfiyla seh'lü'l-husûl add olunabileceğinden irâe kılınan mebâliğ-i melhûza-i mümtenianın yirmibeş bin dokuz yüz yetmiş üç kîsesi varidât-ı bakıyeye zam ve ilave etdirildikde yekûn varidât-ı gayri mümtenia ondört yük otuz bin iki yüz otuz iki kîseye reside olmuş olmasıyla saded-i müzakeres mesarifât-ı kadime-i muayyene ve gayri mukanneninin tetkik ve tenkîhi bahsine geçerek evvelki muvazene defterinde yekun mesarifât onaltı yük ellibir bin iki yüz otuz yedi kîse olub eğerçi bunların birazı teğayyür kabul eder şeyler değil ise de bazıları tenzil ve ıslaha elverebileceğine ve bir takımı dahi icâb-ı maslahata tatbikan zam ve ilaveye muhtac olacağına mebni mecâlis-i adîdenin kararı ve hulasa-i merkumede başka başka beyan ve irâe olduğu üzere tahsisât-ı muayyeneden olarak kemâkân ibkâ kılınandan maada mesarifât-ı gayri-muayyeneden tasarrufât-ı lâzımeye ikdam olunmak şartıyla doksanaltı bin altı yüz yirmidokuz kîse tenzil olunarak bu cihetle sâl-i hal mesârifinin mukdarı onbeş yük elli dört bin altı yüz sekiz kîseden ibaret kalub bu hale göre varidâtdan bulunan ve mesarifâtdan tenezzül eden mebaliğın mikdarı yüzyirmi iki bin altı yüz iki kîse akçeye balığ olarak mukaddemki muvazenede açık görünen iki yüz kırkaltı bin dokuz yüz yetmişsekiz kîseden lede't-tenzil mededkârî-i mahasin-i teveccühât-ı seniyyeleri berekâtıyla acizane çalışa çalışa icra olunan tetkîkât-ı vâkıa ve tadilât ve tenkîhât-ı mümkinе semeresi olarak vukubulan açık nısfı mertebesine yani bir yük yirmidört bin üç yüz yetmişaltı kîseye indirilebilmiş olub ancak beyana hâcet olmadığı üzere esas-ı muvazenenin asıl mesele-i mühimmesi şu açık görünen mebaliğın münasib karşılığı bulunub kapadılması olarak saded-i müzakerât bunun çare ve imkanı mülâhazasına intikal ile ol-bâbda dahi cereyan iden ebhâs ve mutaleâtın hûlasasında her ne kadar işbu açık görünen mebaliğden defter-i muvazenede münderic olduğu üzere altmış bin bu kadar kîse akçesi Hazine-i Hâssa-i hazret-i şâhânenin mâliye hazîne-i celîlesinden matlubu olub bazı mahallere havale kılınan akçe olmasıyla gerek bu ve gerek sair bu misillü şeyler beher sene vukubulacak mesarifât-ı daimе kabilinden değil ise de her nasıl olsa hasbe'l-vakt ve'l-maslaha saltanat-ı seniyyenin an-be-an mesarifât-ı muayyene ve daimesi zuhura gelmekte olduğundan şu mülâhazalara göre bu maddenin hüsn-ü tanzimi birkaç şeylere menut görünüb ez-cümle varidât-ı mürettebenin tezyid ve vaktiyle istihsali ve bakayây-i mevcûdenin sür'at-i tahsili ve mesarifât-ı muayyene ve gayri-muayyenenin imkanı meritebe taklili veya mukaddemlerde olduğu gibi evrâk-ı nakdiyye ve kavâim-i esham tertib ve küşadı veyahud hâricen istikrâz-ı nukûd olunması misillü suver-i adîdesi olmasıyla eğerçi bu açık yalnız bu seneye ve bu mikdara münhasır olmak lazım gelse suver-i meşrûhadan bazı

mazarratı ehven olanların zarûrî ihtiyar ve icrâsı ile tesviye-i maslahat kabil olur ise de çe faide ki bunun haylicesi mesarifât-ı dâime olduğundan başka rabbimiz teala ve tekaddes hazretleri tükenmez ömr ve ikbal ihsan buyursun velinimet bî-minnetimiz şehinşâh-ı cihan efendimiz hazretlerinin yaverî-i te'yidât-ı kudsiyye ve âsâr-ı füyuzât-ı ilahiyye ile mâye-i hayat-ı mülk ve millet olmak üzere muvaffak oldukları tanzimât-ı hayriyye ve ıslahât-ı mülkiyye iktizasınca vesile-i kayıyye-i hıfz-ı âsâyîş-i ıbad ve bâis-i mâmûriyet-i mülk olmak niyyet-i hayriyyesiyle ikmâl-i kuvve-i kâfiyye ve istihkâmât-ı mukteziyye ve ziraat ve ticaretçe teshilât-ı lâzime ve tesviye-i turuk ve ıslahât-ı mülkiyye misüllü mevâdd-ı mühimme için mesarif-i zâide vukubulacağı mülâhazasına ve lehü'l-hamd memâlik-i şâhânenin vüs'at-i mülkiyye ve arazi-i münbitesine göre Devlet-i Aliyyece tezyid-i varidâtın lüzûm-u zahirîsi ve memalik-i seniyyenin istidad-ı tabiî ve tahammül-ü mevkûisi var ise de tevfir-i vâridât maddesi refte refte olacak ve bazı mertebe ıslahât-ı mülkiyyeye ve varidât-ı seniyyeyi telefden vikayeten nizâmât-ı mer'iyyeye itina ve dikkatle istikmal olunacak umûr-u mühimmeden olub halbuki bunun defaten bu madde-i matlûbeye fâide-i serfası olamayacağı misüllü evrak-ı nakdiyye ve eshâm-ı mevcûdenin kesret-i mîkdarına nazaran bundan sonra teksir ve tezyidini dahi mahzuru cihetiyle gönüller istemeyüb istikrâz-ı haricî keyfiyeti ise her devletin fâide-i umûmiyye-i mülkiyye için ihtiyar olunacak madde olmasıyla bunun mesarif-i dâime-i hazine için icrası dahi muzır ve gayri-caiz görünmüş ve ber-vechi muharrer açık görünen mebalîğ bir yük yirmi dört bin üçyüz yetmiş altı kiseye indirilmişken diğer takdim kılınan hulasa puslasında maddeleri gösterildiği vechile bazı esbab-ı icâbiyyeden dolayı bu seneki muvazeneye idhali hususu ifade ve beyan olunan mebalîğın dahi mîkdarı altmışdört bin yüz doksan kiseye balîğ olarak bu cihetle mesarifâtın top açığı bir yük seksensekiz bin beşyüz altmış altı kise akçeye reside olmuş olmağla artık husûl-i matlabı mülâhazat-ı meşruhaya göre heman bakayay-ı maliye ve mürettebat-ı miriyye ve mesarifâtça tasarrufât-ı mümkün tariklerinden aramak eslem ve maslahatça akdem ve ehem olub her ne kadar vâridât-ı miriyyenin bir iki seneden berü tedennî ve tenezzül ve tahsilatın durgunluğu ahvâl-i malumeden neşet idüb bu cihetle bakayây-ı mevcûde tahsilâtının açık görünen mebalîğede medar olacağı tasavvur olunmakta iken takdim olunan defterlere nazaran kuyûd-u hazinece mevcud olan bakayâ duyûn-u hazineye mukabil görünüb eğerçi biraz ziyadesi var ise de o dahi tamamen ve kamilen tahsil olunamayacağı cihetle fâide-i matlûbesi hasıl olamayacağı ve bir de asıl cây-i dikkat elde olan birkaç senelik varidat ve tahsilat muvazene ve mukayeseleri defterleri hulasalarına göre tahsilatda tenezzülât ve bi'l-aks sene-be-sene yüz bin kise mîkdarı ziyade mesarifât vukûu meşhûd olub meahâza umûr-u maliye her devletin mâye-i kuvvet-i hayatiyyesi mesâbesinde olarak varidât ve mesarifât muvazene olunmadıkça idare-i umûr-u maliyyede suûbet görüleceği cihetle vaktiyle istihsâl-i hüsn-ü çaresine bakılması ferâiz-i haliyeden ve umûr-u mühimmeden olarak mesârifât-ı hazinenin gayri-mukarrerî hakkında bu defa meclisce olan tenkîhâtın ve mesârifât-ı muayyenenin ilerüsüne gidilemeyüb meamafih bu açığın karşılığı bulunamaması muvafık-ı maslahat olamayacağı misüllü bundan ilerü tenzilât ve tenkîhata meclis-i acizanemizin vüsât ve makderetî müntehî olamayub bunun ilerüsünün mülâhazası vükelây-ı fehhâm hazerâtının ârây-i sâibeleriyle iktizây-ı maslahatın meclis-i mahsûsda zîr ve bâlâsı bi'l-etrâf mütâlea olunarak irâe ve irâde buyurulacak usul ve mesleğede tatbikan icrâsına bakılması ve karar-ı muvazene ne vechile olur ise defteri ona göre tanzim ve takdim olunarak artık ondan sonra senesi içinde bir güne mesarifât-ı zâide ihtiyar olunmaması ve her bir cây-ı maslahatda tasarrufât-ı mukteziyyeye kemaliyle itina ve dikkat olunarak yeniden masraf açılmaması ve varidât-ı mürettebe ve bakayây-ı mevcûdenin sür'at-i tahsilatı esbab-ı kaviyyesinin icrâsına ihtimâm olunması ve emvâl-i miriyye ve bakayanın şunun bunun

yedinde telef ve izâa etdirilmemesi tedâbir-i mukteziyye-i mümkinisinin dahi mütalea ve istizan kılınması hatırlara gelmiş ise de ol-bâbda ve her hâlde ne vechile irâde-i seniyye-i vekaletpenâhîleri müteallik ve şerefsudur buyurulur ise emr ü ferman hazret-i men lehü'l-emrindir.

9 receb 1266

İrade Dahiliye 15521.

BELGE 5

Utûfetlu efendim hazretleri

Mesele-i hâzıradan dolayı cereyân etmekte olan mesârifât-ı fevkalâdenin tesviyesi için evvelki istikrâzın bakıyyesi olan iki milyon liranın üzerine üç milyon daha ilâvesiyle yine Avrupa'dan alınacak beş milyon liranın tedarikinde ziyade fedakarlık vukubulmamak için İngiltere ve Fransa devlet-i müttetikalarının kefâlet ve muâvenetlerinin icrâsı zımında burada sefaretlerine iktizâsına göre tebliğât-ı müessirenin ifası meclis-i vükelây-i fehhâmda tezekkür olunmuş ve ol-bâbda irâde-i seniyye-i hazreti mülükâne müteallik buyurulmuş idi. Hâriciye nezâretiyle birlikde bulunulduğu halde İngiltere elçisi ve Fransa maslahatgüzârı ile geçen çeharşenbih gecesi sâhilhâne-i âcizide mülakat olunarak saltanat-ı seniyyenin vakt-i sulhde irad ve mesarifi tekabül eder iken muharebe-i hâzıra münasebetiyle kuvve-i askeriyyesini tezyid buyurmasından ve hâl-i harbden dolayı mesârif-i artub eğerçi bunu bir zaman varidât-ı âdiyye ve bazı tedâbir-i dahiliyyesiyle idare buyurmuş ve sonra Avrupa sermayedârânından ahzına karar verdiği beş milyon liranın yalnız üç milyonunu alıb sarf etmiş ise de hâl-i harbin zuhura getirdiği mesârif-i fevkalâdenin müsbit ve müsellemler olan derecesine nazaran böyle az şeyle idare kabil olmayub ve varidât-ı âdiyye ve dâimiyye dahi fevkalâde mesârifin içine karışub idare-i âdiyyenin muvazenesini dahi bozmuş ve bu muharebede yine devam mecburiyeti görünmüş olduğundan ve mukaddemki karar hiç bir vechile kâfi olamadığından şimdilik eski istikrazın bakıyyesiyle beraber olmak üzere müceddeden beş milyon lira istikrazına ve bunun gerek faiz ve gerek re'sülmâlinin tediyesine Mısır virgüsünün mukaddemki mikdar-ı muayyeni fazlasıyla Beyrut ve İzmir gümrükleri gibi varidât-ı kaviyye irâesine karar vermiş olduğundan ve saltanat-ı seniyyenin kendi kendiyeye bu işi tesviye etmesi halinde ziyadece fedakarlıklar icrâ eylemesi lâzım geleceğinden hem maslahata suhûlet vermek ve hem de kendüsünün ihtiyar eylediği fedakarlıkları tahfif eylemek üzere müttetikleri tarafından bu babda arz-ı kefâlet ve muâvenet arzusunda olduğu keyfiyeti ifade ve bunun tafsilatı üzerine îrâd-ı kelimât-ı müessire kıldıkda elçi ve maslahatgüzâr-ı mûmâileyhüma bu tebliğâtın hakkaniyyetini itiraf birle keyfiyeti devlet-i metbûalarına yazacaklarını beyan eyledikleri sırada elçi-i mumâileyh tarafından eğerçi bu alınacak akçe hakkında Fransa'da ârây-ı milliyeye müracaat lazım gelmez ise de İngiltere'de böyle olmayarak milletin bu bâbda re'yi bulunması iktiza edeceğinden onlarca temin-i efkar için saltanat-ı seniyyenin şu muharebe evânında mesârif-i vakıası neye balığ olduğuna ve bundan böyle mesârif-i harbiyyesi ne mikdara balıktır tahminî olarak tâyin olunması lâzım geleceği dahi dermeyân olunub bu ifadeye çünkü meselenin ibtidây-ı zuhûrundan bir hayli müddet mürûruna değin bu mesârif-i fevkalâde varidât-ı âdiyyeden ve muahharan icra olunan tedâbir-i dahiliyye ve ondan sonra dahi meblağ-ı müstakrazadan tesviye olunarak bu cihetle muhasebâtı henüz toplanamamış olduğundan bunun için bir mikdar-ı sarih beyan olunamaz

ise de tahminî ve takdirî olarak itây-ı malumat olunmasında güçlük olmadığı ve mukaddem alınan üç milyon liranın sarfı hususunda ittihaz olunmuş olan usûl-i tetkikiyyenin yine devamına muvafakat olunacağı cevabı irad kılınmış ve bunun üzerine mûmaileyhüma canibinden bu tebliğatın kendilerine taraf-ı Devlet-i Aliyyeden tahriren dahi icrâsı münasib olacağı ityan olunmuş ve bu sırada Devlet-i Aliyyenin bi-hakkın muhtac olduğu islâhât-ı mülkiyyeye ve mâliyyeye dair söz açarak bu yola gidilmez ise hâlen ve istikbâlen görünen mahâzîr ve mahâliki elçiy-i mûmaileyh uzun uzadıya beyan eylemiş olmağla tafsilât-ı meşrûha evvelki gece yine sahilhâne-i âcizide mün'akid olan meclis-i mahsûs-i meşveretde hikayet ve o yolda kaleme alınan takrîr-i resmî müsveddesi dahi kıraat olundukda elçi ve maslahatgüzâr-ı mûmâileyhümâya olunan tebliğât maslahatı bi-avnihi teâla merkez-i husûle isâl edecek suretde ve müsvedde-i merkume dahi pek etraflı kaleme alınarak ahkâmı yolunda görüldüğünden bunun bi't-tebyiz mûmâileyhümâya verilmesi ve mesele münasebetiyle şu fevkalâde mesârif için şimdiye kadar nakden ve havaleten itâ olunan mebalîğın keyfiyeti ve kemmiyeti mâliye ve nizâmiye ve tersâne hazineleriyle umûr-u harbiyyeye müteallik sair dairelerde olan kuyuddan mümkün mertebe istinbât ile saltanat-ı seniyyenin âtiyen faraza bir ayda veyahud bir sene müddetde bunun için ne mikdar akçe sarfına ihtiyacı olabileceğinin kıyas ve tahminî olarak derhal bir hesabı dahi yapılab meydana konulması yalnız arz-ı kefalet edecek devleteyn-i müttetikayni temin için olmayub bizce dahi hesabımızı bilmek ve hâlimizin ne olduğunu anlamak için emr-i ehem olduğundan şu muvazene-i muvakkate ve mahsûsanın ol-suretde tanzim kılınması beyne'l-huzzâr tensib olunmuş ve bununla beraber geçende dahi tezekkür olduğu vechile devletlerce umûr-u maliyede hüsn-ü idare medâr-ı itibar olarak haricden akçe bulunub alınması dahi böyle teminât-ı fiiliyye ve aleniyye gösterilmesine menût olmasıyla ve Devlet-i Aliyyenin ise idarece şimdiki hali fevkalâde bir şey olarak ahvâl-i âtiyyeyi şimdiden mülhaza ile bir şey yapılmaz ise hudâ-negerde iş bütün bütün çığırından çıkacağında şüphe olmamasıyla bunun dahi peşince esbâbını istihzar ile beraber haricen tezyîd-i itibâr dahilen tevfir-i iktidâr edecek bir hâle girilmek çaresi bulunmak dahi farizadan bulunduğu binâen hazâin-i şâhâne memurları olan vükelây-ı fehhâm ve meclis-i vâlâ azasından birkaç zât meclis-i âli-i tanzimat ile birleşerek bir sahih ve kavî yolda müzâkere-i maslahat ile yapılacak şeylerin hemen icrâsına teşebbüs olunmasının vücûb ve ehemmiyeti be-tekarrar tezekkür olunmuş ise de ol-bâbda ve zikr olunan takrîr-i resmî müsveddesinin sebî ve hükmü hakkında her ne vechile irâde-i isâbetâde-i cenâb-ı pâdişâhî müteallik ve şerefsudûr buyurulur ise mahz-ı hayr olan mantûk-ı münifi icrâ olunacağı ve müsvedde-i merkume manzûr-i âli buyurulmak için arz ve takdim kılındığı beyânıyla tezkere-i acizî terkîym olundu efendim.

11 Ramazan 1271

İrade Meclis-i Mahsus 162.

BELGE 6

Varidât ve mesârifât-ı saltanat-ı seniyye muvazenesinde açık görünen akçenin tevfiyat-ı ilâhiyye ile sâye-i feyzvâye-i hazret-i şâhânede bi'l-ittifak karşılığı bulunmasına memûriyyet-i âcizânemizce sarf-ı eskâr ve sa'y-i bî-şümâr olunmakda olub fakat mülhaza-i kasrânemizce göre ve hikmet-i akliyyece bir şeyin merkez-i asliyyesine getirilmesi ve bir illetin devâ ve çâresi aranılması evvel emirde ol şeyi merkez-i aslisinden çıkarmış ve ol illeti davet etmiş olan esbâbın hâlisâne meydana konulub bilinmesine mevkuftur. Binâberin şu açığın lede't-taharri

zahir olan sebeplerinden bazı mertebe bahs olunmak ınd-i bendegânemizde farizadan add olundu. Şöyleki maliye hazîne-i cellesinin biraz senelerden berü iki suretle idâresi vukubulmuşdur. Birisi asr-ı mahâsin-i hazret-i mülükâne âsâr-ı cellesinden olarak altmış iki senesinde icrâ buyurulan muvâzene usûlünce idâre-i vâkıa ve diğeri işbu muvazeneden evvel olan senelerin idaresidir. Vakıa nazara-i ûlada kable'l-muvâzene sebkât eden usulde masrafça hıffet ve sonralarında kesret görünüyor. Lâkin nazara-i sânde eshâb-ı dikkatin enzâr-ı hakâyık-ı beynlerine rûşen ve celî olduğu üzere hakikat-ı hâl pek de bu suretde değildir. Ve muzâyaka-i hâzıra ne türlü esbâbdan neşet ettiği bu mahalde ityanına mecburiyet görünen mesâi-i adîdeden erbâb-ı mütâlea ve malumât ındinde gereği gibi tebeyyün eder. Yani maliye hazinesinin mukaddemâ şimdiki kadar ne irad ve ne masrafı yok idi ve evrak-ı nakdiyye dahi eldeki mikdar bulunmayub hazîne-i mektûmede dahi eğerçi malûmu'l-mikdâr nukûd-ı müddahire ve mevkûfe mevcûd idi. Lâkin bu hâl pek de mazbûtiyyet-i sahihadan ve umûr-u mühimme-i maliyyede vücûdu elzem olan esâs ve hüsn-ü nizâmın bulunmuş olmasından ilerü gelmeyüb ibtidâları tensikat-ı askeriyyeden dolayı tekessür eden mesârifât-ı icâbiyyenin idâresi zımında ekser mahallerin tahsisât-ı kadime-i zarûriyyesi tenkis ve ez cümle bazı mürettebât-ı muayyene-i mukteziyyenin tehir ve tevkîfi ve Devlet-i Aliyyenin kuvve-i maneviyye ve maddiyyesinin cüz-i âzamı olan ve hasbe'l-vakt rutbe-i kifâyede olmayan tersâne-i âmire mürettebâtından dahi yirmi yirmibeşbin kise akçe tenzili ve ekseriyâ haricen ve dahilen nice nice mevâdd-ı mühimme ve mesarifât-ı icâbiyyenin terk ve tehir ve herkesin muaccesini virüb şurût-u kadime-i mer'iyyesine itimâden deruhde eyledikleri eshâm ve mukataât kasr-ı yed'inin men' ve iptâli misüllü tedâbirin vukûundan ve iddihâr olunan akçe o misüllü sebeplerden ve daimî kalmayacak ekser mesârif-i mühimmenin tehirinden iktizâ etmişdir. Halbuki bu suretle esâs-ı sahih üzerine mebni olmayub bir âdemin mesârif-i vakıasını vermeyerek varidâtını ahz ve iddihâr etmesi kabilinden olan tasarrufât ile hâsıl olmuş olan nukûdun yerlerine tediyesiyle ifây-ı deyn olunmasının lüzumunu meydana çıkararak nukûd-u müddahire terki kabil olmayub tehir etmiş olan bunca mesarifât-ı lâzime ve mühimmeye sarf olundu. Yani tersâne ve sair hazâinden mukaddemleri kat' ve tenzil olunub başka yerlere tahsis olunan mebâlig̈ yeniden muhassas oldukları mahallere verilmesiyle beraber eski yerlerine dahi devletçe ve mülk ve milletçe derkâr olan lüzûm-u hakikiyyesine mebni mea-bakaya ibkâ ve ifâ kılındı. Ve bunlardan başka sâye-i şevketvâye-i hazret-i şâhânedede orduy-u hümâyunların asâkir-i redifesi tanzîmi ve Irak ordusunun müceddeden teşkili ve mesarifât-ı Hicâziyyenin tezyidi ve kambiyo mesarifinin tekessürü ve Dersaadet ve taşralarca zabtiye neferâtı tertîb ve tanzîmi ve bunca ebniye-i cesîme-i mîriyye inşâsı misüllü mesarifât-ı külliyye-i adîde zuhur etdi. Ve vukuât-ı kevniyyenin kuvve-i mücbiresiyle celb ve iâde-i asakir-i redifeden dolayı dahi mesarifât-ı cesîme-i ihtiyatiyye vukûa gelüb ve varidâtdan dahi mukaddemce ihtisab resminin afvı ve tecdid-i tarif münâsebetiyle gümrükler ve bazı cihetle iltizamât-ı sâire bedelâtının tenâkusı mülâbesesiyle hayli noksan zuhur etdi. Eğerçi sâye-i şevketvâye-i hazret-i şâhânedede taşralarda dâhil-i tanzimât olan mahallerden ve sâireden dolayı o tarihten berü varidât-ı Devlet-i Aliyyede dahi gayri-ez-mümteniât iki yüz bin kise mikdarı fazla vukubulmuş ise de ol-mikdardan ziyade mesarifât-ı dâime dahi çıkmış olduğundan duyûn-u bakıyye ve zuhurât-ı sâirenin tesviyesi ve beher sene irad ve masraf muvazenesinin açığı için açılan evrâk-ı nakdiyyenin ve istikrâz olunan nukûdun mikdarı tahminen dört beş yüz bin kise akçeye varmışdır. İşte bunca mesârifât-ı külliyyenin vukûu ve defter-i muvazenede masrafın bu derece açılması esbâb-ı meşruhadan tevellüd etmiş ve celb-i redif maddesinden dolayı vukûbulan mesarifât-ı ihtiyatiyye ise cihâna dehşet-i azîme veren vukuât-ı cesîme-i Avrupa'dan dolayı sair bunca devletlerin giriftar oldukları envâ-ı hasârât ve nice mesarifât ve telefâta nazaran velînimet bî-

minnetimiz padişahımız efendimizin meâsir-i hüsn-ü hulûs-i kalb-i hümâyunlarıyla pek ehven suretle rûyet ve tesviye olunmuşdur. El-hâsıl maslahatın bir kat daha anlaşılması için muvazene-i mesarîfât ve varidât-ı hazinenin altmış iki senesiyle geçen altmış altı senesi defteri tanzim etdirilerek irad ve masrafça vukubulan tefâvüt madde-be-madde beyân ve tasrîh kılınmış olup altmış iki senesinde vukubulan mesarîfât itidal üzere olarak yine masrafça muvazene bu deftere tatbik olunmak kabil olsa ileride umûr-u maliyece endişe olunacak mahal kalmayacağından belki fazla varidât zuhûru bedihi olup el-hâsıl vâridât ve mesarîfâtın karşılaştırılması mülk ve devletçe esbâb-ı hayâtiyyeden olan kuvve-i mâliyyeye pek elzem ve bunun çâresi ise tezyîd-i vâridât veya tenkis-i mesarîfât ile olabileceği müsbet ve müsellemdir. Eğerçi sâye-i şevketvâye-i hazret-i şâhânedede bu kere mukataât-ı âşâriyye ve rûsûmiyye hakkında itihâz olunan usûl-ü hayriyye icâbınca bu maddelerden dolayı tezâyüd edecek vâridât şu açığa medâr olabileceği misüllü tapu ve evkaf haklarında bazı tasavvuratın fiile çıkması ve maâdin-i mevcûdenin hüsn-ü imâli gibi şeylerden ve'l-hâsıl bi-inâyetillahi teâlâ mülk ve milletçe kabil-i icra bulunan her gûnâ mevâdd-ı imâriyyeden hazîne-i celîleye feyz ve nemâ verecek türlü türlü esbâb-ı nâfiânın bi't-tedric husûlû takdirinde semere-i teveccühât-ı seniyye berekâtiyle bu açık görünen akçenin bütün bütün karşılaşması ve belki giderek fazla vâridât bile zuhûru eltâf-ı nâ-mütenâhiyye-i ilâhiyyeden mütemennâ olup ancak bunların husûl-ü âsâr-ı fiiliyyesi vakt ve zamana muhtac olmasıyla vusûl-i matlabe sebeb-i âcil olamayacağından ve taklîl-i mesârîf ise bazı mevâdd-ı cüz'îyye ve tertîbât-ı kalîlede kâbil ise de bu mukdar ile yine matlûb hasıl olamayub mea-hâzâ ekser hazâin-i celîlenin tahsisât-ı asliyye ve mukarreresi usûl-ü mârûfe üzere idâre-i hâzirasına kâfi olmayarak bazıları zamma dahi muhtac görüldüğü halde tenzîl ve tenkis gayri-mümkün bulunduğundan nihayet şu madde hakkında bunca eyyâmdan berü gerek ale'l-infirâd efkâr-ı acizanelerimiz vechile ve gerek mahsûsan bu husûs için akd olunan mecâlis-i müteaddidede cereyan eden bunca müzakerât ve mübahasât iktizasınca pek çok şey düşünülmüş ise de her birinde bir türlü mahzur ve müşkilât-ı mütebâdir izhâr olunduğundan varidât-ı hâliye mesârîfât-ı vâkıya kâfi ve mukâbil olamayarak beher sene birbiri üzerine yüzer bin kîse mikdârı açmakda ve hususiyile varidât-ı mevcûde senesi içinde değil belki bir buçuk iki sene zarfında tedâhül ile tahsil olunub bir taraftan dahi bakayây-ı külliyyesi terâküm etmesinden ve masraf ise çürümüyerek vakt ve zamanıyla verilmesi lüzûmundan nâsi zarûri bazı tertîbât kifâyet etmemekte idüğünden bunun âhar türlü bir çâre-i serî'ı bulunmak için meselâ memâlik-i mahrûsede kadîmî müretteb olan emvâl-i virgü şu açığı kapayacak derecede tezyîd olursa el-hâletü hâzihi tertîbât-ı kadîme vakt ve zamanıyla tahsil olunamayarak bakayâsı terâküm eylediği misüllü olunacak zam dahi öyle nâ-tahsil kalarak bir şey müfid olmayub husûsiyle sâye-i maâli-vâye-i hazret-i mülûkânedede itihâz olunan usûl-ü adliyye-i hayriyye icâbınca mâmûriyyet-i mülkiyye istenilüb durur iken bu suret ne rızây-ı âliye ve ne de asdikây-ı bendegân-ı hazret-i şâhânededen bulduklarımız haysiyyetle gönüllerimize muvafık düşmeyeceği cihetle tecvîz olunamayacağına ve bi'l-farz her eyâletin taşraca vukubulan mesârîfi ol eyâletin ahâlisi üzerine bırakılarak taşra masraflarından tenkis suretiyle fazla kalacak akçenin masrafça görünen açığa karşılık tutulması hatıra gelir ise de bu dahi ma'delet-i seniyyeye mübâyin olacağından başka yine zamm-ı virgüden lâ-fark olacağına ve maamâfih vâridât-ı mukarrerinin bakayâya kalmayarak vakt ve zamanıyla tahsil ve bazı mertebe tezyîd ve tevfire mütehammil olan varidât-ı seniyyenin dahi hüsn-ü islah ve istihsâli icâb-ı maslahatdan hâsılı bu maddenin iki tarafça çaresine yani hem vâridât ve hem de mesârîfâtça tedâbir-i mümkinesine bakılmak farizadan görünmüş idüğüne binâen çâre-i imkânsi aranılmak üzere evvel emirde altmış yedi senesi için vâridât-ı mürettebe-i hazinenin başka ve mesârîfât-ı mukarrere ve gayri-mukarrerinin dahi altmış altı senesine kıyasen başka

olarak muvazene defterlerinin tanzîmi nezâret-i celîle-i maliyye tarafına ısmarlanmış olduğundan ona göre iki kıta defteri tanzim ve takdim olunmuş olmağla meclis-i âcizânemizde lede'l-kırâe yekûn vâridât onbeş yük elliüç bin sekizyüz bu kadar kiseye bâliğ olarak bunun yüzbeş bin kisesi bazı batıyyü-l-husûl emvâlden olarak tenzîl olduğu sûrette vâridât-ı sahîh ondört yük kırk sekiz bin sekiz yüz bu kadar kise olarak mesârifât-ı mukarrere ve gayri-mukarrerenin yekûnu dahi onaltı yük kırk bin üç yüz bu kadar kise olmağla vâridât-ı mezkûreden lede'l-mahsub bir yük doksan bir bin dört yüz şu kadar kise masrafça açık görünmüş ve bunun çaresinin evvel emirde mesârifât tarîkinde aranılması takdim olunarak yapılan muvazene defterine müracaat olundukda meclis-i âcizânemizde tenzîli kâbil görünen şeyler mesârif-i gayri-mukannene dâiresinde bulunmağla onlar tetkik olunarak nihâyet atâyay-ı seniyye tertîbi altmış altı senesi sarfına nazaran ziyadece görünmüş olduğundan ileride tertîbini tecavüz etmemek üzere tertîb-i mezkûrdan yedi bin beşyüz ve ebniye hakkında bu defa yapılan nizam semeresiyle hasıl olacak mazbûtiyyete nazaran derdest inşâ olan ebniye-i mîriyyenin ardı alındıkça ebniye-i cesîme inşâsına mübâşeret olunmamak ve ileride ebniye-i cesîme inşâsı ıktizâ eder ise ihtiyâcât-ı hakikiyyesi mecâlis-i müteaddidede bi'l-mütâlea tebeyyün etmedikçe ve tahsisâtının dahi senesi ahirine değin kifayet edeceği bilinmedikçe yapılmamak ve bu şerâitin vücûduyla yapılması lazım gelenler nizâm-ı ahîre tatbikan bi'l-müzâyede verilmek üzere bundan dahi yedi bin altı yüz bu kadar ve mefruşât maddesinin cihet-i mazbûtiyyeti hakkında mütâlea ve istizân olunan karar ıktizasınca bunun tertîbinden dahi bin beşyüz ve harcırah maddesinin zâbitân-ı askeriyeye hakkında olan nizâm misüllü bir usûl-ü muttaride tahtına idhâli mütâlea olunmak üzere bunun tertîbâtından dahi iki bin beşyüz ve navl-ı sefâyinden dahi bin ve fevkalâde zuhûrat tertîbinden haylice akçe kalub hatta bazı teknil olan tertîbât dahi ondan tenkis olunarak zam olduğundan bundan dahi üç bin ve Eflak'ın fevkalâde tertîbi sene-i âtîde vukûbulmayacağından tertîb-i mezkur olarak iki bin ve kambiyo hakkında diğerkazbata-i âcizânemizde beyân olunan müzakerâtın neticesine göre temdîd-i idâresi sûretinin tercihi halinde dahi mesârifinde mutasavver olan hıffet ve ehveniyet cihetiyle bunun için senevî bir yirmi bin kise akçe kâfi olacağı tahmin kılındığından bundan dahi sekiz bin dokuz yüz şu kadar ve timür fabrikası için geçen sene muvazenesine onsekiz bin kise akçe konulmuş ise de tenzîli mev'ûd olduğundan keyfiyyet lede'l-istifsâr bu sene on iki bin kise akçe kafi olacağı ifade olunmağla bundan dahi altı bin kise ki tertîbât-ı mezkûreden ber-mînvâl-i muharrer tenzîl ve tasarruf olunan akçe ceman kırk bin seksen kiseye bâliğ olarak mebâliğ-i mezkûre tenzîlât-ı mukarrere hükmünde bulunmuş ve bunlardan başka nişan tertîbi için beşbin kise akçe muvazeneye dahil ise de emsallerine nazaran pek de kifayet mertebe olmadığından bu nişan maddesi hakkında bazı şeyler hatıra gelerek bir kıta müzekkiresi takdim kılınmış olmağla müsaade buyurulduğu ve karşılığı bulunmadıkça mesarifat-ı cesîme ihtiyar olunmayub her tarafça dahi mesarifatda telefât ve ısrafât-ı beyhûdeden icinâb olduğu ve bir de ekser hazâin-i şâhânedede icrâ kılındığı misüllü mübâyaa olunacak kâffe-i eşyâ ve erzâk ve mühimmâtın dahi faraza on bin guruşdan yukarısı erbabı beyninde müzâyede ile alındığı ve taşra mesarifatı dahi külliyetli şey olduğundan bunların ve memûrîn-i mevcûde ile maaşların suret-i mazbutiyyetine dâir olunan müzakerât icâbınca bu bâbda dahi hatıra gelen şeylerin kezâlik başkaca müzekkiresi takdim olduğundan muvâfık-ı irâde-i seniyye olduğu halde şu maddelerden dahi senevî onbeş bin kise kadar akçenin husûlü tahmin kılınmış olub mevâdd-ı muharrereden maada mesarifatça pek de tenzîl ve tasarrufa muhtac şeyler bulunamadığından bahs-i müzâkere varidât tarîkine intikâl idüb bunlardan dahi taşralarca mesâlih-i mütenevviada kullanılacak memûrînin hüsn-ü intihâb ve ıslahât-ı lâzîmesiyle emvâl-i hazînenin sûret-i tahsiliyyesinin layığıyla yoluna konulması ve her tarafça muhasebât-ı mukteziyyenin rûyet ve tesviyesiyle eşhâs-ı

muayyene zimmetinde bulunan emvâl-i miriyyenin istihsâli ve ez-cümle târife-i cedîde ser-riştesiyle ekser gümrükler mültezimlerinin sinîn-i sâbika bedelâtundan bi-t'tevkîf tenzîlini istedikleri akçe ziyadece olarak ve bi'l-farz eşyânın fiyatından dolayı gümrükçe tenezzülât olsa bile gelen giden emtia ve eşyânın kemmiyyeten ziyâde olması hasebiyle cebr-i noksan olunacağından başka rivâyât-ı vâkıya göre ekser eşyâ râyic-i vakte tatbikan bitürme suretiyle ve bazı küffâr ve berrânî tüccarından târife-i atika vechile temâmîyle rüsumât-ı lâzime mültezimleri tarafından tahsil olunarak husûsiyle ol-vakt gümrükçe masraf tenzîlâtının lakırdısı olmadığından şimdi bunun tenzîli takdirinde onları tüccara geri vereceklerini akıllar kesmediği gibi öyle tüccar zimmetinde târife tenzîlâtından dolayı külliyyetli akçe bırakmıyarak bazıları hesablaşmış olduklarından ve eğerçi tüccar zimmetinde bazı alacakları var ise de pek de tarife noksanı tenzîlâtından olmayarak asıl gümrük bedelâtundan bakayâ demek olduğundan bu misüllülerin dedikleri tamamına sayılmıyarak ve vikâye-i hazine farızası gözedilerek usûl-ü insâf ve itidâl üzere tesviye-i istidâlarıyla hazînece düyûn-u bakıyyelerinin tahsil ve istifası husûsuna ıkdâm ve gayret bulunduğu ve rüsumî vâridât müzayede-i aleniyye ile deruhde olunması cihetiyle haylice zamâyim-i cedide vukûu me'mûl bulunduğu misüllü el-hâletü hazîhi müddet-i ihâleleri münkazıyye olan rüsûmât ve gümrükler kezalik bi'l-müzayede deruhde bulunduğu halde gerek bunlardan ve gerek gelecek senelerde müddetleri hıtâma reside olacak ihâlâtın ekseriyyâ ziyâde bedelâta tahammülü olduğu bedîhi olmasıyla onlardan hîn-i ihâlede külliyyetli zamâyim husulü me'mûl olarak bunlardan başka evrâk-ı sahîhadan ve derdest tanzîm olan patent nizamından ve ber-vech-i muharrer tapu maddesinden dolayı zuhûru melhuz olan fazla ve Bosna eyâletinin dâire-i tanzimâta idhâli münâsebetiyle tezâyüdü me'mûl bulunan vâridât dahi ber-vech-i tahmîn yirmi otuz bin kîse akçeye bâliğ olacak ise de Bosna eyâletinin menâfi-i mâliyesi bu sene temâmîyle hâsıl olamayacağına ve evrâk-ı sahîha esmânî dahi nâfia tertibâtuna muhassas idüğüne binâen bunlardan fakat bir on bin kîse ve eshâm ve mukâtaâtdan beher sene vukûbulacak mahlûlât geçen senelerde olduğu misüllü fûruht bulunduğu halde bunların muaccesinden dahi kezâlik senevi on bin kîse kadar akçe hasıl olacağından el-hâsıl bu madde hakkında şimdiye kadar icrâ olunan ıkdâmât ile gerek vâridât ve gerek mesârifâtça esbâb-ı meşrûhadan dolayı şu görünen açığın mikdarı meâsir-i teveccühât-ı seniyye-i hazret-i mülûkâne ile yüz on altı bin üçyüz elli iki kîseye indirilmiş ise de taşra ordularında asâkir-i nizâmiyyenin tezâyüd etmesinden dolayı tahsisât-ı askerîyyeye haylice akçenin zam ve ilâvesi lâzım geleceği asâkir-i nizâmiyye masraf nezâreti tarafından ifade olunmuş ve vâkıya sâye-i şevketvâye-i hazret-i mülûkânede asâkir-i şâhâne tekessür etdikçe mesârifî tezâyüd ederek bu vechile tertibâtın dahi kapatılması lâzım geleceği bedihiyâtdan bulunmuş olup ancak meclis-i acizânemizin esas memûriyyeti mesârifât-ı hazıradaki görünen açığın tesviyesi emrine münhasır olarak nezâret-i müşârunileyhâ tarafından lüzûmu beyân olunan zam maddesi ise asâkir-i şâhânenin tahsisât-ı muayyenesinden fazla olduğundan bunun başkaca müzâkeresi lâzım geleceğine binâen bu hâle göre şu açık görünen mebâliğeye bir çare bulunsa hâl-i hâzıra göre husul-i matlabe kafi olup buna karşılık olarak vâridâtdan ber-minvâl-i muharrer müteasirü'l-husûl add olunan akçeden bi'l-ıkdâm mümkün olduğu kadar tahsilâtına bakılsa dahi geçen sene misüllü bu sene mûmteniât tenzil olunmadığı cihetle açığın mikdarı yine o derecelerde kalacağından ve bunun istihsâl-i çare ve tedbirinde eskâr-i kâsıra-i âcizânemizin müntehî olduğu havâtur-ı meşrûhadan ilerisi ise idâre-i umûmiyye-i mülkiyyeye âid mesele-i mühimme olup bu dahi müşkil-küşây-i umûr olan irâde-i hikmet-ifâde-i hazret-i mülûkâne ile vükelay-i fehhâm hazerâtının ârâ-i sâibelerine muhtac olduğundan beyân-ı hâle ibtidar kılındığı muhât-ı ilm-i âli-i vekâlet penâhileri buyuruldukda ol-bâbda emr ü fermân hazret-i men lehü'l-emrindir.

19 Rebiyülahir 1267

İrade Dahiliye 14094.

BELGE 7

Mucibince amel oluna

Birinci madde Beher sene Devlet-i Aliyyenin kâffe-i mesarifât ve varidâtı tayin olunarak muvâzene defteri namıyla birer defter yapılub irâde-i seniyye-i hazret-i pâdişahiye muvafık olduğu halde bir senenin idâre-i umûmiyye-i maliyyesinde işbu muvâzene esas olacaktır.

İkinci madde Mesârifât-ı dâime ikiye münkasım olarak birisi mukarrer ve muayyen ve her dâireye aid olan mesarifât-ı mahsûsa ve diğeri mâliye nezâret-i celilesinden vukûbulacak mesarifât-ı umûmiyyedir. Birinci kısım olan mesarifât-ı mahsûsa evvelen hazine-i celile-i hâssanın tahsisât-ı seniyyesidir. Sâniyen Devlet-i Aliyyenin hâl-i sulhde tutduğu asâkir-i berriyyesinin mesarifât-ı dâimesi olarak nizâmiye hazinesinin muhassesâtıdır. Sâlisen Devlet-i Aliyyenin tophâne-i âmire ve kâffe-i mühimmât-ı harbiyyenin mesarifât-ı dâimesi olarak tophâne hazinesinin muhassesâtıdır. Râbian Devlet-i Aliyyenin hâl-i sulhda tutduğu asâkir-i bahriyyesinin ve donanmay-ı hümâyûnun mesârifât-ı dâimesi olarak tersâne hazinesinin muhassesâtıdır. Hâmisen hükkâm-ı şer'in maişetlerine aid umûr-u şer'iyye muhassesâtıdır. Sâdisen hayrât ve müberrâta mahsus olan varidât-ı vakfiyyeden hazine-i maliyyenin idaresinde olan varidât bedeli olmak üzere evkaf-ı hümâyûn hazinesinin mürettebâtı ve mesarifât-ı Hicaziyye tahsisâtıdır. Sâbian gerek Dersââdetde ve gerek taşralarda bulunan ale'l-umum müstahdem ve mütekâid-i mülkiyye memurları maaş ve sair mesarifât-ı mülkiyye ve ale'l-umum memâlik-i şâhânedede bulunan kuvve-i zabıyyenin mesârifi olmak üzere umûr-u dâhiliye muhassesâtıdır. Sâminen dâire-i hariciyye memurları maaş ve sefâretler mesârifi olmak üzere umûr-u hâriciyye muhassesâtıdır. Tâsian umûmen Dersââdet'de ve taşralarda bulunan mâliye memurları maaşlarıyla tahsilât-ı emvâl mesârifi olmak üzere umûr-u mâliye muhassesâtıdır. Aşiren dâire-i ticaret ve umûr-u nâfia memurlarıyla ticaret ve umûr-u nâfiaya müteallik mesarifât mukabili umûr-u ticaret ve nafia muhassesâtıdır. Onbirincisi nezâret-i aliyyesi meclis-i vâlâ riyâsetiyle hâriciyye nezâretinde bulunan maârif-i umûmiyye muhassesâtıdır. İkinci kısım olan mesârifât-ı umûmiyye evvelen deyn-i haricî ve evrâk-ı nakdiyye faizi mürettebâtıdır. Sâniyen timar ve mukataât ve her nevi esham faizi mürettebâtıdır. Sâlisen her dairenin mesârifât-ı mahsûsasından fazla olarak gerek devletçe mühim ahvalde fevkalade vukûbulabilecek mesarif için ve gerek bazı dairelerin mesarifât-ı mukannesinden fazla olarak mâliye hazinesi tarafından zuhurât mesarifâtı için hazine-i celilenin bir sene zarfında tutacağı mâl-ı ihtiyatıdır.

Üçüncü madde Varidât-ı dâime dahi ikiye münkasım olup birisi doğrudan doğruya tahsil olunan emvâl-i devlet ve diğeri bi'l-vasıta tahsil olunan varidâtıdır. Kısım-ı evvel evvelen mâl-ı virgü ve bazı eyalât-ı şâhânenin mâl-i maktû'larıdır. Sâniyen iâne-i askeriyye virgüsüdür. Sâlisen maâdin hâsilâtıdır. Râbian emlak-i miriyye hasılâtıdır. Kısım-ı sanî evvelen gümrükler vâridâtıdır; Sâniyen vâridât-ı oşriyyedir; Salisen ale'l-umum vâridât-ı rüsûmiyyedir; Râbian tapu ve kontrato ve evrâk-ı sahiha hâsilâtıdır.

Dördüncü madde Daimâ duhul edecek senenin muvazenesi umûr-u hesâbiyyede re's-i sene itibar olunan şehr-i martın ibtidâsında tanzim ve tayin olunacağından şehr-i martdan lâ-akall iki ay evvel mâliye nezâret-i celilesi tarafından muvâzene defteri lâyiha olarak tanzim ile Bâb-ı Aliye takdim kılınacaktır. İşbu lâyihada vâridât ve mesârifât ayrı ayrı iki defter olarak gösterilüb vâridât defterinde muayyen ve mukarrer olan vâridâtın başka başka yekunları gösterileceği musüllü gayri-mukarrer olan her nevi vâridâtın dahi geçen üç senenin hâsilâtı birleştirilerek bi't-teslis bu kıyasla her birinin top yekûnu ne olur ise tahmin olarak tayin

olunacaktır. Ve mesarîfât defterinde dahi kezâlik gerek mesârîfât-ı mahsûsadan ve gerek mesârîfât-ı umûmiyyeden mukarrer ve muayyen olan tahsisâtın ayrı ayrı yekunları konulduktan sonra her dâirenin sene-i sabıkaya tatbikan muhassesâtı dahi tahmin olarak konulub mâl-ı ihtiyâtın dahi mikdarı tahminî olarak başkaca tayin olunacaktır.

Beşinci madde İşbu muvazene defteri lâyihası cânib-i nezâret-i maliyyeden Bâb-ı Aliye vürud ettikte Meclis-i Tanzîmât'a verilerek Meclis-i Vâlây-ı Ahkâm-ı Adliyyeden dahi birkaç zat ile birleşilerek evvel emirde hangi dâirenin vâridât ve mesârîfâtı muvâzenesi müzakere olunacak ise ol dairenin nâzır ve memuru dahi celb ile emr-i muvâzenenin müzâkeresine bed' ve mübâşeret olunub tayin ve tahsis olunduktan ve ol dairenin müzakeresi bitdikden sonra diğer daireler tahsîsâtı muvâzenesine dahi sırasıyla bu vechile mübâşeret olunarak muvâzene defterinin tanzim ve tetmiminde kâffe-i vükelâ hazır olduğu halde bir meclis-i umûmî akd olunub defter-i muvâzenenin kıraat ve müzâkeresine ibtidar olunacaktır. Meclis-i Umumînin netice-i kararı olan muvazene defteri Martdan bir hafta evvel tanzim ile hazine-i celileye ve sair iktizâ iden mahallere ita olunacağından eyyâm-ı müzakere ona göre tayin olunarak vakt-ı mezkurda tekml edilecektir.

Altıncı madde Her bir dairenin muhassesâtı sırasıyla ve ayrı ayrı kıraat ve tezkir olunarak âzây-ı meclisin her biri tasarrufât hakkında irâd-ı re'ye mezûn olub her dâirenin memuru ol dairenin muhassesâtı hakkında vukubulacak es'ile ve ifâdâta cevap verecektir. Her dâirenin muhassesâtı üzerine vukubulacak müzakerât bitdikçe ekseriyyet-i ârâya müracaat olunacaktır. Ve muvâzenenin her bir muhassesâtı bu suretle takım takım kabul olunduktan sonra umum hakkında dahi ekseriyyet-i ârâya müracaat kılınacaktır.

Yedinci madde Muvâzene defteri bu suretle meclis-i umûmîde karar buldukdâ zîrine bir mazbata yazılıb ve umum âzâ tarafından temhir kılınub atebe-i seniyye-i mülûkâneye arz ve takdim olunduktâ nezd-i hümâyûn-i hazret-i şehinşâhîde dahi rehin-i tasvib buyurularak bâlâsı hatt-ı hümâyûn-i cenâb-ı mülûkâne ile tevşîh buyuruldukdâ hükmü mer'ıyyü'l-icrâ olacaktır.

Sekizinci madde Madde-i sâbıkada beyan kılındığı vechile muvâzene defteri bâ-irade-i seniyye-i hazret-i padişahî karargir oldukda bir kıta-i mahsûsası nezd-i âlî-i cenab-ı padişahîde tevkif buyurulmak üzere takdim olunduktan sonra suret-i memhûresi buyruldu ve sah-ı âlî keşidesiyle Meclis-i Vâlâya ve nezâret-i celile-i mâliyyeye itâ ve irsâl kılınacaktır.

Dokuzuncu madde Muvâzene defteri mâliye nezâret-i celilesine gıtdikte her bir dâirenin muhassesâtı bâlâsına tahrir ile bir ilmühâber yazılıb irsal kılınacaktır.

Onuncu madde Her daire bir senelik muvâzenesinde ne tahsis olunmuş ise onu almağa mezun olub muhassas içinde olarak bir masrafı diğerine ve birinin maaşını diğer kimseye tahsis ettirmek üzere arz ve istizana mezun olub yine daire içinde olan tahsisâtın bu suretle tahvil ve tebdili dahi mutlaka emr-ü-fermân-ı hazret-i padişahîye menûtdur.

Onbirinci madde Bir dairenin tahsisâtından olan maaşlardan tebeddül veya hall vukubulsa bir maaş açık kalıbdâ ve doğrudan doğruya hazine-mânde olmasına irâde-i seniyye müteallik buyurulubda ol daire içinde âharına tahsis olmak veyahud taksim edilmek lâzım gelse ol dairenin memuru bunu memhur tahriri ile istizân idüb Meclis-i Vâlâ'da görüldükden ve tasvib olunduktan sonra atebe-i seniyye-i mülûkâneye arz ile muvâfik-ı irâde-i seniyye buyurulduğu halde iktizâsı icra olunacaktır ve müstakillen emr ve irade-i seniyye-i mülûkâne müteallik buyurulmadıkça bir dâirenin muhassesâtından olan bir akçe diğer daire mesârîfenden verilemeyüb bir daire muhassesâtında tasarruf ile fazla vukubulsa onun diğer bir masrafâ tahsîsi dahi yine usûl-ü mezkûre üzere arz ve istizan ile irâde-i seniyye-i mülûkâne müteallik buyurulmağa mütevakkıftır.

Onikinci madde Muhassasen irâde-i seniyye müteallik buyurulmadıkça bir dairenin muvâzene defteri mucibince olan muhassesâtdan diğer daireye bir şey verilmeyeceğinden ve bir dairenin maaşından diğerine geçirilmesi mümkün olamayacağından bunu arz ve istizana hiç bir dâire memuru mezun olamayacaktır.

Onüçüncü madde Hazine-i hassadan maadâ her bir nezâret ve dâire tahsisâtı mukabilinde bir senede vukûbulan mesârifâtını ve hazîne-i maliyenin her bir daire için tesviye eylediği zuhurât mesârifini mübeyyin defterini sene-i âtiyesi içinde arz etmeğe mecbur olacaktır. İşbu hesapların tetkikine Meclis-i Muhâsebe-i Mâliye memur olub gerek bu meclisin vezâifi ve gerek muhasebatın tedkik ve kat'ı nizamnâme-i mahsûs ile muayyen olacaktır.

27 Şevval 1271

İşbu nizamnâme lâyihasının havi olduğu mevâddın cümlesi ittifâk-ı ârâ ile Meclis-i Umumîde kabul kılınmıştır.

Meclis-i Mahsus 176.

BELGE 8

İşbu tahrîrde münderic tedâbir temamiyle makbûlüm olmağla heman icrâlarına ibtidâr olunması irâdemiz iktizâsındandır.

Umûr-u mâliyye-i Devlet-i Aliyyelerinin islâh-ı hâli için iktizâ eden tedâbir-i kaviyye ve serîanın ittihâzına dâir işbu bin iki yüz yetmiş sekiz senesi receb-i şerfinin onsekizi tarihiyle müverrahan sahifey-i-zîb sudûr buyurulan hatt-ı hümayûn-u şevket-makrûn-u cenâb-ı pâdişâhîleri ahkâm-ı celîlesi umûr-u mâliyyede esas olan emr-i itibârın istihsâli kaidelerini tayin buyurmuş olmağla bu bâbda Devlet-i Aliyyeleri için bir tarîk-i necât ve selâmet göstermiştir. Filhakika asrımızda görülen bunca umûr-u bedfanın medâr-ı zuhûru bu itibar maddesi olub bunun dahi şerâit-i istihsâli iki maddeden ibâret olarak birisi idârede hüsn-ü tasarrufdan yani emvâl-i devleti devlet ve memlekete nafi' ve müsmir olacak şeylere sarf idüb beyhûde telef ve ziyâ'dan muhafazadan ve diğeri dahi teahhüdât-ı devletin temâmı ile ve vaktiyle ifâsından ibâret olduğu derkâr olmağla bunları vücûda getirmek için muktezây-ı emrûfermân-ı isâbet-beyân-ı hazret-i padişâhîleri üzere her dâirenin muvâzene-i mahsûsası tanzim olunmakta ve her tarafın hesapları mazbûtiyet-i kâmile altına konulmakla beraber sene-i mâliyye-i âtiyye ibtidâsında neşr ve ilan kılınması esbâbının istihsaline çalışılmaktadır. Devlet-i Aliyyeleri hazînesinin varidât-ı âdiyyesinin mesarifâta adem-i kifâyetiyle başka esbâb tedarikine ihtiyâcı eski bir şey olmayıp haricden istikrâza pek yakın vakitlerde teşebbüs olunmuş olduğu buna delîl-i kâfi olacağı misüllü bu ihtiyacâtın bir büyük şey olmadığı dahi sâir devletlerin düyûnuna nisbetle Devlet-i Aliyyelerinin istidâne etmiş olduğu akçelerin killet-i kemmiyeti ile sabitdir. İrad ile masraf beyninde olan muvâzeneye hâlel gelmesi yetmiş ve yetmiş bir tarihlerinde zuhûra gelib bu dahi gâyet masraflı bir muharebenin eseri olduğu gibi ondan sonra dahi ahvâl-i umûmiyye-i âlemin istilzâm ettiği tedâbir-i ihtiyâtiyye mesârif-i külliyyesinden ileri gelmiş olduğu bedhî olub bununla beraber bir aralık sarfiyât-ı dâhiliyyede dahi takayyüdât-ı lâzime görülemediğinden bunun âsârı dahi umûr-u mâliyyeye ârız olan hâl-i iğtişâşın devâm ve tezâyüdüne sebep vermiş olduğu inkâr olunamaz. Her ne ise şu esbâbdan dolayı hazîne-i devlet teahhüdât ve vezâifini temâmı ile ifâ edebilecek bir halde bulunmadığı cihetle bir taraftan evrâk-ı nakdiyye usûl-ü muzırmasına müracaata mecbur

olarak ve diğer cânibden dahi vâridâtını vaktinden evvel alıb sarf etmek ve bir takım fâhiş şerâit ile istidâneler eylemek gibi birbirinden ağır ve muzırr şeyler ihtiyar eyleyerek müşkilât-ı hâzıraya düşüldüğü bedhîdir. Bu şeylerin hiçbirisi asr-ı humâyûnlarına âid olmayub yalnız müşkilâtı tevarüs etmiş ise de murâd-ı kat'î-i padişâhîleri bunun def'îyle hâlin temâmî-i islâhı maddesi olduğuna ve cülûs-u hümâyûn-u padişâhîleri gününden berü bizzat ittihaz buyurulmuş olan usûl-ü tasarrufa her tarafın ittibâı hakkında müteallik buyurulan irâde-i seniyye-i padişâhîlerinin infâz-ı ahkamı âsâr-ı hayriyyesini an-be-an göstermekde idüğüne binâen avn-i hakla şu halin serîan ve temâmen islâh olunacağına ednâ mertebe şüphe olunamaz. Islâhât-ı matlûbenin vücûda getirilmesi için umûr-u mâliyye-i Devlet-i Aliyyelerinin hâl-i hâzırını arz ve beyan ile beraber bu babda ittihâzı lâzım gelen tedâbirin ifâde ve istûzâmı vezâif-i memûre-i âbidânemin birincisi olmak üzere tayin buyurulmuş olmağla infâz-ı emrûfermân-ı isâbet-beyân-ı mülûkânelerine müsâraat eylerim. Şöyle ki hazîne-i Devlet-i Aliyyelerinin ne esbâb-ı âdiyye ile ödeyemeyerek ve ne de esbâb-ı gayri-âdiyye ile tesviye edemeyerek açıkda kalmış olan düyûn-u gayrı-muntazamasının yekûnu dört milyon kîse akçeden ibaret olup bunun nısfî mütedâvil olan evrâk-ı nakdiyye ve nısfî dahi cihât-ı muhtelifle ile şunun bunun matlûbâtıdır. Evrâk-ı nakdiyye müşkilât-ı hâzırının ve sukût-u itibârın meydanda olan esbâbından birisi ve en kavîsi olup ibtidâ kağıdın icâdı Tanzimât-ı Hayriyyenin vukûyuyla beraber olup ol-vakt umûr-u mülkiyye ve mâliyyede ittihaz olunan tebeddülât-ı kâmile vâridât-ı hazînenin vürûd ve husûlünü tehir eylediğinden çâre-i muvakkat olmak üzere kağıd icâd olunmuş idi. Sonra bâlâda beyân olunan esbâbın ilcâ ettiği zarûretler bunda devâmâ mecbur ederek ve ara sıra mikdarı kah tenzîl ve kah tezyid eyleyerek nihayet şimdiki mikdar ve dereceye vâsıl olmuşdur. Nezd-i hakâyık-vefd-i hazret-i padişâhîlerinde mâlûm olduğu üzere mukabilinde kıymet-i sahîha olmayarak tedâvül eden evrâk-ı nakdiyye bir itibâr-ı mevhumdan ibaret olarak ahz ve itâda vasıta olan kıymetin tenezzülüne sebep olarak ve bununla ticarete arız olan şûriş ve ihtilâl-i dâimî bittab' devletin itibâr-ı mâlîsi üzerine tesîr eyleyerek nihayet bundan zuhûra gelen zararları devletin veya halkın belki ikisinin beraber çektiği derkârdır. Kavâimin tedâvülü ötedenberü Dersaadetlerine münhasır olup İstanbul şehri ise ne zirâat ve ne de sînâat yeri olmadığından ihtiyacâtını ya memâlik-i Avrupa'dan veyahud sâir eyâletlerden çekmeğe mecbur olup Avrupa'ya kağıd gönderilemediği misüllü taşralarda dahi kavâim-i nakdiyye mütedâvil olmadığından iki cihete dahi nakd tedârik ve irsâline muhtâc olduğundan bunun taharrî ve tedâriki bittab' bahasını artırarak kağıdın bir kat daha tenezzül-ü kıymetini müdf olmasıyla ve bu cihetle kağıd yükünü yalnız İstanbul çekmeğe tahammülü kalmamış olmasıyla evrâkın tedâvülde bırakılmasına mecbûriyet-i mübrime olduğu takdirde İstanbul'a münhasır olan bânının tahfif-i âsârı zımında taşralara dahi tâmim-i tedâvülü tasavvur olunmuş ve bu mecbûriyetin devâmı halinde hakikaten bundan başka çâre görünmemiş ise de Dersaadetlerinin sâir eyâlât ile ticaretçe olan münasebâtında kağıdın meskûkâta getürdüğü fark-ı fiyatdan dolayı gördüğü mazarratın aynı olarak umum memâlik-i şâhânelerinin memâlik-i ecnebiyye ile olan münasebât-ı ticâretlerinde dūçâr-ı mazarrât olacakları bî-ıştübahdır. Sahâyif-i tevârihde görülen pekçok emsâl bu mütâleâtın sıhhatine dâll olup kavâim-i nakdiyye Avrupa devletlerinin bazılarında istimâl olunarak ez-cümle Fransa ve İngiltere ve Memâlik-i Müctemia-i Amerika ve İsveç ve Danimarka devletleri bunun âsâr-ı sâbikasını tahattur etmekde ve Avusturya ve Rusya devletleri ise elân mazarrât-ı maddiyye ve maneviyyesini çekmekdedirler. Kavâim-i nakdiyyenin mûcib-i muhâtara olmayacak derecede tedâvül edecek mikdarını tâyin kabil olsa dahi muamelât-ı ahz ve itâda an-be-an zuhûra gelen tebeddülâtın âsârıyla ve gâh-be-gâh efkâr-ı umûmiyyede zuhûra gelen telaş veya emniyyet münasebetiyle kavâim-i nakdiyyenin kıymetine ârız olan tefâvütün men'i kabil

olamayacağı derkâr olmağa Devlet-i Aliyyeleri için evrâk-ı nakdiyye tedâbir-i sahiha-i mâliyyeden olmayub hâl-i zarûretde ittihaz olunan ve mazarratı bedihî görünen çârelerden olduğu bî-iştibahdır. Kavâim-i nakdiyyenin Dersâadetlerinde tedâvülü münasebetiyle iskontodan dolayı beher sene hazîne-i devletin ve ticâretin dûçar olduğu zararları layıkıyla tâyin etmeklik kabil olmayub yalnız hazîne-i celilelerine senevî beş altı yüz bin kîse zarar verir denilse hakikatden baîd görünmez. Evrâk-ı nakdiyyeden terettüb eden zarar öteden berü bilinir bir şey olmadığından bunun imhâsı için Devlet-i Aliyyeleri tarafından nice fedakarlıklar ihtiyar olunmuş ve meydanda pek cüzî bir şey kalmak derecesine kadar varılmış iken sâir açıkların hazîne-i celileye verdiği muzayaka tedâbir-i müttehideyi bozmağa ve kağıdın bakıyye-i cüziyyesini imhâ tedbirine mâni olduğundan başka yine buna müracaat olunmağa mecbûriyet vererek şimdiki dereceye varılmışdır. Kavâim-i mütedâvile devletin bir nevi deyni olub esbâb-ı adfdeden nâşî tediyesini istihsâle sarf-ı himmet olunmak lâzım geldiği gibi bâlâda arz ve beyân olunan ahvâl-i fevkalâdeden dolayı hazîne-i celilelerine âriz olan muzâyaka üzerine evrâk-ı nakdiyyenin itibarsızlığından dolayı iskonto zararları munzam olarak bir hayli açık zuhûra gelüb düyûnu örtmek için kuvve-i berriyye ve bahriyye ve sâir umûr-u mülkiyye mesârifât-ı âcilesine mahsûs olan vâridât bu açıklara verilüb diğer mesârifât-ı dâime için bir taraftan ağır şerâit ile istidâne edilmeğe mecbûriyet elvermiş ve diğer taraftan dahi varidât-ı âdiyyesini vakt-i istihsâlınden evvel karşılık vermek halinde bulunmuş olduğundan bu suretle görülen zararlar ile hazînenin açığı ale'd-devâm tezâyüd ve tezâuf etmiştir. Cülûs-u hümâyûn-u şevket-makrûn-u hazret-i şehinşâhîlerinden berü emrûfermân-ı hakâyik-beyân-ı mülûkâneleri muktezây-ı celîli üzere emr-i tesarrufda ittihaz olunmuş olan tedâbir semeresiyle ve ihtiyar olunan fedakarlıklar eseriyle bu makule açıkların mikdarı hayliden hayli tenezzül edib tedkikât-ı vâkıya nazaran şimdiki halde hazîne-i celilelerinin kavâim-i nakdiyyeden başka gayri-muntazam olarak düyûnu nihayet iki milyon kîse derecesinde bulunmuşdur. İşte umûr-u mâliyyenin bir hâl-i intizâma girmesine kavâim-i nakdiyye ile beraber düyûn-u gayri-muntazama mâni olub ahvâl-i âtiyyeyi ıslah için kâime ile beraber düyûn-u gayri-muntazamanın imha ve tesviyesi hakkında mütebâdir-i hatır-ı acz-mazahir olan esbâb ve vesâilî huzûr-u şevket-mevfûr-u cenâb-ı padişâhîlerine arz ve beyân eylemezden evvel mesâlih-i umûmiyye-i Devlet-i Aliyyelerinin muhtac olduğu mesârif ile buna mukabil hazîne-i celilelerinin varidâtı ne olduğunu arz ve ifade eylemek iktiza eder. Sene-i âtiyye muvâzene-i mufassalası derdest tanzim olub henüz yetişememiş olduğundan esas olarak bin iki yüz yetmiş yedi senesi muvazenesi şimdilik esas-ı kıyas ittihaz olunur. Merbûtan takdim-i atebe-i ulyâ-i şevket-ihtivay-ı şehinşâhîleri kılınan cedvel-i umûmîden görüldüğü vechile mesârif-i umûmiyye dört büyük kısma münkasım olub birincisi deyn-i haricî ikincisi deyn-i dahilî üçüncüsü hazîne-i hassâ-i şâhâneleri tahsisâtıyla sâir muayyenât dördüncüsü devâir-i muhtelifê muhassesâtıdır. Birinci kısım olan deyn-i haricî bin iki yüz yetmiş bir ve yetmiş iki ve yetmiş beş ve yetmiş yedi tarihlerinde Avrupada yapılmış olan dört takım istikrazlar olub re'sülmâl-i aslîleri üç milyon üçyüz bin kîseye muntehî olarak re'sülmâlleri sene-be-sene tediye olunduğundan buna ve fâizine tahsîsen cedvel-i mezkûrda iki yüz dokuz bin dörtyüz doksan sekiz kîse masraf muharrerdir. İkinci kısım olan düyûn-u dâhiliyyenin bir takımı tahvilât-ı mümtâze ile eshâm-ı cedideden ibaret olub bunların fâizleri senevî yüz yirmi beş bin kîseye bâliğ olur. Düyûn-u hâriciyye ile düyûn-u dâhiliyyenin bu nevilerine verilen fâizler birleştirildikde senevî üçyüz otuz dört bin kîse deyn fâizi verilmekte yani senevî mesarifât-ı umûmiyye-i devletin sekizde birine muâdil bir masraf edilmektedir. Düyûn-u dâhiliyyenin bir nevi dahi müddet-i tediyyeleri tecil kılınmış olan bazı eshâm ile on seneliğine çıkarılmış olan sergiler olub bunlar için müddet-i muayyene zarfında dahi senevî üçyüz on dokuz bin beşyüz on dört kîse verileceğinden cedvel-i mezkûrda ale'l-umum düyûn-u

mikdârının nakd ile tesviye olunacağı misüllü maaş ve muayyenât konsolide denilen usûlün hâricinde kalıb nakden ve kâmilen tediye olunmak icâb eder. Hulâsa saltanat-ı seniyyelerinin gerek düyûn-u muntazaması ve ona verdiği fâizleri ve gerek tesviyeye muhtac olduğu düyûn-u gayri-muntazamasıyla onun için muhtac olacağı akçenin ve onun için vereceği fâizin mikdârı hakikaten pek ağır bir şey olmayub ve bu yolda ittihaz olunacak tedâbir ise sâir memâlikde ilcây-i zaruretle yapılmış olan tedbirlere kıyas ile gâyet hafif olub fakat bunda asl-ı esas ittihaz olunacak tedabir ile hâric ve dâhilde vukûbulacak teahhüdâtın ifâsına muktedir olmak kaziyyesi olduğundan ve bu dahi teahhüdât-ı vâkıya karşı lâzım gelen akçeler dâhil olduğu halde irad ve masraf muvazenesinin mütekâbil olmasına mütevakkıf idüğüne binâen tedâbir-i marûze muvâfik-ı emrûfermân-ı isâbet-beyân-ı hazret-i pâdişâhleri buyurulduğu halde bin iki yüz yetmiş sekiz senesi muvâzenesi leffen takdim-i huzur-u şevket-mevfûr-u cenâb-ı şehinşâhleri kılınan cedvelin esasına göre yapılmak lâzım gelüb bu halde sene-i mezkure vâridâtı üç milyon üçyüz yedi bin üçyüz altmış sekiz kîseye ve masrafı dahi üç milyon yüzoniki bin yüz doksan kîseye bâliğ olacağı cihetle bi'l-muvâzene vâridâtta yüz doksan beş bin yüz doksan sekiz kise akçe fazla görüneceğinden ve çünkü varidât-ı cedidenin tahmin olunan derecelerde hasıl olması me'mûl olduğu gibi dâimâ vâridât-ı âdiyyede biraz mümteniât olmakla beraber vâridât-ı cedidenin dahi me'mûl derecesinden aşağı zuhur etmesi ve mesârifden dahi ümid olunduğu mertebede tenzîlât vücûda getirilememesi hususları dahi piş-i nazar-ı dikkatte tutulmak lâzım geleceğinden iradda görülen fazla buna karşılık tutulur. Vâridât-ı cedide-i mutesavverenin temâmî-i hüsn-ü istihsâli için lâzım gelen tedâbir-i müteferriânın nizâmâtı lâyihaları Mecâlis-i Mahsûsalarında derdest tezekkür olmağla herbirisi mevsim-i tahsilde mevki-i icrâya konulacağı misüllü dâhili ve hârici mevcut olan düyûnun ve bu kere yapılacak şeylerin teahhüdâtına mukabil olacak varidâtı doğrudan doğruya kabz ile vakt-ı tediyelelerinde her birine ifâ etmek için itibar sandığı namıyla bir idare yapılması mutasavver olduğundan bunun usûl ve fûrûunu müzakere etmek üzere erbâb-ı vukufdan mürekkeb bir komisyon yapılmış olmakla kararı atabe-i ulyây-i şevket-ihitivây-ı cenâb-ı mülûkânelerine arz ve istizan kılınacaktır. Maliye hazîne-i celîleleri umûr-u hesâbiyyesinin dahi geçmiş ile geleceği tefrik olunmakda yani eski hesapları rûyet için bir dâire tefrik olunub işbu Martdan itibar ile vâridât ve mesârifâtın kâffe-i hesâbâtı muvâzene usûlüne tatbikan yeni yolda tutulmasında hesabça inzibat ve suhûlet olacağından o dahi derdest müzakere olub bununla beraber herbir dâirenin açıktan borç edememeleri ve kâffe-i muamelât-ı mâliyyenin bir merkezde ictimâ eylemesi vesâili dahi tezekkür olunmakda olmağla onlar dahi takım takım huzûr-u hümayun-u hazret-i pâdişâhlerine arz ve ifâde kılınacaktır. Cûlûs-u meymenet-me'nûs-u cenâb-ı pâdişâhleri rûz-i firûzundan berü dâimâ bizzat himmet-i vâlâ-nehmet-i cenâb-ı tâcidâripleri memleketin hayırına masrûf bulunmasıyla şu tedâbire âid olan müteferriâtın vücûda getirilmesi hakkında muktezây-ı emr ve irâde-i seniyye-i mülûkâneleri üzere kâffe-i memûrîn taraflarından sarfı meczûm olan ikdâm-ı tâmmın eseriyle maliyece bulunduğumuz hâl-i muvakkat-i muzâyakanın az vakt içinde kâmilen bertaraf ve asr-ı hümayûn-u pâdişâhleri umum teb'a-i mülûkâneleri için bir zamân-ı feyz ve şeref olacağı bi-ıştibah idüğü muhatt-ı ilm-i âlem-şumûl-ü hazret-i şehinşâhleri buyuruldukda katibe-i ahvâlde emrûfermân hazret-i veliyyü'l-emr ve'l-ihsân efendimizindir.

21 Şaban 1278

Mehmed Fuad

İrade Dahiliye 32866/2.

olamayacağı derkâr olmağa Devlet-i Aliyyeleri için evrâk-ı nakdiyye tedâbir-i sahiha-i mâliyyeden olmayub hâl-i zarûretde ittihaz olunan ve mazarratı bedhî görünen çârelerden olduğu bî-iştibahdır. Kavâim-i nakdiyyenin Dersâadetlerinde tedâvülü münasebetiyle iskontodan dolayı beher sene hazîne-i devletin ve ticâretin düçar olduğu zararları layıkıyla tâyin etmeklik kabil olmayub yalnız hazîne-i celilelerine senevî beş altı yüz bin kîse zarar verir denilse hakikatden baîd görünmez. Evrâk-ı nakdiyyeden terettüb eden zarar öteden berü bilinir bir şey olmadığından bunun imhâsı için Devlet-i Aliyyeleri tarafından nice fedakarlıklar ihtiyar olunmuş ve meydanda pek cüzî bir şey kalmak derecesine kadar varılmış iken sâir açıkların hazîne-i celsleye verdiği muzayaka tedâbir-i müttehideyi bozmağa ve kağıdın bakıyye-i cüziyyesini imhâ tedbirine mâni olduğundan başka yine buna müracaat olunmağa mecbûriyet vererek şimdiki dereceye varılmışdır. Kavâim-i mütedâvile devletin bir nevi deyni olub esbâb-ı adideden nâşî tediyesini istihsâle sarf-ı himmet olunmak lâzım geldiği gibi bâlâda arz ve beyân olunan ahvâl-i fevkalâdeden dolayı hazîne-i celilelerine ârız olan muzâyaka üzerine evrâk-ı nakdiyyenin itibarsızlığından dolayı iskonto zararları munzam olarak bir hayli açık zuhûra gelüb düyûnu örtmek için kuvve-i berriyye ve bahriyye ve sâir umûr-u mülkiyye mesârifât-ı âcilesine mahsûs olan vâridât bu açıklara verilüb diğerk mesârifât-ı dâime için bir taraftan ağır şerâit ile istidâne edilmeğe mecbûriyet elvermiş ve diğerk taraftan dahi varidât-ı âdiyyesini vakt-i istihsâlinden evvel karşılık vermek halinde bulunmuş olduğundan bu suretle görülen zararlar ile hazînenin açığı ale'd-devâm tezâyüd ve tezâuf etmiştir. Cülûs-u hümâyûn-u şevket-makrûn-u hazret-i şehinşâhîlerinden berü emrûfermân-ı hakayik-beyân-ı mülûkâneleri muktezây-ı celîli üzere emr-i tesarrufda ittihaz olunmuş olan tedâbir semeresiyle ve ihtiyar olunan fedakarlıklar eseriyle bu makule açıkların mikdarı hayliden hayli tenezzül edib tedkikât-ı vâkıya nazaran şimdiki halde hazîne-i celilelerinin kavâim-i nakdiyyeden başka gayri-muntazam olarak düyûnu nihayet iki milyon kîse derecesinde bulunmuşdur. İşte umûr-u mâliyyenin bir hâl-i intizâma girmesine kavâim-i nakdiyye ile beraber düyûn-u gayri-muntazama mâni olub ahvâl-i âtiyyeyi ıslah için kâime ile beraber düyûn-u gayri-muntazamanın imha ve tesviyesi hakkında mütebâdir-i hatır-ı acz-mazahir olan esbâb ve vesâilî huzûr-u şevket-mevfûr-u cenâb-ı padişâhîlerine arz ve beyân eylemezden evvel mesâlih-i umûmiyye-i Devlet-i Aliyyelerinin muhtac olduğu mesârif ile buna mukabil hazîne-i celilelerinin varidâtı ne olduğunu arz ve ifade eylemek iktiza eder. Sene-i âtiyye muvâzene-i mufassalası derdest tanzim olub henüz yetişememiş olduğundan esas olarak bin iki yüz yetmiş yedi senesi muvazenesi şimdilik esas-ı kıyas ittihaz olunur. Merbûtan takdim-i atebe-i ulyâ-i şevket-ihativay-ı şehinşâhîleri kılınan cedvel-i umûmîden görüldüğü vechile mesârif-i umûmiyye dört büyük kısma münkasım olub birincisi deyn-i haricî ikincisi deyn-i dahilî üçüncüsü hazîne-i hassâ-i şâhâneleri tahsisâtıyla sâir muayyenât dördüncüsü devâir-i muhtelifê muhassesâtıdır. Birinci kısım olan deyn-i haricî bin iki yüz yetmiş bir ve yetmiş iki ve yetmiş beş ve yetmiş yedi tarihlerinde Avrupada yapılmış olan dört takım istikrazlar olub re'sûlmâl-i aslîleri üç milyon üçyüz bin kîseye müntehî olarak re'sûlmâlleri sene-be-sene tediye olunduğundan buna ve fâizine tahsîsen cedvel-i mezkûrda iki yüz dokuz bin dörtyüz doksan sekiz kîse masraf muharrerdir. İkinci kısım olan düyûn-u dâhiliyyenin bir takımı tahvilât-ı mümtâze ile eshâm-ı cedideden ibaret olub bunların fâizleri senevî yüz yirmi beş bin kîseye bâliğ olur. Düyûn-u hâriciyye ile düyûn-u dâhiliyyenin bu nevilerine verilen fâizler birleştirildikde senevî üçyüz otuz dört bin kîse deyn fâizi verilmekte yani senevî mesarifât-ı umûmiyye-i devletin sekizde birine muâdil bir masraf edilmektedir. Düyûn-u dâhiliyyenin bir nevi dahi müddet-i tediyyeleri tecil kılınmış olan bazı eshâm ile on seneliğine çıkarılmış olan sergiler olub bunlar için müddet-i muayyene zarfında dahi senevî üçyüz on dokuz bin beşyüz on dört kîse verileceğinden cedvel-i mezkûrda ale'l-umum düyûn-u

muntazamanın fâiz ve re'sülmâllerine mahsûb akçesi için senevî ceman altı yüz elli dört bin orı iki kîse masraf gösterilmiştir. Üçüncü kısım olan masraf dahi hazîne-i hâssa-i şâhaneleri tahsîsâtıyla muayyenât-ı sâire olub bunun dahi yekûnu üçyüz doksan sekiz bin sekiz yüz elli bir kisedir. Dördüncü kısım itibar olunan devâir-i muhtelif muhassasâtının yekûnu dahi bir milyon yedi yüz otuz üç bin dokuz yüz elli bir kîseye baliğdir. Bu aksâm-ı erbaa mesârifâtı yekun edildikde cedvel-i mezkûrda umum mesarifâtın iki milyon yedi yüz seksen altı bin sekiz yüz on beş kîse kırk dört guruşa bâliğ olduğu görülür. Varidât-ı umûmiyye dahi altı kısma mümkasım olub bunların birincisi doğrudan doğruya alınan virgü ve ikincisi bi'l-vasita alınan virgü yani âşar ve sâir tekâlif-i rüsûmiyye ve üçüncüsü emlak-i miriyye hasılatı ve dördüncüsü bazı varidât-ı mahsûsa ve rüsûmât-ı mütenevvia ve beşincisi eyâlât-ı mümtâze maktû vergileri ve altıncısı bazı devâirin varidât-ı mahsûsası olarak bunların mecmû yekûnu dahi cedvel-i mezkûrda gösterildiği vechile iki milyon dörtyüz kırk iki bin üç yüz altmış sekiz kîse yüz altmış dokuz guruşa bâliğdir. Bâlâda muharrer mesarifâtın mecmûundan varidâtın yekûnu umûmîsi tenzîl kılındıkda masrafın üçyüz kırk dört bin dörtyüz kırk altı kîse üçyüz yetmiş beş guruş açığı görünüb fakat hazîne-i celilelerinin görmüş olduğu ahvâl-i buhrâniyyenin bittab' işbu yetmiş yedi senesi varidâtına tesfrâtı olmuş olacağı misüllü bu sebeblerden nâşî mesârifât dahi bi'z-zarûre terakkî bulmuş olmasını derpîş-i mütalea etmek lâzîmeden olmağla bâlâda arz ve beyân olunduğu vechile gerek kavâim-i nakdiyyenin ve gerek düyûn-u gayri-muntazamanın yekûnu dört milyon kîse derecesinde tutulmuş ise de kayden bu mikdara vasıl olmadığı halde mücerred hîn-i tesviyede doğruluk olmak için sene-i ahîrenin irad ve mesârifi açıkları dahi bir üçyüz bin kîse tahminiyle ilave olunarak dört milyon kîseye iblağ olunmuşdur. Hazîne-i celilelerinin ahvâl-i hâzırası hulâsâ edildikde evvela iki milyon kişelik kavâim-i nakdiyyenin ve sâniyen o mikdarda yani iki milyon kîse akçelik düyûn-u müteferrika ve üçyüz kırk dört bin bu kadar kîse muvâzene-i âdiyye açığı karşısında bulunuyor. Devlet-i Aliyyelerinin irad ve masrafı beyninde açık zuhûruyla istikraz yoluna girişi sâir devletlere nisbetle pek yakın vakitlerde vukûbulmuş olduğu umur-u bedîhiyyeden olub bu yola hiçbir vakitte girmemiş olaydı daha evlâ olacağında iştibah yok ise de şu mikdar düyûnün hâlen ve istikbâlen korkulacak bir derecede olmadığı umûr-u müsellemedendir. Çünkü bu makule borçlarını bizden evvel düyûn-u muntazama şekline koymuş ve ara sıra bu usûlü icrâda devam etmiş olan sâir bazı devletlerin halleriyle mukayese olundukda Devlet-i Aliyyelerince düyûn-u muntazama haline konulması lâzım gelen borçlarının pek cüzî bir şey olduğu derkârdır. Meselâ İngiltere devletinin bin sekiz yüz elli senesinde on iki milyon altı yüz otuz altı bin sekiz yüz kîseye bâliğ olan mesârifâtı yekûnunun altı milyon iki yüz doksan iki bin kîsesi borç fâizine ve yine sene-i mezkûrede Fransa devletinin on iki milyon altı yüz on dokuz bin iki yüz kîseye baliğ olan mesârifinin takriben bir sülüsü borçları güzêstesine ve Memâlik-i Müctemia-i Amerika'da dahi bin sekiz yüz kırk sekiz ve kırk dokuz seneleri mesârifi olan iki milyon yedi yüz bin altı yüz kîsenin bir rub'u ve Avusturya devletinin dahi altı milyon dört yüz doksan dört bin dörtyüz kırk kîse mesârifinin takriben humsu düyûn fâizlerine âid olub Devlet-i Aliyyelerinde ise iki milyon yedi yüz seksen altı bin sekiz yüz onbeş kîse mesârifin üçyüz otuz dört bin dörtyüz doksan sekiz kîsesi düyûn-u muntazama fâizlerine gitmekle mesârifin yalnız sekizde biri muhassas olduğu meşhûd ve mâlûmdur. Avrupa devletlerinden bazıları ahvâl-i sâbıkalarında vâridâtlarının adem-i kifâyeti cihetiyle ittihaz etmiş oldukları esbâb ve tedâbirin ne olduğu hâlât-ı mâlûmeden olub hazîne-i celilelerinin bulunduğu hâlin ise onların necât ve selâmet-i devlet nâmına olarak teşebbüs etmiş oldukları esbâb-ı istisnâiyyeyi taklid etmeğe hâcet göstermediği bedîhiyâtdandır. Devlet-i Aliyyeleri için mesârifin açığını kapatmak ve düyûnunu tesviye etmek zımnında iki menba'î sahiha mürâcaât etmek lâzım gelüb bunun birisi tezyîd-i vâridât ve diğeri istikraz maddeleridir.

Memâlik-i şâhânelerinde umum virgü şahsa nisbet olundukda takriben adem başına kırk beş gurus düşüb İngiltere'de üçyüz ve Fransa'da ikiyüz elli gurusdan ziyâde olduğu umûr-u mâlûmeden olarak şahıs üzerine ziyâde virgü düşmesi servet-i ahalinin alâmeti olmağla virgüy-i şahsî az olan yerlerde virgüsü ağır olan yerlere nisbetle tarh olunmak lazım gelmez ise de Memâlik-i şâhânelerinin bazı yerlerinde virgünün tarh usûlü hakkında ıslâhât-ı lâzîmeye teşebbüs olunmakla beraber ekser taraflarında bu usûl mükemmel bir halde bulunmadığı yani pek çok yerlerde virgünün miktarı dün olduğu cihetle tahammülü olan yerlere âid olmak üzere virgüy-i umûminin zamâyime kabiliyeti olduğu misüllü vâridât-ı ôşriyyenin bir çoğu mültezimler ellerinden kurtarılaraq onlara âid olan kâr ve temettü ile beraber doğrudan doğruya ahali üzerine ihâle kılınmış olduğu ve evrak-ı sahiha ve patent gibi her devletde vâridât-ı külliye viren şeylerin nizâmâtı tecdid ve ıslâh kılındığı cihetle bunlardan vâridât-ı külliye hâsıl olacağı misüllü muahharan düvel-i mütehabbe ile müceddeden akd ve tanzim kılınmış olan muahedât-ı cedîde-i ticaret iktizâsınca tütün ve tuz maddeleri yed-i vâhid usûlüne girüb duhan ihtiyâcât-ı zarûriyyeden bir şey olmayub sırf sefâhate müteallik olmasıyla her devletde bundan vâridât-ı külliye istihsâl olduğu cihetle memâlik-i şâhânelerinde dahi emr-i zirâate hâlel vermeyecek suretle sarfiyât-ı dâhiliyyesinde memleketin müsâid ve mütehammil olduğu yolda rûsûmât alınarak ibidây-ı emrde düvel-i sâirenin istihsâl ettiği derecede olmaz ise de yine bir külliye vâridât istihsâl ideceği ve tuz dahi eğerçi havâyic-i zarûriyyeden ise de sarfiyât-ı şahsiyyesi pek az bir şey olduğuna ve düvel-i sâirede tuz ticaretinden hayli ağır resimler alınıb memâlik-i şâhânelerinde ise bi'l-külliye memlehaler mîrnin mülkü olduğuna mebnî devletin ihrâc edib satacağı tuzun kıymetinden dahi gâyet hafif olduğu halde yine bir çok irad vereceği derkârdır. Maâdin ve ormanların hüsn-ü îfâl ve idâresiyle şu iki maddeden ileride pek çok şey hâsıl olur ise de şimdilerde yine epeyce bir vâridât hâsıl edeceği me'mûl olub arz ve tadâd olunan şeylerden fazla olarak muahharan gümrük tarifeleri tecdid olunmuş ve emtia-i ticâretin fiyatı eskilerde pek dün iken şimdi kıymet-ı hakikiyyesi ile konulmuş olmasıyla umûmen gümrükler vâridâtının yalnız tarifeden dolayı yüzde otuz derecelerinde zuhûra gelen zamâyimden her ne kadar muahede-i cedîde iktizâsınca ileride sene-be-sene ihrâcât rûsûmâtının tenezzülünden dolayı başka vâridât ile kapatılacak tenâkus görülecek ise de şimdiki halde doğrudan doğruya idhâlât rûsûmâtının tezâyüdüyle hâsıl olacak fazlasından dahi vâridât muvazenesine bir büyük meblağın ilave olunacağı tedkikât-ı vâkia ile çıkan hesabda görülür. Bu cihetle yetmiş yedi senesi muvâzenesinin vâridâtında fazla olarak şu tadâd olunan şeyler mecmûundan yedi yüz on beş bin kise kadar vâridât-ı cedîde hâsıl olacağı kaviyyen ümid olduğu misüllü kavâim-i nakdiyye tedâvülden alınarak iskonto zararlarından kurtulduğu ve her dâirenin muhassesâtı vakt ve zamanıyla verilüb alışverişleri peşin ve o cihetle düzgün yapıldığı halde bundan dahi bir yüzelli bin kise tasarruf hâsıl olacağı me'mûldur. İşte vâridât istihsâli tariki bu olub istikraz cihetine gelince muahharan Avrupa bankerlerinden mutemed ve emin bir hânenin istikraz hakkında kaviyyen vâkı' olan teklifleri kabul kılınmış olduğundan bundan hasıl olacak meblağ ile umûmun menâfiine dokunmakda olan bir hâlin ıslâhı için lüzûm görünen esbâbın ikmâl edileceği derkârdır. Şöyle ki işbu istikrazın mukavelesinde memâlik-i şâhânelerinin münasib bir mahallinde bir timuryolu yapılması için sâir bazı devletlerde cârî olan usûle tatbikan îane-i münâsibe verilmesi karargir olmağla ve bundan dahi memâlik-i şâhânelerinin başkaca müstefid olacağı bedîhî bulunmakla işbu îaneye verilecek akçeden fazla olarak ele geçecek olan hâsılı üzerine dâhilen tedârikine teşebbüs olunmuş ve mikdâr-ı küllîsi ele geçirilmiş olan esbâb munzam oldukda hazîne-i celîlelerinden matlûbu olanların alacaklarının fiyat-ı münâsibe ile tesviye olunacağı derkâr olub bu borçların düyûn-u muntazamaya tebdîlinin şekil ve sûretine henüz karar verilmemiş ise de bundan bir

mikdârının nakd ile tesviye olunacağı misüllü maaş ve muayyenât konsolide denilen usûlün hâricinde kalıb nakden ve kâmilen tediye olunmak icâb eder. Hulâsa saltanat-ı seniyyelerinin gerek düyûn-u muntazaması ve ona verdiği fâizleri ve gerek tesviyeye muhtac olduğu düyûn-u gayri-muntazamasıyla onun için muhtac olacağı akçenin ve onun için vereceği fâizin mikdârı hakikaten pek ağır bir şey olmayub ve bu yolda itihâz olunacak tedâbir ise sâir memâlikde ilcây-i zaruretle yapılmış olan tedbirlere kıyas ile gâyet hafif olub fakat bunda asl-ı esas itihâz olunacak tedâbir ile hâric ve dâhilde vukûbulacak teahhüdâtın ifâsına muktedir olmak kaziyyesi olduğundan ve bu dahi teahhüdât-ı vâkıya karşı lâzım gelen akçeler dâhil olduğu halde frad ve masraf muvazenesinin mütekâbil olmasına mütevakkıf idüğüne binâen tedâbir-i marûze muvâfık-ı emrûfermân-ı isâbet-beyân-ı hazret-i pâdişâhleri buyurulduğu halde bin iki yüz yetmiş sekiz senesi muvâzenesi leffen takdim-i huzur-u şevket-mevfûr-u cenâb-ı şehinşâhleri kılınan cedvelin esasına göre yapılmak lâzım gelüb bu halde sene-i mezkure vâridâtı üç milyon üçyüz yedi bin üçyüz altmış sekiz kîseye ve masrafı dahi üç milyon yüzoniki bin yüz doksan kîseye bâliğ olacağı cihetle bi'l-muvâzene vâridâtta yüz doksan beş bin yüz doksan sekiz kise akçe fazla görüneceğinden ve çünkü varidât-ı cedidenin tahmin olunan derecelerde hasul olması me'mûl olduğu gibi dâimâ vâridât-ı âdiyyede biraz mümteniât olmakla beraber vâridât-ı cedidenin dahi me'mûl derecesinden aşağı zuhur etmesi ve mesârifden dahi ümid olunduğu mertebeye tenzîlât vücûda getirilememesi hususları dahi piş-i nazar-ı dikkatte tutulmak lâzım geleceğinden fradda görülen fazla buna karşılık tutulur. Vâridât-ı cedide-i mutesavverenin temâmı-i hüsn-ü istihsâli için lâzım gelen tedâbir-i müteferriânın nizâmâtı lâyihaları Mecâlis-i Mahsusalarında derdest tezekkür olmağla herbirisi mevsim-i tahsilde mevki-i icrâya konulacağı misüllü dâhil ve hârici mevcut olan düyûnun ve bu kere yapılacak şeylerin teahhüdâtına mukabil olacak varidâtı doğrudan doğruya kabz ile vakt-i tediyelerinde her birine ifâ etmek için itibar sandığı namıyla bir idare yapılması mutasavver olduğundan bunun usûl ve fûrûunu müzakere etmek üzere erbâb-ı vukufdan mürekkeb bir komisyon yapılmış olmakla kararı atabe-i ulyây-i şevket-ih tivây-ı cenâb-ı mülûkânelerine arz ve istizan kılınacaktır. Maliye hazîne-i cellleleri umûr-u hesâbiyyesinin dahi geçmiş ile geleceği tefrik olunmakda yani eski hesapları rüyet için bir dâire tefrik olunub işbu Martdan itibar ile vâridât ve mesârifâtın kâffe-i hesâbatı muvâzene usûlüne tatbikan yeni yolda tutulmasında hesabça inzibat ve suhûlet olacağından o dahi derdest müzakere olub bununla beraber herbir dâirenin açıktan borç edememeleri ve kâffe-i muamelât-ı mâliyenin bir merkezde ictimâ eylemesi vesâili dahi tezekkür olunmakda olmağla onlar dahi takım takım huzûr-u hümayun-u hazret-i pâdişâhlerine arz ve ifâde kılınacaktır. Cûlûs-u meymenet-me'nûs-u cenâb-ı pâdişâhleri rûz-i firûzundan berü dâimâ bizzat himmet-i vâlâ-nehmet-i cenâb-ı tâcidârieleri memleketin hayrına masrûf bulunmasıyla şu tedâbire âid olan müteferriâtın vücûda getirilmesi hakkında muktezây-ı emr ve irâde-i seniyye-i mülûkâneleri üzere kâffe-i memûrin taraflarından sarfi meczûm olan ikdâm-ı tâmmın eseriyle maliyece bulunduğumuz hâl-i muvakkat-i muzâyakanın az vakt içinde kâmilen bertaraf ve asr-ı hümayûn-u pâdişâhleri umum teb'a-i mülûkâneleri için bir zamân-ı feyz ve şeref olacağı bi-istibah idüğü muhatt-ı ilm-i âlem-şumûl-ü hazret-i şehinşâhileri buyuruldukda katibe-i ahvâlde emrûfermân hazret-i veliyyü'l-emr ve'l-ihsân efendimizindir.

21 Şaban 1278

Mehmed Fuad

İrade Dahiliye 32866/2.

KAYNAKLAR

a) Arşiv Kaynakları:

İstanbul Başbakanlık Osmanlı Arşivi

1. *Mâliyeden Müdever Defterler* (MMD) 1282, 4566, 6000, 6511, 7864, 8208, 8595, 8987, 8989, 8999, 9061, 10550, 10556, 10557, 10560, 10561, 10566, 10567, 10570, 11132, 11743, 11798, 11813, 11819, 11834, 11853, 11854, 11855, 11856, 11857, 11858, 11860, 11914, 11928, 11939, 11940, 11942, 11949, 12066, 12071, 12072, 12073, 12111, 12123, 12150, 12165, 12192, 12194, 12206, 12207, 12256, 12309, 12311, 12327, 12426, 12430, 12825, 13513, 13517, 18858, 21265.
2. *Mesûl-i Mühimme* (MM) 16, 102, 147, 451, 494, 529, 532.
3. *Cevdet Mâliye* (CM) 1454, 2239, 23598.
4. *İrâdeler Meclis-i Mahsus* (İMM) 162, 176, 326, 338, 449, 457, 684, 865.
5. *İrâdeler Dahiliye* (İD) 3547, 10773, 12265, 12769, 14094, 15521, 17125, 17751, 25771, 25772, 29598, 30450, 32866/2.

b) Basılı Kaynaklar.

- Blaisdell, Donald Christy, *Osmanlı İmparatorluğunda Avrupa Mali Denetimi: "Dünyân-u Umûmiyye"*, İstanbul, 1979.
- Cezar, Yavuz, "Tanzimât'da Mâlî Durum", *İktisat Fakültesi Mecmuası*, Cilt 38, Sayı 3-4, İstanbul, 1984, ss. 291-342.
- Davison, Roderic H., "The First Ottoman Experiment with Paper Money", *Türkiye'nin Sosyal ve Ekonomik Tarihi*, Ankara, 1980, ss. 243-51.
- De Velay, *Türkiye Mali Tarihi*, Ankara, 1978.
- Feyzioğlu, Bedî Necmeddin, *Nazarî, Tatbiki Mukayeseli Bütçe*, İstanbul, 1972.
- Fişek, Kurthan, "Osmanlı Dış Borçları Üstüne", *SBF Dergisi*, Cilt XXII, Sayı 3, ss. 157-67.
- Harshlag, Zvi Yehuda, "The Late Ottoman Finances, A Case-Study in Guilt and Punishment", *Türkiye'nin Sosyal ve Ekonomik Tarihi*, Ankara, 1980, ss. 297-310.
- Kaynar, Reşat, *Mustafa Reşid Paşa ve Tanzimat*, Ankara, 1985.
- Maliye Nezareti, *İhsâyat-ı Mâliye: Vâridât ve Mesârifât-ı Umûmiyyeyi Muhtevîdir*, 1325 (1. sene), İstanbul, 1327.
- Moral, Eugene, *Türkiye ve Reformları*, İstanbul, 1984.
- Morawitz, Charles, *Türkiye Maliyesi*, Ankara, 1978.

- Pamuk, Şevket, *Osmanlı Ekonomisi ve Dünya Kapitalizmi*, Ankara, 1984.
- Sayar, Nihad S., *Türkiye İmparatorluk Dönemi Malt Olayları*, İstanbul, 1977.
- Shaw, Stanford, "Ottoman Expenditures and Budgets in the Late Nineteenth and Early Twentieth Centuries", *International Journal of Middle East Studies*, IX (1978), ss. 373-8.
- _____, "The Nineteenth Century Ottoman Tax Reforms and Revenue System"- *International Journal of Middle East Studies*, VI (1975), ss. 421-59.
- Sudi, Süleyman, *Defter-i Muktesid*, Dersaadet, 1307.
- Ubicini, M.A., *Türkiye 1850*, 2. cilt, İstanbul.
- Vefik, Abdurrahman, *Tekalif Kavâidi*, Dersaadet, 1330.
- Yeniay, İbrahim Hakkı, *Yeni Osmanlı Borçları Tarihi*, İstanbul, 1964.

Türk Tarih Kurumu

FOTOKOPILER

Türk Tarih Kurumu

Türk Tarih Kurumu

Madde 10. Madde 11. Madde 12. Madde 13. Madde 14. Madde 15. Madde 16. Madde 17. Madde 18. Madde 19. Madde 20. Madde 21. Madde 22. Madde 23. Madde 24. Madde 25. Madde 26. Madde 27. Madde 28. Madde 29. Madde 30. Madde 31. Madde 32. Madde 33. Madde 34. Madde 35. Madde 36. Madde 37. Madde 38. Madde 39. Madde 40. Madde 41. Madde 42. Madde 43. Madde 44. Madde 45. Madde 46. Madde 47. Madde 48. Madde 49. Madde 50. Madde 51. Madde 52. Madde 53. Madde 54. Madde 55. Madde 56. Madde 57. Madde 58. Madde 59. Madde 60. Madde 61. Madde 62. Madde 63. Madde 64. Madde 65. Madde 66. Madde 67. Madde 68. Madde 69. Madde 70. Madde 71. Madde 72. Madde 73. Madde 74. Madde 75. Madde 76. Madde 77. Madde 78. Madde 79. Madde 80. Madde 81. Madde 82. Madde 83. Madde 84. Madde 85. Madde 86. Madde 87. Madde 88. Madde 89. Madde 90. Madde 91. Madde 92. Madde 93. Madde 94. Madde 95. Madde 96. Madde 97. Madde 98. Madde 99. Madde 100.

دفعه: ۹۶۴۷۱
تاریخ: ۱۳۳۲
نوع: ۱۰۲
موضوع: ۱۰۲
کتاب: ۱۰۲
نصفه: ۱۰۲

دفعه: ۹۶۴۷۲
تاریخ: ۱۳۳۲
نوع: ۱۰۲
موضوع: ۱۰۲
کتاب: ۱۰۲
نصفه: ۱۰۲

دفعه: ۹۶۴۷۳
تاریخ: ۱۳۳۲
نوع: ۱۰۲
موضوع: ۱۰۲
کتاب: ۱۰۲
نصفه: ۱۰۲

دفعه: ۹۶۴۷۴
تاریخ: ۱۳۳۲
نوع: ۱۰۲
موضوع: ۱۰۲
کتاب: ۱۰۲
نصفه: ۱۰۲

دفعه: ۹۶۴۷۵
تاریخ: ۱۳۳۲
نوع: ۱۰۲
موضوع: ۱۰۲
کتاب: ۱۰۲
نصفه: ۱۰۲

دفعه: ۹۶۴۷۶
تاریخ: ۱۳۳۲
نوع: ۱۰۲
موضوع: ۱۰۲
کتاب: ۱۰۲
نصفه: ۱۰۲

ماليه حيره. عيره شتاب اهريزيشكي لادنا، دوبره ذكري اني شاده اعنه نوق ماليك فداركي

ميرزا، عاده قرضه شتاب تهيه
عيره شتاب اشغال ماليك فداركي تهيه
نصابه حيره شتاب كورنلا تهيه

...	...	...
...	...	...
...	...	...
...	...	...
...	...	...
...	...	...
...	...	...
...	...	...

...	...	...
...	...	...
...	...	...
...	...	...
...	...	...
...	...	...
...	...	...
...	...	...

...	...	...
...	...	...
...	...	...
...	...	...
...	...	...
...	...	...
...	...	...
...	...	...

لواحه حيره مال تهيه
دوفان قلابون دوجوميه الرشيد حيره به يازيك تهيه
طرحنامه عاده مال تهيه

...	...	...
...	...	...
...	...	...
...	...	...
...	...	...
...	...	...
...	...	...
...	...	...

...	...	...
...	...	...
...	...	...
...	...	...
...	...	...
...	...	...
...	...	...
...	...	...

...	...	...
...	...	...
...	...	...
...	...	...
...	...	...
...	...	...
...	...	...
...	...	...

اعلایي شتاب مال دونه مقبلا مال تهيه
اعلایي حيره لوز بلق، فقه نه دغلامه دنبا تهيه
قوله اعلایي سوله نه دوجوميه ايام ارازه
شماره اعلایي دوزكوتی دونه حيره دوزكوتی
وكند اعلازم واعلایي حيره، ساعده
دانشان اعلازم تهيه

...	...	...
...	...	...
...	...	...
...	...	...
...	...	...
...	...	...
...	...	...
...	...	...

...	...	...
...	...	...
...	...	...
...	...	...
...	...	...
...	...	...
...	...	...
...	...	...

...	...	...
...	...	...
...	...	...
...	...	...
...	...	...
...	...	...
...	...	...
...	...	...

Fotokopi No. 3-1 : Maliye Hazinesinin 1265/1849-50 Mali Yılı Mesarifatının tahsisatlar ve yıllar itibariyle dökümüyle ilgili kayıtların ilk sayfası (MMD 11942, s. 176).

يحيى بن عبد الرحمن بن محمد بن عبد الله بن عبد المطلب بن هاشم بن عبد مناف بن قصي بن كلاب بن مرة بن كعب بن لؤي بن غالب بن فهر بن مالك بن النضر بن كنانة بن خزيمة بن مدركة بن إلياس بن مضر بن نزار بن معد بن عدنان

١٥٩٧٩١٦
٤٧٩

تاريخ	مبلغ	مبلغ
١٤١٥	٧٨٠٤٧١	٤٥٠
١٤١٦	٤٩٩١٤٦	٤٨٥
١٤١٧	١٦٨٧٧٧	٤٨٥
١٤١٨	١١٤٤١٦	٤٨٥
١٤١٩	١١٧٤٤٩١	٤٨٥
١٤٢٠	٤٤٠٧٦	٤٨٥
١٤٢١	٤٤٩٧٤	٤٨٥
١٤٢٢	١٥٢١٥٤١	٤٨٥
١٤٢٣	٤٤٥٥٩	٤٨٥

Fotokopi No. 3-2 : Maliye Hazinesinin 1265/1849-50 Mali Yılı Tahsisat Miktarı ve Ödemelerin Yıllar İtibariyle Dökümü (MMD 11942, s. 181).

Tevfik Güran

Malî Hazine-i Devlet-i Osmaniye'nin 1266/1850-1 Malî Yılı Bütçesi (ID 12265)

Osmanlı Devleti Maliye Bakanlığı

Madde	Ölçü	Bedel	Toplam
1. Kuru Madde	...	...	...
2. Nemli Madde	...	...	...
3. Diğer Madde	...	...	...
4. ...	...	...	...
5. ...	...	...	...
6. ...	...	...	...
7. ...	...	...	...
8. ...	...	...	...
9. ...	...	...	...
10. ...	...	...	...

Madde	Ölçü	Bedel	Toplam
11. ...	...	...	...
12. ...	...	...	...
13. ...	...	...	...
14. ...	...	...	...
15. ...	...	...	...
16. ...	...	...	...
17. ...	...	...	...
18. ...	...	...	...
19. ...	...	...	...
20. ...	...	...	...

Fotokopi No. 4-1 : Maliye Hazinesinin 1266/1850-1 Malî Yılı Bütçesi (ID 12265).

مجلس شورای ملی - تهران - اردیبهشت ۱۳۰۳

ماده ۱۸۷ - ماده ۱۸۸

ماده ۱۸۷ - در صورتی که در هر یک از این موارد ...
 ماده ۱۸۸ - در صورتی که در هر یک از این موارد ...
 ماده ۱۸۹ - در صورتی که در هر یک از این موارد ...

ماده ۱۹۰ - در صورتی که در هر یک از این موارد ...
 ماده ۱۹۱ - در صورتی که در هر یک از این موارد ...
 ماده ۱۹۲ - در صورتی که در هر یک از این موارد ...

ماده ۱۹۳ - در صورتی که در هر یک از این موارد ...
 ماده ۱۹۴ - در صورتی که در هر یک از این موارد ...
 ماده ۱۹۵ - در صورتی که در هر یک از این موارد ...

ماده ۱۹۶ - در صورتی که در هر یک از این موارد ...
 ماده ۱۹۷ - در صورتی که در هر یک از این موارد ...
 ماده ۱۹۸ - در صورتی که در هر یک از این موارد ...

مجلس شورای ملی - تهران - اردیبهشت ۱۳۰۳

Türk Tarih Kurumu

موقوفه اقدم عهدیه
استراحتیه برکاتیه و قرینک برقطه موردیک تخیم و نظیرین امر اولیه - حضرت یارهای اقصای عالییه ارجمه کیمه دیگره قضاة جمیعیه همایونیه و نظیرین
و ایالت قضاة ایاق قلم و قرینک علما جرییده اورده نظیرین کلمه ذکر اولیه - و قرینک برقطه سندن ز و سایر قضاة حجابیه تقسیم دیگره نظیرین بالاینک خط عهدیه
حجابیه حجابیه ایاق نظیریه و توجیه ساعده سیه حضرت ناصریه سایه بوییده امر اولیه عهدیه حفظ اولیه اورده امدادیه سیه سیه سیه بر اولیه اقدم

۱۱۱۱۱

موقوفه حجابیه اولیه
موقوفه حجابیه اولیه
موقوفه حجابیه اولیه
موقوفه حجابیه اولیه
موقوفه حجابیه اولیه
موقوفه حجابیه اولیه
موقوفه حجابیه اولیه
موقوفه حجابیه اولیه
موقوفه حجابیه اولیه
موقوفه حجابیه اولیه

Fotokopi No. 5 : Maliye Hazinesinin 1267/1852-3 Mali Yılı Muavezene Defterinin Sultana Takdimi (ID 14303).

بادشاهم

بسم و در محضر
موقوفه حجابیه اولیه
موقوفه حجابیه اولیه
موقوفه حجابیه اولیه
موقوفه حجابیه اولیه
موقوفه حجابیه اولیه
موقوفه حجابیه اولیه
موقوفه حجابیه اولیه
موقوفه حجابیه اولیه
موقوفه حجابیه اولیه

تاریخ

شونلو کرمانو ملائو قرینلو و تخیم اقدم

حضرت جلیل ملکات لریک کدرانه ابره سید شکره اوله ایستاده انلاسه قدر و توخولود با فیل و ادرات و معارفایم موجودی بیله تخیم و تقسیم اولیانه
ایکی قطعه وقر و خلاقه مالیه نظارت جیدسی طرفنه با نظیر کونه رسم اولیانه اشوبخسته کوی عشر اولیانه مجلس مخصوصه قران اولیانه خطور
دینه کجور حجابیه شاهیدری جود اولیانه عینه معالی برینه حضرت ملکات لریک عرصه و نظیر تخیم اولیانه مذکور وقرینک برقطه سنی نزد معالی برینه حجابیه
بادشاهیدری با تقویت دیگر برقطه سنی اسالی و جود بالاسی مبارک خط همایونه سوکت نموده حضرت ناچار بدو نظیریه و توجیه جودسی استرهاد
بمسارنه نظیرینی مظلوم ماسکول حجاب خلاقه شاهیدری جود لریک هر حاله امر اولیانه شونلو کرمانو ملائو قرینلو و تخیم اقدم بادشاهم عهدیه
۱۱۱۱۱

Fotokopi No. 6 : Maliye Hazinesinin 1270 Mali Yılı Teşrin-i evvel ayı Hazine Hesabının Sultana Takdimi (ID 19963).

Handwritten notes at the top of the page, possibly a list or index.

Section	Item 1	Item 2	Item 3
Section 1	Handwritten text with numbers: 44444, 44444, 44444	Handwritten text with numbers: 44444, 44444, 44444	Handwritten text with numbers: 44444, 44444, 44444
Section 2	Handwritten text with numbers: 44444, 44444, 44444	Handwritten text with numbers: 44444, 44444, 44444	Handwritten text with numbers: 44444, 44444, 44444
Section 3	Handwritten text with numbers: 44444, 44444, 44444	Handwritten text with numbers: 44444, 44444, 44444	Handwritten text with numbers: 44444, 44444, 44444
Section 4	Handwritten text with numbers: 44444, 44444, 44444	Handwritten text with numbers: 44444, 44444, 44444	Handwritten text with numbers: 44444, 44444, 44444
Section 5	Handwritten text with numbers: 44444, 44444, 44444	Handwritten text with numbers: 44444, 44444, 44444	Handwritten text with numbers: 44444, 44444, 44444
Section 6	Handwritten text with numbers: 44444, 44444, 44444	Handwritten text with numbers: 44444, 44444, 44444	Handwritten text with numbers: 44444, 44444, 44444
Section 7	Handwritten text with numbers: 44444, 44444, 44444	Handwritten text with numbers: 44444, 44444, 44444	Handwritten text with numbers: 44444, 44444, 44444
Section 8	Handwritten text with numbers: 44444, 44444, 44444	Handwritten text with numbers: 44444, 44444, 44444	Handwritten text with numbers: 44444, 44444, 44444

Handwritten financial ledger with multiple columns and rows, including numerical entries and descriptive text in Turkish. The document is heavily watermarked with 'Tevfik Güran' in a large, diagonal script.

Section 1: Top Right

مطهره ۱۵۰ دانگ	۱۱۵۴۶۴
مطهره ۱۰۰ دانگ	۶۰۴۷۰
مطهره ۵۰ دانگ	۳۰۲۳۵
مطهره ۲۰ دانگ	۱۲۰۹۴
مطهره ۱۰ دانگ	۶۰۴۷
مطهره ۵ دانگ	۳۰۲۳
مطهره ۲ دانگ	۱۲۰۹
مطهره ۱ دانگ	۶۰۴

Section 2: Middle Right

مطهره ۱۵۰ دانگ	۱۱۵۴۶۴
مطهره ۱۰۰ دانگ	۶۰۴۷۰
مطهره ۵۰ دانگ	۳۰۲۳۵
مطهره ۲۰ دانگ	۱۲۰۹۴
مطهره ۱۰ دانگ	۶۰۴۷
مطهره ۵ دانگ	۳۰۲۳
مطهره ۲ دانگ	۱۲۰۹
مطهره ۱ دانگ	۶۰۴

Section 3: Middle Left

مطهره ۱۵۰ دانگ	۱۱۵۴۶۴
مطهره ۱۰۰ دانگ	۶۰۴۷۰
مطهره ۵۰ دانگ	۳۰۲۳۵
مطهره ۲۰ دانگ	۱۲۰۹۴
مطهره ۱۰ دانگ	۶۰۴۷
مطهره ۵ دانگ	۳۰۲۳
مطهره ۲ دانگ	۱۲۰۹
مطهره ۱ دانگ	۶۰۴

Section 4: Bottom Right

مطهره ۱۵۰ دانگ	۱۱۵۴۶۴
مطهره ۱۰۰ دانگ	۶۰۴۷۰
مطهره ۵۰ دانگ	۳۰۲۳۵
مطهره ۲۰ دانگ	۱۲۰۹۴
مطهره ۱۰ دانگ	۶۰۴۷
مطهره ۵ دانگ	۳۰۲۳
مطهره ۲ دانگ	۱۲۰۹
مطهره ۱ دانگ	۶۰۴

Section 5: Bottom Left

مطهره ۱۵۰ دانگ	۱۱۵۴۶۴
مطهره ۱۰۰ دانگ	۶۰۴۷۰
مطهره ۵۰ دانگ	۳۰۲۳۵
مطهره ۲۰ دانگ	۱۲۰۹۴
مطهره ۱۰ دانگ	۶۰۴۷
مطهره ۵ دانگ	۳۰۲۳
مطهره ۲ دانگ	۱۲۰۹
مطهره ۱ دانگ	۶۰۴

هزینه باری و قسب و سایر امور جاری و جاریه

تاریخ: ۱۳۱۹

شرح حساب	کسبه	پایه
کلیه حسابات	۵۰۰۰۰	۱۷۴
حساب جاری	۵۹۱۰۵	۹۶
حساب جاری	۱۹۸۸	۳۰
حساب جاری	۶۰۰۰	۱۰۰
حساب جاری	۶۶۰۸۶	۱۷۴
حساب جاری	۱۹۴۹۸	۳۰
حساب جاری	۶۰۰۰	۱۰۰
حساب جاری	۶۶۰۸۶	۱۷۴
حساب جاری	۱۹۴۹۸	۳۰
حساب جاری	۶۰۰۰	۱۰۰
مجموع	۱۶۸۵۶۵	۱۷۴

این حساب به شماره ۱۳۱۹ و تاریخ ۱۳۱۹ صادر شده است.

فهرست حسابها

تاریخ: ۱۳۱۹

تاریخ: ۱۳۱۹

شرح حساب	کسبه	پایه
کلیه حسابات	۵۰۰۰۰	۱۷۴
حساب جاری	۴۲۱۱۸	۹۶
حساب جاری	۴۹۹۸۸	۸۰
حساب جاری	۴۶۰۸۶	۱۷۴

این حساب به شماره ۱۳۱۹ و تاریخ ۱۳۱۹ صادر شده است.

فهرست حسابها

تاریخ: ۱۳۱۹

تاریخ: ۱۳۱۹

شرح حساب	کسبه	پایه
کلیه حسابات	۵۰۰۰۰	۱۷۴
حساب جاری	۴۲۱۱۸	۹۶
حساب جاری	۴۹۹۸۸	۸۰
حساب جاری	۴۶۰۸۶	۱۷۴

این حساب به شماره ۱۳۱۹ و تاریخ ۱۳۱۹ صادر شده است.

فهرست حسابها

تاریخ: ۱۳۱۹

تاریخ: ۱۳۱۹

شرح حساب	کسبه	پایه
کلیه حسابات	۵۰۰۰۰	۱۷۴
حساب جاری	۴۲۱۱۸	۹۶
حساب جاری	۴۹۹۸۸	۸۰
حساب جاری	۴۶۰۸۶	۱۷۴

این حساب به شماره ۱۳۱۹ و تاریخ ۱۳۱۹ صادر شده است.

فهرست حسابها

تاریخ: ۱۳۱۹

[Handwritten financial records and tables in Ottoman Turkish script, featuring various columns of numbers and text.]

[A large, diagonal watermark reading "Türk Tarih Kurumu" is overlaid across the page.]

[The document contains several tables and sections with handwritten entries, including numerical data and descriptive text in Ottoman Turkish script.]

تاریخ: ۱۳۰۳/۱۰/۱۰

مبلغ کل: ۱۰۰۰۰ مبلغ پرداخت شده: ۵۰۰۰ مبلغ باقی مانده: ۵۰۰۰	مبلغ کل: ۱۰۰۰۰ مبلغ پرداخت شده: ۵۰۰۰ مبلغ باقی مانده: ۵۰۰۰	مبلغ کل: ۱۰۰۰۰ مبلغ پرداخت شده: ۵۰۰۰ مبلغ باقی مانده: ۵۰۰۰

تاریخ: ۱۳۰۳/۱۰/۱۰

مبلغ کل: ۱۰۰۰۰

مبلغ پرداخت شده: ۵۰۰۰

مبلغ باقی مانده: ۵۰۰۰

مبلغ کل: ۱۰۰۰۰ مبلغ پرداخت شده: ۵۰۰۰ مبلغ باقی مانده: ۵۰۰۰	مبلغ کل: ۱۰۰۰۰ مبلغ پرداخت شده: ۵۰۰۰ مبلغ باقی مانده: ۵۰۰۰	مبلغ کل: ۱۰۰۰۰ مبلغ پرداخت شده: ۵۰۰۰ مبلغ باقی مانده: ۵۰۰۰

تاریخ: ۱۳۰۳/۱۰/۱۰

مبلغ کل: ۱۰۰۰۰

مبلغ پرداخت شده: ۵۰۰۰

مبلغ باقی مانده: ۵۰۰۰

مبلغ کل: ۱۰۰۰۰ مبلغ پرداخت شده: ۵۰۰۰ مبلغ باقی مانده: ۵۰۰۰	مبلغ کل: ۱۰۰۰۰ مبلغ پرداخت شده: ۵۰۰۰ مبلغ باقی مانده: ۵۰۰۰	مبلغ کل: ۱۰۰۰۰ مبلغ پرداخت شده: ۵۰۰۰ مبلغ باقی مانده: ۵۰۰۰

Handwritten financial records and accounts in Ottoman Turkish, featuring columns of numbers and descriptive text. The document is organized into several sections, each with a heading and a list of entries. The entries include numerical values and brief descriptions of transactions or account balances. The text is written in a cursive style typical of the period.

Section 1: Top Right
Headings: *تاریخ حساب* (Date of Account), *مجموع* (Total), *بقیه* (Balance).
Numbers: ۴۹۷۵, ۴۹۷۵, ۴۹۷۵.

Section 2: Top Middle
Headings: *مجموع* (Total), *بقیه* (Balance).
Numbers: ۵۰۰۰, ۵۰۰۰, ۵۰۰۰.

Section 3: Top Left
Headings: *مجموع* (Total), *بقیه* (Balance).
Numbers: ۸۰۰۰, ۸۰۰۰, ۸۰۰۰.

Section 4: Middle Right
Headings: *مجموع* (Total), *بقیه* (Balance).
Numbers: ۸۸۹۰۰, ۸۸۹۰۰, ۸۸۹۰۰.

Section 5: Middle Middle
Headings: *مجموع* (Total), *بقیه* (Balance).
Numbers: ۹۶۰۰۰, ۹۶۰۰۰, ۹۶۰۰۰.

Section 6: Middle Left
Headings: *مجموع* (Total), *بقیه* (Balance).
Numbers: ۹۶۰۰۰, ۹۶۰۰۰, ۹۶۰۰۰.

Section 7: Bottom Right
Headings: *مجموع* (Total), *بقیه* (Balance).
Numbers: ۸۱۱, ۸۱۱, ۸۱۱.

Section 8: Bottom Middle
Headings: *مجموع* (Total), *بقیه* (Balance).
Numbers: ۸۸۸, ۸۸۸, ۸۸۸.

Section 9: Bottom Left
Headings: *مجموع* (Total), *بقیه* (Balance).
Numbers: ۸۸۸, ۸۸۸, ۸۸۸.

سپاسگزارانه
 قرنه حیدر خانك سونون بخت
 ورتان مکتوبه اولدی
 بخت
 ۱۰۰۰۰

۱۰۰۰۰
 ۱۰۰۰۰
 ۱۰۰۰۰

بخت
 ۱۰۰۰۰
 ۱۰۰۰۰

بخت
 ۱۰۰۰۰
 ۱۰۰۰۰
 ۱۰۰۰۰
 ۱۰۰۰۰
 ۱۰۰۰۰

بخت
 ۱۰۰۰۰
 ۱۰۰۰۰
 ۱۰۰۰۰
 ۱۰۰۰۰
 ۱۰۰۰۰

بخت
 ۱۰۰۰۰
 ۱۰۰۰۰
 ۱۰۰۰۰
 ۱۰۰۰۰

بخت
 ۱۰۰۰۰
 ۱۰۰۰۰
 ۱۰۰۰۰
 ۱۰۰۰۰
 ۱۰۰۰۰

بخت
 ۱۰۰۰۰
 ۱۰۰۰۰
 ۱۰۰۰۰
 ۱۰۰۰۰
 ۱۰۰۰۰
 ۱۰۰۰۰
 ۱۰۰۰۰
 ۱۰۰۰۰

فردی حسابی ...
 حسابی ...
 حسابی ...

حسابی ...
 حسابی ...

حسابی ...
 حسابی ...

حسابی ...
 حسابی ...

حسابی ...
 حسابی ...

...

حسابی ...
 حسابی ...
 حسابی ...

حسابی ...
 حسابی ...
 حسابی ...

Türk Tarih Kurumu

...

موسسه عالی حقوقی مدینه منوره، طبرستان، آذربایجان، جمهوری اسلامی ایران، تهران، خیابان ولیعصر، پلاک ۳۸، طبقه اول، دفتر شماره ۱۰۰، تهران، ایران

تلفون: ۰۲۱-۸۸۸۸۸۸۸۸
پست: ۱۹۹۹۹
تاریخ: ۱۳۸۸/۰۵/۰۵
شماره سند: ۱۹۹۹۹
موضوع: ...
تاریخ: ۱۳۸۸/۰۵/۰۵
شماره سند: ۱۹۹۹۹
موضوع: ...
تاریخ: ۱۳۸۸/۰۵/۰۵
شماره سند: ۱۹۹۹۹
موضوع: ...

تاریخ: ۱۳۸۸/۰۵/۰۵
شماره سند: ۱۹۹۹۹
موضوع: ...

تاریخ: ۱۳۸۸/۰۵/۰۵
شماره سند: ۱۹۹۹۹
موضوع: ...

تاریخ: ۱۳۸۸/۰۵/۰۵
شماره سند: ۱۹۹۹۹
موضوع: ...

تاریخ: ۱۳۸۸/۰۵/۰۵
شماره سند: ۱۹۹۹۹
موضوع: ...